

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALA A ARHIEPISCOPIEI TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

ANUL

XXXIX

MARTIE — APRILIE

1989

Nr. 2

ST. IOSIF CEL NOU de la PARTOS

ST. VISARION SARAI

C U P R I N S U L

Anul XXXIX, nr. 2

martie — aprilie 1989

Redacția: Activitatea editorială — o prestigioasă constantă a Bisericii noastre. — — — — —	3
Redacția: Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste. — — — — —	9

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Prot. dr. SIMION RADU: Sfinta Scriptură. Citirea și tâlmăcirea ei corectă. — — — — —	15
--	----

STUDII

Prot. dr. MARCU BĂNESCU: Toma — — — — —	18
Pr. prof. CONSTANTIN RUS: Taina Crucii în Postul Mare — —	28
Dr. ADRIAN ANDREI RUSU: Biserica Pîrveștilor din comuna Baru (jud. Hunedoara). — — — — —	35

AMVONUL PREOTILOR

Prot. dr. ZENO MUNTEANU: Împăratul Păcii. — — — — —	42
Pr. prof. MIRCEA PĂCURARU: Credință și dragoste — — — —	44
Pr. ZAHARIA GH. IOVA: Puterea rugăciunii — — — — —	47
Pr. GHEORGHE BIDILEAN: Pururea fecioria Maicii Domnului —	49
Pr. PETRU BORU: Cuvînt de învățătură despre învierea morților —	52

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

Prot. dr. VASILE PETRICA: Binecuvîntarea ca act de cult și prerogativă paternă — — — — —	56
--	----

URME DIN TRECUT

GION D. IONESCU: O biserică din Urziceni ctitorită de un b'nățean	61
LONGIN I. OPRISA: Biserici de lemn — monumente istorice din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului — — — —	66

CHIPURI DE ÎNAINȚAȘI

Diacon prof. TEODOR V. DAMSA: Activitatea preotului Coriolan I. Buracu pentru pregătirea și înfăptuirea Marii Uniri — —	82
---	----

TREPTÉ ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Brevet de invenție românească. Marca fabricii — o oglindă a competenței. Instalație electronică modernă. Nouă capacitate productivă. Stand multifuncțional. Echipamente energetice. Soluție originală pentru economisirea lemnului de mină. Succese ale minerilor. O bună experiență siderurgică. Produse cu eficiență economică sporită. Realizări ale specialiștilor în mecanizarea agriculturii. Noutăți în pomicultura cărășană. Pentru siguranța circulației. Din și pentru natură. — — — —	89
--	----

MITROPOLIA BANATULUI

2

ANUL XXXIX
martie — aprilie 1989

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE

- Președinte :** L. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.
Vicepreședinte : P. S. TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hăl-
magiului.
- Membri :** Preot ILIE MAIER, vicar administrativ la Arhiepisco-
pia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot ZAHARIA IOVA, secretar eparhial la Episcopia
Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepis-
copia Timișoarei și Caransebeșului.
Pr. dr. IOAN TULCAN, preot la parohia Arad—
Centru.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic
din Caransebeș.
- Corectori :** Preot IOAN D. ȚIRNEA
Diacon MIRCEA LĂUȚAȘ
- Redactor :** Arhidiacon dr. SILVIU ANUICHI.
- Redacția și Administrația :** Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900
Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament
BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.
Abonamentul anual — lei 200.

ACTIVITATEA EDITORIALĂ — O PRESTIGIOASĂ CONSTANTĂ A BISERICII NOASTRE

Una dintre dimensiunile contemporaneității noastre bisericești, reflectînd vrednicia Bisericii Ortodoxe Române, este activitatea ei de ctitorire a cărții, cu largi rezonanțe în mediul variat al cititorilor.

De fapt, este o activitate și un merit străvechi al Bisericii noastre dreptmăritoare, al poporului român în esență, care a fost mereu atașat cărții, și-a dorit-o, a prețuit-o și protejat-o, a făcut-o să se răspîndească printre toți fiii neamului românesc, indiferent și în ciuda granițelor artificiale care ne-au fragmentat odinioară nu din voința noastră. Cu începere din secolul XVI, cînd apare prima carte tipărită pe meleagurile noastre, această activitate a prins de la un deceniu la altul un contur mereu mai robust, în toate provinciile locuite de români, contribuind, de la o zi la alta, la dăltuirea limbii noastre, la cimentarea conștiinței unității, la întreținerea focului sacru al celor mai scumpe idealuri de independență, suveranitate națională, emancipare socială și progres multilateral. Editată sub auspiciile Bisericii noastre dreptmăritoare, cartea devenea un bun sacru al fiecăruia, adresîndu-se tuturor fiilor neamului românesc, indiferent de spațiile pe care locuiau. Și dacă ne mai amintim cu cîte sacrificii au ajuns în posesia lor, mai ales cei ce au trebuit să înfrunte oligarhia habsburgică, timp de două veacuri, avem imaginea concretă a rostului și prețuirii cărții în mediul românesc. Era cartea ieșită din teascurile de la București, Rîmnic, Buzău și Neamț, care în ciuda dispozițiilor autorităților habsburgice și austro-ungare, mereu mai aspre, pătrundea în mediul românesc intracarpatic, asigurînd comuniunea spirituală a tuturor românilor. A fost o adevărată bătălie pentru această carte de spiritualitate ortodoxă și gînd românesc, exprimată în răscoale și alte forme de tulburări sociale, începute la

mijlocul secolului XVIII și continuate pînă la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, consfințind victoria sufletului românesc în această confruntare pe dimensiunile a două veacuri, în care oligarhia străină urmărise deopotrivă înstrăinarea națională și cea religioasă a românilor de la „legea” lor, în optica eternizării celei mai cumplite exploatare întîlnite în istorie. Dar tocmai cartea românească le-a dejucat planurile, contribuind alături de celelalte valențe ale vieții românești, la întreținerea ideii unității neamului nostru, a speranței că într-o zi toate vexațiile și discriminările vor lua sfîrșit, cînd fiecare fiu al acestor meleaguri trebuia să se simtă la el acasă, stăpîn pe pămîntul pe care îl locuia din vremuri imemoriale, hotărîndu-și singur destinele sale.

Dar cartea imprimată pe meleagurile românești și sub auspiciile Bisericii noastre a căpătat încă din secolul XVII și valența universalității. Românii nu și-au imprimat-o doar pentru ei, ci au făcut-o să circule în întregul spațiu ortodox și în afara lui, ca un act de cultură dar și de profundă mărinimie românească. Numeroase dintre aceste cărți pot fi întîlnite și astăzi în biblioteci și colecții aflate în cele mai îndepărtate locuri, din Peninsula Balcanică și pînă în Orientul Mijlociu, reflectînd pînă în contemporaneitatea noastră vocația culturală și dărnicia poporului român, ce venea în întîmpinarea aspirațiilor de independență și suveranitate națională, de cultivare a profilului național ortodox al altor popoare supuse unor vitregii cărora cu greu le puteau face față.

Cu o asemenea tradiție proeminentă, Biserica Ortodoxă Română se afirmă și în contemporaneitatea noastră, în sînul Ortodoxiei ecumenice și al vieții religioase în general, printr-o activitate editorială de cea mai mare importanță, ce cunoaște ritmuri crescînde de la an la an, o activitate mereu mai elogiată la scară internațională. Sub auspiciile României noastre socialiste contemporane, grație Constituției țării și înțeleptei sale conduceri, în frunte cu cel mai iubit fiu al poporului român, Președintele Nicolae Ceaușescu, ilustră personalitate a vieții internaționale, ce asigură libertatea credinței religioase și funcționarea normală a tuturor cultelor, Biserica Ortodoxă Română traversează și sub acest aspect cea mai fecundă epocă din întreaga istorie a cărții bisericești.

Principala instituție, creată în cadrul Patriarhiei Române, grație căreia se elaborează, se imprimă și se difuzează publicațiile

noastre bisericești este Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Alături de acesta funcționează editurile tuturor centrelor eparhiale din cuprinsul țării, în cadrul cărora se desfășoară, de asemenea, o vie activitate de tipărire și difuzare a cărții noastre bisericești, în funcție de exigențele credincioșilor ce le compun, de specificul propriu al fiecărei eparhii, cu melegurile și lăcașurile înălțate în cuprinsul lor. Toate publicațiile noastre bisericești — cărți, reviste, broșuri, pliante, icoane, calendare, îndrumătoare bisericești, misionare și patriotice, etc. — sînt imprimate în tipografiile noastre bisericești ce funcționează fie la București, fie în cadrul centrelor mitropolitane. Cea mai importantă dintre ele, Tipografia Institutului Biblic, este continuatoarea vechii tipografii a Mitropoliei Ungrovlahiei, întemeiată în 1678, ce dispune în contemporaneitatea noastră de utilaje și instalații moderne cu înalt randament, de condițiile tehnice necesare și de personal cu experiență, ceea ce îi permite să execute lucrări poligrafice dintre cele mai complexe. La rîndul lor, celelalte tipografii bisericești au fost readaptate și ele contemporaneității noastre, grație grijii permanente a centrelor mitropolitane în subordinea cărora funcționează. Unele dintre ele sînt dotate cu secții tipografice offset, cu posibilități de imprimare mecanizată, amenajate în clădiri noi și moderne, sau dispunînd de alte efecte ale tehnicii moderne.

Activitatea editorială a Bisericii Ortodoxe Române se desfășoară în funcție de exigențele vieții bisericești din contemporaneitatea noastră, cărora se străduiește să le răspundă atît Institutul Biblic și de Misiune, cît și secțiile culturale ale fiecărei eparhii. Planul editorial anual conține în primul rînd cărțile necesare Bisericii, alături de care sînt imprimate și difuzate un impresionant număr de calendare, îndrumătoare bisericești, misionare și patriotice, reviste centrale editate în cadrul patriarhiei și altele cu caracter local — cele mitropolitane. Pe lîngă acestea, un loc nu mai puțin important îl ocupă și publicațiile comunităților ortodoxe românești din străinătate, înmulțite mereu în cursul anilor din urmă, ce completează tabloul publicațiilor și literaturii noastre bisericești contemporane. Revistele centrale și cele mitropolitane din cuprinsul Patriarhiei Române se bucură de colaborarea unor condeieri dintre cei mai prestigioși, din mediul ierarhilor, al profesorilor de Teologie de la cele două Institute teologice universi-

tare și respectiv de la Seminariile teologice din țară, al doctoranzilor în Teologie, stimulînd deopotrivă și scrisul a numeroși preoți de pe meleagurile tuturor eparhiilor. Toate acestea reflectă gestația spirituală ortodoxă românească din contemporaneitatea noastră, contribuția românească la rezolvarea problemelor ce confruntă Ortodoxia ecumenică și în general viața religioasă a lumii.

În ultimul deceniu, activitatea editorială a întregii noastre Biserici dreptmăritoare a căpătat noi dimensiuni, cu lărgirea sensibilă a orizontului tematic și al aprofundării studiilor de profil teologic și istoric. A fost inaugurată colecția „Părinți și scriitori bisericești”, în cadrul căreia sînt traduse, tipărite și difuzate operele Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești, ce sînt puse pentru prima oară nu numai la dispoziția ucenicilor într-ale Teologiei, ci și a tuturor credincioșilor Bisericii noastre. Colecția se adaugă preocupărilor anterioare privind editarea Sfintei Scripturi în numeroase ediții, care de altfel a continuat și în acest deceniu cu alte două ediții noi, împreună cu cea separată a Noului Testament, însoțită de cite un ghid bisericesc. Au apărut, de asemenea, trei ediții ale „Miciei Bibliei” ilustrate, ca și ale Psaltirii, o „Călăuză a bunului creștin” și un „Dicționar al Noului Testament”, ca important instrument de lucru necesar teologilor în acest domeniu. Cărțile liturgice tipărite în acești ani, totalizînd peste 30 titluri cu peste 12 000 pagini, au cunoscut tiraje îmbunătățite, la un nivel capabil să satisfacă toate cererile venite din țară și străinătate.

Un titlu de merit deosebit al Bisericii noastre este reeditarea recentă a primei Bibliei românești — „Biblia de la București” din 1688 — apărută într-o minunată ediție jubiliară, grație purtării de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, precum și a „Noului Testament de la Alba Iulia”, la împlinirea a trei veacuri și respectiv a 350 ani de la prima lor apariție. Ambele constituie adevărate monumente ale limbii române și însăși retipărirea lor reprezintă un nou act de cultură oferit țării de Biserica noastră dreptmăritoare.

Din aceeași înaltă inițiativă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist se procedează în zilele noastre la reeditarea treptată a tuturor manualelor destinate studenților teologi și elevilor seminariști, completate și îmbunătățite spre a satisface exigențele vieții bisericești contemporane.

Vasta preocupare editorială a făcut ca în ultimul deceniu să vadă lumina tiparului un impresionant număr de cărți bisericești și de edificare sufletească, de istorie, artă și muzică bisericească, ieșite din teascurile tipografiilor, aproape toți ierarhii și un mare număr de profesori de Teologie aducându-și contribuția la promovarea scrisului teologic românesc. Nu ne propunem un tablou exhaustiv al acestor cărți, care de altfel ar fi și imposibil în câteva pagini. Subliniem însă că, impulsionând în permanență întreaga activitate editorială, însuși Prea Fericitul Patriarh Teoctist al Bisericii noastre dreptmăritoare a inaugurat un serial de volume, puse sub genericul „Pe treptele slujirii creștine”, destinate tuturor clericilor și credincioșilor români din țară și din diaspora, ce constituie un adevărat dreptar de credință și viață ortodoxă și românească. Urmind acest exemplu, ierarhii Bisericii noastre dreptmăritoare au publicat și publică mereu numeroase cărți cu conținut teologic, de edificare spirituală a credincioșilor, de întărire a credinței ortodoxe, altele fiind destinate orientării omiletice a clerului, sau punând în valoare aspecte ale trecutului istoric al eparhiilor în fruntea cărora se află, monografiile privind străvechi așezăminte ce intră în patrimoniul nostru cultural național, sau personalități ale trecutului bisericesc și românesc. Lor li se adaugă cele scrise de reputați profesori de Teologie, apărute în bună parte în cadrul editurilor eparhiale. Din acest număr impresionant de cărți apărute în ultima vreme, notăm doar câteva ilustrând tot atâtea edituri din cuprinsul Patriarhiei Române : „Biserica Ortodoxă Română”, București 1987 ; „Romanitate, continuitate, unitate”, de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Sibiu, 1988 ; „Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în secolul al XVII-lea”, de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, Craiova, 1983 ; „Patristica mirabilia”, de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Timișoara, 1987 ; „Pagini din istoria veche a creștinismului la români”, de P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, Buzău, 1986 ; „Cuvinte pentru suflet”, de P.S. Episcop Vasile al Oradiei, Oradea, 1987. Dintre cărțile semnate de reputați profesori de Teologie, notăm : „Spiritualitate și comuniune în liturgia ortodoxă”, de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Craiova, 1986 ; „Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică”, de regretatul pr. prof. dr. Ioan G. Coman, Timișoara, 1988 ; „Istoria mărștirii Prislop”, de pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, Arad, 1986.

Ne oprim aici cu enumerarea lor. Lista acestor cărți a fost doar ilustrativă. Au apărut și apar în permanență — repetăm — numeroase cărți în toate editurile noastre bisericești, una mai interesantă și mai bogată în conținut decât alta, cu un evantai tematic mereu mai larg, făcându-le mereu mai căutate și gustate de toți cititorii. Numeroase expoziții de carte bisericească românească, deschise în țară și străinătate, au făcut cunoscută lumii vrednicia editorială a Bisericii noastre dreptmăritoare. Organizate cu diferite împrejurări jubiliare, ele atestă preocuparea vie a Bisericii noastre pentru îndoctrinarea credincioșilor ei, deopotrivă cu preocuparea de a pune în lumină contribuția ei permanentă la cultivarea celor mai nobile aspirații de libertate, independență și suveranitate națională ale poporului nostru, cu sacrificiile pe care ea însăși le-a adus pe altarul acestor idealuri în istoria zbuciumată a neamului românesc. Asemenea expoziții de carte au avut loc, spre exemplu la Viena, cu prilejul vizitei oficiale efectuate în Austria de P.F. Patriarh Teoctist, iar mai recent au fost deschise numeroase alte expoziții în Austria, Italia, Elveția, Grecia și alte țări cu prilejul retipăririi „Bibliei de la București” într-o nouă ediție jubiliară.

Toate acestea exprimă o vrednicie incontestabilă ce revine Bisericii noastre dreptmăritoare, în ansamblul Ortodoxiei ecumenice și a vieții religioase contemporane, ca parte și expresie a însăși vredniciei poporului nostru și patriei noastre căreia îi aparținem cu toții.

Redacția

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

În ziua de 14 aprilie 1989, în Capitală s-au desfășurat lucrările Plenarei Consiliului Național al F.D.U.S., întrunit sub președinția ilustrului Conducător al României socialiste contemporane, Președintele Nicolae Ceaușescu, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste.

La lucrări au participat toți membrii Consiliului Național al F.D.U.S., printre care și înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, alături de ceilalți conducători și exponenți ai cultelor religioase din țara noastră.

Desfășurată în atmosfera muncii însuflețite a întregului nostru popor pentru continua înălțare a țării pe noi trepte ale civilizației și culturii, Plenara a dezbătut următoarele cinci puncte: 1. Raport privind realizarea planului pe primul trimestru și măsuri pentru îndeplinirea planului pe trimestrul II și întregul cincinal; 2. Raport cu privire la fondul de participare al oamenilor muncii la realizarea producției, a beneficiilor și la împărțirea beneficiilor pe anul 1988; 3. Propuneri privind anularea și reeșalonarea unor datorii ale cooperativelor agricole de producție; 4. Raport privind măsurile și acțiunile întreprise în domeniul organizării și modernizării localităților, sistematizării teritoriului, optimizării transporturilor, căilor de comunicații și a rețelelor de energie electrică; 5. Raport privind organizarea și desfășurarea controlului oamenilor muncii și sarcinile ce revin consiliilor F.D.U.S. în vederea îmbunătățirii și creșterii eficienței activității în acest domeniu.

Pe marginea ordinei de zi au luat cuvântul numeroși participanți care au analizat măsurile preconizate pentru realizarea exemplară a programelor de dezvoltare economico-socială a țării în actualul cincinal, în spiritul orientărilor stabilite de marele tribun al națiunii noastre, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Din partea cultelor religioase au luat cuvântul cu această ocazie, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și P.S. Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, care au subliniat rolul esențial, de importanță covârșitoare al Președintelui Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea României socialiste contemporane, exprimând adevărată încredere și sprijinul permanent al tuturor cultelor religioase din țară la tot ceea ce se înfăptuiește pentru continua înălțare a patriei, pentru modernizarea permanentă a tuturor meleagurilor noastre, spre binele și fericirea tuturor locuitorilor.

Astfel, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei a spus:

„Prin misiunea noastră, prin comandamentele de conștiință patrio-

tică românească, ne exprimăm și astăzi, în cadrul Plenarei Consiliului Național al F.D.U.S., adeziunea noastră totală și participarea activă, prin mijloacele de care dispunem, în deplină unitate și voință cu întregul popor la realizarea graduoaselor programe care se dezbat în înaltul forum al democrației noastre, programe de dezvoltare economico-socială multilaterală a scumpei noastre patrii, România socialistă, de promovare a politicii sale interne și externe de pace și dezarmare.

„În unison cu toți cei care sînt reprezențați aici, vă rog să-mi permiteți ca, în numele Bisericii Ortodoxe Române, al tuturor cultelor din țara noastră, care, ca o expresie a înaltului democratism al societății noastre, sînt membri ai Consiliului Național al F.D.U.S., să dau glas celor mai alese sentimente de profund respect și înaltă prețuire pe care le nutrim față de Dumneavoastră, eminent Conducător al națiunii noastre și ctitor al României moderne, promotor neobosit al păcii în lume, al înțelegerii și colaborării între oameni și popoare.

„Aducindu-Vă cel mai vibrant omagiu acum cînd națiunea românească aniversează alegerea Dumneavoastră ca înfiul Președinte al României, Vă rugăm să primiți și cu acest prilej sărbătoresc, profunde noastre mulțumiri pentru grija permanentă pe care personal o acordați dezvoltării economico-sociale multilaterale a țării, creșterii continue pe această bază a nivelului de viață materială și spirituală a poporului, concretizată, între altele, în modernizarea tuturor localităților țării, în majorarea retribuțiilor și pensiilor de care au beneficiat și vor beneficia milioane de oameni ai muncii, precum și în amplele programe de construcții de locuințe și edificii social-culturale care pun în lumină, în mod elocvent, umanismul ce caracterizează societatea contemporană românească.

„Răspunzînd cu însuflețire vibrantelor Dumneavoastră chemări, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, ai tuturor cultelor, împreună cu întregul popor, întîmpină marile evenimente ale acestui an — aniversarea a 50 ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică din Capitală, de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia rolul determinant l-ați avut Dumneavoastră, mult iubite Domnule Președinte, împreună cu stimata Doamnă Elena Ceaușescu, și a 45 ani de la Revoluția de eliberare socială și națională de la 23 August 1944, precum și marele eveniment politic de la sfîșitul acestui an — cu hotărîrea neștrămutată de a contribui cu dăruire la înfăptuirea operei înălțătoare de dezvoltare multilaterală a patriei, de ridicare a ei pe noi trepte de progres și civilizație.

„Vă asigurăm, mult stimate Domnule Președinte, că, în ciuda cleveților ce se fac auzite în anumite cercuri răuvoitoare din străinătate, dintotdeauna ostile poporului român, noi sprijinim cu toate forțele noastre actuala modernizare a comunelor și satelor de pe plaiurile românești, modernizare care contribuie evident la ridicarea nivelului de trai al țărănimii muncitoare spre un grad de civilizație care să reducă tot mai mult deosebirea dintre oraș și sat. Procesul de modernizare a localităților rurale din țara noastră, aprobat de forurile democratice ale

poporului, este determinat de necesitatea creării unor condiții adecvate pentru o viață înfloritoare, pentru învățămînt, cultură, asistență medicală și confortul locuitorilor satelor. Susținem prin cuvînt și faptă acest proces, știind că el asigură, pe lingă modernizarea vieții, sub toate aspectele ei, păstrarea a tot ce trecutul nostru glorios a creat mai valoros în artă și în arhitectură, inclusiv cea bisericească, în tot ceea ce constituie patrimoniul nostru cultural național.

„În scumpa noastră patrie, programul ascensiunii pe drumul vieții celei noi, bazată pe o permanentă înnoire a orîntărilor, tezelor și concepțiilor sociale și politice în raport cu cerințele obiective ale realităților contemporane, sînt în permanentă înfăptuire și rodire, cu deosebire în ultimii 24 de ani, atingînd puncte de culme, fără egal pînă astăzi în întreaga noastră istorie.

„Orînduirea socialistă, statornicită în țara noastră, este în continuă dezvoltare multilaterală și avem asigurate toate condițiile pentru înfăptuirea obiectivelor prevăzute — dezbătute în public, cum se face și în Plenara de astăzi — pînă în anul 1990 și în perspectivă, în cincinalul 1991—1995, spre a întîmpina în prosperitate mileniul al III-lea.

„Am luat cunoștință cu deosebită bucurie și cu un profund sentiment de mîndrie patriotică de faptul că, începînd de la sfîrșitul lunii martie, țara noastră nu mai are de plătit datorii externe. Este aceasta un fapt de uriașă importanță, cu larg ecou intern și internațional, pe care noi toți îl vedem, mult stimat Domnule Președinte, ca pe un strălucit succes al politicii Dumneavoastră înțelepte pentru afirmarea și apărarea independenței și suvernității depline a României. S-a dovedit astfel din nou că — în condițiile în care lumea largă se zbate într-o profundă criză economică, cu multiple și adînci implicații sociale și politice — poporul român prin eforturile sale proprii, își poate făuri o viață mai bună, un viitor luminos. De aceea, în glas cu glasul întregii țări, Vă adresăm și pentru aceasta — din adîncul inimilor noastre, cele mai calde și alese mulțumiri.

„Întreaga conduită și bunul simț, exemplar al poporului nostru, principiile sale morale, stau mărturie că dorința și efortul nostru de unitate în spirit și în lucrare nu pot nicidecum reprezenta o simplă declarație. Prin fapta sa hotărîtă și adînc cugetată, poporul român și-a croit drumul în istorie, biruind atîtea primejdii ce i-au amenințat ființa.

„Noi, cei de astăzi, știind de unde venim și încotro ne îndreptăm, conștienți de valorile trecutului și avînd o perspectivă limpede a viitorului, cum se dovedește și prin programele prezentate și discutate astăzi, prin fapta fiecărei zile ne afirmăm și reafirmăm adeziunea totală, în calitate de slujitori și credincioși ai cultelor, în nobila calitate de cetățeni loiali ai României socialiste, la țelurile politice ale întregului nostru popor.

„Dorim să folosim și acest prilej pentru a vă încredința, mult stimat Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, că ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, ai tuturor cultelor, animați de sen-

timente de profundă mîndrie patriotică pentru marile realizări ale poporului, petru viitorul luminos deschis progresului societății noastre și puternic mobilizați de chemările și exemplul de viață și muncă al Domniei Voastre, aprobînd unanim toate documentele supuse aprobării Plenarei noastre, vor acționa cu devotament și abnegație, împreună cu întregul popor, aducîndu-și contribuția la înălțarea continuă a scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România, la afirmarea ei tot mai puternică în ansamblul națiunilor lumii”.

La rîndul său, P. S. Episcop Ioan Robu a spus următoarele:

„Este pentru mine o deosebită onoare ca în acest forum, în care sînt reuniți toți reprezentatii societății noastre, să Vă aduc, mult stimate Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, în numele clerului și credincioșilor catolici din România, omagiul fierbinte petru tot ceea ce faceți pentru binele și prosperitatea patriei, ale întregului popor.

„Sîntem cu toții fii ai acestei țări, indiferent de naționalitate, de concepțiile noastre filosofice sau religioase și avem cu toții aceleași drepturi și aceleași îndatoriri. Patria noastră ne crește și ne hrănește pe toți după contribuția pe care o aducem la dezvoltarea și propășirea ei. Biserica noastră catolică își aduce în acest sens contribuția specifică pentru binele poporului român. Cu cît țara este mai puternică, mai înfloritoare, cu atît viața noastră, a tuturor laolaltă și a fiecăruia în parte este mai bună. De aceea, mult stimate Domnule Președinte al Republicii, noi toți susținem programele de dezvoltare multilaterală economică și socială a țării, supuse dezbaterii și aprobării Plenarei Consiliului Național al F.D.U.S. Dar, așa cum pe bună dreptate s-a spus și aici, aceste programe, oricît de bune ar fi, nu reprezintă nimic dacă nu sînt și înfăptuite. De aceea și noi, slujitorii Bisericii, împreună cu credincioșii noștri, ne integrăm muncii întregului popor pentru ca toate acestea să devină realitate.

„Prin grija statului nostru, a preocupării Domniei Voastre, neobosite, permanente, mult stimate Domnule Președinte al Republicii, în România toți cetățenii își pot pune în valoare capacitățile lor creatoare. Ca unul care, prin natura funcției pe care o dețin, am umblat și umblu mult prin lume, am văzut chiar și în cele mai dezvoltate țări, oameni căutînd de lucru, zile și ani, flămînzi și goi, dormind sub cerul liber Sîntem deci îndreptățiți să respingem pe cei care — rău informați, răuvoitori, sau de-a dreptul dușmănoși — ne calomniază sau încearcă să ne dea sfaturi asupra modului cum să ne orînduim treburile în grădina noastră, dar nu se uită în grădina lor.

„Iată dar că, în ciuda tuturor acestor clevetiri, țara noastră a reușit o performanță la care cu siguranță jinduiesc mulți: România nu mai are datorii externe. Mă alătur și eu, împreună cu slujitorii și credincioșii Bisericii noastre catolice, tuturor fiilor țării care Vă adresează pentru aceasta și pentru tot ceea ce faceți pentru progresul și prosperitatea țării, pentru bunăstarea întregului popor, cele mai alese mulțumiri.

„În calitate de cetățeni loiali ai țării, reafirmăm din nou, în acest cadru, sprijinul nostru la toate programele supuse dezbaterii Consi-

liului. Aș dori să subliniez ceea ce este evident pentru noi toți cei care trăim în România, că planul de modernizare a localităților și sistematizare a teritoriului, așa cum îl știm că se înfăptuiește de mai muți ani, urmărește să creeze condiții mai bune de muncă și viață pentru toți locuitorii lor, demne de epoca de civilizație în care trăim.

„Susținem, de asemenea, fără rezerve, politica externă de dezarmare și pace, de largă colaborare cu toate popoarele lumii, cu toți cei ce iubesc viața, cei care doresc ca minunata creație care este omul să supraviețuiască, să aibă viitorul asigurat în liniște și bună înțelegere cu semenii lui.

„Ploua când am venit la această întâlnire și vreau, cu permisiunea Dumneavoastră, să împărtășesc gândul pe care l-am avut privind ploaia, gând pe care îl transform în urare: „Să plouă mereu cu har și fericire asupra țării și poporului nostru”.

După încheierea dezbaterilor, participanții au aprobat în unanimitate toate documentele înscrise pe ordinea de zi.

La sfârșitul lucrărilor Plenare, întâmpinat cu deosebită însuflețire, a luat cuvântul Președintele Nicolae Ceaușescu, genialul nostru Conducător, expunerea sa fiind subliniată în repetate rînduri cu vii și puternice aplauze, cu entuziaste urale și ovații. În ampla sa cuvîntare, Președintele Nicolae Ceaușescu a conturat contextul istoric în care a avut loc Plenara, subliniind, din nou, lichidarea datoriilor externe ale României, la sfîșitul lunii martie a.c., și hotărîrea noastră comună ca în viitor nimeni și sub nici o formă să nu mai poată apela la nici un credit străin, astfel încît întreaga dezvoltare a României să se realizeze prin mijloace proprii, în condițiile unei largi colaborări internaționale. Președintele Nicolae Ceaușescu a spus, printre altele:

„Plenara noastră are loc într-un moment important, cînd întregul popor a luat cunoștință de faptul că, la sfîrșitul lunii martie a acestui an, România a plătit în întregime datoria externă, ceea ce reprezintă o mare victorie a muncii și activității creatoare a întregii noastre națiuni. Este pentru prima oară cînd se realizează acest lucru în istoria îndelungată a poporului nostru care — după cum este știut — a trebuit să plătească timp îndelungat și tributuri, multe datorii, multe dobînzii. Acum nu mai plătim demult tribut, dar nu mai avem nici datorii și ne-am hotărît să nu mai depindem de nimeni, nici economic, nici politic, să asigurăm cu adevărat independența poporului român, a națiunii noastre!

„Iată de ce putem afirma, cu deplin temei și îndreptățită mîndrie, că numai în anii socialismului patria noastră a putut lichida înapoierea din trecut. Cunoașteți cu toții că în 1945, România era o țară slab dezvoltată. Înseși datele de care am vorbit ne spun că astăzi, țara noastră a devenit un stat industrial-agrar puternic; avem o industrie multilateral dezvoltată, care, practic, cuprinde toate ramurile moderne, existente în economia mondială.

„Putem să producem orice utilaje, mașini, să ne angajăm să fim competitivi în orice domenii, cu cele mai bune produse realizate pe plan

mondial. Într-un singur domeniu nu dorim să facem aceasta — cel al armelor nucleare. Din punct de vedere tehnic, dispunem și de această capacitate, dar nu ne angajăm, pentru că sintem ferm hotărâți să luptăm împotriva armelor nucleare care, dacă ar fi folosite, ar distruge însăși viața pe planeta noastră. Ne pronunțăm ferm pentru eliminarea lor din toate statele, pentru o lume fără arme, fără războaie.

„Am dezvoltat, totodată, un larg cadru democratic care asigură participarea tuturor categoriilor sociale, începînd cu clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății noastre — la conducere tuturor sectoarelor de activitate. Însăși Frontul Democrației și Unității Socialiste, organismele sale, Consiliul Național al Frontului, reprezintă expresia înaltului democratism, a participării largi a tuturor categoriilor sociale la conducerea întregii activități, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe.

„Cunoașteți cu toții ce reprezintă Frontul Democrației și Unității Socialiste. Practic, în el se găsesc toate forțele națiunii noastre, ale întregului popor. Nu există organizație, organism, inclusiv cultele religioase, care să nu participe nemijlocit, în organismele Frontului Democrației și Unității Socialiste, la întreaga activitate.

„Ne făurim viața așa cum considerăm că este mai bine. Am optat pentru socialism și viața a demonstrat cu putere că numai și numai socialismul a asigurat poporului nostru marile sale realizări, că numai socialismul și comunismul vor asigura înaintarea fermă a națiunii noastre spre noi culmi de civilizație și progres. De aceea, construirea socialismului, și comunismului reprezintă programul general al Frontului Democrației și Unității Socialiste, năzuința unanimă a întregii noastre națiuni”.

Lucrările Plenarei F.D.U.S. au luat sfîrșit în aceeași atmosferă entuziastă, prin intonarea imnului Frontului Democrației și Unității Socialiste: „E scris pe Tricolor Unire!”.

În aceeași zi de 14 aprilie a.c., a avut loc și Plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste, care a luat în dezbateri problemele aflate pe ordinea de zi a Plenarei. Consiliul Național al F.D.U.S., stabilind sarcinile ce revin organizațiilor democratice și unității socialiste în realizarea obiectivelor majore de dezvoltare economic-socială a patriei și ducerea la îndeplinire a tuturor obiectivelor dezbătute în cadrul Plenarei.

Au luat cuvîntul mai mulți participanți. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a vorbit P.S. Episcop Vasile al Oradiei, care a exprimat aceeași adeziune fierbinte a Bisericii noastre dreptmăritoare, a tuturor cultelor religioase, la tot ceea ce se înfăptuiește pentru mai binele tuturor de obște, pentru fericirea întregului popor român, pentru înălțarea țării spre culmile civilizației și progresului.

REDACȚIA

SFÎNTA SCRIPTURĂ, CITIREA ȘI TĂLMĂCIREA EI CORECTĂ

Sfînta Scriptură sau Biblia este cuvîntul revelat al lui Dumnezeu care împreună cu Sfînta Tradiție formează izvoarele credinței necesare mîntuirii noastre. Ea se mai numește „Cartea cărților“, „Cartea vieții veșnice“. A fost scrisă vreme de 1600 de ani, începînd cu Moise (1500 în. d. Hr.) și sfîrșind cu Sf. Apostol Ioan (+98 d. Hr.). Deși Biblia are 66 cărți scrise de diferiți autori în 16 secole, ea prezintă un impresionant cuprins unitar, de la Facerea și pînă la Apocalipsa. Întregul său cuprins nu se contrazice, ci se armonizează perfect. Este o unitate în diversitatea cărților, pe care nu o aflăm în nici o altă colecție de cărți religioase sau laice. Spre pildă, în cartea Facerii se spune: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul“ (1, 1), iar Apocalipsa care încheie Biblia subliniază: „Am văzut un cer nou și un pămînt nou; ... Noul Ierusalim coborîndu-se din cer de la Dumnezeu (21, 1—2). O armonie desăvîrșită străbate Sfînta Scriptură, totul fiind centrat pe nașterea, creșterea și desăvîrșirea Împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, prin Fiul Său Cel înviat.

De unde provine *unitatea* deplină a Bibliei? Din faptul că mai presus de oamenii aleși, ea are ca suprem autor pe Sfîntul Duh Dumnezeu „care a grăit prin prooroci“ — cum mărturisim în Crez. El a inspirat pe scriitorii ei, luminîndu-le mintea să cunoască adevărul despre cele trecute și viitoare.

Biblia este cea mai răspîndită și cunoscută carte din lume, tradusă și tipărită astăzi în peste 1800 limbi și dialecte, ca o carte *universală*, venerată pentru valorile ei, iubită și îndrăgită, admirată și dorită de cei mai mulți oameni, dar și disprețuită, urită și batjocorită de cei puțini și păcătoși. Ea este „biblioteca popoarelor“ — cum scrie Goethe — putînd schimba *viața omului*, deoarece nu este o carte omenească, ci una divină, cu puterea de a aduce harul care schimbă omul și îl renaște pentru o viață fericită. Biblia grăiește în adîncul inimii și ușurează suferințele, necazurile și durerile, oferă nădejde în împrejurări grele; autoritatea ei este plăcută și ușoară (Matei 11, 30), căutată și dorită de toți cei ce voiesc să se ridice la Dumnezeu. Ea este plină de sfaturi înțelepte, încît oricine o citește cu credință și dragoste, îi este de mare folos în orice situație.

De la cititorul *Sfintei Scripturi* se cer o seamă de virtuți pregătitoare: inima curată, conștiința trează, gînd bun, liniștit, cinstit și drept;

lipsă de prejudecăți, de viclenie și ambiții deșarte. Inima curată și curgetul bun, împăcat cu Dumnezeu și cu semenii, străbate cerul și ridică sufletul la vederea lui Dumnezeu, suprema fericire creștină (Matei 5, 8). Fiind o carte excepțională, divină, Sfânta Scriptură se cere să fie citită cu răbdare și evlavie, cu credință și smerenie, cu dragoste și încredere în Dumnezeu, așa cum rostim rugăciunea. Așa au citit-o toți sfinții și aleșii lui Dumnezeu.

Farul luminător și călăuzitor al lecturii trebuie să ne fie *credința* (Evrei 11, 16). Ea ne încălzește inima și o umple de dragoste pentru Iisus Hristos, Cel ce ne-a mântuit din dragoste (Ioan 3, 14). Credința vie și activă îmbracă sufletul cu „mantaua lui Dumnezeu”, cu *smerenia* (Sf. Isaac Sirul) cu care s-a îmbrăcat Mântuitorul fiind ascultător de Tatăl până la moarte (Filipeni 2, 7—8). Celor smeriți Dumnezeu le revelează tainele Sale și le „ascunde” celor mindri (Proverbele lui Solomon 6, 17). Prin mândrie, Lucifer și Adam au pierdut raiul, dar omul cel smerit l-a câștigat (Luca 18, 14). Duhul smereniei îmbracă sufletul cititorului cu haina evlaviei, nădejzii și a dragostei care unește cu Dumnezeu, după cum scrie Sf. Apostol Pavel: „De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Galateni 2, 20).

Mai trebuie să știm că Biblia nu este destinată să satisfacă curiozitatea cititorului cu informații naturaliste, științifice. Ea nu ne spune, de pildă, cum se mișcă planetele pe cer, ci cum să ne ridicăm noi la cer, de unde a venit și s-a înălțat Dumnezeu-Fiul, lui Iisus Hristos Mântuitorul lumii. Pentru Biblie, problemele științelor naturii sînt secundare și redacte deci la nivelul acelor vremi. Ea nu trebuie citită cu idei preconcepute, lipsite de obiectivitate, nici cu gînd ascuns și dușmănos, nici cu dorința de a ne mindri că sîntem mai învățați decît alții și putem critica. Astfel de gînduri răătăcesc și nu folosesc nimănui. Biblia trebuie citită cu dragoste de adevăr, de bine și frumos, de respect față de valorile absolute și eterne, spre binele nostru.

Biblia poate fi citită de orice creștin, dar nu poate fi tălmăcită de oricine, deoarece nu este o carte ușor de înțeles. Dimpotrivă are unele locuri greu de înțeles din cauza vechimii sale, a obiceiurilor vremii, al cuprinsului variat al celor 66 cărți. Mai mult, ea este o carte cu descoperiri dumnezeiești care nu pot fi înțelese ușor fără o pregătire temeinică, iar orice interpretare liberă duce în mod inevitabil la pierzania sufletului său și a altora la fel de neinițiați, dispuși să-i dea crezare. Astfel, Sf. Apostol Petru scria despre epistolele Sf. Apostol Pavel: „În ele sînt lucruri cu *anevoie de înțeles* pe care cei neînvățați și neîntăriți (în credință) le răstălmăcesc ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare” (II Petru 3, 16). De aceea, spre a preveni „pierzania sufletului”, mai trebuie să știm că Biblia este a Bisericii și numai Biserica poate tălmăci fără greșală Sfânta Scriptură, deoarece Biserica este „stîlp și temelie a adevărului” (II Timotei 3, 15). Ei i-a făgăduit Hristos Dumnezeu că va fi cu ea pînă la sfîrșitul veacurilor (Matei 28, 36), iar în ziua Cincizecimii a primit pe Sfîntul Duh care o conduce în veci. Hristos Domnul este Capul văzut al Bisericii (Efeseni 5, 23), iar Biserica este Trupul Său tainic

(Efeseni 1, 23; Coloseni 1, 24), prelungit peste secole și milenii, ca prin jertfa Sa să se mîntuiască toate popoarele. În consecință, numai Biserica instituită de Hristos Domnul prin apostoli și ucenicii Săi au dreptul să tălmăcească Biblia și să ducă mesajul ceresc curat și drept pînă la sfîrșitul veacurilor, iar credincioșii sînt chemați să-l asculte și să-l urmeze.

Citirea Bibliei înobilează toată ființa omenească, umple sufletul cu cele mai frumoase gînduri și sentimente, inspiră o concepție optimistă, sănătoasă și superioară despre lume și viață, lipsită de egoism și vanitate, schimbă întreg peisajul spiritual al vieții și formează personalitatea umană pe dimensiuni divine, căci mută centrul de existență de la om la Dumnezeu, de la păcat la ascultare și împlinirea poruncilor Lui, care sînt viața veșnică (Ioan 12, 50). Biblia ne face oameni noi, ne învață să privim mai mult spre cer și să îngrijim sufletul ca valoare absolută. Din Biblie reținem că totul a fost creat pentru om, care nu a fost aruncat și părăsit pe pămînt fără un scop și un ideal superior în viață. Dumnezeu este Părintele său bun, blind și mult iertător, toți oamenii fiind frați întreolaltă, datori să se iubească, să se ajute și să se ierte reciproc.

Biblia ne arată sensul existenței noastre în lume (Matei 5, 48; 6, 33). Aici îl aflăm pe Hristos-Dumnezeu, Adevărul și viața veșnică (Ioan 14, 6), singurele care ne dau liniștea și pacea sufletului, bucuria eternă a inimii. Numai Dumnezeu mulțumește pe deplin sufletul nostru, Ei îi dă nădejdea salvării din moarte, după cum scriu descălii Bisericii noastre dreptmăritoare.

Binefacerile citirii Bibliei au fost evocate de-a lungul vremii de geniali scriitori și oameni de cultură, de savanți și gînditori care i-au elogiât valoarea excepțională. Așa bunăoară, poetul H. Heine scria că „luminarea și cultura mea o datorez citirii Bibliei... Cine a pierdut pe Dumnezeu, îl poate găsi în această carte și cine nu L-a cunoscut îl află aici în cuvîntul Său”. Iar Goethe notează: „Eu personal iubesc și prețuiesc Biblia, căci aproape numai ei îi datorez cultura mea morală... Ea este cartea popoarelor, pentru că pune soarta unui popor (evreu) ca simbol al tuturor celorlalte. Biblia este o carte de folos pentru totdeauna...”. Asemănător se exprimă renumitul filozof și pedagog francez J. J. Rousseau: „Mărturisesc că măreția Bibliei mă umple de uimire. *Sfințenia Evangheliei vorbește inimii mele*. Uitați-vă la cărțile filozofilor, cu toată pompa lor, ce mici apar față de ea...” (cf. Nifon Criveanu, *Cugetări și maxime pentru viață*, Cozia, 1929, pp. 14—16).

Ne oprim aici cu enumerarea scriitorilor care elogiază importanța deosebită, de excepție, a citirii Bibliei. Exemplele sînt, însă, concludente și rămîn strălucite mărturii despre valoarea absolut religioasă-morală a Bibliei. Ele constituie deopotrivă un îndemn pentru credincioșii Bisericii noastre de a o citi în duhul evlaviei și al smereniei, ca pe o rugăciune, dar nu de o răstălmăci, spre a nu cădea în erezii. Numai așa vom primi de la Dumnezeu același har al Duhului Sfînt care i-a luminat și călăuzit pe autorii Bibliei, spre viața cea veșnică.

Prot. dr. SIMION RADU

TOMA

de : prot. dr. MARCU BĂNESCU

...un nume rostit adeseori cu un tilc aparte: „Toma necredinciosul!”.

Mulți și de multe ori rostesc această paradigmă, fără să cunoască structura credinței sau necredinței aceluia care s-a numit și s-a numărat printre cei doisprezece apostoli, a propovăduit cu zel și credință neclintită învățătura Mântuitorului Iisus Hristos și a murit pentru această credință.

Și totuși... De aproape două milenii, Toma Geamănul poartă emblematic această apostrofă. O merită? Este el un simbol al îndoielii? Sau, mai grav, al necredinței?

Deși rolul său nu este implicat în desfășurarea evenimentelor care au condus la Golgota, totuși dimensiunea atitudinii sale a dobândit o pondere deosebită în contextul istoric, care nu i-a scos numele din circulație. Dimpotrivă, i-a extins semnificația. În jurul numelui său s-au creat legende și mituri, exploatate de literatură, dar nimic n-a estompat semnificația esențială: îndoiala. Nu este ușor să-l apărăm de acuza care i se aduce, dar este mai greu să vedem în el un necredincios. În literatură, personajele negative inspiră de obicei aversiune, revoltă. Iuda Iscarioteanul, de pildă, care s-a numărat și el printre apostoli, poartă emblema indelebilă a josniciei, în distonanță cu aspirația către perfecțiunea umană. Simpla rostire a numelui său produce repulsie. Dimpotrivă, pe Toma îl simțim aproape de inima noastră, îl îndrăgim. Poate fiindcă, mai mult sau mai puțin, fiecare a încercat starea lui, poate pentru faptul că el ni se înfățișează ca un simbol al neliniștei în fața unei descoperiri. Cazul Toma generează în conștiința noastră două efecte, dacă nu antinomice, cel puțin contigue: unul de simpatie nedisimulată și altul de nedumerire. Întiul sentiment pare dominant, al doilea subiacent, persistă prin forța etimonului necredincios. Uneori însă registrul informațional se schimbă și în prim plan apare al doilea sentiment și atunci devine supărătoare sintagma: „Ca Toma necredinciosul”. Rostind cuvântul grav „necredincios”, parcă simțim trebuința de a-i nuanța, cel puțin sensurile, pentru a nu apăsa cu toată greutatea asupra numelui celui atât de aproape inimii noastre, sau măcar a descifra sensurile implicate în cuvânt. În slava veche, de pildă, la numele lui Toma se adaugă atributul „zăbavnic”,

parcă mai blind și mai apropiat de acela care se agită, se zbugiumă pe coordonatele tragicului uman, stare care impune un limbaj ușor abstract.

Mai sînt și alte personaje implicate în istoria mîntuirii, care poartă stigmatul unor atitudini sau fapte încheigate în sloganuri cu largă circulație, ca: „Se spală pe mîini ca Pilat”, „Se leapădă ca Petru” ș.a. Dar acestea ni se par mai simple, mai clare. Cazul Toma este mai complex. Avea Toma mai puțină credință? Avea el o altă structură? O altă menire în mîntuirea Învierii? S-a scris mult și diferit despre atitudinea Sfîntului Apostol Toma. S-a afirmat, printre altele, că atitudinea sa ar fi „inventată” pentru a întări convingerea creștinilor în Învierea Domnului, sau că atitudinea lui n-a fost rezultatul unei decizii raționale, etc. De fapt Toma reprezintă o experiență sui generis, provocată de impactul rațiunii umane cu un fenomen nou, surprinzător. Învierea din morți nu este un fapt divers, ci un fapt de mare complexitate cu implicații istorice, sociologice, psihologice, culturale... Acest fenomen întîlnește un spirit critic ca Toma. Spiritul critic nu este dimensiunea unei atitudini circumstanțiale, ci este intrinsec a unui mod de a fi, de a acționa și reacționa. Deci spiritul critic al ucenicului este confruntat cu o realitate care nu intră în limitele cunoașterii obișnuite. Da aceea, în fața atîtor mărturii, obstinția lui Toma pare insolită și persistența lui în cererea unor probe sensoriale pare o atitudine negativă. În realitate, prin Toma condiția umană dobîndește o nouă dimensiune. Sînt fericiți cei ce cred fără a trece prin zbugiumul îndoielii, dar și îndoiala ține de structura umană în năzuința spre cunoaștere. De aceea Toma nu este înstrăinat de comunitatea în care își află fericirea. Iisus Domnul, nu l-a iubit mai puțin ca pe ceilalți apostoli și Toma, la rîndul său, nu l-a iubit pe Iisus mai puțin ca ceilalți, exceptînd pe Iuda Iscarioteanul. Toți martorii Învierii Domnului mărturisesc: Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi cu toții sîntem mărtori”. (Faptele Apostolilor 2, 32). Și „Nu putem să nu grăim cele ce am văzut și am auzit”. (Faptele Apostolilor 4, 20). La această mărturie, Toma, singurul om care a pipăit corpul lui Iisus după Înviere, adaugă cu pătос experiența sa.

De ce relatează evanghelistul acest episod? Ne răspunde însuși Sf. Evanghelist Ioan: „Iar aceștea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și, crezînd, să aveți viață în numele Lui” (Ioan 20, 31).

* * *

De ce a lipsit la prima arătare a Domnului după Înviere? De ce nu s-a aflat printre ceilalți apostoli și ucenici? Ce taină plutește peste numele său?

Unii exegeți interpretează absența lui Toma ca „o fugă”, ca o retragere din cercul apostolilor. Alții îi atribuie concepția saducheilor „care zic că nu este înviere”. Se mai vorbește și de o posibilă nevroză obsesională, etc. Sf. Apostol Ioan, care relatează episodul, nu ne spune motivul absenței lui Toma, dar absența sa „nu pare afectată de scepti-

cismul său¹. El nu este un fenomen izolat, ci se include în ansamblul de relații psihosociale. Absența ar putea fi o simplă întâmplare, dar judecând după importanța care se acordă episodului, este verosimilă retragerea sa din motive afective. Nu ne gândim la vreun sindrom de „eva-ziune”, ci la o reacție care în unele împrejurări, impune o insolită dorință de însingurare, de izolare. Traumatizat de repeziciunea desfășurării evenimentelor, Toma caută o deconectare, urmărindu-și introversiv propriile gânduri și îndoieli.

Precipitarea evenimentelor de joi pînă duminică dimineată a produs o stare de gravă tulburare. Ucenicii au fugit toți (Matei 14, 50). Suflete zdrobite, credințe revășite, haos... Se mai șoptea și despre fenomenul morții aparente și alte plămuiuri în fierberea acelor zile. Se părea că totul se destramă, dar dincolo de aparențe se înfiripă o lume nouă. Din firele încilcite se alege încet o țesătură nouă. Ucenicii își revin, se eliberează de coșmar. În peisajul tragic mijesc noi speranțe, ca florile timpurii, gingașe și sfioase, sub poajă de gheață în zorii primăverii.

Mai sensibil, Toma se zbugiumă încă. Trei zile de dureroasă așteptare l-au prăbușit în sine. Și alte opt zile de zbucium, de întrebări fără răspuns. Opt zile plutește între apostazie și dragostea dinții, într-o stare de scădere a tonusului psihic, astenică și anxioasă, dar trecătoare. Ni-l imaginăm reiterînd căra călcate de Iisus. Poate își caută alinarea pe malurile Tiberiadei... Valurile se zbugiumă, se izbesc, se sparg și reincep neconținută zbatere, strecurîndu-se, ca un confident, în sufletul omului... Sigur, n-a trăit în nepăsare. A trăit în tensiune dureroasă, sfîșiat de contradicții, cufundat în propriile-i adîncimi. Ca într-o cameră obscură străbat, din cînd în cînd, firicele de lumină dar, repede dispar strivite de spaime. Îi pustiesc inima gânduri sinistre, dar o chemare tainică îl întoarce din calea pierzării. Caută nemijlocit esența lucrului pornind din proximitatea îndoielii, dar aceasta nu atinge limita extremă unde se interferează cu negație absolută. Noi emitem ipoteze, dar cum se desfășoară procesul în confruntarea sentimentelor opuse nu putem cunoaște. Un bob de rouă în potirul unei flori ne fascinează, cînd îl privim cu ochiul liber, prin lumina care se răsfrînge în el, dar privindu-l la microscop, zicea un cunoscut gînditor, ne surprinde o lume nouă, în care mișună miliarde de ființe invizibile cu ochiul liber. Poate că știința va ajunge să vadă modificările care se produc în conștiința noastră sub diferite impulsuri... Dar să revenim la ceea ce știm cu certitudine. A opta zi tensiunea atinge paroxismul. Gîndul bun triumfă. Toma se întoarce la ai săi. Unde ar putea găsi salvarea?

A opta zi va însemna, pentru Toma, abolirea dualității, dînd stării îndoielnice expresia definitivă. Se află din nou în mijlocul apostolilor, emoționat, crispat. Și iată, pe neașteptate, Iisus, cu chipul cunoscut, apare în mijlocul lor cu obișnuitul salut: „Pace vouă!”.

¹ Cf. M. Y. Lagrange, *Evangile selon S. Jean*, ed. III-a, Paris, 1927. p. 518.

Sigur, Toma nu putea evita împlinirea unui plan divin... Iisus îl îndemnă să-și îplinească menirea, așa cum, înainte de patimi, îl îndemnase pe Iuda vânzătorul (Ioan 13, 27). Lui Toma îi zice: „Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele și adu mîna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios” (Ioan 20, 27).

Indoiala lui Toma, sub aspect antropologic, poate fi explicată oarecum în contextul vieții psihosociale, care a urmat după procesul, patimile, răstignirea, moartea și Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos. Funcțiile psihice se întregesc cu cele biologice și sociale, căci „structura psihologică a persoanei umane nu poate fi înțeleasă fără infrastructura biologică pe care ea se clădește și fără suprastructura socială în care ea se integrează”². Funcțiile individului nu sînt dependente numai de el, ci sînt moduri și conjugare cu mediul. Indoiala lui Toma este, în ultima analiză, reflectarea unei stări de spirit care a stăpînit cercul ucenicilor Domnului.

Deci care a fost starea de spirit în această comunitate mică? Cum au primit ceilalți apostoli vestea Învierii Mîntuitorului? Într-o formă sau alta, o adiere de indoială a clătina sufletul tuturor apostolilor, al ucenicilor și al femeilor credincioase care au văzut mormîntul gol, căci nici unul nu înțelesese cum putea fi învinsă moartea prin înviere. Starea de spirit, după răstignirea și înmormîntarea Învățătorului se situează în proximitatea îndoielii și negației. Ucenicii n-au cuprins, la început dimenisunea învierii din morți. Cînd Iisus le-a vorbit despre Învierea Sa „ei au ținut cuvîntul întrebîndu-se între ei: Ce înseamnă a învia din morți?” (Marcu 9, 10). Ei nu înțelegeau că „trupul duhovnicesc și ceresc, opus celui cu suflet viu și pămîntesc, nu înseamnă absența materiei din trupul înviat, căci aceasta n-ar mai însemna învierea celui stricăcios întru nestricăciune. Trupul lui Hristos a putut fi pipăit de Toma. Nu prin substanță se deosebește trupul înviat, ci prin calitatea nouă ce i-o dă prezența dumnezeirii în El (...) Trupul poate fi îndumnezeit, fără să înceteze a fi trup din materie, pentru că omul întreg e îndumnezeit”³.

După Înviere, Iisus le-a dat tuturor probe concrete. Apostolilor și celorlalți care L-au văzut, după Înviere, „li se părea că văd duh” (Luca 24, 32) și de aceea Iisus le spune: „Vedeți mîinile Mele și picioarele Mele că Eu însumi sînt; pipăiți-Mă și vedeți, că duhul nu are carne și oase precum Mă vedeți pe Mine că am” (Luca 24, 39). În succesiunea stărilor emoționale prin care trec ucenicii, subiacent persistă o insolită spaimă de însuși actul învierii. Cum poate arăta trupul unui om care a trecut prin moarte? Și ce le va spune Cel Înviat? Fiecare se simțea, mai mult sau mai puțin, implicat în drama Învățătorului. De ce nu L-au apărât? De ce s-au îndoit de profețiile Lui? Sigur că acestea sînt supoziții impuse de umanizarea unui act care depășește condiția umană. Dar Iisus nu avea nevoie să fie ajutat de ei. Doar El însuși le-a spus cînd

² Nicolae Mărgineanu, *Condiția umană*, București, 1973, p. 9.

³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 381.

Petru a încercat să-L apere: „Sau ți se pare că nu pot să rog pe Tatăl Meu și să-Mi trimită acum mai mult de doisprezece legiuni de îngeri? Dar acum se vor împlini Scripturile, că așa trebuie să fie” (Matei 26 53—54). În schimb Iisus le-a imputat „necredința și împietrirea inimilor” (Marcu 16, 14). Și Sf. Evanghelist Ioan relatează că „Simon Petru și celălalt ucenic pe care-l iubea Iisus” (Ioan 20, 2) „încă nu știau Scripturile, că Iisus trebuia să învieze din morți” (Ioan 20, 9). Învățătorul le vorbea despre Învierea Sa, dar spaima le-a răvășit memoria (cf. Matei 26, 32; Marcu 10, 34; Luca 18, 33; Ioan 16, 16 etc.). Iar, înainte de Golgota, Petru, Iacob și Ioan L-au văzut pe Iisus în strălucirea Sa dumnezeiască, pe Tabor (Marcu 9, 2).

E ușor să crezi în înviere?

În timp ce credincioșii Domnului așteptau cu ușile încuiate, mai marii preoților și fariseii răspindeau zvonul că Iisus a fost furat din mormînt. Au fost plătiți paznicii să declare acest fapt. Cînd, înfricoșate, purtătoarele de mir au vestit apostolilor Învierea, „cuvintele acestea au părut înaintea lor ca o aiurare și nu le-au crezut” (Luca 24, 11). Petru și Ioan aleargă la mormînt să se convingă. Au intrat, pe rînd, în mormîntul gol și au crezut (Ioan 20, 8). Deci au avut și ei probe: mormîntul gol. Maria Magdalena s-a întors la mormînt și aștepta „plîngînd afară”. Și ea credea că Iisus a fost furat, dar o dovadă concretă i-a spulberat teama și bănuiala: i s-a arătat Iisus și i-a vorbit. Și celelalte femei au beneficiat de aceleași probe: mormîntul gol și vederea lui Iisus. Doi dintre credincioșii Celui răstignit, Cleopa și Luca, mergeau spre Emaus. Iisus, apropiindu-se, mergea împreună cu ei. Nerecunoscîndu-L, cei doi îi relatează toate cele întîmplate, inclusiv despre „zvonurile” învierii. Și le-a vorbit Iisus: „O nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate cite au spus proorocii!” (Luca 24, 25). L-au recunoscut cînd au șezut la masă și Iisus „a binecuvîntat și a frînt pîinea...” Deci și ei au avut semne și probe concrete, după care au crezut în Înviere zicîndu-și: „oare nu ardea în noi inima noastră, cînd ne vorbea pe cale și ne tâlcuia Scripturile?” (Luca 24, 32). Credeau în Iisus, dar așteptau cu teamă împlinirea așteptărilor. O undă de scepticism trecuse și prin inima lor (Luca 24, 21). În timp ce Luca și Cleopa informează ucenicii despre cele întîmplate în drum spre Emaus, Iisus Se arată tuturor. „Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile” (Luca 24, 45). Sf. Evanghelist Matei relatează mai sumar acest episod, dar nedeosebindu-se în esență de ceilalți evangheliști. După Învierea Domnului, „cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus. Și văzîndu-L I s-au închinat, ei care se îndoiseră” (Matei 28, 16—17). Îndoiala le este risipită după ce Iisus le-a arătat mîinile și coasta... (Ioan 20, 24—29). Convingerea ce au dobîndit i-a transformat pînă într-atîta încît au fost apoi în stare să îndure și moartea pentru Iisus”.⁴ Toți au trecut prin spaime și îndoieli și au primit do-

⁴ Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Învățăături ale Bisericii Ortodoxe, Timișoara*, 1987, p. 196.

vezi concrete despre Înviere. Și lui Toma, Iisus i-a oferit prilejul de a se convinge de Înviere. Convingerea pe care a dobândit-o prin insolita sa experiență, a făcut și din Toma un stîlp al Bisericii și un martir.

Poate că nu ar fi inutilă introducerea unui excurs biografic în aceste reflecții, care au urmărit obirșiile și structura îndoielii lui Toma. În general, evangheliștii nu vorbesc prea mult despre viața și activitatea apostolilor, ci își concentrează relatările în jurul Mintuitorului. Aflăm totuși câteva date caracterologice. Dar pentru a defini caracterul unui om este necesară „plasarea personajului în cadrul unei acțiuni, a unei serii de situații care să-l oblige la fapte de natură să-i coloreze mai precis profilul moral și fizic” (G. Călinescu).⁵

Cu datele pe care le avem, putem părunderi în zonele profunde ale structurii persoanei pe care o urmărim, pentru a-i cunoaște potențialul psihic? Totuși încercăm să ne apropiem de profilul psihic al personajului pe care-l urmărim. Cine este Toma? Unul din mulțime ales de Iisus și chemat de apostol. Unul din cei trimiși să „învețe neamurile pînă la marginile pămîntului”. A fost, înainte de chemarea la apostolie, pescar sărac din Galileea (Matei 10, 3; Ioan 21, 2). Era numit și „Didimos”, sau „Geamănul”. Unii exegeți au văzut în numele său un dublu simbol al caracterului său, dar „didimos nu înseamnă o persoană divizată în sine”, ci o persoană „pereche” cu altul.⁶ Sf. Evanghelist Ioan scrie: „Deci a zis Toma, care se numește Geamănul...” (Ioan 11, 16). Didimos era numele său aramaic însemnînd „geamăn”. Alți exegeți presupun că Toma a avut un frate geamăn numit Eliezar.⁷ Autori ai cărților apocrife creștine au presupus să Sf. Toma a avut și o soră Lydia. În actele apocrife care poartă numele său — *Doctrina Apostolorum* — el însuși se numește „Yudas Tomas”. Numele Didimos se află mai răspîndit în Egipt și în împrejurimi.⁸ Sf. Evanghelist Matei enumeră apostolii, doi cîte doi (Matei 10, 2—4). Faptul că Toma este trecut împreună cu Matei („Toma și Matei, vameșul”), a sugerat unor exegeți ideea că și Toma ar fi fost vameș, dar interpretarea este eronată. Sf. Evanghelist Ioan, la locul citat, arată clar că a fost pescar.

Apostolii au fost oameni simpli, majoritatea pescari săraci. Urmindu-L pe Iisus și trăind în preajma Lui au dobîndit o vedere superioară a lumii ieșind din mediocritate. Iisus i-a scos din făgașul vieții lor obișnuite. Insuși Iisus le spune, în diferite împrejurări, această realitate (Ioan 15, 19). La început receptează greu cuvintele Învățătorului, care de aceea, le vorbește în pilde, dar cînd „va veni ceasul” le va vorbi pe față (Ioan 16, 25). Apostolii adeseori își mărturisesc nepriceperea (Ioan 16, 18) și cer lămuriri. Chiar Toma cere lămuriri suplimentare (Ioan 14, 5).

Atrăși de farmecul personal și frumusețea cuvîntului neobișnuit al Învățătorului, apostolii L-au urmat cu fidelitate. L-au cunoscut în toate ipostazele. Au văzut vindecări miraculoase, învieri din morți, mulțimi

⁵ Cf. Mitropolit Nicolae Corneanu, *Patristica mirabilia*, Timișoara, 1987, p. 27.

⁶ Cf. M. Y. Lagrange, o.c., p. 517.

⁷ Cf. F. Vigouroux, *Dictionnaire de la Bible*, vol. V, Paris, 1912, p. 2198 sq.

⁸ M. Y. Lagrange, o. c., p. 299.

fascinate și primiri triumfale, drumul calvarului, înjosirea și apoteoza Învierii. Și tot ce au văzut au mărturisit (Ioan 19, 35), dezamăgind pe cei care așteptau un mesia investit cu puteri și splendori imperiale.

Deci, după practica vremii, Toma a fost format la școala Învățătorului său. Școlile filozofice, în lumea dominată de cultura greacă, aveau de obicei un caracter unilateral, reducându-se la modul de a gândi al maestrului, care predă oral. Ucenicii Domnului aveau, de fapt, la îndemână și cărțile Vechiului Testament, pe care le puteau folosi. O bibliotecă sau o școală ca — de pildă cea din Alexandria Egiptului, ridicată sub dinastia Ptolemeilor la nivel universitar (neoplatonic), la care au avut acces mulți creștini din perioada postapostolică — ucenicii Domnului n-au avut.

Învățătura despre Înviere nu le era străină (Ioan 16, 16 etc.), deși Învățătorul, în perioada premergătoare patimilor, le vorbea încă în pilde (Ioan 16, 25). În diferite împrejurări, predicția Domnului a ascultat-o și Toma (Ioan 14, 28—29). El a cerut și lămuriri. Și Filip a cerut lămuriri. Și Petru... Iisus le-a descoperit nu numai faptul învierii, ci și necesitatea morții și a Învierii Sale. Ideea învierii nu era absentă în gândirea lui. Toma, dar nu atinsese pragul conștientizării. În acele momente de zăbucium ea plutea intraliminar (sub pragul conștiinței). De aceea a fost necesară experiența fizică pentru ca Învierea să devină act de conștiință.

Toți apostolii încearcă starea de îndoială și se conving de realitatea Învierii după dovezi concrete. Starea psihică a lui Toma evoluează pe aceleași coordonate, poate cu o particularitate: un puls de spirit critic. Din relatările evangheliștilor nu rezultă că s-ar fi îndoit, până la Înviere, de dumnezeirea lui Iisus și de minunile ce le-a făcut, cum s-a afirmat de unii interpreți. Nu pare să fi avut un nivel cultural mai ridicat și nici o structură dominată de scepticism. Scepticul renunță la judecată, la cercetare, nu se frământă, ci caută liniștea netulburată (ataraxia). Toma trece prin chinurile întrebărilor, al căutărilor. La incidența cu „fantasticul”, spiritul său critic cere verificarea faptului și astfel scoate Învierea din sfera contingentului. Îndoiala lui nu semnifică negarea învierii, ci confirmarea ei. Dar explicațiile rămân teoretice și simbolice. Problema, în datele ei esențiale, se încheagă într-o ordine superioară — divină. Toma raportează faptul Învierii la condiția umană. Dar el nu are sentimentul vinovăției pentru îndoiala sa, cum îl are Petru, de pildă, după întreita sa lepădare, sau Iuda Iscarioteanul după patologica sa faptă. Dimpotrivă, Toma se eliberează de starea depresivă și senin mărturisește Învierea. El nu săvârșise o faptă oprită. Nici Iisus nu-i află vina. Îl îndeamnă să verifice, să nu se mai zăbuciume: „Nu fi necredincios, ci credincios”. Repetarea îndemnului de a fi credincios se referă la credința lucrătoare. Cel ce acceptă dăruirea credinței (credința însăși este un dar al lui Dumnezeu), trebuie să și lucreze după cerințele credinței. „Iisus Domnul n-a fost niciodată de partea ignoranței și cu atât mai puțin împotriva cercetării. Asemenea precizări sînt necesare, pentru ca pornind de aici decurge clar obligația cercetării cu de-amănuntul a adevărilor de credință și a însușirii lor cu mintea, nu mai puțin însă cu simțirea și tot-

odată cu voința".⁹ Nu dați crezarea oricărui duh, ci cercați duhurile dacă sînt de la Dumnezeu" (Ioan 4, 1), „căci toate trebuie puse la încercare..." (I Tesaloniceni 5, 21). Și în veacurile următoare „Sfinții Părinți n-au ocolit aprofundarea științelor exacte, nici observarea, cercetarea și experimentarea fenomenelor naturii".¹⁰ „Religia noastră dă mai multă importanță convingerilor logice decît credinței simple" (Origen, *Contra Cels*).¹¹

Pe Maria Magdalena n-a lăsat-o Iisus să-L atingă. Pe Toma îl îndeamnă să-I pipăie rănilile... Apostrofa adresată lui Toma se deosebește de cea adresată fariseilor fățarnici (Matei 23, 37). Prima este un îndemn, o chemare. A doua este o mustrare aspră, însoțită de o enumerare a faptelor atribuite Ierusalimului personificat.

Omul este mereu însetat de cunoaștere, cît trăiește în convingerea că are mereu ceva nou de cunoscut, „iar cunoașterea lui Dumnezeu, ca realitate mereu nouă, neupusă unor legi ale repetiției, este cunoașterea Lui ca realitate personală".¹²

Din relatările evangheliștilor rezultă că Toma a fost un om impresionabil și generos. Era din Galileea și „galileenii treceau drept energici, viteji și muncitori" — aprecia „negativistul" E. Renan. Toma pare să fi fost un om de inimă și plin de avînt. În drum spre Betania, unde Iisus făcea plăcute popasuri în casa lui Lazăr sau în casa lui Simon Leprosul, unde Maria, sora lui Lazăr, îi turnase pe cap „mir de nard de mare preț", apostolii îl informează pe Iisus despre uelțiile fariseilor și cărturarilor, încercînd să-L oprească de a merge în Iudeea (Ioan 11, 8). Toma, vădindu-și afecțiunea și devotamentul ca ucenic, hotărîrea și bărbăția ca om, propune colegilor săi: „Să mergem și noi, și să murim cu El" (Ioan 11, 16). La Cina cea de Taină, cînd Iisus le vestește apropiata Sa moarte și Înviere, pentru a merge la Tatăl, Toma cere lămuriri: „Doamne, nu știm unde Te duci; și cum putem ști calea?". Drept răspuns Iisus le face ucenicilor o mare descoperire: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decît prin Mine. (Ioan 14, 5—6).

Inima lui Toma nu era învîrtoșată, ci ardea, ca inima lui Cleopa și Luca în drum spre Emaus. El rămîne constant în convingerea care a succedat experiența sa insolită și a însemnat un catarsis al zbuciumului și al durerii sale.

Evangheliștii ne spun că apostolii au primit toți cu excepția iscaroteanului, dreptul și puterea de a vesti tuturor neamurilor învățătura pe care au primit-o (Matei 28, 18—19). După înălțarea Domnului apostolii s-au întors la Ierusalim și Toma era cu toți ceilalți (Faptele Apostolilor 1, 13). În ziua Cincizecimii se aflau toți adunați (Faptele Apostolilor 2, 1) și „s-au umplut de Duhul Sfînt" (Faptele Apostolilor 2, 4). S-a bucurat și Toma de plenitudinea darului primit. Tradiția bisericească, mai bogată, dezvoltată de scriitorii creștini

⁹ *Învățătură ale Bisericii Ortodoxe*, p. 183.

¹⁰ *Patristica mirabilia*, p. 73.

¹¹ Ap. Nicolae, Mitropolitul Banatului în „*Îndrumător bisericesc*", nr. 4/1983, p. 28.

¹² D. Stăniloae, o.c., p. 10.

din primele veacuri, ne spune că Sfinții Apostoli au împărțit, prin tragere la sorti, ținuturile și neamurile la care să ducă învățătura pe care au primit-o. Nu se spune că Sf. Toma a propovăduit în văile Gangelui și Indului. Despre misiunile sale ne dă relații și Origen, afirmând că Sf. Apostol Toma a propovăduit în Persia, Media, Parța. Alte izvoare posterioare vorbesc de misiunile sale în Frigia și Cilicia.¹³ A înființat prima comunitate creștină în Malabar care, până în zilele noastre, aparținând Bisericii siriene îi poartă numele. A înființat comunități creștine, a așezat episcopi, presbiteri și diaconi urmînd indicațiile canonului 34 apostolic, într-o lume cu puternice tradiții brahmano-budiste. Se pare că aici și-a sfîrșit viața pămîntească, martirizat la o vîrstă foarte înaintată. Jupuit de viu sau aruncat într-un loc cu crocodili, tăiat cu sabia sau străpuns cu sulite. Oricum, toate versiunile converg spre o moarte martirică. Sf. Ioan Gură de Aur crede că mormîntul său este cunoscut în Persia.¹⁴

Între scrierile apocrife se numără și „Acta Thomae”, fără acoperirea documentară.

Atitudinea Sfîntului Toma nu se întemeiază pe speculații filosofice. Ea nu este, ca să folosim o sintagmă carteriană, o „îndoială metodică”. Ontologic el nu neagă învierea. El cere dovezi pentru a înlătura o ficțiune, o aparentă a rațiunii. „Descartes face o tabulă rasa din toate cunoștințele pe care el le primise pînă atunci. Totul este pus sub semnul îndoielii: Aristotel, credința, simțurile, rațiunea. Dar din această îndoială metodică se naște o certitudine”¹⁵. Toma, dacă ar fi să ne referim la filosofi, se apropie de ceea ce a spus Pierre Gassendi: „Orice cunoștință pleacă de la simțuri”¹⁶.

Omul, prin însăși condiția sa, este impulsionat spre împliniri superioare prin experiențe noi. Prin îndoială, Toma urcă de la cele marginite spre absolut, spre Cel ce le cuprinde pe toate. El, omul, „voiește să cunoască sau să cuprindă în conștiința sa toate, pentru că prin toate poate ajunge mai ușor la Creatorul și Susținătorul tuturor”¹⁷. „Stoicii au legat în mod consecvent atitudinea și activitatea filosofică de concepția teoretică (...) dar „pe lîngă evidența conștiinței, care acordă valoare de adevăr unei reprezentări, activitatea practică a celui care a aprobat această reprezentare confirmă sau infirmă garanția subiectivă acordată unei reprezentări”¹⁸. Operația prin care se provoacă convingerea adevărului — spune P.P. Negulescu — în noi înșine sau în alții, este proba, dovedirea sau demonstrația. Proba, demonstrația sau do-

¹³ Cf. Eusebiu Popovici, *Istoria Bisericii Universale*, trad. Atanasie Mironescu, cartea I-a, ed. II-a, București, 1925, p. 275.

¹⁴ Cf. F. Vigouroux, o.c., p. 2199.

¹⁵ Anton Dumitriu, *Istoria logicii*, ed. II-a, București, 1975, p. 524.

¹⁶ Ibidem, p. 529.

¹⁷ D. Stăniloae, o.c., p. 32.

¹⁸ A. Dumitriu, o.c., p. 213.

vedirea urmărește să provoace în noi evidența adevărului, adică un acord al cugetării cu ea însăși.

Ceea ce există în conștiință devine realitate indubitabilă prin verificarea empirică. Ideea învierii exista ca reprezentare în conștiința lui Toma. Astfel ar fi putut să creadă că arătarea Domnului este „Duh“, chiar dacă s-a arătat în trupul cunoscut. Insolita experiență a lui Toma are o valoare dogmatică și cu privire la Trupul cu care a înviat Iisus. Pipăindu-L, Toma s-a convins și a transmis această convingere urmașilor, că Iisus Hristos a înviat cu același Trup cu care a fost răstignit și îngropat.

Toma este singurul om care a atins cu mina corpul înviat al lui Iisus proiectând în eternitate verificarea unui fenomen unic și nerepetabil. Și nimic nu întrece această misterioasă frumusețe, care nu poate fi plenar simțită decât sub imperiul emoției. Reflectînd la acest episod, ni se pare neverosimil, nepămîntesc. Și totuși această atingere este reală și a fost îngăduită de Iisus Însuși.

Purtînd stigmatul legat de numele său, Toma a înfruntat și înfruntă vremea ca un erou și ca un sfînt, nimic pierzînd din dragostea credincioșilor. În iconografie este reprezentat cu un echer, fiind considerat „patron al arhitecților“¹⁹.

Nu se știe precis unde a murit. Corpul său așteaptă învierea de obște undeva într-un mormînt fără nume, dar numele său se află la temelie la ceea ce mărturisim : una, sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică.

¹⁹ F. Vigouroux, o.c., p. 2198.

TAINA CRUCII ÎN POSTUL MARE

de : pr. prof. CONSTANTIN RUS

În Biserica Ortodoxă perioada de pregătire a Paștilor a lăsat în serviciile Triodului urmele principalelor ei etape, păstrînd fidelitatea desăvîrșită față de semnificația primordială a pregătirii catehumenilor pentru botez, după provegherea pascală. Vechea cateheză prabaptismală a fost îmbogățită progresiv cu un ansamblu dens de învățături spirituale, prezentate sub formă liturgică, ce introduce credinciosul în „al doilea botez”¹, în taina încorporării sale în Hristos. Într-adevăr, „Marea Taină” a Patimilor și Învierii, a trecerii de la moarte la viață, trebuie să fie mereu actualizată personal și liber de către fiecare din cei împreunați cu Trupul lui Hristos prin Botezul apei. Nu este de fapt decît un singur botez, o singură experiență continuă și inepuizabilă a reînnoirii, a transfigurării persoanei umane, în asemănarea cu Hristos Cel Învîiat. Timpul în care creștinii fac această experiență în Biserică, este un Paște veșnic și o trecere permanentă de la moarte la viață. Repetarea periodică a pregătirii, în perioada ce precede Paștele, este o adevărată icoană a întregii vieți creștine.

Slujbele din timpul Postului Mare sînt ca o cateheză liturgică, ce vine să completeze cateheza ascetică, a înfrînării. De fapt, postul ortodox este o adevărată pedagogie, o comoară de experiență a generațiilor de asceți care ne învață arta dominării dorințelor trupesti, ca și victoria rațiunii asupra forțelor iraționale ale sufletului uman, cu ajutorul lui Dumnezeu².

Asceza și ordinea rugăciunii liturgice în timpul Postului Paștilor se completează, se interpătrund pentru a face să participe atît sufletele cît și trupurile noastre la înaintarea progresivă în Taina lui Hristos, fiind în același timp *pregătire și anticipare* a tainei Paștilor.

I. Sărbătorirea crucii.

Intr-un manuscris de la Ierusalim din secolul XIII, sărbătoarea crucii din duminica a III-a a Postului Mare este intitulată: „Sărbătoarea celei de a treia cinstiri a crucii”³. Ea completează, deci, sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci de la 14 septembrie, comemorînd descoperirea

¹ Cf. E. Mallone, *Martyrdom and monastic profession as a second baptism*, in „Vom christlichen Mysterium. O. Casel Gedächtnisschrift”, Düsseldorf, 1951.

² T. Spidlic, *La spiritualité de l'Orient chrétien*, in „Orientalia Christiana Analecta”, 206, Roma 1978, p. 257 ș.u.

³ Cod. „Jerusalem” 366, sec. XIII, f. 22 B (Cf. J. Karabinov, *Postnaia Triod*, Petrograd, 1910, p. 33).

ei de către Sfinta Elena și aceea a scoaterii Sfintei Crucii, de la 1 august, care amintește victoria lui Heraclie asupra perșilor și restituirea ei la Ierusalim în anul 630⁴. După unii, această a treia cinstire ar avea ca origine mutarea de la Ierusalim la Apameea a unui fragment din crucea Mântuitorului, dăruită fie de Sf. Elena, fie de arhiepiscopul Ierusalimului pentru fratele său Alpheios, episcop de Apameea, pentru construirea unei biserici⁵.

În „*Tipicul marii Biserici*“, din secolele IX—X, sărbătoarea crucii apare exact în mijlocul Postului Mare, miercurea, în duminica precedentă anunțându-se cinstirea crucii pentru săptămîna următoare⁶. Acest rit se întindea deci, în tot timpul săptămîinii a patra, spre a permițe populației Constantinopolei să vină și să se închine: marțea și miercurea erau rezervate bărbaților, iar joia și vinerea, femeilor⁷.

La mănăstirea evergeților (secolele XI—XII), se făcea o „*Agripnie*“, marți seara, pentru sărbătoarea crucii, deși duminica era deja consacrată sărbătorii: se cînta o slujbă apropiată de cea indicată în Triod, crucea se scotea în mod solemn și se cîntea, ca și miercurea și vinerea⁸. Acest transfer al sărbătorii de la mijlocul Postului Mare în duminica a III-a se constată și în „*Tipicul de la Messina*“⁹, impunîndu-se în același timp generalizarea în toată Biserica bizantină. Inserată într-o săptămîină întreagă de cinstire, sărbătoarea propriu-zisă nu se distingea ca atare găsindu-se necesară stabilirea ei duminică, pentru a o celebra mai solemn¹⁰. În Triodul uzual, sărbătoarea principală are loc duminică, distingîndu-se prin cîntarea polieleului și prin prezența unei „înainte-prăznuiri“ și a unei „după-prăznuiri“, ceea ce o așează în rîndul marilor solemnități ale anului liturgic. Ceremonia cinstirii crucii este repetată la slujbele de luni, miercuri și vineri din săptămîna a IV-a, înlocuind stihirile prin troparele cinstirii și asociind, așadar, crucea cu postul.

Cu toate că importanța principală trebuie acordată duminici respective, miercurile și vinerile păstrează și ele un caracter privilegiat și nu sînt considerate numai ca o „după-prăznuire“. La Evergetis, mier-

⁴ Ostrogorsky, *Histoire de l'état byzantin*, ed. II-a, Paris, 1977, p. 132; A. Frolow, *La vraie Croix et les expéditions d'Héraclius en Perse*, în „*Revue des Études Byzantines*“, 2, 1953, pp. 88—89.

⁵ J. Hallit, *La Croix dans le rite byzantin, histoire et théologie*, în „*Parole d'Orient*“, 1972, p. 199 sq.; P. Bernardakis, *Le culte de la Croix chez les Grecs*, în „*Echos d'Orient*“, 5, 1901—1902, pp. 258—260.

⁶ *Typikon de la Grand Eglise*, vol. II, Roma, 1963, pp. 38—39 (mai departe Typ. G.E.).

⁷ *Ibidem*, p. 45.

⁸ *Typikon de l'Evergetis*, ed. Dimitrievskij, *Opisanie liturgiceskich rukopisej*, vol. I, Kiev, 1895, pp. 530—533 (mai departe: „Typ. Everg.“).

⁹ *Typikon du Saint-Sauveur a Messine*, Roma, 1969, în „*Orientalia Christiana Analecta*“, 185, p. 218 sq. (mai departe: Typ. Mess.).

¹⁰ Innologia săptămîinii a IV-a sugerează acest transfer de la miercuri la duminică: spre exemplu catisme de cîntări a III-a și condacul cîntării a VI-a de miercuri și vineri sînt aceleași ca și în duminica a III-a; la fel și irmoasele și catavasia cîntărilor a VIII-a și a IX-a de miercuri.

curea (care este temelia acestei sărbători, pentru că ea este centrul săptămânii de la mijlocul Postului Mare era subordonată unei dispense a postului, echivalentă cu cea a simbetei și duminicii, în ciuda ambianței de doliu, care însoțea de obicei sărbătorile crucii și pentru a marca mai puternic mijlocul postului¹¹.

La mănăstirea Studion, în toate zilele după Noe, se scotea crucea pentru a o cinsti în timpul acestei „mari săptămâni a sfintei curățiri”, la sfârșitul căreia toată săptămâna a IV-a să apară net ca o propagare a sărbătorii crucii. La fel și Triodul prezintă toată săptămâna înjumătățirii postului ca o „săptămână sfântă și luminoasă, când crucea este arătată lumii”¹².

De-a lungul acestei săptămâni, comemorările săptămânale, altele decît cele ale crucii, sînt combinate cu tema crucii. Urmele se păstrează și în cîteva tropare de simbătă și chiar în luna din săptămîna a V-a¹³.

II. Sărbătoarea crucii și punctarea timpurilor liturgice.

Crucea joacă un rol fundamental în anul liturgic și unul cu totul special în Postul Mare, unde îi sînt consacrate nenumărate tropare. Ea este semnul condescendenței lui Hristos și a filantropiei Sale mîntuitoare¹⁴. Ea rezumă în ea însăși toată iconomia: patimile și Învierea¹⁵. Ea este mîndria Bisericii, pămîntoarea creștinilor, gloria și tăria întregului univers¹⁶. Asocierea intimă a crucii cu Taina lui Hristos Însuși face din ea „icoana icoanelor”¹⁷, locul prezenței și a dragostei Sale mîntuitoare. Cinstirea crucii în mijlocul Postului Mare — după ce a fost ămîntită cu ocazia Duminicii Ortodoxiei, cînd cinstirea moaștelor, a icoanelor și a crucii nu constituie idolatrie, ci mărturisire și participare autentică la taina întrupării — capătă o valoare considerabilă și dusă în procesiune, apare ca o adevărată teofanie: „Acum oștirile îngerești însoțesc cinstitul Lemn înconjurîndu-l cu credință și chemînd toți credincioșii spre cinstirea lui. Veniți aici, iluminați prin post, să ne închinăm în fața ei, cu bucurie și teamă și să strigăm cu credință: Bucură-te Cruce prețioasă, echilibrul universului!”¹⁸.

¹¹ Typ. Everg., p. 628.

¹² Luni IV, cînt. 1, irm. 2, tr. 1 (în *Triodul*, p. 355).

¹³ Simbătă IV, cînt. 8, irm. 1, luni V, cînt. 1, irm. 2, tr. 1—2.

¹⁴ B. Ghiș, *Faptul răscumpărării în ciclul Sfintelor Patimi*, în „Studii Teologice”, nr. 3/1970, pp. 648—684.

¹⁵ Duminica III, stihira II de la vecernie (în *Triod*, p. 340); D. Stăniloae, *La Croix dans la théologie et le culte orthodoxe*, în „Contacts”, 1971, pp. 127—142.

¹⁶ Vineri I, cînt. 8, irm. 2, tr. 5; Miercuri III, cînt. 8, irm. 2, tr. 5. Iată și alte epitete acordate crucii: „Purtătoare de viață”; „raiul cel frumos al Bisericii”; „ușa raiului”; „pomul vieții”; „pomul nestrăciunii”; „arma cea nebiruită”; „tăria cea necîlîntită”; „lauda preoților”; „întărirea credincioșilor”; „Mărirea mucenicilor”; „podoaba cuvioșilor”. Ea este „izvorul sfințeniei”, „izvorul harului”, „bucuria ortodocșilor”; „măreția îngerilor”, „calea creației”; ea este „mai luminoasă decît soarele” și „lumina creației”.

¹⁷ Cf. Sinodul VII ecumenic, în *Mansi*, XV, col. 377 CD., Von Schönborn, *L'Icone du Christ*, Fribourg, 1976, p. 169).

¹⁸ Duminica III, cînt. I de la vecernie (în *Triod*, p. 340).

Marea solemnitate a ritului cinstirii arată clar că pentru Ortodoxie, crucea, icoanele, moaștele sînt „sacramente”, adică mijloace eficace de a comunica, „în taină” prezența continuă a lui Hristos în Biserică. Ritul intrării crucii și acest tropar arată, de asemenea, că cinstirea ei este de fapt o comuniune anticipată a patimilor lui Hristos și a Învierii Sale, care sînt indisociabile. Cinstirea credincioșilor „bucuria crucii”¹⁹, adică efectele mîntuitoare ale patimilor. Cei ce-o îmbrățișează cu credință, au garanția primirii Sfîntului Duh²⁰ și de a găsi o autentică sfințire în luminile spirituale pe care le degajă crucea.

„Dătătoarea de viață Cruce, stînd înaintea de față și văzîndu-se aruncă razele darului luminoase. Să mergem și să luăm lumină de veselie, mîntuire și iertare, aducînd laudă Domnului”²¹. Văzînd credincioșii cinstind crucea, munții și dealurile se micșorează, căci toată creația este luminată în aceeași măsură de harul Patimilor. Îngerii se bucură și joacă de bucurie, pămîntul și cerul formează o simfonie”, căci crucea a restabilit uniunea cosmosului dislocată și divizată prin căderea lui Adam²².

Cinstirea „lemnului mîntuirii” este de fapt un har acordat de Dumnezeu, care conține și anticipează bucuria: „Mare ești Doamne și mult milostiv, că ai dat făcătoare de viață Crucea Ta să ne închinăm ei acum, pe care s-au pironit mîinile Tale și picioarele Tale. Pe care s-a vărsat preacurata coasta Ta, izvorîndu-ne nouă viață”²³. Dar acest har este atît de mare, încît nu ne putem apropia de cruce pentru a o cinsti decît după ce ne-am purificat în timpul celor trei săptămîni precedente: „Doamne, curățește mulțimea păcatelor mele după mulțimea milei Tale, prea îndurate, și mă învrednicește a vedea cu suflet curat. Crucea Ta și a o săruta întru această săptămînă a postului, ca un iubitor de oameni”²⁴.

Nu se poate ajunge la încheierea Triodului, la contemplarea Patimilor și a Învierii cu bucurie, decît în măsura în care ne vom purifica cu zel pentru cinstirea crucii în mijlocul postului: „Murit-ai pironindu-Te pe cruce, Căla ce ești viața și mîntuirea tuturor. Deci, pe aceasta dă-ne-o să o sărutăm cu suflet curat, Mîntuitorule, și să vedem mîntuitoarele Tale patimi, bucurîndu-ne”²⁵.

1. *Pregătirea Paștilor*. Documente liturgice păstrate mărturisesc într-adevăr despre o cinstire solemnă a crucii la Ierusalim, în timpul slujbei din Vinerea Mare²⁶. Ea a rămas și în ritul bizantin, la slujba

¹⁹ Miercuri IV, cînt. 3, irm. 3, tr. 1.

²⁰ Ibidem, cînt. 3, irm. 3, tr. 2.

²¹ Vineri IV, cînt. 1, tr. 2.

²² Ibidem, cînt. 8, irm. 3, tr. 1—2; cînt. 3, tr. 1; duminică III, cînt. 5, tr. 3; cînt. 1, tr. 5; miercuri IB, cînt. 7, tr. 2.

²³ Marți IV, cînt. 2, irm. 2, tr. 2.

²⁴ Duminică III, stihirea 2 de la vecernie.

²⁵ Miercuri IB, cînt. 5, tr. 1.

²⁶ Thibaut, *Ordre des offices de la Semaine Sainte a Jerusalem*, Paris, 1926, p. 100; Pallas, *Die Passion und Bestattung Christi im Byzanz*, în „Miscel. Byzantino Monacensis 2”, München, 1965, p. 12 sq.

Sfintelor Patimi din Vinerea Mare, unde al 50-lea stih al stării întii face o aluzie clară la ea, cinstirea crucii fiind de altfel fixată de mult timp în săptămîna a IV-a a Postului Mare²⁷. În Triod, această săptămînă apare ca o adevărată anticipare a Patimilor, deoarece textele cîntate reproduc aproape integral altele din Vinerea Mare²⁸.

În lungul drum al Postului Mare care ajunge la jumătatea sa, Patimile se fac aici deja prezente prin cruce, aducînd celor care o cinstesc cu demnitate, garanția a ceea ce vor primi la sfîrșitul eforturilor lor: „Bucură-te, cruce purtătoare de viață... dă-ne și nouă acum că ajungem la Patimile lui Hristos și să atingem Învierea Sa”²⁹. Lumina crucii aduce de asemenea în cîteva locuri pe cea a Paștilor: „Ziua aceasta este a închinării cinstitei cruci; veniți toți la dînsa. Că revărsînd razele cele luminoase ale învierii lui Hristos, le pune înainte. Să o sărutăm, deci, sufletește bucurîndu-ne”³⁰. Procedul permite anticiparea atmosferei pascale chiar în mijlocul Postului, fără să omită temele proprii ale zilei. Crucea apare, deci, în mijlocul Patruzecimilor, după modalitatea sa luminoasă și pascală, pentru a arăta credincioșilor că sint deja aproape de capăt, ca fiind mijlocul de a ajunge la bucuria Paștilor³¹. „Lemnului, pe care și-a întins prea curatele palme Fiul tău, Preacurată, răstignindu-se pentru noi, acum cu credință ne închinăm; dăruiește-ne nouă pace, ca să ajungem și la prea cinstitele patimi cele de mîntuire a lumii și să ne închinăm zilei Paștilor celei luminoase și lumii de bucurie, celei numită Doamnă și purtătoare de lumină”³².

Celor care o cinstesc din toată inima, crucea le dă forța de a suprima prin *enclate* patimile trupești pentru a ajunge la Învierie. Ea hrănește, sfințește, și fortifică³³ sufletul și trupurile celor ce postesc. De asemenea ea este considerată și ca o cîrmă grație căreia se poate ajunge la „postul mîntuirii”. „Tăria postului este dumnezeiasca Cruce, ajutorarea celor ce priveghează, întărire celor ce postesc, apărătoare celor ce se războiesc. Deci, adunîndu-ne noi credincioșii, să ne închinăm ei cu dragoste, bucurîndu-ne”³⁴.

2. *Mijlocul Postului* Textele iconografice din Duminica Crucii nu fac aluzie la coincidența dintre sărbătoarea crucii și mijlocul Postului Mare. Ea apare în timpul săptămînii a IV-a, deoarece miercuria este adevăratul centru al celor 40 de zile. Se pot distinge două aspecte în

²⁷ Typ. G.E., II, pp. 72—73 și 78—79.

²⁸ Duminica III, idiomela 2 de la cinstire (în *Triod*, p. 352: „Astăzi, cel neapropiat după ființă, mie apropiat s-a făcut și a pățimit patimi, Cel ce m-a slobozit pe mine din patimi”).

²⁹ Duminica III, stihirea 2 de la vecernie.

³⁰ Idem, cînt. 1, tr. 1. Troparul care înlocuiește imnul Trisaghion: „Crucii Tale ne închinăm Hristoase și Sfînta Învierie Ta o lăudăm și o mărim”.

³¹ Duminica III, sinaxarul (în *Triod*, p. 347).

³² Duminica III, svetîlna.

³³ Vineri IV, cînt. 5, tr. 1; marți IV, cathisma 2; luni IV, catisma 2, cînt. 8. irm. 1, tr. 1 și 3.

³⁴ Joi IV, cînt. 9, irm. 1, tr. 2.

această temă bogată: punctarea timpurilor propriu-zise și simbolismul cosmologic și spiritual al crucii ca „centru”. Crucea oferă celor ce s-au purificat timp de trei săptămîni, primele binefaceri spirituale care le pun în lumină virtuțile: „Dar dătător de sfințenie, dăruindu-ne nouă Sfînta Cruce, ceea ce ești întărirea și lauda apostolilor, asăzi ești pusă înaintea a toată lumea spre închinăciune, ușurîndu-ne nouă vremea postului”³⁵.

Odată mijlocul atins, observăm deja sfîrșitul. „Timpul postului se apropie de sfîrșit — scria Sf. Ioan Gură de Aur. Atingînd deja mijlocul stadiului, noi avansăm spre scop. Căci, precum cel care a început de fapt jumătatea, chiar și cel care a ajuns la jumătate sesizează sfîrșitul. Timpul se apropie deci de sfîrșit și corabia noastră zărește portul...”³⁶.

Crucea apare în mijlocul postului ca un nou pom al vieții în mijlocul Paradisului³⁷. Ea definește și califică timpul de 40 zile, la fel cum centrul organizează totalitatea punctelor care formează un cerc. Calea care duce la Paști va fi din acel moment ca marcată și organizată prin semnul crucii: „Prea cinstita Cruce, ceea ce sfințește vremea Postului, se vede; căreia închinîndu-ne astăzi, să strigăm: Stăpîne, iubitorule de oameni, dă-ne nouă prin ajutorul ei să trecem și cealaltă vreme a postului, cu umilință, și să vedem și dătătoarele de viață patimi, prin care ne-am mîntuit”³⁸.

Din coasta străpunsă a lui Hristos au izvorît fluviile noului Paradis³⁹ apele Botezului⁴⁰ și lacrimile pocăinței care-l redau pe acesta efectiv. Deci, crucea este ea însăși izvorul virtuților care se vor reîmprospăta practicîndu-le pentru a ajunge la Patimi. Conform gestului profetic al lui Moise, aruncînd o bucată de lemn în mijlocul apelor mare, ea este, după Nicefor Calist, îndulcirea „amărăciunii” și a deznădejdiei pe care le-am putut încerca în mijlocul luptelor⁴¹. Apariția crucii le alungă și aduce credincioșilor consolarea și încurajarea, prin amintirea Patimilor lui Hristos. Ea împarte această ultimă perioadă în două părți egale și le aduce comparabil la un stadiu în care cursa se efectuează printr-o mișcare de a merge și de-a se întoarce⁴².

Această împărțire a Postului Mare într-un fel de „a merge” și „a se întoarce”, reprezintă o imagine și o transpunere a „reîntoarcerii” ra-

³⁵ Joi IV, cînt. 4, irm. 1, tr. 1 „Albindu-ne cu fapte bune, să ne apropiem prin înjumătățirea postului, veselindu-ne, și să sărutăm cu credință crucea Domnului; ca îndreptîndu-ne cu puterea ei să săvîrșim călătoria cu bună dragoste și să ajungem luminați la dumnezeiasca patimă” (vineri IV, cînt. 8, irm. 1, tr. 3).

³⁶ *Omilia asupra postului VI*, 1, PG. t. 49, col. 313—314.

³⁷ Duminică III, sinaxarul (în *Triod*, p. 347).

³⁸ Vineri IV, stihologia 2.

³⁹ Apa care țîșnește din coasta lui Hristos este asemănătoare izvorului Edenului care se împarte în patru fluvii, simbolizînd pe cei patru evangheliști (cf. Vinerea Mare, tr. 4 de la Fericiri).

⁴⁰ Vinerea Mare, tr. 5 de la Fericiri. Apa simbolizează Botezul, iar singele, Euharistia (Simbăta Mare, starea II, 7; canonul Sfîntului Andrei Criteanul, cînt. 4, tr. 2).

⁴¹ Duminică III, sinaxarul (în *Triod*, p. 347).

⁴² Duminică III, sinaxarul (în *Triod*, p. 347).

dicale a tuturor lucrurilor, realizată prin Cruce. „O, ce mare putere a Crucii! Ce schimbare a realizat ea în natura umană! Ea a dus-o cu sine la lumina infinită, ea a chemat-o din moarte la viața veșnică...”⁴³.

Taina crucii devine actuală pentru fiecare prin credință, convertire, întoarcerea conduitei sale la virtute⁴⁴. Crucea instalată și cinstită în mod solemn în mijlocul Postului Mare exprimă ea însăși această realitate fundamentală a economiei și a dimensiunii pascale a căinței, iar pe plan secundar, cronologic, divizează Patruzecimile în două părți.

În Biserica Constantinopolei, duminica din mijlocul Postului Mare era ocazia ultimului apel adresat catehumenilor de a se înscrie pentru botezul din Sfinta Simbătă. După aceea dată nu mai era posibil să se angajeze în pregătirea directă a inițierii⁴⁵. A doua parte a Postului Mare apărea, după acestea, ca o pregătire directă, eshatologică, ceea ce va fi tema principală a primelor trei zile din Săptămîna Mare.

Aceste detalii liturgice dovedesc cu claritate structura simetrică a Posului Mare. În timpul primei părți, din prima săptămînă a Postului pînă la Duminica Crucii, credincioșii au fost angajați la „a începe” mîntuirea lor. Ei au exersat în a se purifica, dar scopul pare încă îndepărtat. La ieșirea din săptămîna a IV-a, asceza și purificarea apăreau direct orientate spre pregătirea Paștilor. Sărbătoarea crucii și apariția acestor cîteva detalii baptismale atrag, așadar, o schimbare în ambianța spirituală a Triodului : de la o perioadă ascetică și catehetică, definită prin obișnuința Postului și a căinței, se trece la o perioadă mai intimă de toate mistagogică. Asceza și virtuțile sînt de acum înainte mai intim asociate cu „viața în Hristos” și cu pregătirea venirii Celui Intrupat. La ieșirea din săptămîna a IV-a, credincioșii sînt susținuți și asistați de crucea pe care merg să o cîntească și care definește eforturile lor ca o „răstignire spirituală” precedînd și anunțînd mai direct Săptămîna Sfîntă.

„Înjumătățind curgerea celor patruzeci de zile ale postului, veniți să mergem cu dragoste împreună cu Hristos la dumnezeiasca patimă. Ca împreună cu dînsul răstignindu-ne, să ne facem părtași și Învierii Lui”⁴⁶.

Acest tropar rezumă pe bună dreptate și mijlocul Postului : cinstirea crucii, ceea ce dă credincioșilor ocazia de a-și manifesta „dispoziția” lor pentru Hristos, permițîndu-le să se unească deja cu Patimile Sale prin virtute, pentru ca în timpul Săptămîinii Mari, această participare să nu fie un act superficial, ci o participare reală.

⁴³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia asupra cinstirii crucii*, P.G. vol. 59, col. 679.

⁴⁴ Duminica V, mîrire de la vecernie.

⁴⁵ Typ. G.E. II, p. 39.

⁴⁶ Luca IV, cînt. 1, irm. 2, tr. 5.

BISERICA PÎRVEȘTILOR DIN COMUNA BARU (jud. Hunedoara)

de: dr. ADRIAN ANDREI RUSU

În colțul de sud-este al Țării Hațegului, pe drumul care se îndreaptă către Petroșani, aproape de locul în care încep primele strîmtori ale pasului Merișor, se află situată comuna Baru. Pe lista monumentelor de arhitectură, ocrotite în cadrul Patrimoniului Cultural Național, sînt consemnate în această comună două biserici (nr. 1409 și 1410)¹. Unul dintre cele două monumente, aparținînd vechiului sat Baru Mic este, în mod sigur, biserica denumită „biserica Pîrveștilor”. Cu privire la ea, cîteva elemente de istorie au fost consemnate la începutul veacului², dar abia în deceniile din urmă s-a pus problema unor ample investigații³. Interesul se manifestase ca urmare a analizei informațiilor documentare medievale⁴.

La începutul veacului nostru se mai susținea că cea dintîi biserică din Baru Mic a fost ridicată tîrziu, în urma unui diferend al sătenilor cu vecinii lor din Baru Mare⁵. Evenimentul ar trebui datat înainte de anul 1733, cînd în cele două Baruri erau în folosință două Biserici deservite de patru preoți⁶. Din veacul XV, cînd cele două sate surori au început să fie consemnate documentar, și pînă în secolul XVIII, nu ne putem îndoi de existența unor biserici mai vechi. Dacă cea de la Baru Mare a fost probabil de piatră, avînd în vedere existența unei familii nobiliare românești de acolo — cea de la Baru Mic trebuia să fi fost la începuturi din lemn. Cea pomenită la 1733 nu a fost — cum vom vedea — pe locul actualei biserici a Pîrveștilor, ci undeva în altă parte, poate în zona cimitirului de astăzi. Cît privește hotarul numit „Sir-

¹ Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R., București, 1956, p. 66.

² Dieceza Lugoșului, *Sematism istoric*, Lugoș, 1903, pp. 488—489; I. Radu, *Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului*, Lugoș, 1913, pp. 167—170.

³ Ion Miclău — Radu Florescu, *România — pămînturi eterne*, Sibiu, 1980, f.p. (unde este dat și primul plan al Bisericii); Andrei Medieșanu, *Biserici medievale românești de odinioară din Țara Hațegului*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—8/1985, p. 500; R. Popa, *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, București, 1988, pp. 241, 243.

⁴ Vezi indeosebi Ioan Aurel Pop, *Despre existența voievozilor și a instituției voievozilor în Țara Hațegului pînă în secolul al XV-lea*, în „ActaMN”, 20, 1983, pp. 147—153; R. Popa, o.c., p. 85.

⁵ Dieceza Lugoșului, p. 488.

⁶ *Ibidem*; I. Radu, o.c., pp. 167—168. Cei patru preoți au fost probabil preoții Andraș, Ianăș Rahotea, Iancu Grama și Iancu cel tînăr (Aurel Răduțoiu, *Conscripția lui Petru Pavel Aron din anul 1750. Date noi*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj-Napoca”, 28, 1987—1988, p. 491.

boveni", amintit ca loc de cimitir, cu biserică⁷ și cercetat arheologic de către noi⁸, nu sîntem în măsură să adăugăm ceva suplimentar la ceea ce se cunoaște pînă acum.

Necesitatea unor lucrări de degajare și consolidare, proiectate de Episcopia Aradului, s-a conjugat cu dorința determinării mai precise a istoriei bisericii Pîrveștilor. Ca urmare, devansînd șantierul de întreținere și reparații, biserica a fost investigată arheologic⁹.

Secțiunea I-a SI (1,50x7 m) a fost trasată pe latura de sud a bisericii, între turnul clopotniță și un mic contrafort; S II (2,50 x 2,50 m) se găsea pe aceeași latură a bisericii, dar spre est de contrafortul menționat; S III (12 x 1,50 m) prelungea latura de sud a navei către vest; S IV (8,65 x 1,50 m) a fost trasată la sud de axa imaginată a interiorului, de la iconostas, la peretele de vest al pronaosului; S V (4 x 1,50 m) urmărise colțul format de latura de vest a clopotniței cu nava bisericii; S VI (3 x 3 m) a fost plasată pe latura de nord a bisericii, la 3,50 m de colțul de nord-vest; S VII (cca 3 x 3 m) în curbura altarului, la 4, 20 m de S VII; iar S VIII (3 x 1,50 m) a fost plasată la 1, 30 m, perpendicular pe axa bisericii. Au mai fost săpate apoi șase casete independente (a se vedea planul).

Stratigrafia complexului este relativ simplă. Peste solul viu, galben-lutos cu pietre, există o depunere de pământ lutos, curat și brun, care marchează primul nivel de locuire cel preistoric¹⁰. Depuneri consistente, mai ales pe latura de sud a monumentului, par să fie cauzate de torenții apei Bărișorului, a căror urme sînt destul de recente, avînd în vedere data regularizării cursului acestui rîu. Numai în exterior, între depunerile aluvionale, au fost observate nivele de construcție-reparație și două pavaje de piatră de rîu. Solul vegetal actual suprapune superficial toate straturile din preajma bisericii. În interior, sub podeaua de lemn, deteriorată, a fost descoperită o nivelare cu nisip (gr. = 0,15 m)

⁷ Dieceza Lugojului, p. 488; I. Radu, o. c., pp. 167—168.

⁸ S-au efectuat două secțiuni pe locul indicat de săteni. Rezultatele au fost negative, ceea ce nu înseamnă și informarea totală a tradiției. Lăcașul a fost probabil situat undeva în vecinătatea locului cercetat.

⁹ Șantierul de la Baru a funcționat între 18 iulie — 3 august 1986, cu sprijinul material al Episcopiei Aradului și Universității din Cluj-Napoca. În colectivul de cercetare au mai fost incluși muzeograful Ioachim Lazăr de la Muzeul județean Hunedoara — Deva și prof. Ioan Drăgan de la Liceul de filologie-istorie „Ady-Sincai” din Cluj-Napoca. În organizarea șantierului și-au adus o prețioasă contribuție preotul paroh Mircea Schramel și autoritățile comunale. Alături de cercetarea arheologică s-au efectuat operații de degajare a depunerilor din latura de sud a bisericii și din interior; s-au luat măsuri pentru înlăturarea efectului vegetației asupra fundațiilor și s-au stabilit limitele minime ale zonei de protecție.

¹⁰ Materiaul preistoric recuperat dispersat, dar și dintr-o vatră tăiată de curbura altarului (vezi pl.), aparține fazei de început a epocii de sfîrșit a bronzului. Dr. Ioan Andrițoiu, muzeograf la Muzeul județean Hunedoara — Deva, a stabilit că ne aflăm în fața unor descoperiri care se încadrează în orizontul cultural „Balta Sărată” al complexelor de tip Coțofeni, dar cu trăsături specific hațegane, care tranzitează dinspre Banat înspre Transilvania. Urme ale culturii Coțofeni au mai fost semnalate pe numeroase înălțimi din jurul comunei Baru (vezi și *Sargetia*, 18—19, 1984—1985, p. 91).6

așezată deasupra unei podele originale de piatră. La rîndul său, pavimentul de piatră suprapune direct solul viu cu depunerile preistorice.

Detaliile stratigrafice cîmpul de înhumări și elementele arhitectonice au dus la concluzia că biserica, cu altarul, naosul și pronaosul ei a fost înălțată într-un interval de timp foarte scurt. Probabil inițial s-a avut în vedere doar altarul și naosul. Proiectul a prevăzut și un ușor decroș al altarului, față de navă, dar după cum s-a observat foarte clar (în SII), umărul de zidărie a dispărut, probabil datorită inconsecvenței constructorului și materialelor de construcție pe care le-a avut la dispoziție. Altarul și nava au fost proiectate și realizate cu bolti romanice, semicirculare, pornirea lor sesizîndu-se deja de la o înălțime relativ mică. În schimb, pronaosul a avut pereții verticali, mai subțiri decît ai naosului, iar soluția pentru acoperire a fost tavanul¹¹. Trecerea dintre cele două părți ale bisericii a fost însă, *de la început*, concepută și realizată într-un larg arc semicircular. În S IV, îndreptul acestei arcuiri, nu s-au descoperit nici un fel de urme care să ducă la presupunerea că naosul a fost închis inițial de un zid cu intrare specială, destinată ieșirii spre exterior. Intrarea din prima fază a funcționat de același loc al celei de astăzi, respectiv în dreptul clopotniței, însă cu o deschidere sensibil mai mare, ulterior restrînsă.

Alcătuirea pronaosului (pereții mai subțiri și verticali) presupune o anume intenție de construcție, care nu este ușor de intuit. În S VI, la întîlnirea fundațiilor naosului cu cele ale pronaosului, nu există diferențe de adîncime, iar în elevație nu se constată adosarea. Cu titlu ipotetic, am putea presupune — deși grosimea fundațiilor o contrazice — o tentativă de realizare a unei clopotnițe suprapuse pronaosului. Situația discutată, la care adăugăm intenția abandonată a decroșului altarului, fac dovada unor constructori ezitanți, care în cursul lucrărilor și-au modificat planul inițial.

Din prima fază de construcție a rezultat și pavajul interior de piatră. O soluție ingenioasă a fost și folosirea a două pietre de moară ($r=0,55$ m), astăzi foarte uzate, din care lipsesc fragmente. Un alt mare bloc de piatră (cca $2 \times 1,50$ m, peste 200 kg) a rămas în fața altarului încă din timpul construcției. Transportat probabil pentru a fi integrat în fundații, a fost destinat ulterior altui scop. După ridicarea zidurilor, el nu mai putea fi transportat în interior decît cu un efort deosebit, nejustificat de mare pentru podire. În S IV a mai fost surprinsă o groapă plină cu mortar alb, de foarte bună calitate. Groapa a funcționat în timpul construcției, înaintea definitivării pardoselelor, deși nu putem determina destinația.

Blocul ciclopic din pavaj, la care ne-am referit, ca și un altul din dreptul ușii împărătești de sud (cca $1,75 \times 0,80$ m), sugerau lespezi de morminte. Sub ele nu s-au descoperit decît straturi preistorice, nederanjate. În pronaos, unde pardoseala de piatră continua neîntrerupt și fără

¹¹ În mod cert nu a existat inițial o boltă prăbușită, cum presupun I. Miclea-R. Florescu (ibidem).

diferență față de naos, o alveolare cu dislocare de pietre semnaleză cu certitudine prezența unei gropi de mormint. Notată convențional cu M 2, ea a aparținut probabil unui personaj mai important. Așezat într-un sicriu de lemn (L=1,9m, l=0,50, m), defectul a avut o monedă habsburgică de argint, purtată într-o mână.

Pavajul altarului, odinioară existent, a dispărut treptat prin uzare în cea mai mare parte, rămânând drept mărturie doar câteva pietre din jumătatea de sud. Prezența unor monede din veacul trecut indică termenul aproximativ în care s-a simțit nevoia unei noi podiri, cu scinduri.

Masa altarului este contemporană pardoselei și întregii construcții. Tăblia este formată dintr-o altă piatră de moară, mai puțin subțiată decât cele din pavaj, cu orificiul central astupat cu mortar.

Clopotnița a fost adosată laturii de sud, în dreptul intrării. Și planul ei a suferit modificări încă din construcție. Laturile de vest și est sînt mai groase și inegale între ele. Fundația de est prezintă un mic prag, cu o retragere de grosime. Elemente concludente stabilesc individualitatea acestei faze. Fundațiile clopotniței se ridică cu 0,15 m. mai sus decât cele ale bisericii. Primul pavaj exterior bisericii lipsește din jurul clopotniței, iar mormintele M 1 și M 3 sînt acoperite de nivelul de construcție al clopotniței.

Inexplicat a rămas rostul unei amprente de mortar care traversează oblic S I, de la colțul clopotniței spre est. Lățimea mică (0,65 m) și adîncimea la care se găsea resping ideea urmelor unei alte fundații, contemporane cu biserica ori clopotnița. Ar putea fi vorba și aici, de un proiect de fundare abandonat în faza primară de execuție.

Ultima etapă de construcție a fost marcată de ridicarea unor contraforți. Dintre cei trei existenți inițial, doar cel de pe latura de sud a mai fost zidit. Fundația lui coboară cu puțin sub aceea a bisericii. Alți doi contraforți constau din blocuri — plăci masive care rezeau zidurile amenințate cu desfacerea. Astăzi numai unul singur a mai rămas în stare funcțională, celălalt fiind prăbușit lîngă altar. Nu există date arheologice pentru cronologia acestor intervenții în construcție și nu s-a reușit nici datarea apariției celui de al doilea pavaj exterior.

Ferestrele monumentului au apărut și ele în timp. În faza inițială, forma lor a fost extrem de economicoasă, amintind meterezele medievale. Singura care mai păstrează câteva din caracteristicile arătate se află pe latura de sud, între clopotniță și contrafortul de zid. Nu este exclus ca și celelalte două, care mai funcționează astăzi, să fi fost doar transformate. Ceea ce se poate spune cu certitudine este doar că lărgirea lor s-a produs după pictarea interiorului.

Datarea arheologică a zidirii bisericii de la Bara Mic se sprijină pe cronologia monedelor descoperite¹² în M 1 — M 3. Mormîntul interior (M 2) a avut o monedă de la sfîrșitul secolului XVII (1697 ?), iar M 3,

¹² Determinarea monedelor a fost făcută de către dr. Eugen Chirilă, de la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca, căruia îi mulțumim și cu acest prilej.

două monezi, din care un denar din 1686 și altul de la începutul veacului următor. M 1 a avut o monedă turcească argintată, rămasă nedeterminată. Deoarece aceste morminte au fost acoperite de nivelul de construcție al clopotniței, se presupune că biserica a fost construită după începutul veacului al XVIII-lea. Construcția clopotniței aparține tot veacului XVIII, dar se raportează probabil la anul 1785, cînd biserica a fost pictată în frescă. Contrafortul de zidărie, lărgirea ferestrelor, dacă nu și ultimul trotuar pietruit corespund, probabil, secolului XIX.

Cu prilejul săpăturilor arheologice de la Baru au fost identificate și cercetate șase-șapte morminte. Primele trei aparțin perioadei imediat următoare construcției bisericii. M 1, descoperit la mică distanță de intrarea actuală prin turn, M 3, în colțul de sud-est al aceluiași turn, și M 2 în interiorul pronaosului. M 2 aparține fie ctitorului, fie unui slujitor al bisericii. Alte două morminte, alăturate, M 4 și M 5, au fost situate la nord de axa altarului. În sectorul altarului au mai fost și alte înhumări, scoase la suprafață din întîmplare de locuitorii din zonă. Osemintele recuperate atunci au fost reînhumate la baza fundației altarului și au fost redescoperite cu prilejul cercetărilor noastre (M 6, M 7 ?). În alte sectoare din jurul bisericii nu au fost practicate înhumări. O primă concluzie care rezultă din studierea cimitirului este caracterul său restrîns și plan, fapt ce pledează pentru o cronologie de funcționare de scurtă durată, în concordanță perfectă cu datarea monumentului.

Gropile de morminte au fost săpate economic, la o adîncime medie (între 0,85 și 1,40 m). La căpătîie au fost așezate pietre de rîu de formă aproximativ eliptică. Pe două din aceste pietre au fost adînc incizate cruci simple, cu brațe egale (grecești). Toți înhumații au avut sicrie de lemn, uneori îmbrîcate cu cuie cu capete ornamentale. Doar M 3 (un copil), a avut o bentiță cu mărgelușe albe și verzi, cusute într-un aranjament geometric. Cît privește monedele, ele sînt aproape toate perforate, uneori duble (M 3, M 5) și legate între ele, așezate în punguțe de piele speciale¹³. Alături de creșterii și denarii austrieci (sec. XVII—XIX), au fost descoperite, surprinzător, emisiuni argintate cu însemne orientale, ce par să trădeze moneda otomană.¹⁴

Cercetarea arheologică a stabilit că în exteriorul bisericii, înaintea ridicării clopotniței, troița cu inscripție cirilică aflată astăzi lângă zidul care desparte curtea bisericii de vecina ei dinspre est, era așezată în preajma lui M 1, aproximativ în dreptul intrării în biserică (a se vedea planul). Ridicarea clopotniței a îngustat mult spațiul din fața intrării și, din acest motiv, troița, de lemn a fost strămutată.

Chiar dacă nu a constituit un obiectiv special de investigare, decorația interioară a bisericii Pîrveștilor este de mare importanță, așa

¹³ Punguțe asemănătoare, intacte, au fost surprinse în morminte de secol XVIII și la vechea biserică din Răchitova (Hațeg). În legătură cu acestea, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj-Napoca*, 29, 1989.

¹⁴ Categoria de monede semnalate este, pînă acum cel puțin, unică în descoperirile arheologice din Țara Hațegului. În Țara Românească, prezența lor este extrem de frecventă în mai toate cimitirele dateate din secolele XVII—XVIII.

incît vom atraŝe luare amine asupra ei. După cum se ştie, fresca interioară, astăzi foarte afumată, poartă semnătura preotului Simion din Piteşti. Lucrarea sa este aşezată pe întreg spaţiul interior, direct pe ziduri, fără alt strat mai vechi ori intermediar. Datarea acestei fresce şi prin ea a unei faze din existenţa bisericii, se poate face pe baza unei pisanii de pe arcu desparţitor al naosului de pronaos. Starea picturii obligă reproducerea pisaniei, aşa cum a fost ea citită mai demult: „Zugrăvită sub stăpînirea înaltului Împărat Iosif al II-lea, anul 1785, zugrăvită de popa Simion din Piteşti, cu toată cheltuiala lui Ianeş Pirvu, care i-a dat un cal înşeuat gata”¹⁵.

Simion a pictat probabil şi în exteriorul bisericii, deasupra intrării, o icoană de hram. Din ea nu a mai rămas la vedere, dintr-o vîruială „reparatoare”, decît un chip imposibil de determinat. — După construcţia clopotniţei, sub streşini, au apărut pictate elemente decorative şi o serie de sfinţi. Nu sîntem în măsură să ne pronunţăm asupra acestora. S-a presupus, fără argumente, că ar fi vorba despre decoraţii executate tot de către popa Simion¹⁶, ceea ce lasă să se înţeleagă, aşa cum am arătat, că şi clopotniţa datează înainte de anul 1785.

Un fapt rămas pînă acum neremarcat este inventarul sau zestrea monumentului, de o excepţională valoare tocmai pentru conservarea ei în cantitate incomparabil mai mare decît la alte biserici. Dacă din piesele de lemn, alături de înconostasul pictat tot de „popa Simion”, se păstrează numai două sfeşnice mari, de tradiţie brîncovenească, în schimb o atenţie specială merită să fie acordată şi candelabrelor. Cel mai mare reprezintă o lucrătură de fernerie de certă uzanţă medievală, în felul în care făurarii hunedoreni s-au învăţat să producă pentru iluminatul bisericilor ori a încăperilor mai spaţioase. Lîngă acesta stau alături două candelabre de sticlă, pentru untdelemn, cu fixare pe scripeţi — produse de manufactură din secolul XVIII, sau eventual de la începutul secolului următor. Sînt piese pe care le remarcăm ca adevărate relicve, de tipul cel mai perisabil, conservate ca o mărturie vie, de comparat cu ceea ce săpăturile arheologice au scos sau vor mai scoate în viitor la lumină din biserici existente încă sau de odinioară din Haţeg¹⁷ sau din alte părţi¹⁸. Lista se încheie cu un mic clopot, tot de secol XVIII (1765 ?), astăzi păstrat la biserica parohială a Barului¹⁹.

După cum au dovedit cercetările arheologice, monumentul de la Baru Mic, cunoscut sub numele de „biserica Pirveştilor”, corespunde

¹⁵ *Diecenza Lugoşului*, p. 489; I. Redu, o. c., p. 170. Un rezumat se găseşte la Şt. Meteş, *Zugravii bisericilor româneşti* în „Anuarul Comisiunii monumentelor istorice. Secţia pentru Transilvania, 1926—1928”, Cluj, 1929, p. 117.

¹⁶ Opinie formulată la I. Mică—R. Florescu, *ibidem*.

¹⁷ La Srteisingeorgiu („Revista muzeelor şi monumentelor. Monumente istorice şi de artă”, 47, nr. 1, 1978, p. 27, 29). Mălăieşti (*Anuarul Institutului de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca*, 25, 1982, p. 87) şi Răchitova (*Idem*, 29, 1989).

¹⁸ De pildă la mănăstirea Cernica („Cercetări arheologice” 4, 1981, p. 211. fig. 6, 213).

¹⁹ Probabil cel menţionat de *Diecenza Lugoşului*, p. 488, ca fiind adus de la o biserică de lemn dispărută.

Fig. 1. Biserica Pirveștilor : fațada de sud

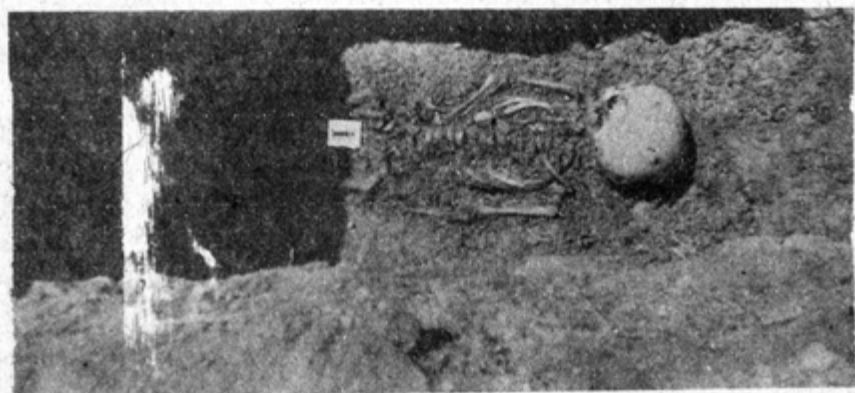

Fig. 2. Biserica Pirveștilor : mormintul 1 (M I)

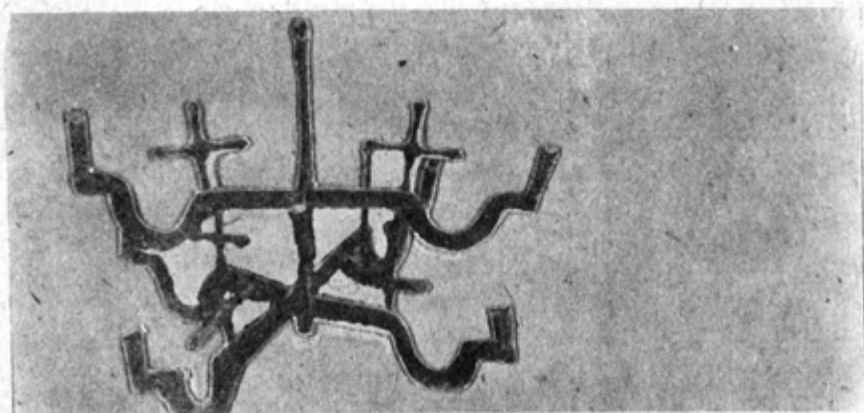

Fig. 3. Biserica Pirveștilor : candelabru de fier forjat

epocii de sfîrșit a feudalismului. Antecedentele medievale nu au decît o relativă implicare, deși informația documentară, încă insuficient studiată atestă că în secolele premergătoare construcției s-au conservat destule elemente românești cu poziții sociale cît de cît răsărite, fără statut de nobili²⁰, dar capabile de eforturi culturale mai trainice. Pentru situația concretă a Barului, credem că nu trebuie pierdute din vedere nici implicațiile cauzate de transformările aduse de administrația habsburgică, respectiv cuprinderea unor sate, inclusiv a Barului, în sistemul regimentelor grănicerești. Dincolo de aceasta, mai trebuie avut în vedere — ținînd seama de tradiția însăși a ctitoririi și de prezența monedei otomane — și rolul unor contacte largi, a unui prosper trafic spre și dinspre Țara Românească. În acest context își vor fi găsit locul și Pîrveștii Barului. Ctitoria lor a fost un gest de inițiativă familiară, amintind destul de bine de vechile acte similare ale cnezilor din Hațegul secolelor XIV—XVI. Ceea ce merită din nou a fi subliniat este faptul că biserica și-a păstrat în continuare acel caracter exclusiv, deoarece numai familia constructoare și-a înhumat acolo defuncții. În paralel satul și-a avut propriul lăcaș de închinare.

Biserica Pîrveștilor aparține unei ambiante istorico-culturale mai ample, sesizabile fragmentar, dar care merită din plin să fie mai bine cunoscută. Există anume înrudiri cu bisericile de lemn din depresiunea Jiurilor. Tot la Baru a fost descoperit și un prestol lucrat din aceeași piatră de moară. Dispunerea clopotniței, la sudul pronaosului, are analogii în Țara Românească. Dar cea mai clară integrare în curentul larg al revenirii la Ortodoxie de după uniția din 1700 ca și a contactelor cu românii de peste munți, este oferită de frescă. Autorul ei, preotul Simion din Pitești, a fost pentru Hațeg o adevărată „instituție” producătoare de artă. Realizările lui, fără a purta marca unui talent de excepție, sînt presărate la Petroșani, Baru, Sălașul de Sus, Nucșoara, Reea, Subcetate, Densuș și la mănăstirea Prislop²¹.

Cercetarea arheologică a stabilit definitiv momentul inițial și succesiunea etapelor de construcție. Ea a generat desigur și o nouă serie de întrebări, a deschis căi necunoscute de înțelegere a culturii materiale și a stărilor din societatea românească a Hațegului. Multe își vor afla răspunsurile în documentația istorică rămasă încă nestudiată.

²⁰ Cîteva date despre familiile din Baru, a se vedea la I. Radu, o.c., p. 167.

²¹ Conform datelor oferite de dr. Marius Porumb, specialist în istoria artei românești din Transilvania, căruia îi mulțumim și cu acest prilej.

IMPĂRATUL PĂCII

Duminica Floriilor

Duminica Floriilor sau a Stilpărilor este închinată amintirii intrării triumfale a Domnului nostru Iisus Hristos, ca Împărat mesianic în Ierusalim.

Sf. Evanghelist Ioan relatează că Mîntuitorul, însoțit de învățăceii Săi, cu șase zile înainte de Paștile vechi testamentare a poposit în sătucul Betania, situat la 3 km depărtare de Ierusalim, unde s-a oprit în casa prietenului Său Lazăr pe care-l înviase din morți cu cîteva luni mai înainte. Cu acea ocazie, Domnul a fost miruit de Maria, sora lui Lazăr, în casa lui Simon leprosul ce dăduse o masă în onoarea Domnului. Cum Paștile erau în acel an vinerea, miruirea Domnului s-a produs sîmbăta. A doua zi, duminică dimineața, sătucul Betania gemea de lume. Un mare număr de pelerini, din cei sosiți la Ierusalim de sărbătoarea Paștilor, auzind de prezența Domnului, au venit să-L vadă, ca și pe Lazăr cel înviat recent, deoarece vestea miracolului se răspîndise cu repeziciune. Dar sosise deopotrivă și timpul ca Mîntuitorul să pătimească pentru păcatele omenirii. Pînă în acel moment, divinusul Învățător și-a petrecut viața pămîntească în sărăcie și smerenie. Din acest motiv, poporul nu putea descoperi în viața Lui nimic din strălucirea în care credea că se va arăta Mesia Cel prezis de proroci. Totuși, sosise vremea ca și arătarea Lui în lume să îmbrace altă haină: se cădea ca ultima Sa intrare în Ierusalim să se facă într-un mod deosebit, sărbătorește, cu participarea însuflețită a mulțimii.

Pînă la satul Betania, Domnul și-a efectuat călătoria pe jos, ca și ceilalți pelerini. Mica distanță ce mai rămăsese de străbătut pînă la Ierusalim, Mîntuitorul avea să o efectueze, însă, călare pe un mînz de asină. De aceea, duminică după amiază, îndată ce începuseră să sosească pelerinii pe drumul de la Ierihon la Ierusalim, Domnul a hotărît ca doi dintre ucenici să plece în sătucul apropiat Betfage, de pe coasta Muntelui Măslinilor, spre a-i aduce un mînz de asină, simbol al păcii și al supunerii. Cu aceasta s-a împlinit și profeția consemnată de Zaharia (9, 9), în sensul că Mesia va intra în Ierusalim călare pe un mînz de asină, ca un „Împărat al Păcii”.

Sosirea Domnului la Ierusalim în mijlocul mulțimii, I-a făcut intrarea plină de solemnitate. Spre a-și arăta dragostea și devotamentul lor, unii își așterneau hainele, alții tăiau ramuri din copaci pe care le așterneau pe drumul Domnului. Și atât mulțimea care mergea înaintea Lui, cât și cea care venea în urma Lui, striga plină de însuflețire: „Osana, Fiul lui David, bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului”. Mulțumirea sufletească a mulțimii de a se vedea ajunsă în fața acestui oraș sfânt, păstrător al vechilor tradiții testamentare și centrul politic și religios al statului iudeu, precum și bucuria de a-L avea în mijlocul lor pe așteptatul Mesia a fost într-adevăr de nedescris. Răsuna văzduhul de strigătele entuziaste ale mulțimii, de cîntările de laudă aduse lui Dumnezeu și Fiului Său.

Cuprinși de panică, numai locuitorii Ierusalimului nu s-au bucurat de venirea Mîntuitorului, deoarece nu credeau că Iisus este adevăratul Mesia, ci îl socoteau un înșelător, mai ales al celor din Galileea, și se temeau ca nu cumva din cauza Lui să ajungă în conflict cu stăpînirea romană. De aceea, cei din Ierusalim și în special pătura conducătoare dorea să arăte romanilor că ei nu au nimic comun cu această mișcare de euforie, că nu știu nimic despre Iisus și nici nu L-ar cunoaște. Dimpotrivă, mulțimea sosită din Galileea mărturisește deschis că Domnul este Profetul Cel așteptat și este compatriotul lor.

Dar Mîntuitorul Iisus Hristos nu venise spre a tulbura liniștea și pacea locuitorilor Ierusalimului, nici ca să ia stăpînirea lumii în mîinile Sale, ci spre a se jertfi pe Sine Însuși, din dragoste față de toți, spre a împăca întreaga omenire cu Dumnezeu - Creatorul a toate.

Mulțimile L-au primit pe Mîntuitorul cu mare însuflețire, ca pe un împărat, deoarece credeau că acest fiu al lui David va deveni un erou național ce va scutura jugul stăpînirii romane în care trăiau de peste șase decenii și va restabili tronul lui David în măreția și strălucirea lui de odinioară. Dar așteptarea lor a fost zadarnică, deoarece Împărăția lui Iisus — așa cum de fapt a fost și profetită — nu este „din lumea aceasta”. Mîntuitorul Însuși le-a vestit ucenicilor Săi că tronul Său împărătesc, va fi lemnul crucii spre care se ducea de bună voie, ca să împlinească fapta cea mare a răscumpărării neamului omenesc. Acum s-au împlinit și cuvintele profetului David: „Jertfă și prinos n-ai voit... iată vin ca să fac voia Ta, Dumnezeu!” (Evrei 10, 5—9). Cîtă supunere, cîtă ascultare față de voia Tatălui cereș se află în aceste cuvinte! Această desăvîrșită ascultare a fost semnul hotărîtor sub care s-a desfășurat viața pămîntească și lucrarea mîntuitoare a Domnului Iisus Hristos. Neascultarea față de Dumnezeu a strămoșului Adam ne-a atras blestemul, iar desăvîrșita ascultare a fost cea sortită să ne izbăvească de acest blestem.

De această sfîntă ascultare să ne lăsăm călăuziți și noi, însoțindu-L pe Mîntuitorul, cu cugetul nostru, atât pe drumul triumfal spre cetatea Ierusalimului, cât și pe cel al Prea cinstitelor Sale patimi. Săptămîna Patimilor ar rămîne fără nici un folos, dacă nu lăsăm ca această sublimă pildă de ascultare să găsească ecou în inimile noastre. Este un

prilej deosebit spre a adînci înţelesul vieţii şi a lua noi puteri pentru purtarea crucii noastre, bine ştiind că nici o cruce nu este atît de grea cum a fost crucea Domnului. În momente de cumpănă să nu uităm că şi Mîntuitorul a fost nevoit să-şi răcorească faţa şi să-şi potolească setea pe drumul supliciului. Dar după suferinţe şi patimi urmează sfînta zi a Învierii şi a Împărăţiei cerurilor, de care Domnul şi Împăratul Păcii să ne facă părtaşi în veci.

Prot. dr. ZENO MUNTEANU

CREDINŢĂ ŞI DRAGOSTE

Duminica a 2-a din Postul Mare

Sfînta Evanghelie ne prezintă un însemnat număr de minuni săvîrşite de Mîntuitorul Iisus Hristos în cursul celor peste trei ani de activitate pămîntească pe meleagurile Țării Sfînte, prin care dovedea atît celor ce se împărtăşeau de ele cît şi celor care asistau la săvîrşirea lor că este cu adevărat Mesia. Fiul lui Dumnezeu Cel prezis de prooroci. Cele patru Evanghelii nu prezintă toate minunile Mîntuitorului, ci aproximativ 40 dintre ele, unele fiind relatate mai pe larg, cu amănunte asupra împrejurărilor în care au avut loc, a consecinţelor pe care le-au avut, pe cînd în alte cazuri se menţiona doar, faptul că „vindeca toată boala şi toată neputinţa în-popor” (Matei 4, 23) sau că „vindecase pe mulţi şi de aceea năvăleau asupra Lui, ca să se atingă de El toţi cîi erau bolnavi” (Marcu 3, 10).

Pericopa evanghelică din duminica a doua din Postul Mare ne prezintă una dintre minunile obişnuite ale Mîntuitorului Iisus Hristos: vindecarea unui slăbănog sau paralizat din Capernaum, oraş situat în Galileea, pe ţărmul lacului Ghenizaret. Într-o formă cu adevărat emoţionantă, Sf. Evanghelist Marcu relatează că în timp ce Mîntuitorul se afla într-o casă înconjurat de mulţimea dornică să-l asculte cuvîntul, patru oameni au adus pe targă un paralizat, ca Iisus să-l vindece de suferinţa lui şi să-l redea sănătos familiei sale. Dar din cauza mulţimii, n-au putut intra pe uşă, spre a-l înfăţişa lui Iisus şi de aceea au recurs la o soluţie neobişnuită: au înălţat acoperişul simplu al casei în care predica şi au coborît targa cu cel bolnav drept în faţa lui.

Sfînţii Evanghelişti notează în continuare doar atît: „Iar Iisus văzînd credinţa lor, a zis slăbănogului: „Fiule, iertate îţi sînt păcatele tale” (Marcu 2, 5). Deci Mîntuitorul condiţionează vindecarea trupească de cea sufletească, pentru că de multe ori suferinţele fizice sau bolile nu sînt decît urmări ale păcatului. Apoi, după un scurt dialog cu unii cărturari prezenţi la săvîrşirea minunii, care-L acuzau pe Iisus că ar fi defăimat numele lui Dumnezeu pentru iertarea ce i-a acordat, s-a

adresat din nou paralizatului, zicându-i „Scoală-te, ia-ți patul tău și mergi la casa ta” (v. 11). Iar acesta, spre surprinderea tuturor, s-a ridicat sănătos de pe patul sau targa pe care zăcea și a părăsit încăperea, încît Sfînta Evanghelie menționează că „erau toți uimiți și slăveau pe Dumnezeu zicînd: asemenea lucruri n-am văzut niciodată” (v. 12). Nu ni se dau amănunte asupra celui vindecat: cine și de unde era, de cît timp era bolnav, cine erau prietenii care l-au adus și cu atît mai puțin ce s-a întîmplat cu el după vindecare. Era „un om oarecare”, un anonim, ales de Dumnezeu ca prin el să fie dovedită o dată mai mult dumnezeirea lui Iisus. Nu încapе îndoială că el își va fi reluat activitatea în mijlocul familiei și — în același timp — va fi devenit, poate fără să-și dea seama, un binevestitor al faptelor mai presus de fire ale Mîntuitorului.

Din pericopa evanghelică putem reține cel puțin două aspecte prezentate foarte concis de autorul inspirat, dar din care putem scoate o seamă de învățăminte pentru propria noastră viață: *credința* paralizatului și a prietenilor săi, dar și *dragostea* acestora din urmă față de cel aflat în suferință, *fapta* lor izvorîtă din dragoste. *Credința* nezdruncinată a celor cinci L-a impresionat și pe Mîntuitorul Insuși, din moment ce au căutat cu orice preț să ajungă la El, convinși că numai El va fi în stare să-l vindece pe paralizic. Și iată că această credință le-a fost răsplătită, cel redat vieții, precum și prietenii săi, puteau mărturisii acum ca și apostolii: „Noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristosul Fiul Dumnezeului Celui viu” (Ioan 6, 69). În numeroase împrejurări, Mîntuitorul nu-și atribuie minunile puterii Sale dumnezeiești, așa cum era de fapt, ci le pune pe seama credinței celor care îl rugau să le redea sănătatea. De aceea, punea întrebarea: „Crezi că pot să fac aceasta?” sau cerea categoric: „Crede numai!” (Matei 5, 36), căci „de poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede” (Marcu 9, 23). La răspunsul afirmativ al celui în cauză, cererea i se împlinea și Mîntuitorul încheia dialogul cu el prin cuvintele „credința ta te-a mîntuit, mergi în pace” (Luca 8, 48; 18, 42). Credința a stat la baza cererii sutașului care a rugat pe Mîntuitorul să-i vindece slujitorul, a femeii care striga în urma Lui, rugîndu-L să-i vindece fiica, a orbului din naștere, a unui alt orb din Ierihon, a slăbănogului din pericopa evanghelică. Cu alte cuvinte, harul lui Dumnezeu se revărsa asupra oamenilor numai în măsura în care credeau în El.

Credința în Dumnezeu a însuflețit pe Avraam, pe Moise și pe toți proorocii și dreptii Vechiului Testament, pe pescarii galileeni care au lăsat toate ale lor și au urmat pe Iisus, pornind apoi la propovăduirea Evangheliei în toată lumea cunoscută pe atunci. Credința în Dumnezeu a însuflețit pe atîția mucenici care și-au dat viața pentru Hristos, a călăuzit viața a sute de milioane de credincioși în cursul celor aproape două mii de ani de viață creștină.

Dar din paginile Sfintei Scripturi a Noului Testament se desprinde că nu este suficient doar să crezi că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, să primești și să recunoști toate adevărurile de credință ale Bise-

ricii. Mîntuitorul mai cere ceva de la noi : cere fapte, cere dragoste față de aproapele, încît ea să devină o credință lucrătoare, concretizată în fapte. De aceea, unul din ucenicii Domnului, Sf. Iacob, se întreba pe bună dreptate : „Ce folos frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are ? Oare credința poate să-l mîntuiască ? ...” iar mai departe tot el scrie : „Înțelege omule nesocotit că credința fără de fapte este moartă” (Iacob 2, 14 și 20). Di n pericopa evanghelică se desprinde tocmai constatarea că cei patru prieteni care au adus pe paralizat înaintea Domnului au avut nu numai o credință puternică în El, ci au dat dovadă și de multă dragoste față de cel aflat în suferință, adică aveau o credință învăluită în focul sacru al dragostei. Ei au transpus în viață cuvintele Mîntuitorului care învață în altă împrejurare : „Aceasta este porunca Mea : să vă iubiți unul pe altul, precum V-am iubit și Eu. Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, decît sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (Ioan 15, 12—13). Cei patru au împlinit această poruncă : și-au pus sufletul pentru cel bolnav, iar dragostea le-a fost răsplătită Mîntuitorul considerîndu-i „prieteni Săi” (cf. Ioan 15, 14). Oare ce răsplată mai aleasă li se putea oferi pentru fapta lor ?

Minunea din Capernaum este actuală și azi și va fi mereu. Și totuși, există cîteva nuanțe deosebitoare față de cele relatate de Sfinții Evangheliști. Viața de fiecare zi ne oferă atîtea exemple de oameni cuprinși de boli și suferințe fizice, care așteaptă plini de speranțe și încredere un medic izbăvitor, împreună cu atîția membri ai familiei celui bolnav, cu rude, prieteni și cunoscuți, cu toții gata de orice sacrificiu pentru redobîndirea sănătății sale pierdute. Dar de multe ori, atît cel bolnav cît și rudele și prietenii săi care se oferă plini de dragoste să-l ajute, uită un lucru esențial : tocmai pe Iisus Hristos, Doctorul suprem al tuturor generațiilor de bolnavi, pe Cel pretutindeni prezent cu darul și cu iubirea Lui de oameni care amintește peste timp : „De poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede”, sau : „Dacă veți avea credință cît un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia : mută-te de aici dincolo și se va muta” (Matei 17, 21).

Multora dintre noi le mai lipsește și dragostea, cea mai de seamă virtute a unui creștin, cerută în mod categoric de Mîntuitorul, ca și de sfinții Săi ucenici și apostoli. Nu avem dragoste suficientă dacă ne mărturisim teoretic credința în Hristos, fără a o face să rodească în fapte ale dragostei, încît rămînem la „credința moartă” de care scria Sf. Iacob. Dar lucrul cel mai trist este faptul că de multe ori în locul dragostei, omul a așezat ura față de semenii săi, disprețul față de mulți dintre ei. Istoria este martoră că tocmai lipsa credinței și a dragostei între oameni au fost cauzele care au generat nu numai neînțelegerile obișnuite între ei, ci și atîtea războaie cu tot cortegiul lor de suferințe, de jertfe umane, de distrugeri de bunuri materiale și spirituale care s-au abătut asupra unor părți din omenire și uneori au afectat omenirea întregă.

Și atunci este firesc să ne întrebăm : ce avem de făcut noi, cei care ne mărturisim creștini, care ne socotim urmași și discipoli ai lui

Hristos, Cel care a adus pacea și dragostea pe pământ? Pericopa evanghelică ne dă un răspuns hotărât: să avem credința fierbinte în Dumnezeu de care au dat dovadă cei cinci oameni de care s-a vorbit, precum și dragostea față de aproapele pe care au mărturisit-o prin faptă patru dintre ei! Să venim și noi la Hristos așa cum au făcut aceștia! Postul este premergător patimilor Mântuitorului, o perioadă de pregătire duhovnicească pentru întâmpinarea Aceluia care va suferi și va muri pentru noi și pentru mântuirea noastră, ca apoi cu sufletele primenite de orice păcat, să-L primim după trei zile ca pe un biruitor al morții, prin mărirea Sa Înviere.

Pericopa evanghelică ne mai încredințează încă un mesaj: așa după cum cei patru prieteni l-au adus la Hristos pe cel bolnav și păcătos, să facem și noi la fel, aducându-i pe cei din jurul nostru la o credință lucrătoare. Să recunoaștem și noi, ca și bolnavul evanghelic, că numai Hristos are puterea să ne aducă izbăvirea de orice suferințe fizice și sufletești, care s-au abătut asupra noastră și a semenilor noștri. Iar Mântuitorul, în fața Căruia vom recunoaște și vom mărturisii tot ce am greșit din cauza necredinței noastre sau din lipsă de dragoste și de fapte ale dragostei între noi, ne va împărtăși de lumina harului Său dumnezeiesc și ne va adresa și nouă cuvintele pe care le-a spus odinioară slăbănogul din Capernaum: „Fiule, iertate îți sînt păcatele tale”.

Pr. prof. MIRCEA PĂCURARIU

PUTEREA RUGĂCIUNII

Duminica a 4-a din Postul Mare

Mântuitorul Iisus Hristos, însoțit de Sfinții Apostoli Petru, Iacob și Ioan, fusese pe muntele Taborului, unde s-a schimbat la Față, iar coborînd de acolo, la poalele muntelui, constată că între mulțimea care îl urma și ucenicii Săi s-a ivit o neînțelegere, deoarece aceștia nu l-au putut vindeca pe fiul unui tată nenorocit. Oare de ce nu l-au vindecat ucenicii? Pericopa evanghelică la care ne referim nu oferă alte amănunte. Istorisind aceeași întâmplare, Sf. Evanghelist Matei (17, 19—20) arată însă că înșiși sfinții apostoli au rămas nedumeriți, întrebîndu-L pe Mântuitorul de ce n-au putut scoate demonul din tinărul bolnav, la care Hristos Domnul le răspunde: „Pentru puțină voastră credință”. Era și firesc, pentru că pe atunci nu aveau nici un an de ucenicie. Trebuiau să se scurgă mai bine de trei ani, să traverseze zbuciumata săptămînă a Patimilor, să treacă prin „baia” încercărilor, să fugă atunci cînd Mântuitorul a fost prins, iar Petru să se lăpede de Iisus. Au devenit fermi în credință numai după certitudinea Învierii, după ce primesc Duhul Sfînt din porunca Mântuitorului: „Luați Duh Sfînt...”

La fel s-au petrecut lucrurile și cu Moise în Vechiul Testament, cînd, după ce a primit tablele Legii cu Decalogul, pe muntele Sinai, mare i-a fost indignarea văzînd că poporul ales a făcut între timp vitelul de aur la care se închinase. Cu toții au uitat ușor chipul minunat în care Dumnezeu i-a scos din robia faraonică, au uitat că Moise lovind cu toiagul în stîncă li s-a potolit setea, în drumul lor prin pustie, Dumnezeu i-a hrănit în chip minunat cu mană cerească...

Primul pas a legăturii omului cu Dumnezeu este credința curată, întreținută de rugăciune — mai bună mireasmă înaintea Tronului ceresc.

Despre suferindul din Sfînta Evanghelie, Mîntuitorul spune că „acest neam de demoni cu nimic nu poate ieși, decît numai cu rugăciune și cu post” (Marcu 9, 29). Rugăciunea este un dialog al sufletului cu Dumnezeu, după cuvintele lui Moise: „Iată, eu care sînt pămînt și cenușă, am început a vorbi cu Domnul”. Despre rugăciune, dascălii Bisericii subliniază că ea este hrana sufletului. După cum un foc pictat nu este unul adevărat, iar un om mort nu mai este viu, la fel și rugăciunea făcută la voia întîmplării, nu este o rugăciune adevărată. Focul pictat nu are lumină și căldură, omul mort nu are viață, iar rugăciunea rece nu are putere și de aceea nu aduce nici un folos”. Cînd te rogi — spunea poetul vrednic de pomenire George Coșbuc — ca să-l auzi pe Dumnezeu, mai întîi trebuie ca în tine să tacă toate”, cu alte cuvinte toate pornirile și dorințele nesăbuite. Un mare învățat subliniașe „că și inima are rațiunile ei pe care mintea nu le poate pricepe”, adică atunci cînd ne rugăm, mintea trebuie să coboare în inimă, după cum învață dascălii Bisericii.

Într-un din cărțile noastre ziditoare de suflet este cuprinsă o istorioară adînc grăitoare. Se spune că într-o insulă se nevoiau trei pustnici care din zori și pînă-n noapte practicau rugăciunea împreună cu munca. Pe cît erau de simpli, pe atît le era și rugăciunea descurtă. Rosteau doar atît: „Treî Voi, trei noi, miluiește-ne pe noi”. Într-o zi un episcop, aflîndu-se cu corabia prin părțile acelea, la îndemnul unui pelerin a dorit să-i vadă. Observînd că cei trei pustnici nu știu rosti nici o rugăciune din cele obișnuite a considerat că este bine să-i învețe „Tatăl nostru”. Cînd i s-a părut că pustnicii au deprins rugăciunea, a plecat. La un moment dat, privind în direcția insulei respective, mare i-a fost surpriza văzîndu-i pe cei trei viețuitori alergînd pe apă ca și pe uscat, spre a opri corabia în dorința de a li se repeta sfîrșitul rugăciunii pe care între timp, o uitaseră. Impresionat de cele văzute, episcopul le-a răspuns doar atît: „Mergeți și continuați-vă rugăciunea voastră: Trei Voi, trei noi, miluiește-ne pe noi”. Este un exemplu de putere pe care o are rugăciunea, atunci cînd este făcută cu credință.

Există împrejurări ale vieții brăzdate de suferințe atît de mari — cum este și cazul din textul Sfintei Evanghelii — în care nu întrezărim nici o scăpare, nici un sprijin; toți cei din jur rămîn neputincioși în a ne ajuta. Abia atunci ne aduce aminte de limanul salvării pe care ni-l poate oferi Bunul Dumnezeu și începem să-L invocăm: „Doamne strigat-am către Tine auzi-mă...”, „Doamne, auzi rugăciunea mea...”; „Doamne dă-mi sănătate”; „Doamne ajută-mi...”. Dar nu ne dăm sea-

ma că suferința nu este decît ingerul care vestește răul din noi pe care Dumnezeu dorește să-l ispășim în viața pămîntească, atunci cînd El vrea, după cuvîntul Psalmistului: „Cînd n-ai jefuit, atunci ai plătit”. Dar oare numai în astfel de situații extreme, credinciosul „copilul lui Dumnezeu”, trebuie să-și aducă aminte de Creatorul și Pronietorul său?

Rugăciunile celor cu credință fermă, a celor aleși ai lui Dumnezeu și-au dovedit mereu vitalitatea și eficiența. În ceea ce ne privește pe noi, credincioșii dreptmăritori români, este suficient să ne reamintim exemplul Sfîntului Daniil Sihastrul, trăitor în veacul al XV-lea pe meleagurile Moldovei, care s-a rugat în acele vremi de grea cumpănă pentru că Dumnezeu să izbăvească poporul și țara de urgia invaziei otomane, iar Ștefan Vodă să izbindească în toate bătăliile purtate. Sf. Daniil Sihastrul a devenit cel dintîi sfetnic și duhovnic al marelui voievod, care poposea adeseori în chilia sa spre a-l consulta în momente hotărîtoare și a primit binecuvîntarea lui. (Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, București, 1980, pp. 43—51).

Multe dintre aceste minunate perle ale vieții creștine conservate de poporul nostru, ce grăiesc și astăzi ca și ieri, sînt datorate marilor rugători ai Bisericii noastre strămoșești. Ele adevăresc deopotrivă și cuvintele Sfîntei Scripturi: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Matei 7, 21). Așadar, să ne rugăm Tatălui ceresc cu toate căldura sufletelor noastre, pentru că rugăciunea este însăși viața noastră, iar viața trebuie să ne fie o adevărată rugăciune.

Pr. ZAHARIA GH. IOVA

PURUREA FECIORIA MAICII DOMNULUI

Bunavestire

În Vechiul Testament se istorisește felul în care înțeleptul Solomon a reușit să deosebească florile naturale de cele artificiale, la cererea reginei de Saba (III Regi 10, 1—8). Așa este și cu adevărata credință cu privire la fecioria Maicii Domnului, atît înainte cît și în timpul și după Nașterea miraculoasă a lui Dumnezeu-Fiul, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. La fel ca albinele lucrătoare care au cules nectarul florilor naturale, ocolindu-le pe cele artificiale, ne vom opri asupra adevăratei învățături despre Prea Curata Fecioară Maria, în comparație cu rătăcirile atît de amare de la adevăr ale unor creștini.

Dacă păcatul a intrat în lume prin intermediul femeii, Dumnezeu a voit, a promis și a făcut ca și mîntuirea să vină tot prin intermediul unei alte femei (Facerea 3, 15), care a devenit suprema femeie a lumii, exemplul de restituire a purității. După cum Adam cel vechi care a fost

făcut din pământ a rămas întreg, deși Dumnezeu i-a luat o coastă spre a o crea pe Eva, la fel și Fecioara Maria a rămas tot fecioară și după Nașterea Mîntuitorului. Prin Nașterea lui Iisus, Prea Curata Fecioară a plătit datoria Evei. Proorocul Isaia scrie: „Și iată Fecioara va lua în pîntece și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanuel” (Isaia 7. 14). Faptul este sugerat și de proorocul Ezechiel, prin asemănarea cu poarta: „Și mi-a zis Domnul: Poarta aceasta va fi închisă; nu se va deschide și nici un om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeu lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă” (Ezechiel 44, 2).

Atunci cînd îngerul Gavriil a venit la Prea Curata Fecioară Maria spre a-i vesti că este hărăzită să-L nască pe Cel nenăscut, a adăugat precizarea: „Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceea și Sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema”. (Luca 1, 34—35). Prea Curata era logodită cu Iosif din seminția lui David spre a fi apărută în fața legii Vechiului Testament, spre a avea un ocrotitor și pentru a nu fi ucisă din motive de adulter (Deuteronom 22; 20—21). Mai mult, ea se trăgea și din neam preoțesc, fiind verișoară cu Elisabeta, soția preotului Zaharia. Sfînta Ana, mama Fecioarei Maria, a fost din neamul lui Levi, fiică a preotului Mațan care a preotit în zilele Cleopatrei și a lui Șapor, mai înainte de domnia lui Irod, fiul lui Antipatru. Mațan a avut trei fiice: Maria, Sovi și Ana. Prima s-a căsătorit în Betleem și a născut pe Salomi, cea de a doua s-a căsătorit tot în Betleem și a născut pe Elisabeta (cea care s-a căsătorit cu Zaharia), iar Ana s-a căsătorit în Galilea și a născut pe Prea Curata Fecioară. În cartea Leviticului citim: „Dacă fata preotului se va spurca prin desfrinare, ea necinstește pe tatăl său; să fie arsă cu foc” (Levitic 21. 9).

Din Sfînta Evanghelie după Matei rezultă că însuși dreptul Iosif a ajuns la îndoială în ceea ce privește demnitatea Fecioarei Maria, pînă ce a fost lămurit de înger: „Maria, mama lui (Iisus Hristos), fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost împreună, s-a aflat avînd în pîntece de la Duhul Sfînt. Iosif, logodnicul ei, drept fiind și nevrînd s-o vădească, a voit s-o lase în a scuns. Și cugetînd el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis grîind: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt. Ea va naște Fiu și vei chema numele lui Iisus... Și fără să o fi cunoscut-o pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul Născut, Căruia i-a pus numele Iisus”. (Matei 1, 18—23).

Prevederea divină a mers și mai departe. Logodna lui Iosif cu Maria avea să arate lumii că Fiul Mariei este din seminția lui David și că nu poate exista nici o umbră de îndoială în sensul că ar fi nelegiuit, înlăturînd în acest mod și posibilul dispreț al lumii de atunci. Prea Curata Fecioară s-a logodit cu Iosif, pentru ca Iisus Hristos să devină după lege, nu după fire, fiul lui Iosif, care era din neamul lui David, în Vechiul Testament existînd și legea leviratului. Ea avea nevoie deopotrivă și de un ocrotitor de nădejde, așa cum a fost dreptul Iosif.

În Sfînta Evanghelie după Matei mai putem citi : „Și fără să fi cunoscut-o pe ea Iosif, Maria a născut...” (I, 25). Dascălii Bisericii noastre dreptmăritoare (Sf. Ioan Gură de Aur) arată că Iosif „n-a cunoscut-o” pe Fecioara Maria, în sensul că nu i-a știut adevărata demnitate, pînă ce a născut pe Iisus Hristos. Așa după cum Moise, în convorbirea lui cu Dumnezeu, era îndumnezeit și fața îi strălucea ca soarele, încît fiii lui Israel nu-l puteau privi, așa și Prea Curata Fecioară Maria nu a putut fi privită și cunoscută amănunțit de Iosif, pînă la Nașterea Mîntuitorului Iisus Hristos. Și tot dascălii Bisericii mai arată că după cum razele soarelui pătrund prin geam fără a-l sparge, tot așa și Iisus Hristos s-a întrupat din Fecioara Maria fără a-i strica fecioria. După cum Iisus a înviat din morți fără să strice pecetea de pe piatra mormîntului și după cum a intrat la apostoli prin ușile încuiate, tot așa s-a și întrupat din Fecioara Maria fără a-i strica fecioria, deoarece zămisirea lui Iisus Hristos n-a fost din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-a născut (Ioan 1, 13). Ceea ce este cu neputință la oameni, este cu putință la Dumnezeu.

Există unii creștini care recunosc autoritatea Sfintei Scripturi, dar o înțeleg și o interpretează greșit „spre a lor pierzare” (II Petru 3, 16). Așa bunăoară afirmă că Maica Domnului a mai avut copii și deci că Iisus Hristos a mai avut frați și surori. Dar acești „frați ai lui Iisus” n-au fost fiii Maicii Domnului, nici ai lui Iosif dintr-o altă căsătorie. Nicăieri în Sfînta Scriptură nu se vorbește despre „fiii Mariei”, ci numai despre „Fiul Mariei” care este Iisus Hristos. În casa din Nazaret, nu-i găsim pe frații lui Iisus și nici cînd Iisus a fost la templu la vîrsta de 12 ani. Cînd a născut Fecioara Maria pe acești „frați ai lui Iisus” (Marcu 3, 31), care nu-L cinstesc nici ca pe un frate mai mare și nici ca pe un profet? Dimpotrivă, „au zis deci către El frații Lui : pleacă de aici și du-Te în Iudeea... pentru că nici frații Lui nu credeau în El” (Ioan 7, 3—5). Or, în Răsărit, frații minori se comportau altfel față de cel întîi născut care era socotit ca un adevărat preot, dîndu-i-se cînstea cuvenită. Și atunci care este adevărul, cheia enigmei acestor texte ?

Din Cartea Sfîntă (Matei 13, 55—56; Marcu 6, 3) ar rezulta că Mîntuitorul Iisus Hristos ar fi avut cel puțin patru frați și trei surori. Aceștia însă nu sînt copiii Prea Curatei Fecioare Maria, ci ai Mariei lui Cleopa, fratele dreptului Iosif. După legea firii, Maica Domnului cu Maria lui Cleopa erau, prin urmare, cumnate, iar copiii lor verișori primari. În Vechiul Testament, însă, nu existau aceste raporturi de rudenie, ci toate acestea erau cuprinse în etimonul „frate” și respectiv „soră”. Așa bunăoară, Avraam a fost unchiul lui Lot și totuși el îl intitulase „fratele său” (Facerea 13, 8). Iacob a fost nepotul lui Laban după soră și cu toate acestea Laban a spus că este „osul său” (Facerea 29, 14). Într-o altă carte citim : „Fiii lui Merarii au fost : Mahli și Muși ; fiii lui Mahli au fost : Eliazar și Chiș. Eliazar însă a murit și n-a avut feciori, ci numai fete și le-au luat de soții fiii lui Chiș, frații lor” (I Cronici 23, 21—22). Prin urmare și aceștia, deși erau veri primari, sînt intitulăți frați.

În momentul răstignirii, Mântuitorul Iisus Hristos o încredințează Sfântului Apostol Ioan pe Prea Curata Fecioară Maria, ceea ce exclude din capul locului existența fraților. Relatarea evanghelică ne mai spune: „Și stăteau lângă crucea lui Iisus, mama Lui și sora mamei Lui, Maria lui Cleopa și Maria Magdalena” (Ioan 19, 25). Rezultă clar că Maria lui Cleopa este mama așa-zisilor frați ai lui Iisus, în realitate veri primari după gradul de rudenie. Ei se numeau însă frați, dar nu după sînge ci după legea veche, întrucît Cleopa a fost frate de sînge cu dreptul Iosif. Mîntuitorul poruncește: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta” (Matei 15, 4; Marcu 7, 10) și „dacă vreo văduvă are copii sau nepoți, aceștia să cinstească mai întîi casa lor și să dea răsplătire părinților” (I Timotei 5, 4). Or, Iisus Hristos a venit să împlinească legea chiar și pe lemnul crucii, nu să o strice (Matei 5, 17). În consecință, dacă Mîntuitorul ar fi avut frați de sînge, i-ar fi privat El Însuși de dreptul și obligația lor de a-și lua mama în grijă, făcînd imposibilă aplicarea poruncii Sale, ceea ce nimeni nu mai poate susține. De asemenea, Cartea Sfîntă nu oferă nici un indiciu asupra eventualelor pretenții, firești, ale așa-zisilor „frați și surori” cu privire la rudenia lor cu Domnul, ceea ce desigur le-ar fi majorat prestigiul. Dimpotrivă, Sf. Apostol Iacov, supranumit „fratele Domnului”, spune despre sine că este „robul lui Dumnezeu și al Domnului Iisus Hristos” (Iacov 1, 1), iar fratele său, Sf. Apostol Iuda, scria în același sens: „Iuda, rob al lui Iisus Hristos și frate al lui Iacov” (Iuda 1, 1).

Așa ca odinioară albinele vechi testamentare, să culegem și noi cei de astăzi nectarul Sfintei Scripturi, consolidîndu-ne adevărata credință cu privire la pururea fecioria Maicii Domnului, Maica tuturor credincioșilor de toate vîrstele și din toate timpurile. Să stăruim în credința Bisericii noastre dreptmăritoare, iar în rugăciuni să cerem ca Maica Domnului să fie mereu solitoarea și mijlocitoarea noastră a tuturor către cerescul ei Fiu. Mîntuitorul Iisus Hristos, Căruia I se cuvine mărirea și închinăciunea.

Preot GHEORGHE BIDILEAN

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE ÎNVIEREA MORTILOR

Pregătirea apercptivă. Înțelepciunea veacurilor îndeamnă ca omul să-și plece fruntea în fața morții, deoarece nici un pămîntean nu și-a putut prelungi viața dincolo de hotarele ei. Comparativ cu aceasta Sf. Apostol Pavel precizează: „Fraților, despre cei ce au adormit, nu voim să fiți în neștiință, ca să nu vă întristați, ca ceilalți, care nu au nădejdea, pentru că de credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa (credem) că Dumnezeu, pe cei adormiți întru Iisus, îi va aduce împreună cu El” (I Tesaloniceni 4, 13—14).

Mîntuitorul Iisus Hristos, prin strălucita Sa Înviere din morți, a arătat lumii că toți oamenii trecînd pragul morții vor învia și se vor prezenta la Judecata din urmă.

Anunțarea temei. În cele ce urmează, vom dezvolta învățătura Bisericii noastre dreptmăritoare despre învierea morților.

Tratarea. Încă din primele pagini, Sfânta Scriptură ne arată că omul este creația lui Dumnezeu, sufletul fiind nemuritor și veșnic, ca Dumnezeu însuși. Format din trup și suflet, omul nu a fost creat pentru moarte, ci pentru viață și fericire. Moartea este răsplata păcatului (Romani 6, 23), aducând o ruptură în ființa omului și despărțind trupul de suflet. Totuși fiind de esență divină, sufletul nu poate muri și numai trupul primește osînda morții: „Căci din pământ este luat și în pământ se va întoarce” (Facerea 3, 19), „iar sufletul se întoarce la Dumnezeu care l-a dat” (Eclesiastul 12, 7).

Intrupîndu-se spre a mîntui lumea, Dumnezeu-Fiul a restabilit ființa omului, deopotrivă suflet și trup. Prin mărta Sa Înviere, păcatul și moartea au fost învinse și astfel pentru cei ce sînt întru Hristos, moartea nu mai înseamnă un sfîrșit total al vieții, ci o adormire, un început al unei vieți noi fără de sfîrșit: „Precum Hristos a înviat din morți fiind începătură celor adormiți, că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci precum în Adam, toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (I Corinteni 15, 20—22).

Taina Învierii Domnului și a învierii morților a fost descoperită patriarhilor, proorocilor și dreptilor din Legea Veche. De aceea vom arăta mărturiile Sfintei Scripturi a Vechiului Testament în această privință. Astfel, dreptul Iov, proorocind despre răscumpărarea neamului omenesc prin Iisus Hristos și despre învierea trupurilor, în ziua cea mare a Judecării de apoi, a zis: „Știu că Răscumpărătorul meu este viu și că El, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă. Și afară de trupul meu voi vedea pe Dumnezeu. Pe El îl voi vedea și ochii mei îl vor privi, nu ai altuia. Și de dorul acesta măruntaiele mele tînjesc în mine” (Iov. 19, 25—27). Iar proorocul și împăratul David se veselea cu nădejdea Învierii Domnului, cu faptul că nu va fi lăsat în iad sufletul său, zicînd: „Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea, dar încă și trupul meu va sălășlui întru nădejde. Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciunea” (Psalmul 15, 9—10).

Sugerînd viitoarea biruință a Mîntuitorului asupra morții și a iadului, prin patimile și Învierea Sa, proorocul Osea scria: „Unde îți este biruința ta, moarte? Unde îți ese iadule, boldul tău? Din mina iadului îi voi izbăvi pe ei și din robia morții îi voi scoate pe ei” (Osea 13, 13—14). Cu privire la Judecata de apoi, Isaia profetul scria: „Morții Tăi vor trăi și trupurile lor vor învia” (Isaia 26, 19). Proorocului Iezechiel i s-a descoperit, de asemenea, taina învierii morților, prin mulțimea oaselor uscate ce i s-au arătat și prin învierea mortului ce s-a atins de oasele Sfîntului Elisei, iar Ilie proorocul, cu rugăciunea sa către Dumnezeu, a înviat pe fiul văduvei din Sasepta Sidonului, Proorocul Iona a prefigurat Învierea Domnului și a morților, prin șederea în pîntecele chitului și revenirea la viață după trei zile și trei nopți (Iona 2, 1—11).

În Noul Testament, cel mai mare vestitor al învierii din morți a fost Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos. La cererea cărturarilor și a fariseilor divinul Învățător a prevăzut că, „precum a fost Iona în pîn-tecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi Fiul Omului în inima pămîntului, trei zile și trei nopți” (Matei 12, 40). Cu altă împrejurare, Mântuitorul Și-a vestit mărita Sa Înviere cu și mai multă claritate: „Fiul Omului trebuie să pătimească multe și să fie defăimat de bătrîni, de arhieriei și de cărturari și să fie omorît, iar după trei zile să învieze” (Marcu 8, 31).

Arătîndu-și puterea dumnezeirii Sale, Iisus Hristos a înviat pe fiul văduvei din Nain (Luca 7, 15—19), pe fiica lui Iair, mai marele sinagogii (Luca 8, 49—56), pe Iazăr cel decedat de patru zile (Ioan 11, 39—45) — minuni cu mult superioare celor efectuate de proorocii Vechiului Testament, deoarece la Mântuitorul ele au fost expresia cuvîntului și poruncii Sale, culminînd cu propria Sa Înviere din morți.

Recapitularea. Omul este creație a lui Dumnezeu, cu suflet nemuritor și veșnic. Moartea, ca răsplată a păcatului, a provocat o ruptură în ființa omului alterarea materiei umane. Dar prin Învierea Domnului, păcatul și moartea au fost învinse, iar moartea nu mai înseamnă un sfîrșit total al vieții ci numai o adormire, încît morții vor învia și se vor prezenta la Judecata cea din urmă. În Sfînta Scriptură sînt numeroase exemple privind învierea morților. Taina învierii morților a fost descoperită proorocilor, dreptilor din Legea Veche, existînd și diferite cazuri concrete de învieri vechi testamentare. În Noul Testament, cel mai mare vestitor al învierii morților este Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, prin minunile săvîrșite și mai ales prin propria Sa Înviere din morți.

Aprecierea. Credința în înviere nu este creată de mintea omenească, ci coborîtă din cer și pecetluită de Învierea Mântuitorului, ea fiind suportul vieții noastre creștinești. Fără această nădejde, viața omenească ar fi lipsită de sens. Fără înviere nu poate fi concepută nici mîntuirea. Această este învățătura Bisericii noastre dreptmăritoare, ce rămîne „stîlp și temelie adevărului” (I Timotei 3, 15).

Asocierea. Există o continuă înviere sufletească, o înviere temeinică, în duh, care se săvîrșește în credincioși prin harul Sfintelor Taine. Prin Sf. Taină a Botezului murim și înviem tainic cu Iisus Hristos. Fără această înviere duhovnicească nimeni nu se poate mîntui. Prin învierea tainică, spirituală, omul încă fiind viu cu trupul, trăiește o înviere a sufletului său prin harul și puterea lui Dumnezeu.

Generalizarea. Mântuitorul Iisus Hristos a înfrînt puterea morții, iar creștinii adevărați aflîndu-se în lumina Mântuitorului, sînt îmbogățiți sufletește cu această biruință.

Aplicarea. Deoarece după efemera viață pămîntească, ne vom prezenta înaintea scaunului de judecată al Dreptului Judecător, pentru a da seama de felul în care am chivernisit talanții cu care ne-a dăruit Dumnezeu, grija de căpătîi a fiecărui creștin trebuie să fie moștenirea vieții veșnice.

De aceea, trebuie să venim la Hristos și să mărturisim crezul Bisericii Sale, să înlăturăm patimile și să ne împodobim sufletul cu virtuți alese, printre care, credința, smerenia, bunătatea, iubirea, nădejdea, iertarea, cumpătarea, dreptatea și răbdarea; să ne rugăm și să ne împărtășim cu Sfintele Taine spre iertarea păcatelor.

Împlinind acestea, putem spune Tatălui nostru ceresc, în clipa ieșirii din lumea aceasta: „Gata este inima mea Dumnezeuule, gata este inima mea” (Psalmul 107, 1).

Pr. PETRU BORU

BINECUVÎNTAREA CA ACT DE CULT ȘI PREROGATIVĂ PATERNA

Toate serviciile noastre religioase încep cu binecuvîntarea. La sfînta liturghie se rostește: „Binecuvîntată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh...” iar la celelalte laude și ierurgii: „Binecuvîntat este Dumnezeu nostru...”. Prin binecuvîntare, clericii oficianți preamăresc dintru început pe Dumnezeu și Împărăția Sa. În acest fel se recunoaște măreția și bunătatea Atotputernicului. Ar fi posibil oare să intrăm în legătură cu El fără acest mod de a-L preamări? La fel procedează și Sf. Apostol Pavel, care la începutul epistolei către Efeseni, asemenea unei doxologii scrie: „Binecuvîntat fîe Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecuvîntat pe noi, în ceruri, cu toată binecuvîntarea duhovnicească” (Efeseni 1, 3).

Din Vechiul Testament observăm că Dumnezeu, începînd chiar de la crearea lumii, a binecuvîntat viețuitoarele, omul și timpurile. Ca Stăpîn al creaturii, care a adus-o la existență, a împărtășit-o și de darurile Sale (Facerea 1, 22; 1, 28). La încheierea întregii creații, „...a binecuvîntat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rînduială” (Facerea 2, 3).

Venind în lume spre a o mîntui, Iisus Hristos împlinise voia Tatălui ceresc, revărsîndu-și deopotrivă mila Sa asupra oamenilor și lucrurilor, după modul în care a binevoit Dumnezeu Tatăl. Binecuvîntarea a devenit un instrument de înnoire și purificare, dar Dumnezeu-Fiul purtînd trup omenesc, a adus în plus și manifestările caracteristice vieții trupești.

Descriînd episodul întîlnirii Domnului cu pruncii, Sf. Evanghelist Matei scrie: „Atunci I s-au adus copii, ca să-și pună mîinile peste ei și să se roage dar ucenicii îi certau. Iar Iisus a zis: Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este împărăția cerurilor. Și, punîndu-și mîinile peste ei, S-a dus de acolo” (Matei 19, 13—15). De aici observăm că Mintuitorul obișnuia să binecuvînteze prin punerea mîinilor, după cum o făcea și prin ridicarea lor.

Un alt moment semnificativ și concludent este episodul cu înmulțirea minunată a pîinilor în pustie: „Și poruncind să se așeze mul-

țimile pe iarbă și luind cele cinci pîini și doi pești și privind la cer, a binecuvîntat și frîgînd, a dat ucenicilor pîinile, iar ucenii mulțimilor (Matei 14, 19).

Ambele momente reproduse de Cartea Sfîntă, în care Mîntuitorul a binecuvîntat copiii și plinea, respectiv omul și creatura, constituie o practică intrată de la bun început în tezaurul liturgic, binecuvîntarea fiind un act deosebit de important pentru cultul creștin ortodox.

După modelul Mîntuitorului și practica sfinților apostoli, ierarhul binecuvîntează cu ambele mîini, așa cum Sf. Evanghelist Luca descriind înălțarea la cer a Domnului, consemnează: „Și i-a dus afară pînă spre Betania, și ridicîndu-și mîinile, i-a binecuvîntat. Și pe cînd îi binecuvînta, S-a depărtat de ei și S-a înălțat la cer” (Luca 24, 50—51). Spre deosebire de ierarh, ca semn că n-are deplinătatea puterii sacramentale, preotul binecuvîntează cu o singură mîină (dreapta), dar diaconul, ca oficiant ajutător, nu o poate face (pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica generală*, București, 1985, p. 119).

Intrînd în cult, binecuvîntarea sau „blagoslovenia” este prezentă în toate tainele și ierurgiile, dar se evidențiază îndeosebi în timpul oficierei sfintei liturghii. Cînd ierarhul sau preotul se îndreaptă spre popor și spun „Pace tuturor”, prin aceasta întăresc evlavia, nădejdea și dragostea celor ce participă la serviciul religios. Versetul „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți” (II Corinteni 13, 13), se rostește imediat după Crez, binecuvîntînd credincioșii. Prin aceasta se împărtășesc daruri pe care Apostolul Neamurilor le atribuie „după fiecare din fericele fețe treimice: de la Fiul cere har, de la Tatăl dragoste, iar de la Duhul împărtășire... Iar Tatăl s-a milostivit iarăși de neamul omenesc, datorită patimilor Fiului Său, și a iubit pe cei ce-I erau vrăjmași; pentru aceea, îndurarea Lui față de noi se numește dragoste. Apoi fiindcă se cădea ca Cel bogat în îndurare să împărtășească din ale Sale pe vrăjmașii preschimbați prieteni, lucrul acesta l-a îndeplinit Sfîntul Duh, pogorîndu-se peste sfinții apostoli; de aceea bunătatea Duhului față de oameni se numește împărtășire” (Nicolae Cabasila, *Tîlcuirea dumnezeieștii liturghii*, trad. de diac. Ene Braniște, București, 1946, pp. 69—70).

Răspunsul credincioșilor „Și cu duhul tău”, relevă faptul că preotul, făcînd parte din aceeași comunitate, are el însuși nevoie de aceleași daruri, spre a propăși în evlavie și curățenie sufletească.

Pe de altă parte, binecuvîntarea apare și ca un echivalent al sfințirii: „Nu numai botezul începe prin binecuvîntarea apei, dar tocmai această binecuvîntare este cea care ne dezvăluie dimensiunile misterului, conținutul său și profunzimea sa cu adevărat cosmică..., revelînd legăturile sale cu lumea și materia, cu viața și toate aspectele sale” (Al. Schmemmann, *Etude liturgique du baptême*, în vol. „D'eau et d'Esprit”, Paris, 1987, p. 73). Deci, binecuvîntarea ca act de sfințire are o valoare esențială, cu profunde semnificații sacramentale. În mod obișnuit, pregătirea apei botezului este numită „sfințirea apei”, care de fapt este „binecuvîntarea apei”.

Din punct de vedere liturgic, atât binecuvîntarea cît și sfințirea fac parte din grupa *ierurgiilor*, între ele existînd totuși o deosebire: „Binecuvîntările sînt rugăciuni de cerere pentru ajutorul dumnezeiesc. Sfințirile sînt binecuvîntări mai solemne, prin care persoane sau lucruri se scot din întrebuintarea comună și se destinează scopurilor sfinte” (*Teologia dogmatică și simbolică*, vol. II, București, 1958, p. 839).

Binecuvîntarea este deci un important instrument în simfonia înnoirii, iar în desfășurarea acestei rînduiri primează semnul crucii care depărtează forțele răului și instaurează ordinea păcii și a curăției. Există numeroase asemenea ierurgii în cărțile noastre de cult, privind toate împrejurările și momentele mai importante ale vieții. În aceeași categorie intră rugăciunile pentru diferite trebuințe. Tedeum-urile și polihroniul, adică rugăciunile pentru invocarea sporului și ajutorului dumnezeiesc, sau pentru binecuvîntarea inaugurării unei munci sau al unui așezămint oarecare, etc. Unele dintre binecuvîntări sînt înglobate în rînduiala altor slujbe mai mari, ca spre exemplu: binecuvîntarea tămiei (cădelniței), a anafurii și a prinoaselor (colivei), altele intercalate în cursul sfintei liturghii, binecuvîntarea untdelemnului și a apei din slujba botezului, binecuvîntarea paharului de obște din rînduiala cununiei, etc. (pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, 1980, p. 444).

Se știe că în cursul vieții, omul se orientează în general spre lucrări și fapte concrete. Ori, această trebuință firească este împlinită și prin actele de cult, prin binecuvîntările de care se împărtășește pentru mai binele vieții sale reflectînd sprijinul lucrării dumnezeiești care i se oferă.

Binecuvîntarea, ca mijloc de transmitere a puterii sacramentale asupra subiecților, este folosită și în alte religii. Despre un ucenic ce aparținea unei religii orientale se spune că „se duse la mai marele lor și ingenunchind îi zise: închinare ție, binecuvîntează-mă! Acela îi dădu binecuvîntarea sa, zicînd: să sporească virtutea și-l povățui cu bunătate să îndeplinească o faptă cucernică” (*Panciantranta — cele cinci cărți ale înțelepciunii*, trad. de Th. Simensky, București, 1964, p. 298).

Binecuvîntarea reflectă și o relație sufletească între maestrul spiritual și ucenicul său, sfera extinzîndu-se și la raporturile dintre preoți și credincioși. Și într-un caz și în altul, se bazează pe un principiu logic, atât de minunat enunțat de Sf. Apostol Pavel: „Cel mic ia binecuvîntare de la cel mare” (Evrei 7, 7).

În aceeași optică, binecuvîntarea este prezentă și în sfera relațiilor părinți-fii, ca o prerogativă paternă. Cum în relațiile de duhovnicie, preotul și credinciosul intră în comuniune spirituală prin binecuvîntare, tot așa și în familie („Biserica cea mică”) părinții, în ceasurile de cumpănă și în momente mai importante, își binecuvîntează odraslele. Episodul consemnat în cartea Facerii este concludent și pentru consacrarea drepturilor copiilor prin același act al binecuvîntării. Astfel, Isaac se pregătea să-l binecuvînteze pe Iacov, dar prin viclenie binecuvîn-

tarea a fost smulsă de Isav, așa cum însuși Isaac a recunoscut: „A venit fratele tău cu înșelăciune și a luat binecuvîntarea ta” (Facerea 27, 35), Faptul acesta a dus la o mare dezbinare între frați și a produs o reală neliniște părinților. Și totuși Isaac l-a binecuvîntat pe Iacov, zicîndu-i: „Și Dumnezeu cel atotputernic să te binecuvînteze, să te crească și să te înmulțească și să răsară din tine popoare multe, să-ți dea binecuvîntarea lui Avraam, tatăl meu, ție și urmașilor tăi, de după tine, ca să stăpînești pămîntul ce-l locuiești acum și pe care l-a dat Dumnezeu lui Avraam” (Facerea 28, 3—4).

Relația tată-fiu întregeste și confirmă valabilitatea principiului formulat de Sf. Apostol Pavel. Părinții fiind sorgintea vieții odraslelor lor, îi cresc, îi ocrotesc și îi ajută. Este firesc ca ei să le dorească binele și să implore ajutorul lui Dumnezeu asupra lor. În acest chip își arată și afecțiunea față de copii. Este bine cunoscut exemplul negativ al lui Dinu Păturică, cel căruia venindu-i tatăl, în loc să-l primească cu bucurie, a poruncit să fie alungat spre a înlătura imaginea umilă a descendenței ce o trăda tatăl sărac și împovărat, care într-o ultimă încercare îi spune totuși: „Încă o dată te rog, fiule, vino în brațele mele să te sărut și să-ți dau binecuvîntarea mea cea mai de pe urmă, căci sînt nătrîn și pot să mor fără să te mai văz!” (Nicolae Filimon, Ciocoi vechi și noi, București, 1956, p. 269). Consecințele amare ale acestei atitudini sînt la fel de binecunoscute. Cuvîntul binecuvîntare este folosit și într-un înțeles mai larg, unde apare ca o vorbire de bine într-o anumită situație și cu referire la anume persoane. În aceste cazuri, ea definește simplu o vorbire cuviincioasă, așezată, cuminte și chibzuită, întocmai cum îndemna și Sf. Apostol Pavel: „Binecuvîntați pe cei ce vă prigonesc, binecuvîntați-i și nu-i blestemați” (Romani, 12, 14). Referindu-se la judecata de apoi, Sf. Evanghelist Matei scrie: „Împăratul va zice celor din dreapta Sa: veniți, binecuvîntații Părintelui Meu...” (25, 34). Este chemarea persoanelor care s-au învrednicit în viața lor de cununa sfîințeniei, în contrast cu viața și faptele celor răi și păcătoși, cărora li se va spune: „Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui” (25, 41). De aici rezultă că binecuvîntarea și blestemul se află într-o contradicție iremediabilă, întocmai ca lumina și întunericul care se exclud reciproc. Ele apar ca două alternative enunțate atît de cutremurător încă din Vechiul Testament: „Ca martori înaintea voastră iau astăzi cerul și pămîntul: viață și moarte ți-am pus astăzi eu înaintea și *binecuvîntare și blestem*. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi” (Deuteronom 30, 19). Acest citat relevă, în consecință, și marea responsabilitate a opțiunii.

Am făcut aceste considerații, deoarece în contemporaneitatea noastră unii clerici sînt adeseori întrebați de credincioși cum trebuie să reacționeze față de acele persoane care îi întîmpină cu „Domnul să te binecuvînteze!”.

De la început trebuie să subliniem că un asemenea mod de manifestare este greșit și neconform cu spiritul credinței și tradiției adevărate. Cunoșcând acest fapt, credincioșii știu că acea persoană care doarește să primească binecuvîntarea, merge în fața ierarhului (sau a preotului) și o solicită ca atare. Mai amintim că și la oficierea slujbelor, dacă sînt și diaconi, aceștia cer binecuvîntarea zicînd: „Binecuvîntează părinte!” Apoi, dacă cineva nu cere binecuvîntarea și nici nu are acea dispoziție interioară de a o primi, atunci cum să i se ofere?

Pe de altă parte, nu se poate solicita binecuvîntarea de la un mirean, căci acesta neavînd darul iertării și al binecuvîntării, nu are ce oferi. Chiar și preotului oprit de la cele sfinte i se interzice să binecuvînteze, deoarece „cel ce este dator să poarte grijă de ranele sale, este nepotrivit a binecuvînta pe altul” (cf. dr. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, trad. de dr. N. Păpovici și Uroș Kovincici, vol. II, partea a II-a, Arad, 1936, p. 87). De aceea, a oferi, totuși, o asemenea „binecuvîntare”, este un fapt dăunător, după cum atrag atenția sfintele canoane ale Bisericii noastre dreptmăritoare: „Nu se cuvine a primi binecuvîntările ereticilor, care sînt mai mult absurdități decît binecuvîntări” (dr. N. Milaș, o.c., vol. II, partea I-a, p. 106).

Binecuvîntarea nu este, deci formulă de întîmpinare și nici de salut, la îndemîna oricui. Ea apare în acest fel doar pe buzele celor ce, stăpîniți de duhul nemăsurat al mîndriei deșarte, își însușesc prin efracție un har pe care nu-l au, socotind că în acest fel se impun ca persoane pline de „sfîințenie”, dar de fapt vehiculează o anume „miere otrăvitoare” de suflet. Folosirea incorectă și tendențioasă a unor termeni de acest fel derutează și seamănă confuzie și de aceea trebuie ocoliți, după sfatul Sfîntului Apostol Pavel: „De omul eretic, după întîia și a doua mustrare, depărtează-te” (Tit. 3, 10).

În concluzie, trebuie să fim circumspecți în folosirea lexicului religios, căutînd întotdeauna simplitatea și corectitudinea în vorbire, bine știind că rămîne de-a pururi valabil și sănătos principiul: „Cine nu vorbește corect, nici nu gîndește corect”.

Prot. dr. VASILE PETRICA

O BISERICĂ DIN URZICENI CTITORITĂ DE UN BĂNĂȚEAN

Membrii ai grupului de familii Stoika, cu sorgintea în Banat, s-au așezat după 1830, în Țara Românească și Moldova. În perioada scursă de atunci, de peste 150 ani numeroși dintre ei, purtând în conștiința lor iubirea fierbinte de neam și dorința neostoită pentru libertatea, independența și unitatea statală, au luat parte la luptele poporului nostru și nu de puține ori aflându-se chiar în miezul numeroaselor evenimente.

Fondatorul acestui grup de familii a fost Cristofor Teodor Stoika de Alsó-Venicze, coborîtor dintr-o familie de români înnobilați, a căror ascendență genealogică urcă, după tradiție, pînă în secolul XII, într-o localitate Stokka din Maramureș. Soția se numea Raisa (sau Rebeca), nobilă de Roczoni din Caransebeș. Aceștia au trăit probabil în a doua jumătate a secolului XVIII și pînă în primele decade ale celui de al XIX-a. Generalul Ștefan St. Stoika, nepot al lor, scria că bunicul „Cristofor a fost general, iar bunica se numia Raisa de Roczon, nobilă de Rusia”¹.

Despre înaintașii lui Cristofor T. Stoika, și în general, despre familia Stoika de „Venetia de Jos” din ținutul Făgărașului (sau cele din alte localități), se găsesc unele informații istorice în diferite lucrări². Mai mult decît atît, din 13 februarie 1649 datează diploma de înnoobilare a iobagului Ștefan Stoika din Venetia de Jos, districtul Făgăraș, emisă de cancelaria principelui transilvănean George Rakoczy II (1648—1668). Această diplomă a fost păstrată din generație în generație de ramura ce a emigrat în Banat, la Caransebeș, din care descind cei din grupul amintit. Mai mult chiar, toți cei ce au trăit în Muntenia sau Moldova, după 1830, nu au uitat această diplomă care face legătura dintre ei și fostul iobag.

Așadar, familia Stoika a fost întemeiată de un iobag român transilvănean, iar înnoobilarea sugerează că el a fost un ostaș cu o comportare

¹ Titus T. Stoika, *Străbuni, bunici, părinți, copii*, Buc., 1972 (mss.) f. 293; Radu Păiușan, *Generalul bănățean St. St. Stoika*, în „Caiet Documentar”, Timișoara, 1982, p. 58. (În loc de Rusia, nu ar putea fi „nobilă de Roșia”?).

² I. Pușcartiu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Sibiu, 1982; N. Densușianu, în „columna lui Traian”, din 1882, p. 565, și din 1883, p. 437. Dintr-un document publicat de Eudoxiu Hurmuzaki (vol. II, partea 2-a, p. 542), rezultă că exista și o altă familie cu același nume, deoarece nu amintește de „Alsó-Venicze”.

excepțională, distincția fiindu-i acordată pentru „credința și credincioasele slujbe ale sirguinciosului Ștefan Stoika de Veneția... ce le-a dovedit și împlinit nouă și acestui Principat”. Mai trebuie precizat că Ștefan Stoika nu a obținut înnobierea în schimbul unei sume de bani³, ci pentru virtuțile sale, deoarece aceeași diplomă prevede că „... de drept și după vechiul obicei, în astfel de chip, încît, atît el, cît și urmașii săi să trebuiască a sluji în (trupele) ecvestre din cetatea noastră a Făgărașului și aceleași domnii, cît mai bine echipați cu arme și veșminte și instruiți (și cu cai înșeuati) ...”

Cristofor a fost deci ofițer împărătesc. Cariera armelor devenise o tradiție bine-conturată. Perechea Cristofir-Raisa (sau Rebeca) „a avut pe Ștefan, ajuns polcovnic și primar al Bucureștilor, și pe Dimitrie, fost profesor universitar la Iași, pe vremea lui Asachi”⁴.

Fiu de ofițer imperial și nobil, Dimitrie Cristofor Stoika trebuie să fi învățat la Buda și la Viena. A dovedit înclinări către filologie și s-a dedicat limbilor clasice, îndeosebi limbii latine. Apariția sa în Moldova, după ce și-a terminat studiile, se datorează crezului acestei familii, amintit mai sus. După notele lăsate de Al. Cezar Stoika⁵, el ar fi fost atras la Iași de către un alt „bănățean, Damaschin Bojincă, în vremea lui Grigorie Alexandru Ghica voievod (1849—1854), să facă școală”. Există, deci o prietenie și o comuniune de vederi între cei doi promotori ai progresului cultural românesc, încă din timpul studenției lor? Se pare că Dimitrie Stoika a ajuns profesor mai întîi la Seminarul din Iași, apoi la Academia Mihăileană; în 1848 a fost distins cu titlul de stolnic, iar în 1854 cu cel de căminar. O dovadă a activității sale strălucite pe linie profesională este prima gramatică a limbii latine, scrisă cu alfabetul de tranziție și tipărită la Iași, avînd 485 pagini⁶, la care se adaugă și scrierile sale⁷. Printre elevii lui Dimitrie Stoika s-a numărat și Ion Creangă⁸.

Ne vom opri în continuare asupra celui dintîi fiu al lui Cristofor și Raisa (Rebeca) — Ștefan Cr. Stoika, deoarece de numele său este legată ctitoria din Urziceni.

S-a născut la Lipova în 1808. A studiat la Lipova și Timișoara, apoi la renumitul institut „Teresianum” din Viena. Tot acolo a absolvit școala militară de cadeți, dar și cursuri de contabilitate și finanțe, ceea ce explică ocupațiile de mai tîrziu și funcțiile îndeplinite în oștirea română. Încă din copilărie și-a însușit și cîteva limbi străine.

³ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, vol. I, Buc. 1986, p. 527.

⁴ Prot. Ion B. Mureșianu, *Arhimandritul Ghenadie Popescu*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 2/1988, pp. 88—92.

⁵ Biblioteca Academiei R.S.R., *Arhiva Al. Cezar T. Stoika*, mapa IV, varia 3.

⁶ D. Cr. Stoika, *Gramatica latină pentru clasele gimnaziale din Principatul Moldovei*, Iași, 1858.

⁷ D. Stoika, *Scrieri din Principatul Moldovei*, Iași, 1859.

⁸ Cf. dr. Antonie Plămădeală, *Mitropolitul Ardealului, Calendar de inimă românească*, Sibiu, 1988, p. 160; C.P.L. David, *Un proces unic: Ion Creangă*, în „Almanahul Săptămîna”, 1986, pp. 59—62.

Biserica „Sfânta Treime” din Urziceni

Colonelul Ștefan Cr. Stoika, ctitorul bisericii

După terminarea studiilor, a trecut în Țara Românească, în 1830, moment cînd se puneau bazele oștirii permanente, conform prevederilor Regulamentului Organic. Cu atestatele ce deținea, i-a fost ușor să urce scara demnităților militare, mai întîi ca iuncăr, apoi ca praporcic (sublocotenent). Din acel moment, a fost unul dintre stîlpii de bază în ce privește organizarea, dezvoltarea, dotarea și instruirea armatei. Este considerat ca unul dintre creatorii armatei române permanente. Astfel, în 1838, abia înălțat la gradul de căpitan, ofițer în Dijurstvâ și mare aghiotant domnesc⁹, a fost imputernicit și cu funcția de îngrijitor al Școlii ostășești. Școala era instalată la Dudești, iar învățător era iuncărul Nicolae Bălcescu¹⁰. De aici se vede clar că în fruntea organizării tinereii armate române se afla și căpitanul aghiotant Stefan Cr. Stoika.

În 1840 a fost însărcinat cu „luarea socotelilor și cu casa oștirii”, adică cu controlul gestionării fondurilor armatei. În această funcție a pus ordine în registrele de încasări și cheltuieli, a organizat bugetul armatei, de 2.500.000 de lei, și a elaborat norme de păstrarea documentelor contabile¹¹.

La invitația prințului Barbu Știrbei, a elaborat regulamentul de organizare a corpului de grăniceri și dorobanți. Unitățile de grăniceri au fost formate din vechii potecași din paza munților și din cordonașii din paza Dunării. Pentru acea lucrare, cu ajutorul căreia se sporea efectivul armatei de la 9.000 la 25.000 oameni, prințul i-a adresat mulțumiri prin spătarul Constantin Herescu și i-a oferit o gratificație de 500 galbeni.

Grație culturii sale deosebite, puterii de muncă și conștiinciozității în serviciile și funcțiile încredințate, a urcat treptat toate gradele ofițerești, pînă la cel de colonel, treapta cea mai înaltă a oștirii de atunci. A dispus de un subtil tact diplomatic, remarcat în unele împrejurări din timpul revoluției din 1848, ca spre exemplu la încetarea ostilităților din Dealul Spirii, cînd a tratat cu turcii, apoi cu prilejul repatrierii, în 1849 a trupelor austriece, refugiate în Țara Românească și apoi în 1854—1856, cînd a fost comisar al Principatului pe lîngă feldmareșalul conte G. Coroini, sub principele Barbu Știrbei. Pe lîngă laudele și mulțumirile domnilor români, a fost recompensat și cu meritoase ordine turcești și austriece¹².

Stefan Cr. Stoika a avut și o valoroasă contribuție literară, ca emul al lui Ion Heliade Rădulescu¹³, și ca traducător din limba franceză¹⁴.

⁹ Porunca domnească nr. 12 din 14 III 1838 (Biblioteca Academiei R.S.R., mss. 872, f. 106 v).

¹⁰ Cornelia Nodea-Paul Cernovodeanu, *Primele școli ostășești din Țara Românească, (1831—1840). Activitatea lui N. Bălcescu ca iuncăr-învățător*, în „Studii și articole de istorie”, nr. 8, 1955, p. 108.

¹¹ General N. Stoika, *Notițe din viața unui ostaș*, București, 1912.

¹² Amintirile generalului St. St. Stoika, în *Caietul Documentar*, publicat de prof. R. Păiușan, Timișoara, 1982.

¹³ *Dicționarul literaturii române de la origini pînă în 1900*, București, 1979, p. 816.

¹⁴ Spre ex. *Julie Cesar* de W. Shakespeare, după o versiune franceză. (*Istoria României în date*, București, 1972, p. 181). Un exemplar se află la Muzeul Teatrului Național.

În 1857 a activat în Adunarea Ad-Hoc, militând pentru doleanțele poporului român, ca și în Adunarea Electivă pentru alegerea lui A. I. Cuza. A fost și consilier intim al domnitorului Unirii, la ale cărei reforme a participat cu întreaga sa capacitate. La instalarea lui A.I. Cuza în București (februarie 1859), a fost președinte al administrației orașului (devenită primărie în 1864)¹⁵.

În anul 1844, Stefan Cr. Stoica s-a căsătorit cu Zoe (Zinca), fiica clucerului Ispas Bugulescu, ginerele lui Drăgan Făgărășanu, care în 1816 ctitorise prima biserică de cărămidă din comuna Grindu, jud. Ialomița¹⁶. Ispas Bugulescu-Făgărășanu s-a remarcat la rindul său, ca membru al partidei naționale din preajma Unirii Principatelor, iar în 1864 s-a numărat printre cei dintâi care au aplicat reforma agrară, oferind clăcășilor jumătate din moșia sa¹⁷. Între anii 1838—1842, a ctitorit și noua biserică din Grindu, în urma cutremurului care o ruinase pe cea înălțată de socrul său.

Din zestrea primită de la socrul său, Stefan Cr. Stoica a premers și reforma agrară din 1864, deoarece încă din 1848 îi transformase pe locuitorii clăcași din mahalaua „Sfinta Treime” din Urziceni în embatricari, motiv pentru care comisia de constatare a plasei Cîmpul nu a mai avut ce propune¹⁸.

În 1864, Stefan Cr. Stoica și soția sa au ctitorit și biserica „Sfinta Treime” din același cartier al târgului de atunci Urziceni. Cu un veac mai devreme, cartierul se numea Volua, iar în 1734 aparținea familiei Fălcoianu¹⁹. Dumitru „sin Radu” ceaș Fălcoianu”, a ajuns om învățat și ispravnic al județului Dimbovița (1783), mare clucer (1788) și mare paharnic (1797). Deoarece nu s-a raliat tendințelor prootomane ale lui Nicolae Vodă Mavrogheni (1786—1790), acesta l-a mazilit peste Dunăre, în ultimul său an de domnie. În schimb, mitropolitul Dosoftei Filitti (1793—1810), cunoscându-i învățătura și vrednicia, l-a invitat să traducă din grecește „Pravoslavnică învățătură”²⁰. Se știe că acest mare ierarh a avut „meritul deosebit în susținerea tiparului și îmbogățirea vechii noastre literaturi cu cărți de învățătură creștină”²¹.

Pe vremea lui Dumitru Fălcoianu existase în acel cartier din Urziceni o veche biserică de lemn, căreia el însuși îi dăruise prin 1794 un

¹⁵ *L' Autriche et le Prince Roumain*, Paris, 1859; Ștefan St. St. Stoica, *Austria și politica ei periculoasă față de România*, Vălenii de Munte, 1910, Arhivele Statului. București, *Primăria Municipiului București*, nr. 339. Între 1860—1864, apar ca membri ai Consiliului: colonel Stoica, arhitect Alexandru Orăscu și Ghiță Gherasim.

¹⁶ I. Ciolca, *Grindu*, (Monografie), București, 1944, p. 12.

¹⁷ Arhivele Statului, București, *Reforma agrară 1864*, jud. Ialomița, 697, registrul material, f. 70—76.

¹⁸ Arhivele Statului, București, *Reforma Agrară 1864*, jud. Ialomița, registru material f. 148—154 nr. 697 și mapa nr. 698.

¹⁹ Arhivele Statului, București, *Documente istorice*, DLIX/19.

²⁰ Marcel Romanescu, *Odoarele noastre bisericesti*, în „*Revista de istorie bisericească*”, Craiova, 1943, nr. 1, pp. 50—60.

²¹ Pr. prof. N. Șerbănescu, *Mitropolia Ungrovlahiei*, în „*B.O.R.*”, nr. 7—10/1959, p. 803.

Penticostar, editat în 1743²². Totuși, biserica fiind deteriorată de timp, Fălcoienii au înlocuit-o cu alta de cărămidă. Era, se pare o biserică de familie (capelă) — dacă fusese ridicată „în curtea caselor”.

Moșia, cu case și biserică, a trecut de la Dumitru, la fiul său, mare stolnic Alexandru²³, iar acesta a donat-o prin testament fiicei sale Ecaterina²⁴. În 1844, o jumătate din domeniu, împreună cu biserica, a fost cumpărată de Ștefan Cr. Stoika, prin intermediul soției care se înrudea cu familia posesoare. La acea dată, biserica ctitorită de Dumitru (Dumitrache) Fălcoianu mai exista încă, deși avariata grav de cutremurul din 1838. De aceea, mai târziu, în 1864, soții Ștefan și Zoe Stoika au hotărât să o înlocuiască cu cea existentă astăzi, dar pe temelii diferite. Pe atunci, Ștefan Cr. Stoika intra în ultimul său deceniu de viață, ajungând senator și prefect al județului Ialomița și remarcându-se prin actele sale filantropice.

Ctitorii nu s-au mulțumit doar cu construcția bisericii, ci au dotat-o cu tot ceea ce era necesar cultului (catapeteasmă, pictură, icoane, candelă, strane, cărți de cult, veșminte bisericești).

După mențiunile făcute de pictorița Alexandrina Stoika, fiica ctitorilor, pe portretele (mobile) din biserica „Sfânta Treime”, Ștefan Stoika s-a strămutat la Domnul în 12 iulie 1878, iar soția sa după două decenii, în 29 septembrie 1898. Se pare că ambii au fost înmormîntați în afara bisericii, cu simplitate și modestie. Gropnița din pronaos și placa de marmură de deasupra ei, cu inscripție, au fost realizate după 1898, de fiul lor, generalul Ștefan Stoika.

Cu timpul, ctitorii au fost uitați, dar lucrări de istorie mai noi, la elaborarea cărora a contribuit și nepotul lor, Titus T. Stoika, colonel, jurist, inginer, și scriitor²⁵, pun în lumină faptele lor și ale urmașilor lor pentru libertatea, unitatea și progresul poporului român²⁶. Iar biserica ctitorită de ei stă mărturie de asemenea. Ea nu a servit doar nevoilor spirituale ale familiei ctitoriale, ci a stat la dispoziția tuturor locuitorilor, fiind cunoscută și ca „biserica târgului”, o podoabă a târgului prin armonia construcției.

Numeroase inscripții amintesc și ele numele ctitorilor. Astfel, pe o pisanie se menționează: „Acest sf(înt) locaș, cu hramul Sf(înta) Treime, rezidit în anul 1866 de fericitul ctitor, colonel Ștefan Stoika, s-a reparat radical la 1914, cu cheltuială enoriașilor...” Apoi, pe placa de marmură de pe mormîntul ctitorilor, aflate în partea de sud-est a pronaosului: „Aici odihnesc pentru veșnicie rămășițele pămîntești ale familiei ctitori(lor) ai acestei biserici: colonel Ștefan Hristofor Stoika 1808—1878...”. O Evanghelie lucrată în argint, aflată odinioară în inventarul bisericii, păstrează mențiunea: „S-a făcut de d(omnul) colonel

²² N. Iorga, *Documente*, în „Revista Istorică”, 1929, nr. 7—8, p. 272.

²³ Arhivele Statului, București, *Documente istorice*, DLIX/20, 21 și 22.

²⁴ Marcel Romanescu, *art. cit.*, p. 92.

²⁵ Cf. Al. Oprescu, *Scriitori buzoieni*; Buzău, 1980, p. 40.

²⁶ Revista „Orizont” (Timișoara), nr. 31/iulie 1987; nr. 33/august 1987 și nr. 30/iulie 1988.

Stefan Stoika și soția sa Zoe, la moșia Urziceni. 1859 febr(uarie) 8... și 's-a dat la sf(înta) biserică a țirgului Urziceni..."²⁷. Iar pe tablourile ctitorilor, pictate de fiica lor Alexandrina (Dia) Stoika se află scris: „Senatoru colonel Ștefan Hristofor Stoika, nobil de Also-Venezei născut 8 noiembrie 1808, căsătorit 16 aprilie 1844, decedat 12 iulie 1878" și „Zoe colonel Ștefan Stoika, fiica marelui clucer Ispas Făgărășanu, născut 13 mai 1828, căsătorită 16 aprilie 1844, decedată 29 septembrie 1898"²⁸.

GION D. IONESCU

BISERICI DE LEMN — MONUMENTE ISTORICE DIN ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBESULUI

Arhitectura populară din ținutul Banatului — ca și din celelalte provincii ale țării noastre, mai ales Transilvania — este plastic exprimată mai ales prin bisericile de lemn ce dovedesc măiestria artistică a meșterilor populari care le-au ridicat. Inspirare din casele țărănești și legate de necesitățile cultice, avînd un caracter fundamental de arhitectură religioasă, cu o originală formă, bisericile de lemn au fost construite din birne de stejar, fasonat cu secura și fără cuie, acoperite cu șindrilă și ornamentație sobră. Modeste la înfățișare, dar mărețe prin stilul lor simplu și totuși elegant, ca și prin pictura, decorațiile și sculptura ce le împodobesc, aceste bisericuțe au rezistat timpului. În ciuda tuturor vitregiilor istoriei prin care a trecut această provincie. Dintre ele, mai există încă un număr destul de mare pe locurile unde au fost amplasate inițial, altele, puține la număr, fiind strămutate în cursul vremii de la o parohie la alta. Așa sînt, spre exemplu: biserica „Sf. Mare Mucenic Dimitrie" (1774) din parohia Hodoș, care a fost restaurată și amplasată la reședința mitropolitană din Timișoara; biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" (1746) din parohia Topla, strămutată la Rezervația de arhitectură și tehnică populară — Pădurea Verde din Timișoara, precum și biserica „Adormirii Maicii Domnului" (secolele XV—XVI), din Berini amplasată azi în parohia Pișchia. Toate păstrează mărturia unor vechi tradiții, la fel ca și casele țărănești din satele noastre locuite de meșteri pricepuți în arta lemnului, ce sugerează nuanțe ale barocului.

Bisericile de lemn — monumente istorice sînt creații grăitoare ale meșterilor populari, reprezentînd o bogăție a tezaurului nostru cultural, ce pune în lumină talentul artistic al celor de odinioară. Prin înșăși existența lor, ele dovedesc altitudinea și valoarea creației artis-

²⁷ Evanghelia a fost dăruită vechii biserici existente înainte de 1864 (păstrată astăzi în colecția Muzeului județean Ialomița).

²⁸ Dia Stoika a pictat și icoana Cuvioasei Paraschiva. O altă icoană îmbrăcată în argint, a fost donată de Ștefan Cr. Stoika bisericii Olari din București.

tice a strămoșilor, ca o moștenire neprețuită a întregului nostru popor. Ele conservă în zidurile lor ceva din sufletul generațiilor de altă dată care au viețuit pe aceste meleaguri.

Din punct de vedere tipologic, bisericile de lemn au în general planul dreptunghiular, în formă de navă, cu pronaos, naos și altar. Temporal, se încadrează între secolele XVI—XVIII. Datarea lor s-a putut stabili după cercetări, în funcție de însemnările și pisaniile existente, ca și cu ajutorul unor pomelnice și respectiv al tradiției.

În cele ce urmează, vom prezenta aceste biserici de lemn — monumente istorice de pe meleagurile eparhiei, în ordinea alfabetică a localităților unde se află, începînd cu cea de la reședința mitropolitană din Timișoara.

1. Biserica de lemn din incinta reședinței mitropolitane.

Datînd din 1774, biserica avînd hramul „Sf. Mare Mucenic Dimitrie” a fost înălțată în satul Hodoș din jud. Timiș, ca biserică parohială pentru locuitorii acestei așezări. Avînd forma caracteristică celor din regiunile deluroase, a fost construită din birne de stejar și acoperită cu șindrilă, iar pereții imbrinați prin chertări. În cursul vremii, pentru o mai bună conservare a materialului lemnos, pereții au fost tencuiți, în exterior și interior, cu material format din nisip și argilă aplicat pe șipci de lemn, spoșiți cu lapte de var. Biserica nu a fost pictată. Doar iconostasul din lemn de brad a fost îmbrăcat odinioară cu o modestă pictură, executată pe pinză și aplicată pe lemn, care între timp s-a degradat.

Pentru salvarea monumentului, în acord cu Direcția Patrimoniului Cultural Național și în baza documentației întocmite, în anul 1969, biserica a fost strămutată și amplasată în incinta reședinței mitropolitane din Timișoara. Utilizîndu-se o mare parte din materialele vechi (scheletul lăcașului), biserica a fost reconstruită în forma ei originală, dar cu o suprafață mai redusă. Lucrările de restaurare au fost efectuate între anii 1970—1972, la care s-au adăugat cele de termoficare și electrificare a lăcașului.

Planul bisericii reprezintă o suprafață rectangulară, terminată în partea sudică cu o absidă semicirculară. Interiorul are împărțirea tradițională a lăcașurilor noastre de închinare, în formă de navă, cu pronaos, naos și absida altarului. Bolta este în formă de arc în plin centru, care nu se sprijină pe pereții laterali, ca la alte biserici de lemn, ci pe o consolă, atît în absida altarului cît și în naos. În construcția și montarea bolților s-a folosit o tehnică arhitectonică foarte rar întîlnită la bisericile de lemn. Turnul, de formă paralelipipedică, avînd patru ferestre, este așezat deasupra tindei, care se prîjină pe grînzii puternice de stejar. El se încheie cu un bulb de înfățișare barocă, avînd deasupra un con acoperit cu șindrilă, în virful căreia străjuiește crucea metalică. În corpul bisericii sînt montate șase ferestre înguste — din care trei la altar și trei la naos — precum și o ușă la intrare, așezată pe grînzii de

stejar, pe soclu și o fundație de piatră. Vechea pardoseală din lut a fost înlocuită cu alta din scindură de brad.

Pentru completarea și înfrumusețarea interiorului, biserica a fost dotată cu iconostas, un candelabru, două sfeșnice, două strane, două tetrapoade și patru aplice, toate din lemn de stejar, sculptat de Filimon Moraru din Sintandrei — Simeria. Pe iconostas și pe pereții bisericii s-au așezat icoane pe lemn și pe sticlă, datînd din secolul XIX.

2. Biserica de lemn din Bătești (jud. Timiș).

Se știe că satul Bătești a existat înainte de secolul XVI, așezarea aparținînd comitatului Hunedoara și amplasată între cetățile Mănăstur și Margina, unde au avut loc confruntări militare între Imperiile otoman și habsburgic. Așezați de-a lungul pîrului Vădanei, locuitorii Băteștilor, în jurul anilor 1800, și-au adus pe tăvălugi de la marginea Făgetului (din-zona numită „Veța”) biserica de lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, pe care o păstrează pînă astăzi. Construcția ei pare să dateze din ultimele decenii ale secolului XVIII. Totuși, după materialul utilizat (lemn de stejar, lucrat numai în bardă, cu uși dintr-o singură bucată de lemn, fără nici o tăietură de fierăstrău și nici un cui de metal), precum și după tălpoaiele de la baza monumentului, credem că biserica ar putea fi mai veche. Modestă la înfățișare, biserica este acoperită cu șindrilă, avînd ferestre mici, iar încheieturile pereților se termină în forma unei cozi de rîndunică. Sistemul de construcție este simplu, unitar, cu sorginta în casele țărănești de la munte, prin construcția turnului căpătînd înfățișarea bisericii.

În interior lăcașul a fost pictat în 1783, în ulei, pe lemn, cupola și pereții fiind acoperiți cu scene biblice și chipuri de sfinți iar celelalte spații avînd zugrăveli ornamentale. Iconostasul este împodobit cu patru icoane mobile de lemn, textele fiind scrise în limba română cu caractere cirilice. Finețea și subtilitatea cu care a lucrat pictorul Gheorghe Diaconovici, armonia interioară, desenul perfect, liniile bine conturate și coloritul natural exprimă măiestria executantului. Întreaga pictură, deși deteriorată, ridică valoarea monumentului, fiind opera unuia dintre cei mai reputați pictori bănățeni ai veacului XVIII.

Pe grinda ce desparte pronaosul de naos se află următoarea inscripție: „Zugrăvită (este) această biserică în zilele împăratului Iosef alu (doilea) cu blagoslovenia preaosfinții sale Sofronie al Timișorii fiind protopresbiter Petru Petrovici alu Sarazului și s-a împodobit cu cheltuiala dumnealui Mihail Vasiescu și frate-său Ianăș Vasiescu, întîi cnez Petru Ursulescu, apoi pe urmă Petru Drăghicioni, fiind preot Ioan Popovici iar zugrav. Gheorghe Diaconovici și fiul și Vasile Stefan Popoviciu din Vasiova... anul 1783”.

3. Biserica de lemn din Călina (jud. Caraș-Severin).

Între localitățile Secășeni și Dognecea, ascuns într-o vale, se află satul Călina, o veche așezare datînd din anul 1368. În această zonă,

satul Călina este singura localitate care are biserică de lemn. După cum mărturisește tradiția, biserica a fost adusă în anul 1770 din comuna Greoni aflată în vecinătatea Oraviței. Data construcției nu este cunoscută.

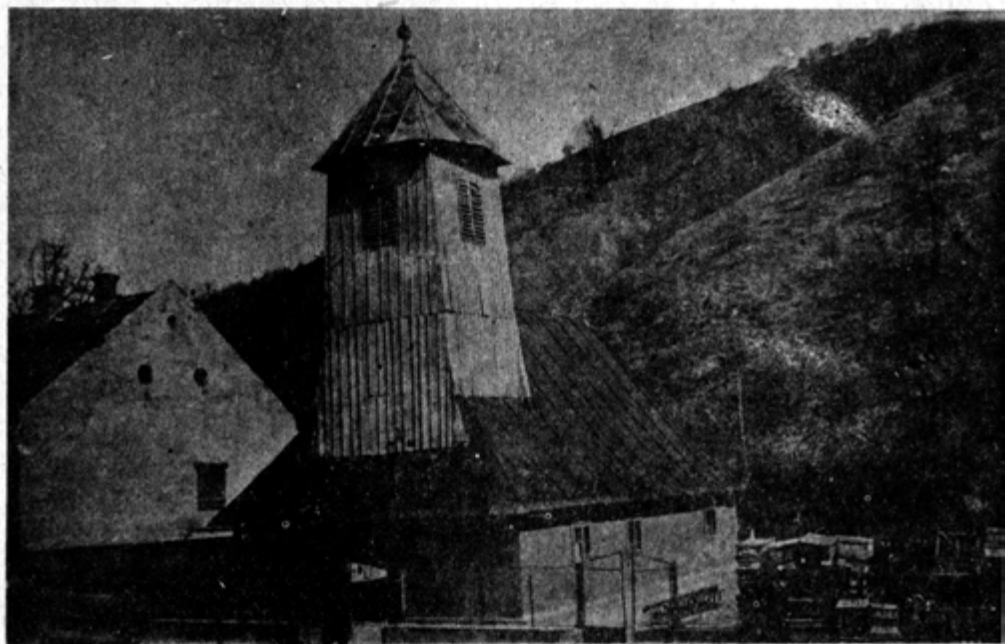
Așezată sub ocrotirea „Adormirii Maicii Domnului”, biserica are planul dreptunghiular, lungimea fiind de 13 m, lățimea de 6 m, iar altarul nedecroșat, cu patru laturi care se încheie în unghi. Deasupra naosului și pronaosului este așezat turnul patrulater cu acoperiș piramidal. Pereții sînt din birne de stejar tencuiți cu mortar, iar învelitoarea din tablă, la origine fiind din șindrilă. Iconostasul este din scindură, avînd ușile împărătești cu o sculptură simplă. În mijlocul altarului, deasupra ușilor împărătești, sînt așezate două icoane pe tablă, lucrate în ulei de un pictor local, Mihai Mustață, înfățișînd pe Prea Curata Fecioară Maria și respectiv pe Sf. Magdalena. De ambele părți ale icoanei cu Răstignirea, pe două scinduri, în două registre, se află dispuse cîte șase icoane reprezentînd pe Sfinții apostoli într-o nuanță neobizantină. Autorul este necunoscut. În registrul de jos, apostolii au fost pictați în picioare și desculți, ținînd în mînă, unii cîte o carte, alții cîte un sul. În registrul de sus sînt pictați toți cei 12 apostoli în formă de bust, în medalioane ovale. De ambele părți ale ușii împărătești sînt pictați direct pe scindură, cîte un înger. După forma în care sînt înfățișați, pare să fie mîna aceluiași pictor local din secolul XVIII. În pronaosul bisericii se păstrează două icoane ale pictorului bănățean Mihai Velceleanu.

În altarul bisericii se află un scaun pentru două locuri, cu spătare înalte, cu trei rinduri de ornamente. Pe fiecare spătar este sculptat în lemn cîte un disc, cel dintîi înfățișînd pajura (stema) Țării Românești, cu aripile desfăcute, iar cel de al doilea o cruce cu brațe egale trilobate. În apropierea scaunelor se află un jilt arhieresc, de aceeași vechime, avînd în jurul picioarelor un vrej împletit în stil brincovenesc, iar partea superioară a spetezei este decorată cu tema ce înfățișează vulturul bicefal cantacuzinesc. Ambele însemne eraldice sugerează danii voievoașilor românești.

În cursul timpului, pentru întreținerea și conservarea monumentului s-au efectuat o seamă de intervenții. În anul 1972 s-a procedat la restaurarea bisericii, cînd s-au efectuat unele modificări în structura monumentului, prin folosirea unor materiale înlocuind lemnul. Această bisericuță rămîne deosebit de importantă prin valorile ce le adăpostește, care atestă permanența legăturilor dintre românii intra și extracarpatici, în ciuda granițelor artificiale de altă dată. Ea mărturisește deopotrivă credința și dăruirea harnicilor locuitori din această parohie care au ocrotit-o în cursul vremii.

4. Biserica de lemn din Căpăt (jud. Timiș)

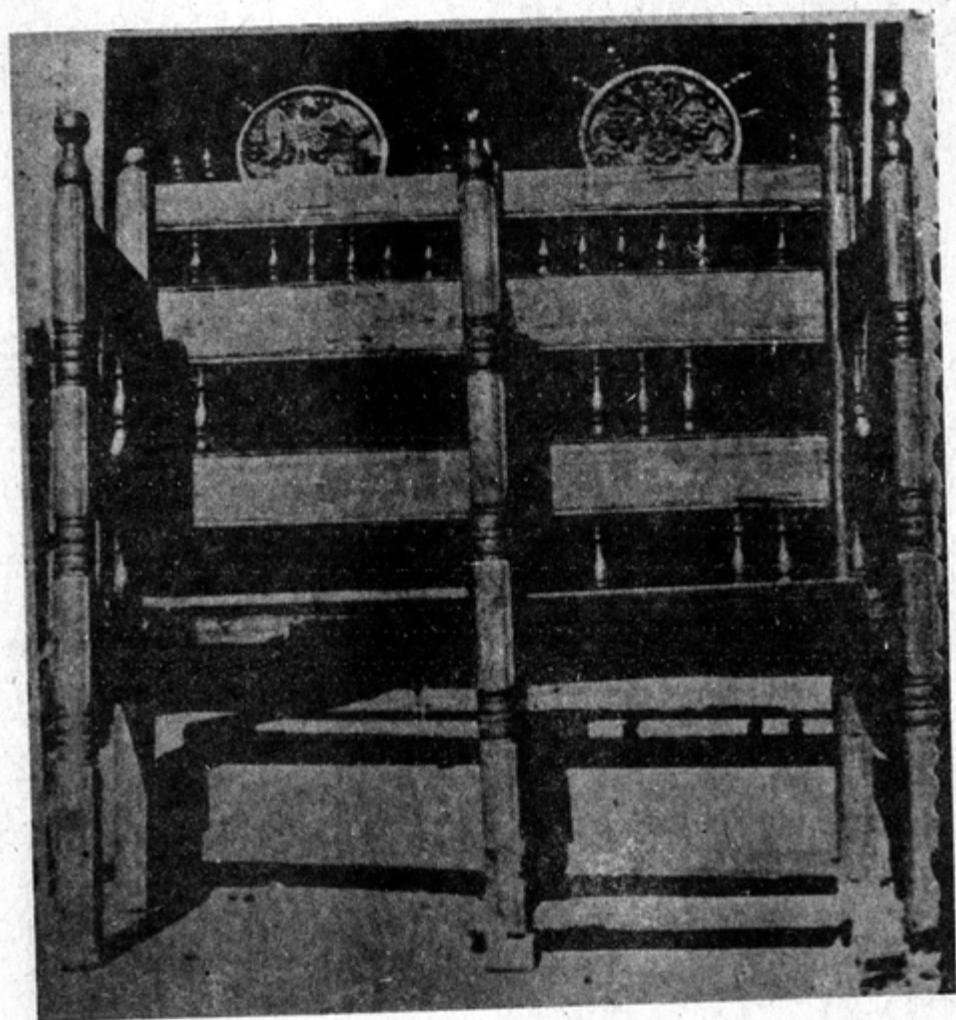
Biserica de lemn din Căpăt (așezare cunoscută din secolul XIV) datează din 1736. Totuși, după tradiția locală, aceasta este cea de a treia biserică înălțată în Căpăt, avînd hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Biserica din Calina — vedere generală

Biserica din Calina: stema Țării Românești (detaliu)

Biserica din Calina : jilțul cu stema Țării Românești

Construită din lemn de stejar și acoperită cu șindrilă, are planul dreptunghiular, cu absida nedecroșată poligonală. Are forma veche de clopotniță, scundă, de secțiune pătrată și acoperiș piramidal. Deși a fost de mai multe ori reparată, și-a păstrat forma originală. Datorită stilului ei arhitectonic, simplu, cu ferestre mici dreptunghiulare, dacă nu ar avea turnul și crucea, ar putea fi confundată cu o casă țărănească.

Pictura și zugrăveala, ce împodobesc interiorul, au fost executate între anii 1778—1816, după cum precizează „inventarul bisericii” alcătuit în 21 decembrie 1816. Pictura este lucrată direct pe lemn. Cea de pe cupolă și iconostas, precum și unele icoane de sfinți au fost ornamente cu flori. Pictura are o deosebită valoare artistică prin stil și concepție, autorii ei, deși rămași anonimi, aparținând unei însemnate școli de artă.

Starea de degradare a bisericii a impus intervenții urgente de întreținere și consolidare, efectuate în anul 1978. În anii 1983—1986 au fost executate lucrări de restaurare, în cadrul cărora s-au înlocuit parțial elemente ale scheletului de rezistență, cu consolidarea bolții interioare și înlocuirea căptușelilor de la uși și ferestre. S-a tencuit interiorul și exteriorul monumentului și s-au zugrăvit pereții. În jurul bisericii s-a adăugat un pavaj de piatră și a fost înlocuită învelitoarea de șită.

5. Biserica — „mănăstirii” de lemn din Cebza (jud. Timiș).

În satul Cebza, existent din secolul XIV, pe malul stîng al riului Timiș, pe un loc puțin mai ridicat, străjuiește o bisericuță de lemn, numită „mănăstire” cu hramul „Sf. Mucenic Gheorghe”. Conform unei însemnări din 1758, rămasă pe filele unui Antologhion, biserica este anterioară acelei date. În anul 1780, i s-a refăcut turnul, iar la 1815 a fost restaurată.

Construită din lemn, cu fundația din cărămidă, ca stil arhitectonic este unică în această parte a țării, avînd o formă arhaică de veche tradiție și arhitectură populară. Planul este dreptunghiular la altar, apoi se conturează forma unui decagon. Turnul este căptușit în exterior cu șindrilă. Sub turn, pe toată lățimea bisericii, este un cerdac împrejmuit cu scinduri. Biserica este acoperită cu șindrilă, iar pereții, atît în interior cît și în exterior, sînt acoperiți cu tencuială. Gatapeteasma este din lemn, lipită cu pămînt și văruiată în alb. Între pronaos și naos se află o despărțitură de scinduri. Are o ușă în partea de apus și opt ferestre. În anul 1930, spre a o feri de prăbușire, s-au construit opt contraforți. În altarul „mănăstirii” se află un izvor intrat în tradiție ca „apă binefăcătoare”.

Interiorul bisericii nu prezintă urme de pictură. Iconostasul, construit din zid cu scinduri, este împodobit cu icoane portative, pictate în stil neobizantin, dintre care una din anul 1829. Ușile împărătești sînt acoperite cu icoane datînd de la începutul secolului XIX. În naos, un perete este acoperit cu panouri pictate pe pinză, unul dintre ele reprezentînd pe cei 12 apostoli. Lucrările sînt executate de un artist necunoscut, dar talentat, din secolul XIX.

6. Biserica de lemn din Crivina de Sus (jud. Timiș)

Satul Crivina de Sus, din vecinătatea Făgetului și respectiv la hotarul Banatului cu Ardealul, are o biserică de lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, amplasată pe o colină, unde se află și cimitirul. În anul 1676, biserica era existentă, după cum menționează o inscripție păstrată multă vreme: „Făcut-au această biserică, anul Domnului 1676, me(sia) f(ebruarie), z(iua) 3^a. Simțul artistic al meșterilor care au înălțat această biserică i-a dat o înfățișare sobră, căutînd să nu distoneze specificul stilului în care sînt mai toate bisericile de lemn din ținutul Banatului. Avînd un plan dreptunghiular, este construită din lemn de gorun. Inițial a fost acoperită cu șindrilă, dar la vremea cînd s-au efectuat reparații, s-a înlocuit și acoperișul cu țiglă și tablă. Biserica nu este pictată, interiorul fiind acoperit cu hîrtie gudronată și văruiată în alb. Construcția este robustă, avînd tălpile și pereții din lemn de stejar, iar încheieturile bine aplicate, spre a rezista intemperiilor, întregul ansamblu este în stilul artei populare românești.

7. Biserica de lemn din Curtea (jud. Timiș)

Așezată în frumoasa vale a riului Bega, în apropierea Făgetului, la marginea unor dealuri, comuna Curtea posedă o biserică de lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”. Ea datează de la sfîrșitul secolului XVIII după cum mărturisește inscripția aflată în partea vestică a pronaosului: „Cu ajutorul lui Dumnezeu, această sfință și apostolească biserică, (s-a ridicat) pe vremea înălțatului împărat Leopold III și cu blagoslovenia Arhiepiscopului nostru Petrovici și cu osteneala satului, la anul 1794”. Totuși este posibil ca în comună să fi existat o altă biserică mai veche, după denumirile pe care le mai păstrează unele locuri, printre care și cea de „Dealul Bisericii”, cu atît mai mult cu cît biserica existentă nu se află în acea parte unde a fost vechea vatră a comunei.

Biserica este construită din lemn de stejar, în formă de navă, acoperită cu șindrilă, iar încheieturile în formă de aripi. Acoperișul este țuguiat, specific bisericilor de lemn de la munte, iar turnul în formă dreptunghiulară, cu două ferestre, se încheie cu obișnuitul glob deasupra căruia străjuiește crucea. Interiorul este căptușit cu scinduri acoperite cu un strat de gips, peste care s-a dat cu vopsea de ulei. Întreaga suprafață interioară în afara spațiilor ocupate de jețuri, este acoperită cu pictură(reprezentînd scene biblice și icoane în medalion. Pictura în stil bizantin este foarte deteriorată, așa încît o seamă de scene abia se mai pot recunoaște. Autorii ei îi sînt necunoscuți. Deasupra ușii de la intrarea în biserică, inscripția indică data cînd a fost executată pictura: „Zugrăvit-s-a această sfință biserică pe vremea înălțatului împărat Franțiscuș al doilea și cu blagoslovenia Arhiepiscopului Stefan Avacumovici; s-au început a se zugrăvi la anul 1804 și s-au terminat la anul 1806 în luna Dekembrie, în 19”.

Pe postamentul crucii de lemn din altar se află inscripția: „Această cruce s-a făcut sf. biserici la Curtea prin îndrumarea preacinstului domn

Petru Atanasievici protopresbiterul Făgetului, la anul 1820". Pe talpa postamentului cu litere cirilice de mină este însemnat: „Lazăr Gherdanovici zugrav în Lugoj 1820". Este cu putință ca pictura să fie săvârșită de către acest pictor.

8. Biserica de lemn din Dragomirești (jud. Timiș)

Aflat în apropierea Lugojului, satul și-a primit denumirea de la valea riului Dragomirești, fiind cunoscut din secolul XV. La anul 1542 a trecut în proprietatea fraților Andrei și Petru Boroșan, după care s-a dezvoltat treptat.

După tradiție, biserica de lemn a satului, purtind hramul „Nașterea Sfintului Ioan Botezătorul", a fost cumpărată de credincioși și adusă din Zorlențul Mare, pe la anii 1750, când a fost amplasată pe muchia unui deal. Cinci ani mai târziu, biserica a fost strămutată pe locul unde se află astăzi, în 1756 fiind sfințită de episcopul Ioan Georgevici al Caransebeșului.

Biserica în formă de corabie, lungă de 10 m. și lată de 6 m., este construită din birne de stejar și acoperită cu șindrilă, totul fiind lucrat numai cu barda și în cuie de lemn. Absida este nedecroșată și semicirculară. Tavanul este executat din scinduri de brad, în tindă acesta fiind drept, iar în noas și absidă boltit. Pereții din același lemn de stejar, îmbinați prin creștături, sînt căptușiți în interior cu astereală de scinduri. Turnul în secțiune pătrată se reazemă pe grinzile tavanului din pronaos. Primele două din cele patru ferestre sînt dispuse în navă, celelalte două în altar. Accesul se face prin două intrări — una fiind în partea dinspre sud, iar a doua sub turn, spre apus. Fundația bisericii este din piatră brută.

Pictura este realizată de un meșter necunoscut, în stil neobizantin. În ansamblu, ea prezintă originalitate, cu un plăcut colorit al fondului, figurile avînd multă luminozitate. Armonizarea culorilor, atît în figurație cît și în zugrăveală, expresivitatea portretistică și întreg cimpul cuprins în pictură, ne face să credem că este vorba de un talentat și iscusit pictor din secolul XVIII. După o însemnare păstrată pe o scindură din bolta pronaosului, se pare că biserica ar fi fost pictată în anul 1777. Pictura este executată în ulei, pe pinză, aplicată pe scindurile ce căptușesc pereții. Pe întreaga suprafață sînt pictate 106 icoane, din care în pronaos sînt zece. În centrul acestor medalioane se află figurile Maicii Domnului și a Sfintului Ioan Botezătorul. Iconostasul este împodobit cu 14 icoane reprezentînd sfinți și scene din Vechiul și Noul Testament, care apar și pe cele din altar.

9. Biserica de lemn din Dubești (jud. Timiș)

Aflată multă vreme în stăpînirea Huniazilor, așezarea era formată, pînă în secolul XVIII din trei cătune închegate pe valea pîriului Zărnoaia. La jumătatea secolului XVIII, cele trei cătune s-au mutat pe un deal, formînd un sat unitar.

După tradiție, biserica de lemn cu hramul „Sf. Mare Mucenic Dimitrie" ar fi fost construită pe la 1650, în timp ce locuitorii se mai aflau

pe valea „Zărnoaiei”. Un veac mai târziu, a fost mutată în mijlocul noii așezări, pe locul unde se află și astăzi.

În formă de navă, avînd tindă (pronaos) naos și absidă poligonală, biserica este construită din birne cioplite de stejar cu astereala din scînduri în interior. Pereții sînt îmbinați la colțuri în forma unei cozi de rîndunică. Turnul, de secțiune pătrată, se ridică pe un sistem de grinzi solide, așezate peste planșeul de la tinda bisericii. Tinda are tavanul plan mai jos decît naosul și este executat din astereală de scîndură, iar naosul, montat pe calote de lemn, este construit în formă boltită. Tavanul absidei este executat în aceeași formă boltită, dar cu o înălțime inferioară naosului. Pardoseala este din lipitură de pămînt.

Biserica are două intrări — una în partea de apus așezată în axul monumentului și cealaltă în peretele dinspre sud. Există cinci ferestre, așezate una în tindă, două la naos și două la altar, iar învelitoarea este din tablă. În turnul destul de scund sînt așezate clopotele. Temelia din piatră este înaltă, cu patru trepte de urcare. În anul 1931, cu prilejul reparațiilor de întreținere, învelitoarea din șindrilă a fost înlocuită cu alta de tablă zincată.

Pictura aparține probabil secolului XIX, fiind executată în ulei, direct pe pereți. Compoziția oferă un ansamblu armonios, un colorit natural. În altar, pe iconostas, se află următoarea însemnare: „Pomeniște Doamne pe robul tău, preotul Vichentie Triponescu, 1862”.

10. Biserica de lemn din Hezeriș (jud. Timiș)

În localitatea Hezeriș din apropierea Lugojului — existentă la sfîrșitul secolului XIV — se păstrează o veche biserică de lemn din secolul XVII, purtînd hramul „Adormirea Născătoarei de Dumnezeu”. A fost construită și adusă pe tăvălugi pe dealul numit „ocolituri”. În formă de navă, biserica este din lemn de stejar, tencuită atît în interior cît și în exterior cu mortar de var și acoperită cu șindrilă. Fundația este din piatră, iar planul ei este dreptunghiular, cu absida nedecroșată poligonală.

Vechea pictură a fost executată în ulei, pe pinză lipită pe scîndura pereților și a tavanului. Pe bolta bisericii s-au descoperit urme de pictură din anul 1642, ceea ce înseamnă că biserica este anterioară anului respectiv.

În anul 1972 s-au efectuat lucrări de restaurare și de consolidare a monumentului, care au necesitat și înlocuirea picturii originale. Astfel, în anii 1973—1974, biserica a fost pictată în tehnica frescă de către pictorul Ion Taflan din București, după care s-a procedat și la electrificarea ei și împrejmuirea zonei de protecție a monumentului.

11. Biserica de lemn din Iersig (jud. Caraș-Severin)

Amplasată în centrul satului, biserica „Adormirii Maici Domnului” este construită din birne de stejar și acoperită cu șindrilă, avînd un cerdac sprijinit pe stîlpi de lemn datînd din secolul XVIII. Este așe-

zată pe masive tălpi de stejar, cu un acoperiş înalt, iar turnul din lemn căptuşit cu scânduri se termină în ondulaţiuni baroce printr-o cruce. După tradiţie, pe locul bisericii a existat o altă mai veche, construită din nuiele, dar pe fundaţii de piatră.

Prin forma pridvorului, cu stîlpii încrustaţi în diferite modele ţărăneşti, împreună cu turnul, biserica din Iersig este considerată printre construcţiile cele mai de seamă de la sfîrşitul secolului XVII şi începutul celui următor. În apropierea bisericii se află clopotniţa, construită din lemn şi acoperită cu şindrilă.

În ceea ce priveşte dimensiunea monumentului, faţada are o lungime de 6,30 m, latura de sud de 14,90 m cuprinzînd şi adîncimea pridvorului, iar latura de nord este de 13 m.

Altarul are curba deschisă de cinci pereţi de bîrne orizontale, cu trei ferestre de aceeaşi mărime ca şi cele de la pereţii laterali, fiind tăiate şi încadrate simplu. Acoperişul este disproporţionat de înalt (cca. 3,75 m), construit cu scopul de a rezista zăpezii, iar turnul împreună cu crucea are cca. 5,20 m. Astfel, înălţimea bisericii este de 11,50 m. Pe un corp în formă de prismă, prevăzut cu patru ferestre şi înalt de 2,50 m, se ridică terminaţiunea baroc. Pridvorul deschis, aflat în lungul peretelui vestic, constituie o notă aparte, fiind cuprins sub învelitoarea unică a monumentului şi sprijinit pe trei stîlpi, sculptat.

Pronaosul este despărţit printr-un parapet din lemn de brad, ce serveşte şi ca suport al „praznicelor” din pronaos. Deasupra naosului se dezvoltă bolta decorată cu picturi. De-a lungul pereţilor sînt aşezate scaunele, iar pe soleea din faţa iconostasului se află stranele, în ambele părţi. Iconostasul este din scînduri create în linie barocă primitivă şi împodobită cu creştături. Bolta în emisferă se porneşte dintr-un brîu redus, mai mic faţă de raza bolţii cu 0,90 m. Această diferenţă de arc a oferit un loc pentru un chenar decorativ, împodobit cu figuri de sfinţi.

Pictura se află numai pe bolta naosului, cu scene din patimile Mîntuitorului, înscrise în fişii. Între scene sînt chenare cu cîte opt figuri de mucenici, dispuşi în medalion. În mijlocul bolţii se află: Învierea Mîntuitorului, Iisus Hristos binecuvîntînd şi Sf. Ioan Botezătorul. Pe iconostas se află patru icoane; pe diametrul arcului, deasupra intrării, în fîrde marcate prin cadre de lemn, se află pictaţi cei 12 apostoli avînd în centru pe Mîntuitorul, iar de-a lungul arcului 15 figuri de prooroci. În medalion, cu Iisus Hristos în centru. În altar, deasupra trapezei în cerc, este pictat din nou Mîntuitorul binecuvîntînd, iar în segmentii sferei altarului sînt pictaţi Maica Domnului şi şapte sfinţi. Consola are o frumoasă friză ornamentală. Întreaga pictură, astăzi degradată, este executată pe scînduri, încheieturile dintre ele fiind lipite cu fişii de pînză. După configuraţia ei modestă, se pare, că autrul a fost un ţăran din seria celor care în prima jumătate a secolului XVII executau picturi pe lemn şi icoane pe sticlă.

Pe icoana Maicii Domnului de pe iconostas se află inscripţia: „Această sfinţă icoană cu dverile şi cu răstignirea de sus au plătit Petru Neagu şumari erariul”. Pe icoana unui apostol: „Aceşti sfinţi apostoli au

plătit Còsta Danciu 1838". Icoane mai vechi se păstrează sub formă de prăznicare mici, în altar.

Pentru conservarea acestui monument deosebit de valoros, între anii 1976—1979 au fost efectuate ample lucrări care i-au restituit frumusețea de odinioară.

12. Biserica de lemn din Jupînești (jud. Timiș)

Cunoscută din secolul XVI, așezarea se află în partea de sud est a Făgetului. Vechia biserică de lemn existentă acolo, cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, datează, după tradiție, din anul 1650. Amplasată la marginea satului, are în jurul ei cimitirul. Biserica este construită din lemn de stejar, pe fundație de piatră, pereții fiind încheiați la capete cu dăpuri de lemn. Pictura de odinioară s-a șters în cursul vremii, așa încît interiorul apare văruiț în alb. Pe ușile împărătești se mai păstrează icoana Bunei Vestiri și alte două tablouri în partea de jos a ușilor.

13. Biserica de lemn din Margina (jud. Timiș)

Existență, după tradiție, din secolul XIV, Margina apare ca oraș la începutul veacului următor, apoi și capitală de distinct. Mama lui Iancu de Hunedoara stăpînise acest domeniu, în care a avut și un castel. Tot după tradiție, a existat acolo, din cele mai vechi timpuri, și o mănăstire cu două turnuri, a cărei înfățișare a fost reprodusă în vechiul sigiliu al comunei. Mănăstirea era așezată pe locul numit „Sinteni” (de la „Sfîntă”, „Sintă”). Mai tirziu, mănăstirea a rămas biserică parohială.

Biserica de lemn cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” — așa cum indică însemnarea gravată în piciorul de gresie al prestolului — a fost construită în 1737. Pe ușile împărătești apare însemnarea 22 martie 1746, dar după tradiție biserica ar fi mai veche, data menționată putînd să însemne nu a construcției, ci a mutării pe locul unde se află, în mijlocul cimitirului înființat atunci, între hotarele comunei Margina și satul Zorani. Este construită din birne de stejar, pe o fundație solidă de lemn, sub care se află o temelie de piatră. Biserica este acoperită cu șindrilă, avînd pante mari, cu contur poligonal spre est și cu un sistem unic de realizare a streșinei pe latura de vest, cu modeste accesorii baroce. Peste planul dreptunghiular este așezată bolta în formă cilindrică, în partea de apus ea ridicîndu-se în formă de prismă, cu nuanțe baroce.

Pictura, de o valoare deosebită, se extinde pe două registre de pe bolta naosului, pereții fiind tencuiți. Sînt tratate subiecte din activitatea Mîntuitorului și viața Maicii Domnului. Pictura a fost realizată în 1836 de Lăzăr și George Gherdanovici tatăl, și fiul. O parte îi aparține „moalerului” Petru Nicoliciu. În biserică se află și cîteva icoane provenind de la vechea mănăstire, care ar putea fi din secolele XVII—XVIII. Icoanele de pe iconostas sînt executate în ulei, pe placaj de lemn.

Într-o însemnare de pe spatele unei icoane reprezentînd pe Sf. Ioan Botezătorul, pictorul George Gherdanovici a scris că „are de căpă-

tat pentru fiecare icoană prestolnică 10 florinți bancă", el fiind „moler neunit, născut în Verșet”.

14. Biserica de lemn din Ohabița (jud. Caraș-Severin)

Așezat între dealuri acoperite de păduri, în apropierea pîrului Pogonici, la o mică distanță de Caransebeș, satul Ohabița exista în secolul XV ca proprietate a familiei Bizerea.

Modestă la înfățișare, bisericuța de lemn cu hramul „Sf. M. Mucenic Gheorghe” datează din vremuri îndepărtate, după radiție aparținînd secolului XV, ca „biserica bătrînă” a satului. Este construită din lemn de stejar și acoperită cu șindrîlă, fundațiile fiind din piatră brună cu mortar de argilă. Scheletul este în întregime din lemn, iar îmbinările sînt încheiate cu cuie tot din lemn. Pereții au fost tencuiți, în interior și exterior, cu material format din nisip și argilă, pe șipci de lemn, spoți cu lapte de var, pe jos avînd pămînt compact. Ferestrele din lemn de stejar sînt construite simplu și prevăzute cu gratii. Tavanul este drept, construit din scînduri de stejar și acoperit cu vopsea de ulei. În cursul timpului, pentru a o consolida, i s-au adăugat doi contraforți din piatră brută, așezați în pereții din partea vestică.

Vechea pictură, degradată, nu mai păstrează decît puține urme. A fost executată într-un stil neobizantin, în ulei și aplicată pe lemn.

În cursul vremii, biserica a fost de mai multe ori reparată. Între anii 1965—1968 s-au efectuat lucrări de restaurare. S-au refăcut și consolidat fundațiile, au fost înlocuite birnele distruse din scheletul monumentului, ca și ușile și ferestrele. Șarpanta și învelitoarea din șindrîlă au fost înlocuite cu alte materiale și respectiv cu șindrîlă nouă de brad.

Acoperișul lăcașului este realizat în patru pante mari, urmînd spre răsărit conturul absidei. Tradiția păstrează imaginea bisericii fără clopotniță, cea actuală fiind adăugată în secolul XVIII, după cum rezultă din modificarea șarpantei în partea de vest. Pentru a nu se sparge tavanul pronaosului, s-a creat o intrare la clopotniță, sub streșină, pe latura nordică, apărută de o paletă, la care se ajunge prin intermediul unei scări mobile.

15. Biserica mănăstirii Partoș (com. Partoș, jud. Timiș)

Existență din secolul XIV, comuna Partoș are o istorie dintre cele mai bogate în evenimente. În perimetrul ei, în a doua jumătate a secolului XV a fost înălțată mănăstirea purtînd hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, loc de retragere pentru Sf. Iosif cel Nou, Mitropolitul Timișoarei (1650—1656). În 1777, mănăstirea a fost desființată de autoritățile habsburgice, călugării emigrînd la altele care au supraviețuit măsurilor imperiale.

Paraclisul vechii mănăstiri a fost construit din paiantă, bolțile fiind din scînduri cu lipitură de pămînt și cu streșină în consolă. Șarpanta este din lemn de stejar, acoperită cu tablă zincată; ușile și fe-

restrele sînt din lemn de exență tare, iar pardoseala din ciment sclivisit.

Nici în interior și nici în exterior nu se pot observa urme de pictură murală. În schimb, se păstrează urmele picturii iconostasului pe ușile împărătești, în medalionul fixat deasupra lor și pe crucifixul iconostasului. Ea datează din prima jumătate a secolului XVII, vreme din care este și icoana Sfîntului Ierarh Nicolae. Ușile împărătești prezintă o bogată și frumoasă sculptură în stil brîncovenesc. Pe ușa dreaptă, în partea superioară, se înfățișează, în chenar, chipul proorocului David, lucrat în maro închis, pe foiță de aur, cu scris alb, iar în partea inferioară Prea Curata Fecioară Maria îmbrăcată în roșu. Aripa stîngă a ușii cuprinde, în medalion, chipul proorocului Solomon și al Sfîntului Arhanghel Mihail. Pictura din medalionul ce face parte dintr-un ancadrament sculptat al ușilor împărătești, înfățișează pe Mîntuitorul Iisus Hristos. Autorii acestor lucrări, pe lângă talentul lor remarcabil, vădesc un deosebit simț pentru culoarea pe care o mențin în tonalități calde. Miniaturile sînt de concepție și stil bizantin, fără dată și nume de pictori. Dintre icoanele portative se remarcă aceea a Maicii Domnului, executată de pictorul bănățean Nedelcu Popovici pe la 1770. Icoana ce reprezintă pe Sf. Arhanghel Mihail poartă scris anul 1740. Icoana Sfîntului Iosif, lucrată în 1782, în ulei pe pînă și în stil bizantino-sîrbesc, de către preotul pictor Ștefan Bogoslovici, are scris în slavona bisericească un tropar închinat Sfîntului. Bogată și bine reliefată este sculptura de pe ușile împărătești. Elementul decorativ îl formează snopul de grîu, ciorchinii de struguri, frunza de vie și elemente florale, folosite pentru încadrare. Este cea mai veche sculptură păstrată în lăcașurile de închinare din Banat.

În anul 1958 s-au executat unele reparații de întreținere și conservare a monumentului, iar în 1983 au fost efectuate lucrări de restaurare, cînd, pe lângă consolidarea lăcașului, a fost înlocuită și învelitoarea de tablă cu șifă.

16. Biserica de lemn din Poieni (jud. Timiș)

Așezată în partea de nord-vest a Făgetului, în apropierea județului Hunedoara, localitatea a fost cuprinsă odinioară între întinsele proprietăți ale familiei Huniazilor.

Biserica de lemn a satului, cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, datează din anul 1800, dar tradiția străveche a acestor locuri a consemnat existența unei alte biserici anterioare, tot din lemn, așezată într-un loc mai ridicat, lângă așa-zisa „vale a bisericii”. În anul 1800, acea biserică, probabil grav avariata, a fost demolată, iar materialul încă utilizabil a fost vîndut credincioșilor. În același an a fost construită apoi actuala biserică, dar dintr-un material lemnos nou.

În anii 1935—1936, biserica, suferind unele stricăciuni, a fost acoperită cu tablă în loc de șindrilă. Trei ani mai tîrziu au fost montate alte uși și ferestre, de formă mai mare decît cele vechi. În anul 1948, biserica

a fost înălțată cu 1/2 m, așezându-se pe o nouă fundație de piatră, iar pereții exteriori au fost căptușiți cu șindrilă.

Biserica este în formă de navă, înspre răsărit avînd absida trapezoidală, cu pereții din birne de stejar, căptușiți în exterior și interior cu șindrilă. Ea nu are pronaos propriu-zis, ci doar un fel de tindă, deasupra căreia, pe un sistem de grinzi puternice, se ridică turnul. Este pardosită cu dușumea și are nouă ferestre, așezate două în tindă, patru în naos și trei în absidă. Intrarea în biserică se face pe două uși: cea dinții este pe axul bisericii, amplasată în peretele apusean sub turn, iar cealaltă amplasată în peretele sudic. Învelitoarea este din tablă zincată, la început fiind din șindrilă. Turnul, în secțiune patrată, are în partea superioară pe fiecare latură cite o fereastră îngustă și lunguiată. Tavanul este executat din astereală montată pe grinzi și cercei de brad, fiind boltit deasupra naosului, iar deasupra tindei în formă dreaptă. Șarpanta este din lemn de stejar, iar îmbinările cu aceleași cuie de lemn.

Pictura, bine conservată, este executată în 1812 în stil bizantin, pe pînă aplicată pe pereții căptușiți cu astereală. Sînt înfățișate scene biblice din Vechiul și Noul Testament. Pe perete se află însemnarea: „Episcopul nostru Ștefan Avacumovici, anul 1812. Peter Nicoli, maler”.

17. Biserica de lemn din Povergina (jud. Timiș)

Localitate situată în imediata vecinătate a Făgetului, și închegată pe la sfîrșitul secolului XVII, Povergina păstrează o frumoasă biserică de lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, înălțată în 1780 pe locul alteia mai vechi, după cum rezultă din însăși însemnarea scrisă pe unul dintre pereții ei, pe care o vom reda mai jos. Biserica este construită din birne de stejar și tei, pereții fiind încheiați la colțuri în formă de coadă de rîndunică. Temelia ei este din piatră brută, așezată pe mortar de var, iar învelitoarea este din șindrilă. Biserica are formă de navă, cu absida poligonală, pe lîngă naos existînd și o tindă de mică întindere. Absida are boltiri în segmente semicirculare din scinduri. Biserica dispune de două uși și patru ferestre, două în absidă și două în naos. Interiorul este pardosit cu scinduri, iar exteriorul căptușit cu lipitură de pămînt. În altar se păstrează următoarea pisanie: „Această Sf. beserică den nou s-au făcut și s-au împodobit precum se vede supt stăpînirea împăratului Iosef al II-lea prin blagoslovenia preasfințitului episcop Sofronie al Timișoarei, fiind protopop Petru Petrovici al Sarazului, iar preot paroh Ioan Ioanovici din Făget, iar ctitori Ioan Medescu ce s-a numit Constantin și Dumitru Chiricescu, fiind cnez Petru Păcurar, ajutînd Petru Diacovici din Fabric. S-au sfîrșit la anul 1783 luna septembrie 25 de zile. Și am zugrăvit eu George Diaconovici din Vîrșet sau Srediște”.

Pictura este deci opera cunoscutului George Diaconovici din a doua jumătate a secolului XVIII. În stil neobizantin, realizată cu multă finețe și subtilitate, ce scoate în evidență talentul acestui maestru al picturii bisericești bănățene. Portretul ctitorului Ioan Medescu este lucrat

cu un deosebit simț artistic, fiind de o mare expresivitate. Ea înfățișează chipul unui țaran român din Banat, îmbrăcat în haine de sărbătoare, energic, expresiv și deosebit de natural. Altarul și iconostasul, cu ușile împărătești, sînt adevărate podoabe ce ridică valoarea întregului monument. O altă realizare artistică este și sculptura ușilor împărătești, precum și crucea de pe sfînta masă ce datează din anul 1830.

18. Biserica de lemn din Românești (jud. Timiș)

În dealurile de la sud-vest de la Făget, la o mică distanță este așezată comuna Românești. După tradiție, la început satul se afla așezat pe locul unde este astăzi „Balta caldă” și respectiv mănăstirea „Izvorul Miron”. Locul fiind nepotrivit, locuitorii s-au mutat pe dealurile din apropiere, unde pe o colină și-au clădit în secolul XVII și biserica avînd hramul „Sf. Ioan Botezătorul”. Treptat, în funcție de evoluția așezării biserica a rămas izolată, fiind astăzi lîngă cîmîtir.

La fel ca în toate părțile deluroase, biserica este construită din birne de stejar, acoperită cu șindrilă, îmbinările pereților terminîndu-se în formă de coadă de rîndunică. Biserica are altarul poligonal, un fel de tindă, iar în față o mică prispă ce pare să se fi adăugat mai tîrziu. Tavanul în tindă este plan, iar în navă și absidă în formă boltită, fiind executat din scinduri de brad. Pereții sînt din birne de stejar, căptușiți în întregime cu astereală de scinduri, iar fundația este din piatră brută. Turnul este în secțiune pătrată, ridicat pe un sistem de grinzi avînd pe fiecare latură cîte o fereastră. Cele opt ferestre ale lăcașului sînt dispuse două în tindă, trei în naos și celelalte trei în altar. Pardoseala din fața altarului și cea de la strană este din dușumele, iar în restul bisericii din lipitură de pămînt.

Vechea pictură a lăcașului, deteriorată de vreme, pare să fi fost executată în stil neobizantin, după cum rezultă din puținele urme păstrate. Între timp, i-a fost suprapusă o altă pictură, fără caracteristici deosebite, aparținînd unui autor mai puțin iscusit. Din întreaga compoziție, doar cea de pe ușile împărătești este lucrată într-o tehnică mai deosebită.

19. Biserica de lemn din Zolt (jud. Timiș)

Intr-o pitorească vale înconjurată cu dealuri și păduri seculare este așezat satul Zolt, în partea de sud a Făgetului. Localitatea este amintită pe la mijlocul secolului XV, ca proprietate a lui Iancu de Hunedoara, ca apoi să treacă în posesia altor familii, pînă în secolul XVIII.

Biserica de lemn a satului, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” datează din secolul XVIII. Este construită în formă de navă, din birne de stejar, acoperită cu șindrilă, avînd fundația din piatră. Pereții sînt din lemn de stejar, lucrați numai cu barda, îmbinările fiind prin chertări și cuie de lemn. Turnul, în secțiune pătrată, învelit în exterior cu astereală și scinduri, este așezat deasupra tindei care se sprijină pe puternice grinzi de stejar, avînd în partea superioară cîte două ferestre

mici, pe fiecare perete. Biserica este formată din pronaos (tindă), naos și altar, tavanul avînd forma plană, respectiv boltită în naos și altar. Interiorul este pardosit cu scînduri. Pereții sînt în exterior fără tencuială, dar în interior sînt căptușiți cu astereală de scînduri. În corpul bisericii există șase ferestre, montate una în tindă, două în naos și trei în altar. Intrarea în biserică se face prin două uși, prima amplasată în partea sudică iar cealaltă spre apus, în ax, sub turn. Așezată în cimitir, biserica își păstrează forma originală, deși în cursul vremii s-au întreprins multe lucrări pentru conservarea ei.

Pictura este creația unui autor cu un dezvoltat simț artistic și o tehnică superioară, redînd în mod strălucit combinația culorilor cu o gamă de nuanțe calde. Realizată în stil neobizantin, executată în ulei și aplicată pe pereții de lemn, ea împodobește interiorul bisericii, reprezentînd sfinți și scene biblice. Tehnica deosebită și metoda de lucru au făcut ca ea să reziste vremii, conservîndu-se pînă în zilele noastre.

Pe balustrada de la podul corului se află următoarea inscripție: „Zugrăvit-u-s-a această sobornicească și apostolicească biserică în zilele împăratului nostru Iosif al doilea și prea blagoslovirea episcopului nostru, Timișoara, popa Mihai Popovici... Chinezu Pătru Obeadă, George Obeadă, Teodor Zugravul Atanasia din Lugoj, anul 1781”.

Pe spatele unei cruci de lemn, de 60/30 cm., se găsește însemnarea: „Această sfîntă cruce pentru veșnica pomenire au dăruit Aug. ... Sf. beserici a Zoltului în anul 1822”. Sub postament este însemnarea: „Ferdan Lazăr zugrav din Verșet 1822”.

*

Pe lîngă obiectivele înfățișate mai sus, în cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului mai există și alte biserici de lemn care, prin vechimea lor și prin stilul arhitectonic pot fi considerate ca făcînd parte din Patrimoniul nostru Cultural Național, ce urmează să fie clasate pe lista monumentelor istorice și de arhitectură.

În toate bisericile acestea, pe lîngă arhitectura veche și sculptura în lemn, se păstrează încă multe și valoroase creații culturale, atît prin tehnica și stilul în care au fost concepute, cît și prin măiestria acelor care le-au dat viață. Fondul bizantin al iconografiei religioase, simțul artistic, puterea de creație a frumosului, sufletul generos scot la lumină talentul și pregătirea deloc neglijabilă a pictorilor bănățeni din secolele XVII—XVIII și a celor de mai tîrziu. În întreaga lor creație se resimte deopotrivă și puterea originalității, izvorită din bogata tradiție a neamului românesc.

Monumente istorice și de arhitectură populară în lemn, bisericile acestea rămîn creații și mărturii de seamă, o dovadă grăitoare în sensul că exprimă bogăția tezaurului nostru cultural și artistic, arta populară și valoarea moștenirii noastre naționale. De aceea, atît monumentele în sine cît și zona de protecție ce la înconjoară, trebuie respectate și ocrotite.

Prin grija ce o poartă pentru ocrotirea lor, Direcția Patrimoniului Cultural Național și Biserica noastră dreptmăritoare veghează la conservarea și restaurarea acestor inestimabile valori de artă religioasă, încărcate de istorie, create prin sirguința, priceperea și talentul poporului român.

LONGIN I. OPRÎȘA

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Prof. Victor Brătulescu, *Izvoarele picturii în Banat*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 5—6/1961, pp. 22—35.
2. Nicolae Cornean, *Monografia eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940.
3. Dr. Aurel Cosma, *Pictura românească în Banat de la origine pînă azi*, Timișoara, 1940.
4. Dr. Gheorghe Cotoșman, *Inscripții și însemnări din bisericile Mitropoliei Banatului*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 9—10/1964, pp. 592—600.
5. Ioana Cristache Panait, Arh. Florica Dimitriu, *Bisericile de lemn ale Banatului*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1971, pp. 550—564.
6. Ioana Cristache Panait, Titu Elian, *Bisericile de lemn din nordul Moldovei*, în „Buletinul monumentelor istorice”, 1968.
7. Arh. Luminița Dumitriu, *Date arheologice despre mănăstirea Partoș*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1978, pp. 718—726.
8. Francesco Griselini, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei*, Timișoara, 1984.
9. Grigorie Ionescu, *Istoria arhitecturii din România*, 2 vol., București, 1965.
10. Ștefan Metes, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, Arad, 1911.
11. Ioachim Miloia, *La marginea Banatului*, în „Luceafărul”, Timișoara, 1938.
12. Prot. Ion B. Mureșianu, *Colecția de artă religioasă veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului*, Timișoara, 1973.
13. Prot. Ion B. Mureșianu, *Mănăstiri din Banat*, Timișoara, 1976.
14. Longin I. Oprîșă, *Bisericile de lemn, monumente istorice din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului*, în „Mitropolia Banatului” nr. 1—3/1965, pp. 184—193; nr. 7—9/1967, pp. 545—554.
15. Pr. Caius Pascu, *Din trecutul bisericii de lemn din Căpăt*, Timișoara, 1939.
16. Prof. Nicolae Săcară, *Aspecte monumentale ale arhitecturii populate din Banat*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—9/1982, pp. 468—486.
17. Nicolae Stoica, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*, Timișoara, 1973.
18. Dr. Viorel Gh. Țigu, *Tradiție și artă bisericească în Banat*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—9/1969, pp. 436—444.
19. Prof. Vasile Vărădean, *Monumente bisericesti și culturale din zona Oraviței*, Timișoara, 1981.
20. Dr. Victor Vlăduceanu, *Mănăstiri bândăjene*, Timișoara, 1948.

ACTIVITATEA PREOTULUI CORIOLAN I. BURACU PENTRU PREGĂTIREA ȘI ÎNFĂPTUIREA MARII UNIRI

Un pătrar de veac de la moartea lui

Despre oamenii vrednici, niciodată nu este de prisos să se scrie, aducându-le mereu în actualitate exemplul și faptele vieții, puse în slujba neamului și a idealurilor sale, în slujba mai binelui obștesc. Între acești mulți fii aleși ai poporului român se numără și preotul Coriolan I. Buracu, unul dintre aceia „care au pus tot ce aveau mai bun în slujba realizării statului național unitar român”¹.

Apartinând meleagurilor bănățene, cu vechi rădăcini desprinse dintr-o viguroasă ramură, Coriolan I. Buracu a văzut lumina zilei la 3/15 mai 1888 în Prigor, sat vecin cu Rudăria lui Eftimie Murgu și cu Prilipețul generalului Traian Doda (în actualul județ Caraș-Severin), din fosta zonă grănicerească ce a imprimat oamenilor locului o mentalitate și o mândrie românească aparte.

Părinții săi, Iosif Buracu și Călina Boldea, țărani, se trăgeau, după ramura paternă, din Crușova Macedoniei², iar după ramura maternă din satul învecinat Borlovenii Vechi. Călina era sora protopopului militar Pavel Boldea a colonelului Grigorie Boldea, a Măriuții Boldea (căsătorită cu protopopul militar Iosif Serafim, originar din Pătaș) și a învățătorului Vasile Remus Boldea — o familie cunoscută în istoria socio-culturală a Banatului prin intelectualii și militarii ridicați din sânul ei.

Coriolan I. Buracu a mai avut șase frați. Până la vârsta de șase ani, a crescut la casa părintească, după care a fost luat de unchiul său Pavel Boldea, șeful clerului militar ortodox român din armata austro-ungară, care a avut, după cum se va vedea, o influență determinantă asupra destinului tinărului Coriolan. În clasa a II-a primară, spre a evita traducerea numelui său în limba maghiară, i s-a adăugat supranumele Coriolan, care de aici înainte apare în toate actele și documen-

¹ Pr. prof. Nicolae Șerbănescu, *Coriolan Buracu (1888—1964)*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1978, p.697.

² Din datele adunate de fiul său, ing. Florin Buracu din Arad (Biblioteca Mitropoliei Banatului, Timișoara, fond manuscrise).

tele legate de el. Urmindu-și unchiul, și-a efectuat clasele primare la Budapesta și Viena, iar pe cele liceale la Blaj (clasele I—VI) și Brașov (clasele VI—VIII).

În timpul petrecut la Brașov, a luat parte la numeroase acțiuni cu caracter patriotic românesc dintre care una de o semnificație aparte: înscris ca voluntar printre tinerii care își propuseseră să arboreze tricolorul la statuia lui Arpad de pe Timpa Brașovului, la 3/15 mai 1907, sortii au căzut pe Coriolan Buracu, care a dus la îndeplinire această temerară hotărâre³.

Nu a fost doar un „student” deosebit ci și foarte activ pe tărîmul manifestărilor culturale românești, ca forme ce îmbrăcau pe atunci acțiunile politice ale românilor. La Brașov a cîntat în corul bisericii din Schei, ajungînd apoi și în „Reuniunea de cîntări” a lui G. Dima, cu care, în 1906 trece pentru prima dată în România luînd parte la festivitățile jubiliare de la București. În 1907, îl găsim în trupa lui Zaharia Bîrsan, în care joacă teatru la Brașov, ajungînd și la Bozovici. Anul următor cîștigă un concurs pentru o bursă de 800 coroane, spre a-și desăvîrși arta actoricească la teatrul reputatului Novelli din Roma. La insistențele familiei, care nu dorea ca el să devină „comediant”, a trebuit să renunțe la acest proiect, desigur nu fără mult zburcium sufletesc. S-a orientat atunci spre teologie, satisfăcînd deopotrivă și dorințele familiei. Rolul determinant în această hotărîre l-a avut, foarte probabil, tutorele și unchiul său colonelul protopop Pavel Boldea. Ca urmare, după absolvirea liceului din Brașov, îl vom afla, pentru trei ani, ca student al Institutului teologic din Caransebeș, timp în care își punea în valoare aceeași vocație patriotică românească. În 1910, cu ocazia aniversării zilei sale de naștere, are loc înființarea asociației secrete „3/15 Mai” a studenților și profesorilor din Caransebeș. Din acest moment, autoritățile austro-ungare au inițiat „dosarul Buracu”, al cărui volum a sporit vertiginos cu noi „probe acuzatoare” în anii următori. În vara anului 1911, a luat parte la cursurile marelui Nicolae Iorga de la Vălenii de Munte, cărora, la înapoiere, le face o entuziastă publicitate. În anul următor reprezintă tineretul din Banat cu ocazia inaugurării unei noi săli de conferințe la Vălenii de Munte.

A fost organizatorul primului grup de tineri din Valea Almăjului, în scopul inițierii și desfășurării unor manifestări culturale românești. Despre serbarea din 20 iulie 1907, a scris și ziarul „Drapelul” din Lugoj, reportajul intitulat „La ruga din Pătaș”. La 26 decembrie 1911, organizează la Borlovenii Vechi o serbare cu coriști și recitatori pregătiți de el, suma realizată fiind destinată pictării iconostasului din biserică.

La 2/14 octombrie 1911 s-a căsătorit cu Maria Mocanu, fiica unor oieri din Cernatu-Săcelelor de lângă Brașov, cu care a avut 11 copii, dintre care opt rămași în viață. Episcopul dr. Elie Miron Cristea, care îl apreciaше foarte mult la alegerea lui pentru parohia Mehadia, l-a

³ Radu Ciobanu, *Din carnetul unui scriitor: un luptător*, în rev. „Transilvania”, nr. 11/1988, p. 45.

Ionom stavrofor Coriolan Buracu

recomandat delegaților acestei comune, spunind: „Om deștept, serios, însuflețit”. Instalarea s-a făcut la 12/25 august 1912, de către protopopul dr. Ioan Sirbu, originar din Rudăria, istoricul lui „Matei Vodă Basaraba” și a lui „Mihai Viteazul” — lucrări premiate în 1906 de Academia Română.

De acum înainte, C. Buracu a desfășurat o bogată activitate, marcată de un vădit caracter patriotic și militant. A obținut de la autorități aprobarea folosirii unei săli de clasă, după orele de program, spre a-i putea catehiza și învăța pe copii cîntările bisericești în limba română, la care a adăugat și cîntece patriotice. La serbarea dată în fața locuitorilor, aceste cîntece au produs o adîncă impresie. Urmarea a fost că autoritățile austro-ungare au revocat aprobarea dată.

În 1913, a creat la Mehadia, prima bibliotecă parohială din sudul graniței Severinului, cu 213 volume românești. Și tot C. Buracu organizează comitetul local al „ASTREI”, inițiază concerte, invitînd corurile „Armonia” din Craiova și „Doina” din Turnu-Severin, primite cu entuziasm de populația românească. La Rusaliile anului 1913, organizează un concert cu teologii și preparanții de la Caransebeș. Toate acestea i-au atras acuzația de „organizator de manifestări iredentiste”⁴.

Între timp a găsit și răgazul de a se adînci în cercetări istorice de arhivă, ale căror rezultate (apreciate la vremea lor de N. Iorga și Ioan Lupăș), le-a publicat ulterior în lucrarea *Muzeul general Nicolae Căna din Băile Herculane — Cronica Mehadiiei*, apărută la Turnu-Severin, în 1924. A fost și un activ corespondent la „Drapelul” din Lugoj și „Foaia Diecezană” de la Caransebeș, la cea dintîi trimițînd și corespondențe de război.

În acei ani din preajma primului război mondial C. Buracu a luat atitudine publică împotriva celor ce făceau concesii autorităților austro-ungare. Așa de pildă, în articolul intitulat „Din Mehadia” („Drapelul” nr. 3/1913) i-a criticat pe învățătorii Remus Pop și Ioan Terfăloagă care preferau manifestările culturale în limba maghiară, în fața unei populații românești. O atitudine categorică a luat și împotriva participării la serbările maghiare din 15 martie 1914, prin articolele intitulate: „Învățătorii români la tîmbălaș kossuthist” („Românul” nr. 53 din 6/19 martie 1914) și „Sărbătorile lui Kossuth la Mehadia” („Drapelul” nr. 29 din 11/24 martie 1914). Aceste materiale au format capete de acuză împotriva lui C. Buracu, la ancheta efectuată de jandarmerie și predată procuraturii austro-ungare în luna mai 1914, care au stat la baza arestării sale în 26 iulie 1914.

Într-o însemnare păstrată în arhiva familiei, C. Buracu istorisește felul în care s-a produs arestarea sa: „La 26 iulie 1914, în ajunul declanșării războiului mondial, am fost luat de jandarmii unguri, din altarul bisericii, căci fiind duminică, intrasem să încep sfînta liturghie. La pro-

⁴ Iosif D. Surulescu, Coriolan I. Buracu și triumful unei cauze, în „Orizont”, nr. 47/1988, p. 12. Cf. materialele din arhiva familiei puse la dispoziție de îng. Florin C. Buracu.

testele mele, că nu pot fi împiedecat de la oficierea sfintei liturghii, jandarmii au intrat în altar și gata să mă smulgă, așa, îmbrăcat în odăjdii, i-am oprit. Am făcut cele prescrise în caz de forță majoră, m-am dezbrăcat și am mers, încadrat de jandarmi, la postul de jandarmi, unde am protestat la cele întimplăte. Majorul ridea ironic. Am cerut să vină și generalul Nicolae Cena, ca să constate nelegiuirea. În hohote de râs mi-au zis că va veni și el în aceeași situație ca și mine. De abia atunci mi-am dat seama că se petrece ceva deosebit și desigur foarte grav... În sunetul clopotelor am fost duși la gară spre a fi transportați la poliția de frontieră din Orșova. În trenul în care am mers erau ofițeri unguri și trupă de honvezi, care aflând că sîntem acuzați de „spioni și agitatori contra Ungariei și în favoarea României”, gesticulau și zbieau „să fie spînzurați“... „Am fost primul deținut politic, în această epocă, din Ardeal și Banat“.

Din fericire, unchiul său Pavel Boldăa a reușit să-l salveze, uzînd de prestigiul și influența sa. La 26 august 1914, a fost eliberat din închisoare, dar a fost trimis direct pe front, cu grad de căpitan. Primește ordinul să se prezinte la regimentul 29 infanterie din Becicherecul Mare (azi Zrenianin, Iugoslavia), ca preot militar. Regimentul este compus în majoritate de români, cărora li se adăugase un număr de sîrbi, nemți și unguri. A fost trimis pe frontul din Galiția (august 1914 — ianuarie 1915), apoi în garnizoana Debrețin (ianuarie 1915 — august 1916) și, în sfîrșit, pe frontul italian.

În Galiția s-a remarcat prin abnegația și spiritul de sacrificiu cu care a încercat să amelioreze condițiile de viață (și de moarte!) ale prizonierilor ruși, în timpul epidemiei de holeră. Apoi, la Debrețin, ca preot ortodox al celor 24 spitale, duce o muncă de culturalizare și îmbărbătare printre ostași, distribuind cărți de rugăciuni, de literatură în limba română, ziarele „Românul”, „Drapelul”, „Gazeta Transilvaniei”, „Foaia Diecezană”, „Foaia poporului Român” (Budapesta), „Telegraful Român” — primite în dar sau procurate din fondurile primite prin donații și diferite colecte.

Tot la Debrețin, în 1915, a avut loc un episod, devenit apoi anecdotic, dar de mare semnificație. Maiorul român Constantin Popovici din Mehadia fusese distins cu ordinul leopoldin. Dirijorul orchestrei militare dorea să-i dedice un marș, cerînd concursul lui Buracu. Acesta a alcătuit un cîntec intitulat „Popovics Marsch” — de fapt un potpuriu de cîntece patriotice românești, avînd ca temă principală melodia lui Alfons Castaldi din marșul „La arme”. Cîntat de fanfara militară în diferite ocazii, pînă la dezmembrarea armatei austro-ungare, fără ca cei ce-l cîntau să-i cunoască semnificația, marșul producea bucurie și haz militarilor români. Mai tîrziu, în cadrul unei manifestări românești din 1919, într-un local din Debrețin (la acea dată fiind preot militar în armata română), C. Buracu a cerut țarafului de lăutari să cînte „La arme” de Șt. O. Iosif, „Hora Unirii” și „Sună buciul de alarmă” — toate fiind părți componente din „Marșul lui Popovici” — în aplauzele celor prezenți care și-au lămurit „enigma” marșului.

Pe frontul italian (aprilie 1916 — octombrie 1918), C. Buracu și-a continuat strădanile culturale. Organizează nouă cămine culturale ostășești, le înzestreaază cu fond de carte românească, înființează 32 biblioteci românești în diferite spitale. Despre preoții de pe frontul italian, colonelul protopop Pavel Boldea scria în 6 iulie 1917, că „luptînd cu multe și mari greutăți... își îndeplinesc cu zel, conștiinciozitate și însuflețire chemarea” adică „întrețin credința în învierea nemului nostru”; „în tranșee sau în spitale, preoții români ajută, încurajează și plămădesc credința ostașilor români în izbînda crezului național”⁵. Prin faptele și acțiunile sale pe frontul italian, C. Buracu se înscrie cu cinste printre aceștia.

Prăbușirea Imperiului austro-ungar în toamna anului 1918, îl găsește pe C. Buracu din nou ca preot la Mehadia (4 noiembrie 1918 — 28 aprilie 1919). Conștient de importanța istorică a momentului, se avîntă cu toată înflăcărea specifică temperamentului său, în pregătirea condițiilor pentru înfăptuirea Marii Uniri. Organizează personal Consiliul Național Român și gărzile naționale din Mehadia, devenind în urma alegerilor, președinte al Consiliului și comandant al gărzilor. Procesul verbal luat în ședința de constituire a Consiliului Național Român din Mehadia, din 4/17 noiembrie 1918, menționează printre altele: „La orele 2 începe clopotul să sune. Preotul Coriolan Buracu, care la începutul războiului a fost internat împreună cu alți oameni frunzași, ia patrahirul. Toți cei de față își descoperă capul. Încetînd sunetul dulce al clopotului, preotul cetește rugăciunea neamului.

„Preotul expune toată suferința îndurată. Expune în culori vii tot viitorul falnic ce ne suride dacă ne vom ști înălța cel puțin acum peste toate lucrurile mici, iar la cuvintele „iar tu falnic tricolor”, simbol sfînt al tuturor idealurilor noastre... între urale furtunoase și cu lacrimi în ochi au salutat bătrîni și tineri, femei și copii tricolorul care filfia la adierea vîntului și scăldat în razele soarelui parcă și el vesel de această bucurie a unui neam obidit... După aceea a urmat constituirea Consiliului Național din Mehadia... De președinte a fost ales cu unanimitate: Coriolan Buracu, preot. După această alegere, preotul dezleagă pe toți de jurămîntul cel vechi și el poartă pe toți să înainteze spre a depune jurămîntul de fidelitate neamului românesc. Aceasta s-a făcut și din partea întreg publicului prezent... Conlocuitorii străini prin delegații lor, s-au declarat solidari cu noi, felicitîndu-ne pentru acest succes. Ne-a cerut scutul nostru, ceea ce li s-a promis”⁶.

La inițiativa lui C. Buracu a avut loc și constituirea Consiliului Național Român al districtului Mehadia, în care a fost ales de asemenea președinte⁷ și în fruntea căruia „salută cu însuflețire Consiliul

⁵ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 3855 B/1917; prot. dr. Marcu Bănescu, „Granița bândjeană” și Unirea din 1918, în „Mitropolia Banatului”, nr. 10—12/1978, p. 600.

⁶ Din vol. *Făurirea statului național unitar român. Contribuții documentare bândjene 1914—1919* (coordonator dr. Ioan Munteanu), București, 1983, pp. 103—104.

⁷ Ibidem, p. 107.

Național Central din Arad ca for suprem a tuturor românilor din Ungaria și Transilvania și se supune întru toate ordinelor lui". Între instrucțiunile trimise consiliilor aflate în subordine, se prevede ca „după masă, la orele 2, să aibă loc adunarea populară pentru a informa poporul de importanța zilei, cînd la *Alba-Iulia* se hotărăște unirea tuturor românilor, care e dorința de acum a neamului", îndemnîndu-i pe toți „să nu se lase înfricați de nimeni”⁸.

C. Buracu a participat personal și la înființarea consiliilor naționale în diferite sate, ca spre exemplu la Plugova, unde a ținut „o vorbire plină de însuflețire” și a procedat „la sfințirea drapelului național român”⁹.

Prin circulara nr. 11 din 6 decembrie 1918, Buracu trimite noi instrucțiuni, cerînd să se facă cunoscută hotărîrea de la *Alba-Iulia*, iar poporul să se ferească de „momeli false”, căci în curînd vor putea „saluta armata fraților noștri”¹⁰.

Sub titlul „1 Decembrie 1918 și cei rămași acasă”, ziarul „Românul” din Arad (nr. 24 din 25 noiembrie/8 decembrie 1918) relatează că „în Mehădia s-a ținut o mare adunare poporană în care părintele C. Buracu a expus istoricul orașului *Alba Iulia* și a comunicat hotărîrile Constituantei. Tot atunci s-a întemeiat „Fondul național” colectîndu-se la fața locului suma de 1418 cor. Colectarea urmează”.

După 1 decembrie 1918, C. Buracu a dus o luptă tenace în problema unirii Banatului cu România. A redactat un memoriu, înmînat apoi generalului Berthelot la trecerea acestuia prin gara Mehădia, în drum spre Paris. Întreaga situație neclară din acele luni l-au obligat pe C. Buracu să părăsească Mehădia, refugiîndu-se la Brașov, unde a alcătuit un alt memoriu, iar la 2 iunie 1919, a organizat o manifestație în cadrul căreia a ținut o emoționantă cuvîntare în aceeași problemă a Banatului. S-a înrolat apoi în armata română, ca preot militar cu grad de căpitan, în regimentul 105 infanterie, comandat de locotenent-colonelul Virgil Economu, cel care la 3 august 1919 va intra în fruntea armatei române, în Timișoara, consfințind de facto și unirea Banatului cu România reintregită. Era împlinirea visului secular, la care și-a adus contribuția, cu zel neobosit, și preotul Coriolan Buracu.

Începută în tinerețe ca elev și student teolog, continuată ca preot la Mehădia, întărită ca preot militar pe fronturile de luptă din Galiția și Italia, înflăcărată și dîrză la reîntoarcerea de pe front în urma prăbușirii Imperiului austro-ungar, lupta lui Coriolan Buracu a fost dusă prin cuvînt și faptă, cu credință și convingere neștrămutată în biruința finală: înfăptuirea Marii Uniri. Această idee i-a fost far călăuzitor în toate acțiunile sale și l-a condus cu entuziasm și dăruire spre înfăptuirea ei, avînd bucuria de a o vedea împlinită ca un act de dreptate pentru neamul românesc căruia îi aparține. El rămîne un strălucit

⁸ Ibidem, p. 116.

⁹ Ibidem, p. 112.

¹⁰ Ibidem, p. 194.

exemplu de preot ortodox român, alături de mulțimea celorlalți animați de același crez și de aceleași sentimente, care a luptat cu dragoste și dăruire pentru înfăptuirea mărețului ideal național: Marea Unire din 1918.

Cei douăzeci și cinci de ani care s-au scurs de la trecerea lui la cele veșnice (11 febr. 1964) au făcut mereu mai vie și mai actuală imaginea sufletească a acestui vrednic fiu al neamului nostru, pe care l-am evocat în aceste rânduri, cu respect și admirație.

Diacon prof. TEODOR V. DAMȘA

BREVET DE INVENȚIE ROMÂNEASCĂ

În urma a numeroase încercări și experimentări în laborator și în spații industriale, la Facultatea de tehnologie chimică din Timișoara a fost pusă la punct o tehnologie de obținere și aplicare a unui produs antimicrobic — A.L.S.A.L., având rezultate deosebite în combaterea mușcăiului din hale productive, spații sanitare, locuințe etc. Autorii acestei premiere naționale, conf. dr. ing. Ioan Pugna și dr. ing. Alfa Xenia Lupea, au determinat și principiile avantaje ale utilizării acestui inedit material: tehnologia de aplicare este simplă și rapidă, nu sunt necesare operațiuni prealabile de curățire sau spălare a pereților, sunt suficiente 1—2 aplicări la interval de câteva zile, garantându-se eficiența pentru cîțiva ani. Produsul care face obiectul acestui recent brevet de invenție românească nu degajă miros neplăcut și nu provoacă reacții alergice organismului uman.

MARCA FABRICII — O OGLINDĂ A COMPETENȚEI

Pentru întreprinderea de mașini-unelte din Arad, ritmul ridicat, spectaculos, de înnoire și diversificare a producției a ajuns pe întregul cincinal la 95%, cu creșterea gradului de complexitate a strungurilor și mașinilor-unelte, multe dintre ele fiind premiere naționale de notorietate. Nomenclatorul de fabricație al întreprinderii numără zeci de produse și va fi îmbogățit mereu cu altele noi, necesare îndeplinirii programelor economice prioritare. Această gamă diversificată de mașini-unelte de înaltă competitivitate a permis înflorirea permanentă a ofertei pe piața externă, o receptivitate și o promptitudine sporită în onorarea contractelor încheiate cu partenerii externi. Au fost realizate în devans 129 strunguri și pregătite mostre pentru 16 tir-

guri și expoziții internaționale, în timp ce oferta fondului de marfă la export a crescut în prezent la 48 tipuri de mașini-unelte cu performanțe tehnico-funcționale superioare. Pentru a câștiga în operativitate, a fost reorganizat și compartimentul de proiectare pe colective mai restrînse și s-a intensificat colaborarea cu Institutul de cercetare științifică și inginerie tehnologică „Titan”, filiala Arad, pentru ca producția să intre neîntîrziat în posesia documentațiilor de care are nevoie. Astfel, pentru întreprinderea respectivă din Arad, marca fabricii constituie în permanență o oglindă a competenței ei.

INSTALAȚIE ELECTRONICĂ MODERNĂ

Un grup de specialiști de la Întreprinderea minieră Moldova Nouă, condus de ing. Sorin Lăzărescu, a pus la punct o ingenioasă instalație electronică, cu ajutorul căreia se poate ști în orice moment felul în care funcționează utilajele de excavat din carieră, ca și cele de la uzina de preparare a banatitelor. La o simplă apăsare pe buton, datele necesare apar pe ecranul unui monitor aflat la sediul unității, ceea ce permite deopotrivă intervenția rapidă a factorilor competenți.

NOUĂ CAPACITATE PRODUCTIVĂ

Pe platforma chimică din comuna Margina, ce aparține Combinatului petrochimic „Solventul” din Timișoara, a început să producă o nouă instalație de obținere a mangalului de retortă. Noua unitate are o capacitate de 8 000 t și este dotată cu utilaje tehnologice moderne, de înalt randament. Eforturile colectivului sînt concentrate în direcția atingerii parametrilor proiectați la noua unitate, precum și în direcția terminării lucrărilor de investiții a unei alte capacități similare.

STAND MULTIFUNCȚIONAL

La întreprinderea de piese de schimb, reparații utilaje și echipamente electrotehnice miniere din Petroșani se acordă toată atenția îmbunătățirii permanente a calității pieselor fabricate, lucrărilor de reparații și creșterii fiabilității subansamblelor livrate beneficiarilor în scopul eliminării unor operațiuni dificile și costisitoare, ca și pentru depistarea unor defecțiuni ale materialelor înainte de a se încorpora în diferite motoare, subansamble sau instalații, aici s-a conceput și realizat prin autodotare un stand multifuncțional pentru testarea conductorilor de bobinaj și a izolatorilor, ceea ce asigură o calitate superioară lucrărilor de bobinaj și o creștere a productivității muncii.

ECHIPAMENTE ENERGETICE

Asigurarea energiei electrice din resurse proprii solicită și din partea proiectanților și constructorilor de echipamente energetice preocupări susținute pentru a concepe și a realiza utilajele necesare cu o ridicată fiabilitate. O atenție deosebită este acordată în acest context, la Reșița, diversificării gamei de microhidrocentrale și a echipamentelor aferente, domeniu în care unitățile municipiului dețin o bogată experiență. Dovada eforturilor depuse de specialiști în această privință este oferită și de cea mai recentă realizare a unui colectiv de tineri cercetători din cadrul Centrului de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru echipamente hidroenergetice Reșița, care a pus la punct un sistem automat pentru reglarea frecvenței energiei electrice, obținută în microhidrocentrale, cu puteri de apă până la 8 kW. Odată cu asigurarea energiei electrice, noul procedeu permite prepararea apei calde menajere și încălzirea locuințelor racordate la acest sistem.

SOLUȚIE ORIGINALĂ PENTRU ECONOMISIREA LEMNULUI DE MINĂ

Deși localitatea Certej, jud. Hunedoara, este cunoscută ca una dintre vechile așezări miniere, extragerea minereurilor complexe și cuprifere, precum și prepararea lor au cunoscut un proces continuu de dezvoltare și modernizare, în urma extinderii mecanizării în subteran, intrării în produc-

ție a carierii de exploatare a minereurilor de la Coranda și punerii în funcțiune a unei noi uzine de preparare a minereurilor. Noua uzină este dotată cu utilaje și instalații românești de mare randament și la nivelul tehnicii mondiale, iar minerii din Coranda caută în permanență noi metode și procese de lucru menite să asigure o cantitate superioară de minereu extras, precum și o creștere mai accentuată a eficienței cu care își desfășoară activitatea. Astfel, s-a pus la punct după un laborios proces de cercetare, un nou procedeu omologat ca invenție, intitulat „Procedeu de susținere a puțurilor de secțiune dreptunghiulară cu elemente prefabricate din beton armat”. În locul lemnului de stejar, la construirea noii susțineri a puțului se utilizează elemente prefabricate de tipul cheșon din beton armat, prevăzute cu amprente triunghiulare pe laturile scurte și cu armături sub formă de mustăți. În scopul rigidizării orizontale și verticale, în nodurile rețelei au fost introduse bare verticale de oțel, iar apoi turnat beton de monolitizare. Prin aplicarea acestei prețioase invenții se economisesc importante cantități de lemn de stejar de bună calitate, care va putea fi valorificat de industria de profil, iar siguranța de transport sporește considerabil, în timp ce și întreținerea puțului se reduce substanțial. Printr-un notabil și competent efort tehnic, a prins viață cu succes o nouă metodă de susținere a puțurilor cu secțiune dreptunghiulară, care poate fi aplicată la toate minele unde se extrag minereu.

SUCCESE ALE MINERILOR

La întreprinderea minieră Lugoj s-au obținut rezultate remarcabile privind extinderea mecanizării lucrărilor de extracție și transport al cărbunelui, pe fiecare post realizându-se randamente superioare celor planificate. În cele trei sectoare ale tinărilor bazin minier timișean sînt în curs de execuție și lucrări pentru introducerea în subteran a celui de al doilea complex mecanizat de tăiere și transport, precum și pentru creșterea vitezei de înaintare în front a primului complex mecanizat — CMA-3 — și de finalizare a unui nou panou experimental și a unui abataj de cameră, asigurîndu-se astfel condițiile tehnico-materiale pentru îndeplinirea cu succes a planului.

O BUNĂ EXPERIENȚĂ SIDERURGICĂ

În ultimii ani, la cocseria Combinatului siderurgic Hunedoara s-a format un nucleu de oameni bine pregătiți, cu o bogată experiență profesională. Prin perfecționările aduse de ei la regimul termohidraulic, capacitatea de producere a cocsului s-a mărit cu 12% față de cea proiectată, iar prin măsurile tehnico-organizatorice pentru întreținerea corespunzătoare a instalațiilor, bateriile de cocsificare sînt menținute în stare excelentă de funcționare. Pentru urmărirea atentă a procesului de cocsificare, funcționarea în cele mai bune condiții a instalațiilor și descărcarea la timp a cuptoarelor s-au montat dispozitive care înregistrează operativ cînd a avut loc operația de descărcare a fiecărui cupător, în parte. Raționalizarea fluxurilor de transport al cărbunelui și realizarea granulației — 96% sub 3 mm — permite o stampare corespunzătoare și un randament superior al cocsificării.

PRODUSE CU EFICIENȚĂ
ECONOMICĂ SPORITĂ

La Filatura — țesătorie din orașul Sinnicolaul Mare, finalizarea unor măsuri din programul de modernizare a fabricației a înscris recent o realizare merituoasă ce contribuie la folosirea cu mai bune rezultate a fibrelor recuperabile: o nouă tehnologie prin care s-au introdus în fabricație produse cu rezistență sporită din fire groase. Metoda asigură mai bună valorificare a materiilor prime și materialelor specifice procesului tehnologic, contribuind cu un spor anual la producția marfă, concomitent cu o importantă reducere a cheltuielilor materiale de producție.

REALIZĂRI ALE SPECIALIȘTILOR
ÎN MECANIZAREA AGRICULTURII

La S.M.A. Bethausen, jud. Timiș, în cadrul preocupărilor susținute privind creația tehnică, de curînd s-au finalizat două realizări în premieră pe țară, concepute și executate cu forțe proprii. Astfel, la semănătoarea SPC-8 destinată semănăturii culturilor prășitoare, s-a înlocuit transmisia de acționare a exhaustonului cu un multiplicator de turație conceput și realizat de localnici, folosind roți dintate recuperate de la tractoarele casate. Prin aceasta, consumul de motorină s-a redus cu 15—18 la sută,

uzura motorului a scăzut simțitor și s-a eliminat folosirea aluminiului pentru roțile de curea și consumul mare de curele trapezoidale. A doua realizare constă într-un echipament montat pe tractorul A—1801 IF destinat preluării și depozitării căpițelor realizate pe mașina MAC-3 și formării unor șire care să asigure conservarea bună a paielei, finului, vrejurilor de soia sau tocăturii de tulei, care compun aceste căpițe. Echipamentul creează posibilitatea supraetajării pe două rânduri a căpițelor și reducerea în acest fel cu 50 la sută a spațiului necesar depozitării. Echipamentul, se folosește în condiții optime și pentru clădirea în șire a baloților cilindrici de paie sau fin.

La Stațiunea pentru mecanizarea agriculturii din Berzovia a fost omologat prototipul unei lame nivelatoare ce poate fi folosită în agregat cu grapele cu discuri și cu colți. Primele lame de acest fel au fost utilizate cu succes la însămînțarea soiei și fasolei, lucrări care presupun un grad mai înalt de pregătire a patului germinativ.

NOUTĂȚI ÎN POMICULTURA
CĂRĂȘANĂ

În cadrul sectorului de ameliorare a solurilor de la Stațiunea de cercetare și producție pomicolă Caransebeș s-au testat noi secvențe tehnologice pentru pomii fructiferi specifici zonelor de cultură de pe melegurile bănățene. Astfel, au fost omologate, urmînd să intre în cultură, patru hibrizi de prun, patru soluri de măr din grupa Ionathan, trei de cireș și unu de vișin. Potențialul de producție și rezistență al acestora la dăunători este superior vechilor soiuri și hibrizi existenți în plantațiile pomicole.

La Ezeriș, aceeași Stațiune a amenajat, pe 100 ha., un poligon de cercetare pentru valorificarea superioară a terenurilor situate în pantă. S-au executat lucrări pentru combaterea eroziunii solului adecvate unor sisteme noi de plantare a pomilor, cu alei de trafic și benzi productive pentru fixarea versanților și intensificarea plantațiilor pe asemenea terenuri.

PENTRU SIGURANȚA CIRCULAȚIEI

La Întreprinderea „Electrotimiș” a fost realizată o nouă gamă de utilaje menite să contribuie la creșterea gradului de siguranță a circulației pe drumurile publice. Printre ele se numără o ingenioasă instalație cu raze X destinată controlului calității diferitelor tipuri de anvelope, precum și o

altă mașină capabilă să descopere automat orice dezechilibru al anvelopelor, ambele concepute la înalți parametri tehnico-funcționali.

DIN NOU PENTRU NATURA

Fotoclubul din orașul Lipova a organizat o expoziție de fotografii intitulată sugestiv „Puritatea naturii”. Cele 120 lucrări expuse, realizate de 33 artiști fotografi din jud.

Arad, cu imagini inspirate din natură, sînt tot atitea pledorii în favoarea prețuirii și respectării mediului înconjurător cu tot ce are el mai frumos, pămînt mînos, ape curgătoare, aer proaspăt, pomi și flori. Această inedită expoziție realizată dintr-o suită de secvențe fotografice, cu o mare putere de sugestie, constituie un veritabil act cultural, științific și în același timp o invitație la protecția și conservarea naturii.

ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ ÎN ȚĂRILE SCANDINAVE

Așa cum se știe, în țările scandinave (Suedia, Norvegia, Danemarca și Finlanda) există o diasporă ortodoxă rămânească organizată în parohii și filiale dependente de Arhiepiscopia pentru Europa Centrală și Occidentală cu sediul la Paris.

Primind binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române și la invitația preoților din Suedia, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a vizitat unele dintre aceste parohii în perioada premergătoare și cea a Sfințelor Paști ale anului 1989.

Prima parte a constituit-o parohia Malmö, unde funcționează P. C. Părinte Mihai Radu. La filiala din Copenhaga a acestor parohii, I.P.S. Sa oficiat sfînta liturghie cu prilejul Duminicii Floriilor, iar la parohia propriu-zisă a slujit denia din Lunea Patimilor. După ambele servicii religioase au avut loc întîlniri cu credincioșii.

În aceeași zi de luni 24 aprilie a.c., postul de radio Stockholm-I a transmis din studioul Malmö un program religios la care și-au adus contribuția preotul Mihai Radu și formația corală a parohiei. La sfîrșit, I.P.S. Mitropolit Nicolae a transmis ascultătorilor cuvenitele urări de Sfintele Paști.

Înaltul ierarh s-a deplasat apoi la Lund, renumit centru universitar, spre a-l vizita pe savantul profesor Alf Lombard, întemeietorul catedrei de limbă română de la Universitatea respectivă, căruia i-a exprimat sentimentele de admirație cu care îl înconjoară toți românii și i-a dăruit exemplare din edițiile jubiliare ale Bibliei lui Șerban Cantacuzino (1688) și Noului Testament de la Alba Iulia (1648), apărute în cursul anului precedent.

Între 25—27 aprilie a.c. I.P.S. Mitropolit Nicolae s-a aflat la Göteborg, unde parohia ortodoxă română este păstorită de P.C. Părinte Neculai Enache. Oficierea deniei din Miercurea Patimilor a fost urmată de o întîlnire cu credincioși prezenți. Înaltul ierarh, asistat de preotul locului, a avut și aici întîlniri cu unele personalități locale ca spre pildă dl. Hassel Birger, membru în Consiliul Bisericii neluterane.

Între 27 aprilie — 3 mai, I.P.S. Mitropolit Nicolae a vizitat parohia ortodoxă română din Stockholm, păstorită de P.C. Părinte Anton Poșircă, unde I.P.S. Sa a oficiat slujba Prohodului Domnului, slujba Învierii, sfînta liturghie și vecernia Învierii. La serviciile divine din ziua Învierii a participat și P.C. Părinte Ioan Stan, protopop misionar. După sfînta liturghie arhierască din Duminica Paștilor, o masă de prînz i-a reunit pe pe toți credincioșii veniți la biserică.

În cursul zilelor petrecute în capitala Suediei, I.P.S. Mitropolit Nicolae, însoțit de P.C. Părinte Anton Poșircă, a vizitat pe I.P.S. Mitropolit Paulos al Patriarhiei ecumenice, apoi familia pastorului Ingvar Örebäck, superiorul bisericii „Adolf Fredrik”, unde se oficiază serviciile divine și pentru credincioși ortodocși români, precum și pe dl. Thord Ove Thordson, responsabilul financiar al Consiliului Bisericii neluterane.

Prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae în mijlocul preoților și credincioșilor ortodocși români din Suedia le-a adus o așteptată mîngiere sufletească, cu atît mai mult cu cît le-a transmis binecuvîntările Întîistătorului Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Patriarh Teoctist și i-a asigurat de dragostea confratilor de pe meleagurile natale. Întreaga vizită s-a constituit într-o manifestare a unității ortodocșilor români aflați în țările scandinave în jurul altarelor Bisericii noastre strămoșești.

ALTE MANIFESTĂRI ANIVERSARE CONSACRATE TRICENTENĂRULUI „BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI”

Tricentenarul celei dintii Biblii tipărită integral în limba română (1688) și noua ei ediție jubiliară (1988), apărută grație purtării de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, continuă să fie marcat ca eveniment editorial de cea mai mare importanță, în cadrul altor simpozioane și conferințe desfășurate în străinătate.

Astfel, în perioada semestrului de iarnă al anului universitar 1988—1989, pr. prof. dr. Viorel Ioniță de la Institutul teologic universitar din București a prezentat un serial de conferințe pe această temă la Facultățile de Teologie din Eichstätt, Erlangen, Heidelberg și München (R.F.G.). Cu același prilej, din partea P.F. Patriarh Teoctist au fost donate exemplare din această ediție jubiliară a Bibliei în limba română. O conferință identică a avut loc în ziua de 15 martie a.c. la Institutul teologic „Saint-Denis” din Paris, susținută de prof. dr. Emilian Popescu de la Institutul teologic universitar din București.

În zilele de 30—31 martie a.c. la Facultatea de Teologie a Universității din Tesalonici (Grecia) au avut loc două manifestări sărbătorești. Cea dintii s-a desfășurat în cadrul programului de studii post-universitare organizate de Secția biblică a Facultății, cu participarea cadrelor didactice universitare, a unor profesori din învățământul mediu teologic, a doctoranzilor și studenților. Au conferențiat prof. Ioannis Calanis, conducătorul secției biblice a Facultății de teologie din Tesalonici și pr. asist. Constantin Coman de la Institutul teologic din București.

Cea de a doua manifestare aniversară a avut loc în amfiteatrul central al Facultății de Teologie. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de prof. Ioannis Karavidopoulos, care s-a referit pe larg la importanța momentului „Bibliei de la București”, ca și a reeditării ei într-o ediție jubiliară.

Din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist a fost transmis, apoi, un mesaj adresat participanților, prezentat de pr. asist. Constantin Coman, care a susținut în continuare conferința intitulată „Secolul al XVII-lea românesc și Biblia de la București”.

Cu prilejul ambelor manifestări aniversare, din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist au fost donate un număr de exemplare din ediția jubiliară a „Bibliei de la București” (pr. Ștefan Buchiu).

BISERICA ORTODOXĂ DIN MAREA BRITANIE

În Marea Britanie există astăzi 143 parohii ortodoxe, majoritatea lor fiind înființate în ultimul pătrar al veacului nostru. Există 116 preoți și 11 episcopi, dintre care opt se află sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice. Dintre comunitățile ortodoxe, cea mai numeroasă este cea greco-cipriotă care numără aproximativ 200 000 credincioși.

Menționăm și cele două parohii ortodoxe române — „Sf. Mare Mucenic Gheorghe” de la Londra și respectiv „Sf. Mare Mucenic Dimitrie”, din Birmingham — ambele deservite de vrednicul preot Silviu P. Pufulete, care împreună cu comunitățile respective exprimă prezența spiritualității ortodoxe românești în Marea Britanie. (cf. „Episkepsis”, nr. 411/15 ianuarie 1989, p. 9) (pr. dr. Ioan V. Dură).

RECUNOAȘTEREA ORTODOXIEI ÎN BELGIA ȘI LUXEMBOURG

Statul belgian a recunoscut Biserica Ortodoxă din acea țară în anul 1985. Trei ani mai târziu, în anul 1988, erau recunoscute 22 parohii ortodoxe în Belgia, iar slujitorii acestora deveneau retribuiți de stat.

Menționăm că printre cele 22 parohii ortodoxe din Belgia se numără și comunitatea ortodoxă română „Buna Vestire” de la Bruxelles, condusă de vrednicul preot Vasile Palade.

La 6 ianuarie 1989, Ortodoxia a fost recunoscută și în Luxembourg, unde astăzi funcționează două parohii: una grecească și alta rusească. (Cf. „Episkepsis”, nr. 413/15 februarie 1989, p. 9). (pr. dr. Ioan V. Dură).

CEA DE A IV-A CONSULTAȚIE A ȘCOLILOR TEOLOGICE ORTODOXE

Între 13—19 februarie 1989, în localitatea Suprasl (Polonia) a avut loc consultația internațională „SYNDESMOS” IV a școlilor ortodoxe de Teologie, găzduită de Biserica Ortodoxă din Polonia. La conferință au participat profesori și unii studenți din U.R.S.S., România, Grecia, Cehoslovacia, Finlanda, Franța, S.U.A., Canada, Liban, Egipt și țara gazdă Polonia.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost constituită din arhim. Casian Crăciun, inspector patriarhal cu probleme de învățământ; diacon asist. Ioan Leb de la Institutul teologic universitar din Sibiu și asist. Ion Chivu de la Institutul teologic universitar din București.

Tema conferinței a fost intitulată „Studiile teologice și viața parohială”.

Înainte de începerea lucrărilor, participanții au fost primiți de I.P.S. Mitropolit Vasile al Varșoviei și primat al Bisericii Ortodoxe a Poloniei, care a oferit șefilor de delegații ordinul „Sf. Maria Magdalena” al Bisericii Ortodoxe a Poloniei.

Participanții la consultație au analizat — într-o frumoasă comuniune ortodoxă — diferite aspecte legate de teologie și slujire în parohie, care au fost prezentate în numeroase referate.

Delegații români au evidențiat preocuparea Bisericii Ortodoxe Române de a orienta studiile de teologie și pe viitorii slujitori ai altarelor spre viața autentică a comunităților parohiale, precum și duhul înnoitor pe care îl traversează învățământul teologic românesc grație purtării de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. În cadrul unei serii a Teologiei românești, cu proiecții de diapozitive, au fost oferite participanților, din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, un număr de exemplare din ediția jubiliară a „Bibliei de la București”, ca și a „Noului Testament de la Alba Iulia” (pr. Ștefan Buchiu).

CURSURI DE TEOLOGIE ORTODOXĂ ROMÂNEASCĂ ȚINUTE ÎN STRĂINĂTATE

În perioada semestrului de iarnă 1988/1989, pr. prof. dr. Viorel Ioniță de la Institutul teologic universitar din București a predat un curs despre Biserica Ortodoxă Română, în calitate de profesor oaspete, la Facultatea de Teologie din cadrul universității catolice din Eichstätt (R.F.G.).

Cursul a cuprins următoarele teme: prezentare generală a Bisericilor Ortodoxe de tradiție bizantină; raportul dintre teologie și spiritualitate din punct de vedere ortodox; coordonate ale istoriei poporului român; pătrunderea creștinismului pe teritoriul actual al României și etapele principale ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române; situația actuală a Bisericii Ortodoxe Române; ecumenismul practic local din România; relațiile actuale ale Bisericii Ortodoxe (cu referire specială asupra contribuției Bisericii Ortodoxe Române) cu Bisericile Vechi orientale, cu Biserica Vechilor-catolici, cu Biserica Anglicană, cu Bisericile protestante și cu Biserica Romano-Catolică.

Alte teme privind organizarea și activitatea Bisericii Ortodoxe Române au fost prezentate în cadrul orelor de seminar, fiind însoțite de imagini și alte materiale ilustrative.

În afara programului de cursuri și seminarii, pr. prof. dr. Viorel Ioniță a ținut conferințe la Facultățile de Teologie de la Erlangen, Heidelberg și München, în cadrul cărora a fost prezentată și ediția jubiliară a „Bibliei de la București”.

Din partea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, au fost donate un număr de exemplare din această ediție bibliotecilor acestor Facultăți de Teologie (pr. Ștefan Buchiu).

PRIMUL INSTITUT ORTODOX DE MISIONARISM DIN S.U.A.

De curând și-a început activitatea, în orașul Saint Augustin din Florida (S.U.A.), primul Institut ortodox de Misionarism din America, purtând numele „Sfântul Fotie, Patriarhul Constantinopolului”.

Institutul a fost întemeiat de Arhiepiscopia ortodoxă greacă din S.U.A. și editată, în engleză și greacă, revista „Ierapostoli” („cf. Episkepsis”, nr. 411/15 ianuarie 1989, p. 10) (pr. dr. Ion V. Dură).

MANĂSTIRE ORTODOXĂ CONSTRUITĂ ÎN IORDANIA

În ziua de 6 decembrie 1988 — de sărbătoarea Sf. Ierarh Nicolae — P.F. Patriarh Diodor I al Ierusalimului a binecuvîntat deschiderea noului mănăstiri ortodoxe de la Aka-ba, în Iordania. În afara bisericii, mănăstirea dispune de clădiri în care, cu începere din septembrie 1989, va funcționa o școală primară și un liceu pentru elevi iordanieni ortodocși. S.O.P., nr. 137/aprilie 1989, p. 9, (pr. dr. Ion V. Dură).

INTRUNIREA COMITETULUI EXECUTIV AL C.E.B.

Între 12—18 februarie 1989, la Geneva a avut loc întrunirea Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, consacrată dezbaterii mai multor probleme, printre care cea a „unei teologii vitale și concrete în cadrul C.E.B.”. De aceea, la această sesiune au participat, alături de membrii Comitetului Executiv, și un număr de invitați care au lucrat sau lucrează în cadrul acestui organism religios internațional.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, membru al Comitetului Executiv, iar ca invitat protos dr. Daniel Ciobotea, consilier patriarhal la sectorul „Teologie contemporană și ecumenism”.

Problema dezbătută s-a aflat în atenția conducerii Consiliului Ecumenic, în-deosebi de la Adunarea generală de la Vancouver (1983), cînd s-a cerut „mai multă co-herență și unitate teologică în cadrul C.E.B.”.

Pe agenda de lucru s-a aflat și propunerea de ansamblu a secretarului general, dr. Emilio Castro, privind o restructurare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în funcție de mutațiile intervenite și perspectivele de viitor ale lucrării pentru unitatea Bisericii. Comitetul Executiv a examinat apoi un număr de rapoarte, printre care cel cu privire la responsabilitățile Bisericilor membre față de C.E.B., pe marginea căruia au fost formulate recomandări menite să stimuleze colaborarea și efortul tuturor pe linia restituirii unității Bisericii (pr. Ștefan Buchiu).

REUNIUNEA BIROULUI COMISIEI INTERNAȚIONALE DE ISTORIE ECLESIASTICĂ COMPARATĂ

Între 16—18 martie 1989 a avut loc la Paris o reuniune a Biroului Comisiei internaționale de istorie ecleziastică comparată (CIHEC). Printre participanți s-a numărat și prof. dr. Emilian Popescu de la Institutul teologic universitar din București, membru al Biroului.

În cadrul reuniunii au fost dezbătute două probleme: pregătirea Congresului comisiilor de istorie ecleziastică de la sfîrșitul lunii august 1989, de la Geneva, precum și fixarea tematicii și raporturilor pentru Congresul internațional al istoricilor care se va desfășura la Madrid în august 1990.

După încheierea reuniunii, prof. Emilian Popescu a susținut la Institut Teologic Saint Denis din Paris o conferință consacrată aniversării tricentenarului „Bibliei din București” și reeditării ei în 1988 (pr. Ștefan Buchiu).

VECERNIE PANORTODOXĂ ÎNTR-O CATEDRALĂ EVANGHELICĂ

În seara duminicii din 19 martie 1989 (Duminica Ortodoxiei), catedrala Evanghelică „Sf. Matei” din München (R.F.G.) a găzduit oficierea unei vecernii panortodoxe, cu participarea unui episcop și a numeroși preoți reprezentînd toate Bisericile Ortodoxe auto-cefale care au credincioși în acest oraș. Predica tratînd subiectul „Postul Mare în doc-trina ortodoxă” a fost rostită de P.C. Părinte dr. Mircea Basarab, parohul comunității ortodoxe române din München.

După oficierea serviciului religios, toți cei prezenți au putut viziona și o expoziție de icoane, cărți și discuri, ca expresie a vieții spirituale a diferitelor Biserici Ortodoxe autocefale surori („Ordinariats Korrespondenz”, nr. 11/1989, p. 6, C. Izvernari).

ETERODOCȘII ORIENTALI AUGMENTEAZĂ ROLUL FEMEII

Cu ocazia întrunirii bienale desfășurate la Kottayam în iulie 1988, Sinodul episcopilor din Malankar (Biserica Siriană Orientală), s-a declarat de acord să procedeze la unele schimbări privind unele dintre vechile practici liturgice, pentru a se intensifica rolul femeilor.

Astfel, de acum nu numai băieții, ci și tinerele fete, pot intra în altar spre a săruta prestolul împreună cu Evanghelia, ca expresie a incorporării lor în preoția împărătească, prin Botez și Mirungere. De asemenea, episcopii au desființat alte două obiceiuri locale: acela ca primul copil botezat într-o cristenită nou sfințită să fie băiat și ca primul copil botezat în fiecare an într-o eparhie, după sărbătoarea Botezului Mântuitorului Iisus Hristos, să fie băiat.

Deopotrivă, episcopii încurajează femeile să citească cu glas tare pericopele din Biblie, în timpul liturghiei și să ia parte la întrunirile generale ale parohiilor locale. („Ecumenical Press-Service”, 1—5 august 1988, p. 10).

ATITUDINE ANGLICANĂ ÎMPOTRIVA HIROTONIEI FEMEILOR ÎN TREAPTĂ EPISCOPALĂ

Episcopii din S.U.A. aparținând Bisericii episcopale anglicane, afiliați Misiunii catolice și evanghelice tradiționaliste, au afirmat în toamna anului 1988, că nu vor recunoaște hirotonia nici unei femei în treaptă episcopală, în opoziție cu cei care au ales-o pe rev. Barbara Harris să devină episcop asociat al Episcopiei de Massachusetts.

În declarația semnată de șase episcopi activi și trei din rândul celor pensionați se arată că acea alegere este „un atac direct la adresa unității Bisericii, nu numai în Statele Unite, ci și în întreaga Comuniune anglicană. Niciodată până acum nu a mai existat o femeie episcop în Comuniunea anglicană, o comuniune largă, alcătuită din 28 Biserici independente din întreaga lume, inclusiv Biserica episcopală din Statele Unite”.

Semnatarii declarației au mai avertizat: „Credința istorică a anglicanismului va fi iremediabil compromisă dacă B. Harris va fi hirotonită și dacă va ocupa un loc în camera episcopilor, în cadrul Bisericii episcopale”. De asemenea ei au arătat că nu se vor putea considera în comuniune cu aceasta și nici nu vor accepta vreunul dintre actele episcopale oficiale de ea, cum ar fi hirotonirile sau confirmările. („Lutheran World Information”, 6 oct. 1988, p. 10).

CITEVA GÎNDURI ASUPRA „BIBLIEI DE LA BUCUREȘTI”

Prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române, Biblia de la București din 1688 a văzut din nou lumina zilei, la trei veacuri de la prima apariție. La redactarea ei au colaborat o parte dintre cei mai reprezentativi cînturari ai noștri.

S-au împlinit, deci, trei sute de ani de cînd a văzut lumina zilei, pentru întia dată, Biblia întreagă în dulcele grai romănesc. Importanța culturală și religioasă a acestui monument istoric al literaturii noastre este colosală. Biblia din 1688 este virful muntelui Ararat, ca un sfîrșit vizibil și auzit, după retragerea potopului. Ceea ce s-a întimplat la alte popoare, era prea firesc să se întimplă și în dezvoltarea culturală a poporului nostru. S-au deschis și la noi școli organizate mai bine și s-au ivit cîrți tipărite în graiul nostru străbun. Oricine își va lua osteneala să răsfoiască atît de bine îngrijitele pagini ale întiului volum din *Bibliografia romănească veche* va putea afla cu ușurință numărul cîrților tipărite odinioară pe spațiul nostru romănesc.

„Biblia de la București” din 1688, răspîndindu-se în toate meleagurile locuite de români, a contribuit esențial la unificarea cugetului și graiului, a convingerilor și nevoilor poporului nostru dreptcredincios. Servind ca temelie la dezvoltarea limbii literare romănești, Biblia a dat tuturor credincioșilor Bisericii noastre străbune, care se obișnuiseră a cerceta Casa Domnului, un bun prilej să-și însușească anumite cuvinte și locuțiuni din cuprinsul ei, introducîndu-le în tezaurul lexical al graiului romănesc. Această pătrundere a cuvîntului biblic în graiul poporului o găsim bine exprimată în versurile preotului A. Mateevici:

„Limba noastră-i limbă sfîntă,
Limba vechilor Cazanii,
Pe care-o grăiesc și-o cîntă
Pe la vatra lor țărani”.

„Biblia de la București” este sinteza tuturor eforturilor cînturarilor români, pentru a înveșmînta cuvîntul Domnului în haina limbii naționale.

În istoria Cărtii Sfinte la români, momentul 1688 s-a impus în mod deosebit. Anul 1688 rămîne deschizător de epocă, deoarece Biblia aceasta a servit ca bază pentru toate edițiile romănești ulterioare ale Sfintei Scripturi. Aceeași realitate îl va fi îndemnat pe mitropolitul Andrei Șaguna să considere „Biblia de la București” ușa cerească prin care a pătruns poporul nostru în cîmpul civilizației creștine, găsind cărarea spre conștiința lui Dumnezeu, spre lucrarea mintuitoare”

Pr. prof. dr. N. NEAGA

SATUL NOSTRU DE ASTĂZI

Port în mine, nealterată, icoana sfîntă a satului din care am văzut lumina zilei. De el se leagă toată copilăria și adolescența mea, pînă în ziua în care mi-am luat zborul și am trecut în rîndul oamenilor cu muncă și răspundere, asemenea celor din jurul meu. E un sat ca oricare altul, așa cum l-a văzut Creangă sau Coșbuc și așa cum l-au

cîntat Slavici sau Sadoveanu: cu o turlă de biserică pe deal și cu o apă care, chiar dacă nu se numea Ozana, ne chema vara la scaldă și iarna la gheață, cu patine de oase și schiuri făcute cum ne tăia capul.

Fug amintirile în urma vieții și la începutul ei. Stau în răspintia lor, cu ochii închiși, cu amintirile pîlc, ca un stol de rîndunele sub strășina toamnei. Le las să zboare și să se joace, și le urmăresc cu ochii de vis și cu visul în ochi, cum ele zburdă și eu tac și-mi spun, odată cu Blaga, că într-adevăr eternitatea s-a născut la sat.

Fug amintirile și eu le urmăresc cum stau în ulița copilăriei. Pe atunci ulița era numai pămînt și praf. Nu era nici asfalt, nici beton și nici borne care să lumineze noaptea și să-ți dărufesc o circulație, vrednică de vremea zborurilor cosmice. Ziua ulița era liniștită, somnolentă și tristă. Mai degrabă era bolnavă și noi nu știam: tinjea după noi. Seara era alta: atunci căpăta viață și noi eram stăpîni ei. Ulița se bucura și ne suridea cu nevăzute ispite. Vara sau iarna, primăvara sau toamna, ea era aceeași: ulița copilăriei, a chiotelor și a jocului, a fericirii și, a visului, căci ea a rămas ceea ce a fost de la facerea lumii și a copiilor: candelă de veghe a copilăriei cu joacă și jucării, vedenie a omului de mai tîrziu care caută în suflet vedenii risipite peste leagănul vieții.

Au trecut ani de atunci. Și cele de atunci s-au schimbat și ele. Și odată cu ele și-au schimbat chipul și copiii de atunci și satul cu ulifele lui. Altfel arată satul meu și altul este acum. Și eu mă bucur pentru toate primenile astea care i-au schimbat înfățișarea și chipul, că unul care participă cu o insufleteire entuziastă la procesul de adaptare la o viață urbanizată, civilizată, modernă. De aceea a înlocuit lampa de gaz cu becul electric, și fluierul cu radioul și televizorul. Școala de azi e o clădire cu o arhitectură nouă, modernă, luminoasă și vrednică de funcția pe care o are de așezămînt al luminii. Dispensarul — ba pe alocuri și spitalul — e la îndemîna oricui, căci din fericire, ne găsim printre primele țări din lume care dispunem de cel mai mare număr de medici la zece mii de locuitori. Căminul cultural și cinematograful nu lipsesc azi nici chiar din cel mai neînsemnat sat care nu figurează pe nici o hartă a țării. Țăranul nostru a înlocuit carul cu boi cu mașina, și nu oftează după plugul de lemn atîta vreme cît tractorul de optzeci de cai putere îi ușurează munca. Nu mai seamănă nici cu mîna, nici cu sacul la subsori. Nu se mai mulțumește cu un pat de odihnă, ci și-a schimbat casa cu mobilă și confort. Țăranul vrea să știe cum se poate ajunge la o recoltă sporită, cum poate scoate pămîntului mai multă roadă. De aceea citește cărți pe înțelesul său, sau răsucește butonul aparatului de radio și află ceea ce îl interesează și ceea ce este în lume. Setea de a ști, foamea de a cunoaște nu i-au adus-o nici boierul și nici logofetii și arendași ca Dinu Păturică și Tănase Scatiu. Cu alte cuvinte, el nu mai vrea să trăiască așa cum au trăit bunicii sau părinții lui. El cere altceva vieții, dar și lui însuși. Pămîntul a căpătat o nouă valoare, necunoscută pînă acum. Piatra s-a spulberat sub pumnii lui, apa a fost zăgăduită de brațele lui puternice, mlaștinile au secat. Viața materială i se desfășoară pe alte coordonate decît cele ce au fost, iar viața spirituală se dezvoltă pe alte dimensiuni. Modul de a se îmbrăca, felul de a vorbi și de a se comporta în societate este deosebit de cel de acum o jumătate de veac. Vocabularul lui a evoluat cu totul și asta l-a învățat să pretindă altceva, și l-a obligat ca și el să fie altul, să dea altceva, și încă într-o viziune nouă de cum a făcut înaintașii lui. A asimilat cunoștințe și teorii noi despre creșterea animalelor sau mărirea producției, a descoperit taina recoltelor bogate și avantajele muncii mecanizate. Cu un cuvînt, economia agrară nu mai este o împărăție hărăzită citorva.

Cert, țăranul și satul lui în zilele noastre arată altfel, arată frumos. Viața idilică a satului pur, cu candori ancestrale și imagini patriarhale au murit, și era firesc să fie așa căci și omul de la țară a vrut să se bucure de poezia noului. Altele îi sînt astăzi sentimentele ce-i încearcă inima, și altele aspirațiile.

Casa lui nu mai e bojdeuca de ieri cu două odăi, cu prispă de pămînt și stilpi de lemn. Urmăriți și cercetați cu atenție casa de astăzi a țăranului nostru, și luați seama la tendința lui de urbanizare, la dragostea lui pentru frumos, și asta înseamnă că viața de oraș nu-l sperie. Din contră, ea i-a deschis orizonturi noi și el le-a acceptat bucuros. De aceea și-a construit casă din material trainic, cu o arhitectură nouă, necunoscută lumii de la sat. Are preferință pentru odăile mari bine aerisite și larg luminate, fără ca să părăsească stilul țărănesc atît de firesc lui.

Curtea e plină de pomi și flori, și florile astea le întâlnești tot anul. Dragostea lui pentru flori vine din bătrâni și nu se poate despărți de ea. Ei l-au învățat că floarea îl întărește pe om și-i înfrumusețează casa. Florile sînt obrazul geamăn al sufletului nostru. În chipul lor multicolor găsim propriile noastre bucurii și dureri. Ele își au taina lor, cîntecul lor, poezia lor, și sufletul omului nu este străin de taina lor.

Nicăieri nu se deschide inima țaranului nostru mai mult decît în lumea florilor. Cîntecele lui încep cu „Foaie verde”, și în ele își cîntă dorul, dragostea, bucuria, tristețile. Florile își au viața lor, o viață cosmică înfrățită cu viața omului și totul se desfășoară după un tipic, după o rînduială, aceeași de veacuri. Ele i-au inspirat cîntecul larg al vieții și cîntecul trist al morții. Ciobanul „Mioriței” moare în mijlocul naturii, și moartea lui o trăiește și cerul și pămîntul, cu toate ale lui.

Florile sînt vis și cîntec, și ele îl fac pe om să-și deschidă sufletul într-un grai plin de frumusețe și euforie. Busuîlocul, floarea dragostei, nu lipsește din nici o ogradă. Și nici mușcata, cu simbolul ei de întinerire, de îmborsărire și de întoarcere la viață. De aceea și curtea și casa sînt pline de flori, căci fără ele nu simte că e om și nu poate trăi în lume. E mulțumit și încîntat de ograda lui, precum și de copiii săi, care pot învăța în cele mai înalte școli din zilele noastre și pot ocupa slujbe cu multă răspundere.

Hotărît lucru, nici țaranul și nici satul lui de azi nu mai seamănă cu cel de ieri, cu acel sat cu ulițe strimbe și case îngrămădite ca niște ulcele într-o zi de tirg. Alta e icoana satului românesc de azi, și țaranul e mindru de acest chip nou, de aceste primeneli. Pentru nimic în lume nu s-ar mai putea întoarce la ceea ce a fost ieri. Nu ar vrea — și nici nu ar mai putea — să trăiască așa cum au trăit cei dinaintea lui.

Viața de ieri nu-l mai poate chema înapoi; el privește înainte. Și privește cu încredere, cu optimism și nădejde, știind că ostenele muncii lui sînt pentru buna stare a tuturor din jurul său. Și asta e fericirea cea mai mare pe care satul românesc de azi a adus-o în sufletul fiilor săi, și asta constituie bucuria noastră a tuturor, înfrățiti de același crez: binele nostru și al patriei noastre.

Preot EMANUEL COPĂCIANU

MARIA MAGDALENA

(continuare)

de : preot EMANUEL COPĂCIANU

Ierusalimul întreg, din palat și pînă la colibă, fusese într-o mare fierbere. Oamenii continuau să se frămînte și să-și arate nemulțumirea față de procuratorul român, Pilat. Acesta, spre a fi pe placul Cezarului de la Roma, adusese bustul împăratului și steagurile aquilei romane în fața marelui templu.

- Le va pune în sfînta sfîntelor, insinua cite unul.
- Iată ce vor să facă păgîni din legea noastră, spuneau alții.
- Să îndrăznească numai și atunci nu vom mai ști nici de noi și nici de ei.
- Se spune că are de gînd să atace și vîstieria templului.

Așa ceva nu s-a întîmplat nici în vremea robiei babilonice. Dar dacă vrea să-l ajungă minia lui Iehova și urgia poporului n-are decît s-o facă.

Și Pilat a făcut și una și alta.

Oamenii s-au plîns și au cerut să nu li se defaime legea și nici templul părinților să nu li se spurce. Pilat s-a supărat și el și i-a amenințat :

- Vă voi ucide pînă la unul.
- N-ai s-o faci, au zis ei. Cine ești tu ?
- Grecii au dat lumii înțelepciunea, romanii au dat puterea. Iar voi, voi ce ați dat ?

Noi am dat ideea unui Dumnezeu, stăpin al înțelepciunii și al puterii, s-au semetit ei.

Pilat a socotit răspunsul ca o amenințare la adresa puterii romane și ca soldat al imperiului roman era dator să se apere. Și s-a apărut cum a putut : a ucis mai bine de trei mii de iudei, iar pe alții i-a trimis la temniță.

— Ne vom plînge împăratului Tiberiu, au hotărît răzvrătiții.

Nu e bine, și-a zis procuratorul Pilat care se temea de Tiberiu, căci vina lui era aceea că se amestecase în treburile religioase ale iudeilor. Ordinul împăratului era cert : săpînirea romană nu are nici un amestec în astfel de treburi.

— Noi nu avem nimic cu puterea romană, au adîmecat ei mîeroși. Noi, vrem să nu ni se pingărească templul și să nu ni se jignească conștiința noastră religioasă. Atîta vrem.

Și Pilat, minios și învins, a cedat. Dar oamenii continuau să se frămînte, și să se împotrivescă nădăjduind în noi biruințe pentru ziua de mîine, în timp ce soarele cobora spre apus, iar razele lui păreau că se topec în zărlile amurgului.

În umbra chiparoșilor, minunat înfloriți — între care Veronica își ridicase casa — femeile lucrau deosebit de voioase haine ușoare de vară. Celorlalte li se mai alăturaseră, nu de mult niște femei din Betania, două surori, Marta și Maria și prietena lor, Tavia, cea mai tinărară între toate.

Maria Magdalena tocmai vorbea despre ultimele întîmplări din viața ei; cu o emoție ce parcă și acum o tulbura.

— Și de ce l-ai părăsit pe Antonio care îți împlinea toate dorințele ? întrebă Marta de la locul ei.

— Vezi tu, e greu pentru o femeie să spună de ce vrea una sau alta. Și e și mai greu să știe pentru ce lasă un bărbat spre a urma un altul.

— Și totuși... stăruie Marta.

— Poate dorința mea de a-L cunoaște pe Iisus, despre care auzisem atâtea lucruri minunate. Se spuneau atâtea despre El, că eu nu știu dacă altcineva în locul meu n-ar fi făcut același lucru. Cînd mă gîndesc cîteodată la viața pe care am dus-o înainte, mi se face rușine că mă prinde și mila și mila de mine însămi. Veronica este aceea care a făcut începutul acestei schimbări; ceilalți n-au făcut decît să pună picătura de apă la fădăcina plantei ca să înflorească. Asta sînt astăzi și așa mă simt: o floare într-o grădină uriașă al cărei stăpîn este Nazarineanu nostru.

— Da, Magdalena, asta ești tu și parcă tot așa ne simțim și noi, spuse Suzana emoționată de vorbele ei.

— Credeți-mă, reluă Magdalena, simt că de acum nu-L voi părăsi pentru nimic în lume.

— Nici noi, întăriră ele spusele acesteia.

— Iar eu nîcînd nu am fost mai fericită ca acum de cînd mă aflu printre voi, spuse Tavita punînd cîteva vreascuri de lemn uscate pe foc și turnînd o oală de apă în vasul carea firbea alături.

Apoi, după o clipă de tăcere, Maria Magdalena, continuîndu-și lucrul său, zise:

— Cred că numai prin Iisus am învățat să cunosc viața. N-am auzit pe cineva vorbind mai frumos ca El. Cuvîntul Lui e ca un balsam pe o rană: tămăduiește, încălzește și naște un alt om în noi. Eu zic că lumea, nîcînd n-a mai avut un prooroc ca El.

— Cam tot asta cred și eu, răspunse Ioana privind lung în zărea în care amurgul cobora alene.

— Firește că așa este, rosti Maria lui Cleopa scăpînd lucrul din mînă. Nu demult ne cerea să ne rugăm unii pentru alții și să ne iubim unii pe alții, dragostea fiind piatra de capăt în om.

Maria Magdalena asculta tăcută, furată de propriile ei gînduri... sau, poate, de propriile ei amintiri. Și ea se rugase pentru alții... și pentru Stihus pe care-l omorise Pandera... dar și pentru Pandera care neputînd trăi fără ea se spînzurase de creanga unui pom. Cînd a auzit vestea, s-a înfricoșat și i-a părut rău, căci și-a adus aminte de cuvintele lui Iisus: „Vai de acela prin care vine sminteala”.

— Așa o fi, zise Veronica, dar nu tu ai fost sminteala lui Pandera.

— Știu eu? a zis ea cu înîmă grea. Și intristată, s-a rugat și pentru el și pentru ea. Și pentru el și pentru Rufus și pentru Marcellinus și pentru Antonio... se întreba, uneori, dacă el mai trăiește și dacă mai este supărat pe ea... în ziua în care trebuia să-l însoțească la Colonich, l-a părăsit și s-a dus în casa lui Simon leprosul...

Prin Magdala n-a mai trecut... și nici prin Tiberiada. Găsea că nu avea de ce să mai treacă prin locuri care-i trezeau amintiri ce o dureau. Maria aceea de atunci a murit acolo; cea de acum e alta și locul ei este alături de Nazarinean chiar dacă unii l-l urăsc...

— Așa e... de ce L-or fi urînd unii oameni pe Iisus? se întreba ea, oftînd ușor.

— Pentru că ei sînt răi și el e bun. Da, este atît de bun și iată de ce s-a hotărît să-L urmeze. E cel mai bun dintre toți oamenii pe care l-a întîlnit. Alături de El se simte o floare curată ca roua dimineții... o floare albă pe care dimineța și picură argînții de rouă, înveselind-o și făcînd-o să crească. Ea era floarea, vorbele Nazarineanului erau boabele de rouă. El a schimbat-o, El a făcut-o să crească și să înflorească, și El a făcut-o să-L urmeze și să-L slujească. Și nu era numai ea: mai erau Veronica, Suzana, Salomeia, Ioana lui Cusa; Maria lui Cleopa, Ursula, Naomi și altele. Naomi nu mai era slujnica lui Nicodim: era femeia de încredere a casei lui Pilat, slujind-o pe soția procuratorului roman, Claudia Procula. Pilat avea nu mai puțin de trei sute de oameni în slujba sa. Cînd a avut nevoie de o evreică, Nicodim i-a vorbit de Naomi, lăudînd-o.

— Dacă Naomi este așa cum zici, atunci să vină, a hotărît liniștit procuratorul.

A a ajuns Naomi la curtea lui Pilat. Reședința era într-una din aripile laterale ale strălucitului palat al marelui Irod și în care, crudul, ambițiosul și îngimfatul Pilat se simțea mai bine decît ilustrul său înaintaș. Frumoasa și bogata stăpînă făcuse din Naomi o confidentă statornică a sentimentelor ei pentru Nazarinean pe care, din întîmplare, îl auzise odată vorbind. Cum nu era singură, s-a dat mai deoparte, ca să nu i se ia seama vrînd să-L asculte. Și ceea ce a auzit atunci, nu mai avea să uite niciodată:

...Porunca mea este aceasta: Să vă iubiți unul pe altul... dragoste mai mare decât aceasta ca cineva să-și pună sufletul său pentru prietenii săi, nimeni nu are*...

Așa a vorbit atunci Nazarineanu și frumosa Claudia Procula n-a uitat. Și nu putea să uite pentru că alte legi și alte rânduiri erau în lumea în care se născuse și de unde venea ea: dreptul celui mai tare era o lege pe care o știau toți din împărăția Romei alcătuiți din stăpini, supuși și rebeli. Cum putea iubi un roman pe un grec sau pe un part, pe un sirian sau pe un iudeu când aceștia erau dușmani lor? Firește, nevasta înaltului procurator auzise prea bine despre această nouă lege a dragostei, dar cum nu o înțelegea prea bine, adeseori o întreba pe Naomi:

— Ce fel de învățătură este asta?... eu, roman, care stăpinesc lumea, să mă cobor cu dragostea mea în casa plebeului sărac sau să întind mina vrășmașului meu. Tu, cum crezi, Naomi, că vine asta?

— Vine bine, stăpînă. Uite, vine așa că trebuie să uităm răul pe care ni l-a făcut cineva, să răsplătim ura cu dragoste, și să iubim pe vrășmașul nostru, pentru că toți sîntem frați și fii ai unuia și aceluiasi Dumnezeu.

— Cum, Naomi, vrei să spui că și sclavul și împăratul sînt aceiași?

— Da, stăpînă, înaintea Lui toți sîntem una.

— Tu zici asta? a întrebat Claudia contrariată.

— Nu eu zic asta, stăpînă, ci El.

— Și tu crezi, asta?

— Eu cred că n-ar trebui să cernem ca prin sită vorbele Nazarineanului. Ele nu pot fi luate ca o făină oarecare, sau ca niște boabe de muștar, oprind numai pe acelea care ne sînt nouă pe plac. A face așa, înseamnă a cunoaște numai o parte din adevăr și nu e bine.

— Cred că ai dreptate, Naomi; tu știi mai multe ca mine, tu poți afla mai multe, pe cînd eu? Mă mulțumesc cu ce aud de la tine sau de la Ionatan cînd vine la palat să-și vîndă stofele... mai spune-mi ceva despre El... cea mai făcut, ce l s-a mai întîmplat... dar fii cu luare aminte

Și așa, Naomi o informa pe Claudia Porcula cite ceva, iar ea asculta, tăcută și nemîșcată, încredinșindu-se, mai întîi, că procuratorul nu-și pusese oamenii săi să le spioneze. Căci, din întîmplare, deși romană, Procula era îndrăgostită de învățătura Nazarineanului, deși nu era îndejuns de pregătire pentru a înțelege totul. Găsea — sau i se părea numai — în învățătura Lui o altă mireasmă pe care religia ei cu atîția zei nu o avea. Ba, simțea chiar că ea îi dădea alte simțăminte și alte păreri și despre viață și despre oameni. Îi plăcea învățătura Lui, dar îi plăcea și înfățișarea Nazarineanului: nu avea o statură prea înaltă, dar chipul îi era de o frumusețe cu totul aparte. Părul era de culoare castanie, închisă. Sprîncelele erau negre, iar fata brună-gălbuie. Ochii aveau ceva luminos și privire blindă, deși parcă muștra și mîngia în același timp. Glasul Lui era duos, ca un foșnet de frunze și auzindu-L vorbind, nu te îndurai să-L părăsești nici chiar dacă tăcuse.

Toate acestea o impresionaseră adînc pe frumoasa soție a procuratorului roman și amănuntele acestea erau vii în inima ei și ziua și noaptea urmărind-o ca o umbră, cum obișnuia ea să spună într-un fel, Nazarineanul îi era drag. Însotită de Naomi, uneori, venea să stea de vorbă cu cele două surori din Betania și ele îi povesteau despre niște întîmplări din viața Lui, întîmplări la care ele înșile fuseseră de față. Avea grijă să nu i se ia seama, căci fiind soția procuratorului nu i se îngăduia nici un amestec cu supușii imperiului roman. Ceea ce făcea ea era un fel de complot împotriva stăpînirii, ori așa ceva nu-i era îngăduit nici să facă și nici să gîndească. De aceea, plecînd, se strecura cu grijă și teamă. Pleca, dar înlăuntrul inimii se bucura, păstrîndu-i aceleași sentimente pe care le aveau și aceste femei, fie că erau din părțile Betaniei sau din laturile Tiberiadei. Îi iubea, pentru vorbele sau pentru faptele Lui minunate în care se găsea atîta milă pentru om, dar îi iubea și pentru dușia Lui feciorelnică, pentru firea Lui blindă, dar mai ales pentru bunătatea care radia din întreaga Lui ființă. Dragostea ei era întru totul asemănătoare cu aceea a celorlalte femei care-L slujeau: o dragoste umilă, o dragoste desăvîrșită și fără ascunzișuri cum se întîmplă de multe ori. Nazarineanu nu le oprea și nu se ferea de ele. De altfel, printre ele se afla și mama Lui. Și mama-și iubea Fiul cu o dragoste pe care toți o știau și o pretuiău. Cînd auzea pe cineva spunînd o vorbă rea pe seama Lui, se întrîsta. Clevetirile unora și uneltirile altora o îngrijorau și prînsă de spaimă spunea:

— De ce nu-I dau pace ?
 — E atît de bun cu toți, că e cu neputință să-I faci cîeva vreun rău, răspundeau ele.

— Și eu tot asta cred despre Fiul meu, dar din păcate sînt destul care îl pismuiesc. Cei mai înverșunați sînt cei din Ierusalim, zicea Maria neliniștită.

— Acolo se pun la cale toate relele. Cazanul gheenei acolo sălășluiește spuse Ioana cu teamă, adăugînd :

— Aud că în ultimele zile numărul vrăjmașilor a crescut. Fariseii, care niciodată nu s-au înțeles cu saducheei și-au dat mina și au jurat că-și vor tunde bărbile dacă nu sfîrșesc cu acest călcător de lege.

Maria, îndurerată, rosti privind în înaltul cerului :

— Doamne, Fiul meu, călcător de lege !

— Maria, interveni Suzana, doar știe toată lumea că nimeni din neamul nostru nu e mai înverșunat împotriva Lui decît acești cărturari și învățători de lege, care una spun și alta fac. Amîntește-ți, doară, căci ai fost de față cînd El i-a muștrat cu atîta înverșunare în fața templului. Mustrarea Lui îmi stăruie și acum în minte și e firesc ca vorbele Lui să nu le fie pe plac și să-i împotrivească și mai mult, așa că n-am avea pricină să nu credem că numărul vrăjmașilor a crescut. Care din ei ar avea tăria să rabde ocara și mustrarea pe care El le-a făcut-o atunci în fața templului ? Care ar fi cărturarul care ar tăce și fariseul care n-ar avea nimic de spus cînd Iisus i-a înfruntat, spunîndu-le niște vorbe ca astea :

„Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici, că închideți împărăția cerurilor, căci voi nu intrați și nici pe cei ce vor să intre nu îi lăsați”.

„Vai vouă, cărturari și farisei, că mîncăți casele văduvelor !”

„Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici, că dați zeciuială din mintă, din mărar și din chimen și nesocotiți dreptatea, mila și credința”.

„Povățuitori orbi, care strecurați tîntarul și înghițiți cămila”.

„Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici, că vă asemănați mormintelor văruițe, care pe dinafară par frumoase, iar înăuntru sînt pline de viermi și de toată necurătenia”.

„Vai vouă, cărturari și farisei fățarnici, care ați ucis pe prooroci și pe cei drepti”.

„Șerpi și pui de năpîrci, cum veți scăpa de osînda gheenei”...

— Da, Maria, sfîrși Suzana, de acum îngrijorată și ea, crezi tu că oamenii ăștia vor putea răbda la nesfîrșit așa ceva și nu l se vor împotrivi într-un fel sau altul ?

Dar nu răspuse nici Maria și nici celelalte femei pe chipul cărora grija și spaima se așternuse de-a binelea. Aveau dreptate să se teamă : zvonurile despre niște noi uneltiri împotriva Nazarineanului creșteau de la o zi la alta, așa că nu se putea să nu se întîmple ceva. Cînd Ioana spusese că în cetatea Ierusalimului sălășluia cazanul gheenei, nu se înșelase.

Vrăjmașii își daseră mina jurînd că a venit vremea să se sfîrșească cu acest călcător de lege și hulitor de Dumnezeu : cei fără de lege, asemenea șacalilor, adulmecau prada, mirosînd în vînt și în jurul lor, urma Nazarineanului.

5.

În ziua aceea de april Ierusalimul strălucea minunat de frumos în lumina blîndă a soarelui de primăvară. Orașul era în preajma sărbătorii Paștelui și iudeii țineau să petreacă marele praznic în cetatea sfîntă, împlinînd o veche datină.

Zi și noapte, pelerinii — în nesfîrșite convoaie — intrau prin cele cinci căi care duceau la Ierusalim. Cea mai populată, era aceea care lega orașul cu Galileea. Caravane de cămile și măgăruși, venind de departe, duceau poveri peste poveri și uneori și copii mici, obosiți de drum. O lume pestriță — cînd mai bogată, cînd mai săracă — alcătuită din bărbați, femei și copii, duceau legături în spate — și mai pestrițe — înaintînd anevoie, prinși de oboseala drumului. La vederea orașului sfînt, unii boceau un cîntec de jale pe care proorocul Ieremia îl scrisese cîndva în amintirea robiei babilonice. Bocetul se moștenește din tată în fiu și el însemna toată amărăciunea și disperarea pe care nefericitul popor o trăise de-a lungul vremii dintr-o robie într-alta. Era ceva mărît și trist să ascuți în noapte aceste ieremiade care aveau în același timp, și ceva duos dar și ceva amenințător. Cîntecul se înălța ca o rugă spre ceul închis al unui Iehova surd și mut, dar și ca o amenințare la adresa stăpînitorilor romani, cruzi și lacomi.

Convoiul înainta încet, îmbrîncindu-se sau căutîndu-se unii pe alții. Părinții își căutau copii sau cunoscuții cu care aveau să discute de-a lungul drumului una și aceeași nemulțumire: cînd pleacă stăpînirea romană? Iar cei care nu boceau și nici nu se întrebau despre stăpînirea romană — de teama iscoadelor — aceia vorbeau despre țara făgăduinței pe care au pierdut-o, dar pe care nădăjduiau că un Mesia le-o va da cel puțin pentru o mie de ani.*

De o parte și de alta a drumului se înșirau săracii și calicii de totdeauna și de pretutindeni. — Orbii, surzii și ciungii, betegii, ologii și paralizicii — cu un cuvînt toți desmoșteniți soartei — le țineau de urît pelerinilor, inspirînd totodată și milă și dezgust. De altfel, în asemenea împrejurări, orașul gemea de cerșetori și oropsiți măcinați de boală, unii din ei șezînd zile de-a rîndul chiar pe treptele marelui templu.

În fața fortăreței Antonia, oratori de ocazie, vorbeau în nasul legionarilor romani — dar într-o limbă pe care aceștia nu o înțelegeau — despre dreptatea lui Iehova care nu va întîrzi să-și pună mina peste poporul ales, alungîndu-l pe uzurpator.

— Învată-ți limba să tacă, zicea vreunul din cei de față, de teamă ca nu cumva cineva să spună romanilor vreo vorbă oarecare.

Erau și vrăjitori și ghicitori veniți de departe să-și încerce norocul și șarlataniile. Negustori de toate soiurile, lăudîndu-și marfa, vindeau tot felul de fructe, vin amestecat cu mirosuri amețitoare, sau apă amestecată cu zeamă de smochine sau lămîie. Alături de ei, alții expuneau pe cîte o tarabă murdară și plină de muște, mirodenii, scortîșoare sau păsări de sacrificii cu betșuguri ascunse — ceea ce nu era îngăduit în ritualul jertfelor — dar era obișnuit în lăcomia lor.

Tălmăcitorii de vise — unii veniți din îndepărtatul orient — își trimbițau meșterșugul cu un vicleșug care, în cele din urmă, izbutea să-i atragă pe cei slabi de înger, curioși să afle una și alta despre ziua de mîine. Cei din provincie păreau a fi singurii solicitanți între toți acești pungași liberi și abili excroci care furau cu atîta îndemînare banii pelerinilor. Vînzătorii de animale și păsări, precum și schimbătorii de bani nu puteau lipsi, căci fără ei sărbătoarea pascală nu se putea face. Pelerinii aveau nevoie de animale pentru jertfele singeroase și cum nu puteau veni cu ele de departe, le aveau aici la îndemînă.

Să nu uităm de dansatoarele de ocazie și bufoni, de vînzătorii de amulete și obiecte de cult, de nelipsiții gură cască și oameni fără nici un căpătîi de care orașul era plin, spre a avea imaginea întreagă a acestor zile de care era legată sărbătoarea acestui Paște.

În astfel de împrejurări și cu astfel de oameni, se înțelege, romanii trebuie să-și întărească detașamentele însărcinate cu paza, pricină pentru care procuratorul Pilat era nevoit să aducă forțe noi de legionari și din provincie.

— O pază puternică înseamnă mai multă ordine, obișnuia el să spună.

Firește, spunînd așa, Pilat nu greșea; primejdia unei răscoale putea veni dintr-un nimic, așa cum se mai întîmplase și altădată, nemulțumirile putîndu-se naște din te miri ce. Și în anul acela, întîmplarea făcuse ca procuratorului roman să-i dea o mină de ajutor pentru întărirea garnizoanei tocmai Irod Antipa cu care Pilat avea o răfuială mai veche.

Și în ziua aceasta, în care Ierusalimul strălucea așa de frumos în lumina blîndă a celui soare de aprilie, Nazarineanu și prietenii săi se opriseră în Betania. Avea acolo un prieten, Lazăr, un om cam de vîrsta sa. Iar Lazăr avea două surori, Marta și Maria pe care le-am mai întîlnit în cartea asta. Iisus mai venise în casa lor și altădată; și El și prietenii Lui. Venise, căci i se trimisese vorbă că Lazăr era bolnav. Neavînd vreme, n-a venit atunci, dar a trecut acum, înainte de a merge la Ierusalim.

Marta îi ieși înainte, întîmpinîndu-L cu ochi plîși și glas trist:

— Lazăr a murit, Doamne!

— De cînd? întrebă unul din prietenii Săi.

— Sint patru zile de cînd l-am îngropat, răspunse ea cu același glas trist.

Iisus asculta tăcut. Chipul Său părea prins de milă și parcă și de tristețe: Lazăr era un om bun... și omul ăsta bun și tînăr încă, murise. Plînsul Martei îi amintea de plînsul atîtor obidiți pe care-i întîlnise și altădată. Nu-i deosebea pe nici unul nimic: aceeași desnădejte, aceeași durere în fața morții și în ea, ca și la ceilalți. Înduioșat, cu glas domol, Iisus zise:

— Fratele tău va învia.

Marta îl privi cu aceeași ochi plinși. Și cu același glas trist, îi întoarse cuvîntul în care se găsea și o mărturisire de credință :

— Știu, va învia la înviere, în ziua cea de apoi.

— Eu sint învierea și viața, rosti Iisus ca o supremă și ultimă nădejde.

— Știu, Doamne. Tu ești învierea, Tu ești viața, Tu ești Fiul lui Dumnezeu.

Atunci apărură și Maria : aceeași tristețe, aceeași ochi plinși pentru cel mort. Și pe chipul ei, ca și pe chipul celor cîțiva prieteni care o însoțeau. Cineva vru să spună ceva despre cel mort, dar cuvintele se frînseră din cauza plînsului. Lacrimile acestea-L înduioșară pe Iisus pînă într-atîta, încît lăcrimă El însuși de față cu ei.

— Unde l-ați pus ? întrebă El cu glas domol.

— Vîno să vezi, răspunseră ei.

Porniră în tăcere. Ajungînd acolo, se opriră în fața mormîntului. Iisus privi grav țărîna proaspătă, apoi zise în auzul celor de față :

— Lazăre, ție îți zic, vîno afară.

Pămîntul alunecă în părți și prin deschizătura lui, Lazăr ieși afară. Nici un strigăt de spaimă, nici un tipăt și nici o mirare, ci bucurie... bucurie, căci Lazăr era iarăși printre ei.

Dar, nu, nu era numai bucurie, Marta auzi și o împotrivire. Asta însemna că răzvrătirea continua și într-o împrejurare ca aceasta și ea se întrîistă. Cel care se sumețise răzvrătindu-se, zisese :

— Omul Acestă, face prea multe minuni. De-l vom lăsa așa, toți vor crede într-insul.

Mîhnită, dar plină de însuflețire și recunoștință pentru Nazarinean, Marta se întoarse spre acesta și-i spuse :

— Ce rău v-a făcut Omul Acestă de nu-l dați pace nici aici ?

Acesta privi, stingherit, spre prietenul său. Cel mai tînăr se apropie de ea și zvirlindu-i o privire ce parcă o săgetă, îi spuse :

— Nu cumva și tu-L urmezi pe acest Nazarinean care nesocotește legea noastră ?

— Și dacă da, ce-ți pasă ție ?

— Știu eu ce o să mai fie de acuma, răspunse acesta în doi perii.

Maria Magdalena ascultase tăcută, mirată de amestecul celor doi care, deși văzuseră cu ochii lor un om întors la viață, din întunericul morții, mai găseau și acum cuvînt de împotrivire.

— Doamne, cît de mult îl poate orbi ura pe om ! Își zise ea mîhnită și răzvrătită în același timp pentru nesocotința lor. Apoi, se îndepărtă ușor, săgetîndu-i cu o privire rece tăioasă. Omul o privi năuc cum se pierdea printre ceilalți și rămase așa, neștiind dacă trebuia să plece sau să stea pe loc.

La întoarcere, cineva-i invită în casa sa. Nazarineanu primi bucuros, luîndu-și cu sine și ucenicii. Magdalena știa că Iisus nu are nimic împotriva unor poftiri de felul acesta pe care i le făceau oamenii căci doar îl mai văzuse și altădată. Erau acum de față și Lazăr și surorile lui.

Gazda uita-se în ziua aceea să împlinească datina spălării picioarelor oaspeților săi. Era o dovadă de prețuire, firește, dar socotelile stăpînului erau altele. Maria luă seamă la lipsa aceasta și, bucuroasă, acceptă să facă ea datina. Era, astfel, mîrturia unui sentiment de recunoștință, dar și unul de omagiu și prețuire : pentru ea, Nazarineanu era ceva mai mult decît era pentru stăpînul casei. Luă o litră de mir de nard curat, de mare preț și îngenunchie la picioarele lui Iisus. Sparse vasul și turnă nardul pe ele și cu pîrul capului, într-o tăcere desăvîrșită, prinse a le șterge ușor. Mirosul nardului se împrăștiă și totul se înmîiresmă cu un aer suav și parfumat.

Maria Magdalena tresări sub povara unor grele amintiri. Maria de la picioarele Nazarineanului îi aminti de o altă Maria, care altădată, venise în casa fostului fariseu lepros de pe țărmul Tiberiadei : și ea vărsase mirul pe picioarele Lui... și ea le ștersese cu pîrul ei frumos și strălucitor. Fără să vrea își simți ochii scăldați în lacrimi. Dar cît a trecut de atunci ! Și cite nu o despărțeau acum de zilele acelea !

E drept, și pe una și pe alta le unea acelaș gest și acelaș mir, aceeași împrejurare. Dar le deosebea vremea, viața și sentimentele ce le însuflețise pe amîndouă. Maria de acum îngenunchiase în semn de recunoștință pentru învierea fratelui, Maria

de atunci ingenuchiase în semn de ierfare, dar parcă și pentru o înviere: învierea ei spre o nouă viață.

Și Nazarineanu, așa cum altădată primise mărturisirea de căință a ei, în tăcere, tot așa primi și acum mărturisirea de recunoștință a Mariei.

Din păcate, lucrul acesta nemulțumi pe unii din cei de față. Cînd îi spălase ea picioarele, cîrtise Simon. Se mira chiar că nimeni nu i se împotrivise, Maria amintindu-și cît de greu o judecase și o disprețuisse fostul leproș.

Ucenicii priveau tăcuți, dar parcă puțin nedumeriți că, văzîndu-i, i-ar fi șocotit că jinduiesc după prețul nardului. Prea multă risipă, socoti unul din ei: cu prețul lui se puteau sătura mai bine de șapte mii de calici și în Ierusalim erau cam de șapte ori pe atît. Și apoi, pentru care pricină atîta dărnicie? În istoria neamului iudaic încă nu s-a pomenit ca vreunui împărat să i se toarne pe picioare mirodenii atît de prețioase.

Unul din ei, cu ochi ageri și minte isteată, cumpăni toată risipa Mariei: trei sute de dinari! și-și zise: feciorul timplarului se întrece cu gluma; prea-i plac mirodeniile cîmpului. Și asta, în timp ce alții cerșesc pe la ușa acelor bogați nemilostivi de care vorbea deunăzi. Și gîndul, prinzînd grai, glasul lui Iuda se făcu auzit ca o mustrare:

— De ce nu s-a vîndut acest mir cu trei sute de dinari și banii să se fi dat săracilor?

Maria Magdalena tresări. În sfîrșit, se împotrivise cineva! Și ce împotrivire! Mai semeață, mai cutezătoare decît a leproșului. Aceea fusese împotriva ei, dar aceasta era împotriva Nazarineanului. Și încă, din partea unui prieten! Doamne, cum sînt oamenii!

Acela era Iuda și punga cu banii lor se afla în mîinile lui. Dar el nu avea grijă decît de obșteă lor. Nazarineanu, nu el, avea grijă de săraci... Nazarineanu, nu el, le alinase suferințele și-i tămăduise de boli. Atunci, de unde atîta grijă la Iuda pentru cei săraci și neajutorați? De aceea, ea nu putea încuviința cîrtirea acestuia și-n taina inimii își zise:

— Nu, prietene, Iuda, nu ai dreptate... săracii sînt pe seama Lui nu a ta.

Dar cîrtirea lui Iuda nu fusese nici pe placul lui Iisus. O apăsese pe Magdalena în casa leproșului? Atunci o va apăra și pe Maria împotriva nesățiosului Iuda.

— De ce nu o lăsați în pace? zise Iisus. Pe săraci îi aveți pururea cu voi, dar pe Mine, nu.

Așa era: săraci au fost de cînd lumea. În toate timpurile și la toate noroadale. Ulițele Ierusalimului erau pline de toate soiurile de oropsiți și amăriți. Dacă lui Iuda îi era milă de ei, de ce nu-i ajuta cu prisosul pungii lui? Cine-l oprea, cine-l oprise? Sau, nu cumva inima nu prea îi era la îndemînă? De unde pînă unde grija de ei?

Apoi, liniștit, Iisus continuă:

— Femeia aceasta turnînd mirul pe trupul Meu, pentru ziua îngropării Mele a făcut-o. Aduceți-vă aminte, Fiul Omului se va da în mîinile oamenilor păcătoși; aceștia îl vor omori, dar luați aminte, a treia zi va învia.

Cei de față auziră cuvintele acestea pe care nu le înțeleseseră, și, nedumeriți, se mulțumiră să privească unii spre alții: prea li se păruseră nu știu cum. Poate că nici nu trebuia să-și bată capul, atîta vreme cît Nazarineanu era cu ei. Doar unul, Toma, cuprins de îngrijorare, rupînd tăcerea, zise:

— Doamne, să nu Ți se întîmple una ca asta.

Maria Magdalena tresări cu o teamă nedeslușită: în mintea ei incolți un gînd. Și, incolțînd gîndul, își zise:

— S-ar putea oare ca ura acestora să meargă atît de departe?

Își împărtăși teama Suzanei și Ioanei și nu uită să adauge:

— S-ar putea ca uneltitorii să se răzvrătescă și acum fără foloș... Nazarineanu, care a săvîrșit atîtea minuni, va ști să scape de ei.

Suzana, prinsă de îndoieli și spaimă, căută un cuvînt de îmbărbătare și negăsindu-l rostii cu glas scăzut:

— Vom vedea...

6.

În dimineața aceea de aprilie, soarele blind al primăverii lumina alb peste palmierii întunecați, drepti și impunători, ai Ghetsimanilor. Orașul strălucea viu sub razele soarelui. Templul, cu acoperișul lui de aur, se pregătea pentru marele praznic, pentru care pelerinii continuau să sosească.

Odată cu primii închinători ai templului veniseră și niște greci din Siria, trimiși de regele lor. Nu veniseră pentru a păstra ordinea în vremea praznicului și nici ca să cerceteze orașul sfânt. Pricina era alta: Abgar, regele lor, era bolnav. Auzise că în Palestina un mare prooroc, un făcător de minuni — sau cam așa ceva — ar fi tămăduit fel de fel de bolnavi. Bolnav era și el... Și nu era vorba de o boală oarecare, ci de una, aproape fără leac: lepră. Regele îi trimisese și un mesaj meșteșugit, căci auzise că proorocul nu era un om de rind.

Întrebând pe unii și pe alții despre acel Nazarinean, grecii sirleni primiră niște îndemnuri și sfaturi care nu prea le putea fi pe plac.

— Căutați-L în jurul templului, le spusese cineva.

— Ar fi bine să vă vedeți de treabă și să nu dați mîna cu hulitorul acela, li sfătuise altcineva.

Îi găsiră în fața templului; unul dintre ei îi înmîna răvașul regelui.

— Citește, le ceru Nazarineanu. Și omul începu să citească emoționat: "...Eu, Abgar, rege al Edeselor, îți trimit ție, împărate necunoscut, salutările mele și ale supușilor mei. Eu am scris cu scopul ca să te rog să te ostenești și să vii la mine, ca să mă vindec de boala în care mă aflu. Dacă puterile mele mi-ar fi îngăduit să merg, m-aș fi obosit și aș fi venit eu în acea împărăție în care te afli tu și ai cărei stăpînituri și supuși nu-ți dau pace. Oamenii din regatul meu vorbesc cu mult respect despre tine și despre faptele minunate pe care tu le săvîrșești printre bolnavi și neputincioși. Și tot ei mi-au spus că iudeii printre care te afli cîrtesc împotriva ta și uneltesc să-ți aducă vătămare. Dacă e așa și dacă nu poți scăpa de ei, venind la mine, eu te voi ruga să rămii aici. E drept, orașul meu nu e prea mare, dar e prea frumos și prea încăpător pentru noi amindoi".

Nazarineanu ascultase tăcut, gîndind că nu e vreme să meargă pînă acolo, altele fiind rînduielele de acum. Vorbele frumoase și ospitalitatea regelui îl îndușoră, dar nu putea merge. Se pare că Filip, unul din pritenii Lui, care era de neam grec, stăruise să meargă la Edesa, împlinind rugămînta lui Abgar. Întorcîndu-se spre trimișii regelui și îmbrățișîndu-i cu o privire duioasă Nazarineanul le spuse blind:

— Spuneți regelui vostru că nu pot veni, dar după ce eu voi fi prins, judecați și osîndit, voi trimite pe unul din ucenicii mei. Acela îl va mîntui pe rege de boală și-l va aduce mîntuirea lui și celor ce vor crede Mie.

Apoi, adresîndu-se prietenilor Lui pe care, adeseori, îi numea ucenici, zise:

— Acum a sosit ceasul în care Fiul Omului să fie preamărit. Adevăr zic vouă, dacă grăunțele de grîu căzînd pe pămînt nu moare, atunci rămîne numai el; dar dacă moare, atunci aduce roade multe.

— Ce vera să spună Nazarineanu? Întrebă cineva.

Omul nu capătă nici un răspuns, căci nici ceilalți nu știau prea bine despre ce fusese vorba. Dar nici Nazarineanu nu-i făcu să înțeleagă, ci spuse scurt:

— Voi veți vedea...

Și acum, fată, în dimineața această de aprilie blind, orașul fusese tulburat de un zvon pe care nimeni nu știa cine l-a adus. Se spunea că Nazarineanu fusese prins noaptea trecută, în grădina Măslinilor pe care o știau pînă și copii. Și vorbele astea erau o mie și o sută, mai nepotrivite și mai greu de crezut unele ca altele.

— E bine că s-a întîmplat așa: prea își ridea de legea noastră.

— ... și de neamul nostru...

— ... și de templul nostru...

— ... a vrut să pună la cale o răzvrătire împotriva romanilor, îndemnîndu-ne să nu-i mai plătim dajdie Cezarului...

E bine că L-au prins și L-au dat judecății; să nădăjduim că acum va scăpa neamul nostru de El, luă cineva seama.

— E tot ceea ce se poate, interveni cineva; arhierul Caiafa L-a și rinduit morții.
— De unde știi tu, Iosua, vorbă ca asta? întrebă un bărbat scund a cărui fire părea prinsă de un ciudat neastîmpăr.

— Caiafa ar fi spus zilele astea că este mai de folos să piară un om pentru norod, decît tot neamul.

— A spus arhierul așa ceva?

— Pe barba mea dacă nu este așa cum vă spun, că doar l-am auzit eu însumi.

— Atunci să știi că acum nu ne mai scapă din mîini.

— Se poate, dar uite, a venit Paștele și eu cred că judecătorii noștri n-o să-și piardă vremea cu răzvrăditorul din Nazaretul Galileii.

...Și soarele lumina alb peste oameni și oraș, iar primăvara înfiora tainic om și natură, cu miresmele ei proaspete și pline de viață, în timp ce fiii lui Abraham rînduiau moartea proorocului.

O femeie tinăra se strecură ușor printre acei bărbați care vorbeau cu atîta însuflețire. Ea nu era cu nimic străină de cele ce se întîmplase cu Nazarineanul. Vestea prinderii Lui o întristase și nu știa de la cine să ceară o mîină de ajutor. Își acoperise fața cu un șal mare de culoare cenușie, nu ca să-și tăinuiașcă chipul, ci ca să nu i se vadă ochii plini de lacrimi. Trecînd ulița, Naomi — căci ea era — grăbi pasul să ducă vestea stăpînei sale, soția procuratorului. Ajunse într-un suflător și cu respirația întretăiată de fugă rosti printre lacrimi:

— Stăpînă, Nazarineanu este în primejdie...

— Ce vrei să spui? întrebă ea cutremurîndu-se toată.

— L-au prins pe Iisus...

— Unde, Naomi?

— În grădina Măslinilor...

— Ce căuta El acolo...

— Eu nu știu, dar orașul vorbește și știe atîtea de te miri nu alta... unii vorbesc despre un complot împotriva romanilor.

— Prostii, Naomi. Cine să-i creadă? Nu așa ceva dorea El. Eu L-am auzit vorbind... vorbele Lui erau ale unui rebel de rînd. Nu un complot urmărirea El, Naomi, ci o schimbare a omului, o schimbare înăuntrul lui.

— Stăpînă, nici eu nu cred că El se răzvrătise împotriva stăpînirii romane și ca mine mai sînt și alții care cred asta. Nu asta voia El de la noi, ci altceva.

— Firește că da. Dacă e adevărat că L-au prins, atunci mai marii tăi au săvîrșit o infamie.

Claudia Procula tăcu, prinsă de o firească mîhnire, căci Nazarineanu îi era drag prin tot ce făcea, prin ceea ce spunea. Și ea L-ar fi urmat, dacă l-ar fi putut părăsi pe Pilat. Dar calitatea ei nu-l îngăduia așa ceva: soția unui mare demnitar roman nu se putea amesteca, în astfel de treburile ce-i privea numai pe acești supuși.

— Slăvită stăpînă, unde este acum luminatul procurator? întrebă Naomi, deși își dote numaidecît seama că era o întrebare de prisos.

— A fost chemat în zorii zilei, răspunse ea tristă.

— Știa pentru ce a fost chemat?

— Se pare că da. Dar spune, Naomi, prietenele noastre au aflat că Nazarineanu a fost prins?

— Eu nu știu, stăpînă.

Claudia Procula tresări cu o spaimă nouă, socotind că s-ar fi putut ca ele să nu fi aflat încă. Da aceea, îi ceru să plece de îndată la ele, adăugînd:

— S-ar putea ca oamenii Lui să-L ajute să scape.

— S-ar putea, stăpînă, eu nu zic nu.

— Du-te, Naomi, nu e vreme de pierdut.

Și Naomi ieși cu grabă. Ajunsa în ulița mare a orașului, își acoperi fața cu șalul mare, de culoare cenușie. Dar acum, nu ca să-și acopere lacrimile, ci chipul, de teamă de a nu fi recunoscută și urmărită. Mai mult alerga, căci i se părea că picioarele nici nu ating pămîntul. Pină acolo, era cale lungă. Și ulițele erau pline de oameni și iscoade care se pîneau și se fereau cu luare aminte, și ea n-ar fi sfîrșit bine.

Casa pe care o căuta Naomi se afla într-una din marginile orașului, pe drumul ce ducea spre Golgota și poarta Efraim. Era o casă mică, tupilată printre tamaroși și măslini. Părea o casă uitată, părăsită, deși nu avea o înfățișare urită. De la palatul

Asmoneilor — pe ruinele cărui zidise Irod palatul său și unde locuia Pilat — și pînă aici aproape de poarta Efraim, era drum și Naomi îl străbătu cu mult mai repede decît ar fi crezut.

Cineva îi dăde binețe și vru să întrebe ceva. Dar omul renunță, căci de undeva apărură un altul care, după ce privi cu luare aminte în jurul său, spuse o vorbă la intim-plare, căreia nici ea și nici celălalt nu-i găsiră vreun înțeles :

— Frumoașă vreme !

Naomi și continuă drumul spre casa de la poarta lui Efraim. Casa fusese a lui Nicodim ; cîndva, acolo fusese un teasc pentru via lui. Nicodim i-o făcuse dar de nuntă lui Naomi. Fata o primise bucură, dar acum nu se mai folosea de ea. Logodnicul ei fusese prins și spînzurat de romani ca unul care luase parte la o rebeliune. Acum stătea Veronica și prietenii ei. În cîteva rînduri venise aici și Nazarineanu cu pritenii lui, precum și Claudia Procula care se strecura cu multă luare aminte. Naomi venea să le aducă o veste ce nu-i era pe voie, frămîntîndu-se și încercînd să bănuiască în ce chip ele l-ar putea salva pe Nazarineanu lor.

— Dar ce pot face ele ? își zise ea, ajungînd.

Acum se știa ce și cum s-a făcut cu prinderea Nazarineanului. Ea se întîmplase în grădina Ghetsimani, situată la poalele muntelui măslinilor, deasupra văii Cedronului. Era o noapte de aprilie, de o frumusețe neînchipuită. În seara aceea El se dusese pe micul munte, ca să se roage. O spuză de stele cu mii de ochi își picura argintul cu mii de raze peste foșnetul de mătase al măslinilor și chiparoșilor. Iscoadele au aflat la vreme, căci cineva din prietenii Nazarineanului rînduise toate. Și încă cu amănuntul.

— Luați seama. Cel pe care îl voi săruta eu, Acela este... pe El să-L prindeți...

— Și cît ceri tu pentru asta, Iuda ? îl întrebase Hîlcias, vîsternicul templului, la un sfat de taină.

— Treizeci de arginți, Hîlcias.

— Ce zici, nu e prea mult ?

— De ce și se pare tîe mult, omule ? Nu, nu e mult ; treizeci de arginți abia înseamnă preț de răscumpărare a unui rob ; iar eu nu vî dau rob, ci un împărat !

— Ce fel de împărat este acesta ? se miraseră unii din membrii sfatului.

— Cum, ce fel de împărat ? reluă Iuda oarecum supărat. Doar L-ați auzit și voi spunînd că El e împăratul iudeilor... ei, acum ce mai ziceți ?

— Da, da, L-am auzit, cum nu, incuvințaseră ei mîngîindu-și, inciuțați bărbile stufoase.

Așa fiind, nu le-a fost greu să-L descopere în grădina de la poalele muntelui. Au mers mulți, prea mulți chiar, deși nu era nevoie. A mers pînă și mîndrul Ezochiel, omul de încredere al lui Caiafa. Deși îl cheamă Ezechiel, oamenii îi zic Malchus, pentru că, printre cei mici își dă totdeauna aere de stăpîn. Și-a însușit pînă și mersul marelui pontif și, uneori, vorbește de sus, asemenea lui. Malchus nu greșea dacă în seara aceea rămînea acasă ; acum, se spune că era să-și piardă capul. Și-a scăpat frumosul cap, dar și-a pierdut o ureche. Pricină serioasă ca femeile — care-l iubeau atît, acum să-l ocolească, iar bărbații să-l disprețuiască. Aveau dreptate să se poarte așa : un om care-și pierde o ureche, nu mai e un bărbat frumos și nici viteaz nu arată. De aceea, făcea mai bine dacă în seara aceea stătea acasă ; mergînd, a plătit prea scump devo-tamentul pentru mîndrul stăpîn.

L-au prins, L-au legat și L-au trimis judecății, căci Paștele bătea la ușă.

— Și unde este acum ? o întreabă femeile de Naomi.

— Dacă e adevărat ce se spune, atunci El este încă înaintea judecătorilor.

— Și ucenicii Lui unde sînt ? zise Ioana.

— Nu știu ; ar trebui să-i căutăm, propuse Maria lui Cleopa.

— Atunci, să mergem, hotărîră ele.

Cînd au ajuns la locul de judecată, au aflat că-L judecase și Anna și Caiafa. Ne-întîlnindu-i pe plac o judecată așa de grea, ca să scape din încurcătură, Caiafa se folosi de șiretenie de procedură : Iisus era galileian și ca atare Irod Antipa avea jurisdicție civilă și politică și asupra Nazarineanului.

— Să fie judecat de regele Antipa, hotărî arhiereul.

Auzînd de Irod Antipa, Suzana abia putu rosti printre lacrimi :

— Il va ucide ca pe Ioan.

— Fără îndoială, căci nu degeaba este fiul monstrului fără milă.

Dar pe Irod nu-l interesa o astfel de judecată, căci nu pentru asta venise el la Ierusalim. Ca să se distreze laolaltă cu soldații lui, îi puse o mantie regească, veche, pe umeri și cerind să fie lăsat în pace, i-L trimise lui Pilat care, în calitate de reprezentant al Cezarului trebuia să facă judecata. Nu-i era ușor, căci iudeii niciodată nu i-au fost pe plac... el îi disprețuia, ei îl urau, dar nu pe față, căci se temeau.

— Și ce vină aduceți voi Acestui Om? întrebă procuratorul, grav.

— Dacă n-ar fi un făcător de rele, nu ți l-am fi adus ție, răspunse cineva.

— Nu asta v-am cerut, răspunse Pilat îndrăgălat. Care e vina Lui?

Cineva ieși în față, făcându-și loc anevoie printre ceilalți spre a-i arăta păcatele de care Nazarineanul se făcuse vinovat.

— Ascultă, slăvitule procurator, nelegiuirile pe care acest om le-a săvârșit în stăpînirea prea luminatului nostru Cezar al Romei. Rostind numele împăratului, omul se plecă și salută în mod imaginar pe cineva nevăzut, ca și cum Cezarul roman ar fi fost de față. După aceea, își continuă cuvîntarea:

Iisus Hristos este vînzător de neam.

Este răzvrătitor de neam.

Este dușman al legilor noastre.

Se numește Fiul lui Dumnezeu.

S-a proclamat împăratul iudeilor, fără să-L fi ales cineva.

A adus blasfemie, spunînd că va dărîma marele templu și-l va ridica în trei zile.

Răzvrătită pînă în cele mai mici taine ale sufletului, Maria Magdalena asculta cutremurată. Nu înțelegea ea îndeajuns tilcul acestor învinuiri, dar le ținea mine, căci prea erau nedrepte, dar mai ales născocite.

— Da, își zicea ea, Nazarineanul s-a numit pe sine Fiul lui Dumnezeu. Dacă nu era așa, acum sau mai tîrziu, Dumnezeu pedepsea asemenea blasfemie.

— Ce oameni, Doamne, ce oameni!

— Spusese El cu adevărat că are de gînd să dărîme marele templu? Oh! e prea mult; așa ceva nu poate fi nici gîndit, dar spus? Ca să se poată ridica templul a fost nevoie de o mie de oameni pe zi, vreme de patruzeci de ani. Și Nazarineanul îl dărîmă într-o zi ca să-l ridice apoi în trei! Iată o vorbă care întrece orice închipuire. Zău, asta e adevărată nebunie să afirmi și să susții că a putut spune cineva o vorbă ca asta.

— S-a numit pe Sine împărat al iudeilor și i-a îndemnat să se răscoale împotriva romanilor. Ei da, romanii ăștia, orice s-ar zice, prea ne umilesc și prea ne asupresc; dacă ar putea, ar lua și pielea de pe noi și cenușa din vatră. Ei bine, dacă Nazarineanu a spus și a vrut așa ceva, atunci de ce nu-L lasă pe mina romanilor? De ce se amestecă arhireii noștri în treburile care nu-i privesc pe ei? Cred ei că romanii au nevoie de ajutorul nostru să-L condamne? Și apoi, eu nu înțeleg de ce ei sînt mai îndrăgălați decît romanii? Nu, nu se poate. Alta e pricina și eu nu mai înțeleg nimic. Doamne, dacă este adevărat ceea ce spun ei, cînd ai săvîrșit Tu atîtea fărădelegi? Și cum se va sfîrși toată povestea asta? se întreabă ea desnădăjduită și fără să găsească răspuns.

Cînd Naomi se înapoiase acasă, judecata încă nu se sfîrșise. De față erau numai acuzatorii și nici un apărător. Nici prietenii Lui, nici cei pe care El îi tămăduise pînă mai ieri. L-ar fi putut apăra bătrînul Nicodim, membru în tribunalul de judecată. Dar el, prins de teamă și vrînd să nu aibă nici un amestec în toate astea, rămăsese acasă, știri asupra judecății venindu-i prin alții.

Stînd pe ghimpi, Claudia Procula o așteptase cu o răbdare greu stăpînită căci drumul era lung și primejdios.

— Ce vești îmi aduci, Naomi? întrebă ea, văzînd-o acasă.

1. Aceste acuzațiuni sînt înscrise pe faimosul document la Aquileia descoperit în 1828, cu prilejul unor săpături arheologice. Ele sînt scrise pe o tăbliță de metal, care, la început s-a păstrat în Neapole, iar mai tîrziu a fost trimisă la Roma. Inscriptia amintește și numele lui Anna și Calafa, precum și amănuntul că procesul a avut loc în Ierusalim în al 17-lea an de domnie a lui Tiberiu și interzice săracilor și bogaților să se împotrivescă morții lui Iisus.

— Slăvită stăpînă, eu nu știu dacă acei prieteni ai Nazarineanului vor putea face ceva. Acolo sînt cîteva sute de oameni și paza o deosebit de puternică. Femeile noastre au sosit odată cu mine, dar stau afară, căci legea nu le îngăduie să ia parte la judecată. Le duce știri un tînăr, un copil de ispravă, Ioan-Marcu.

— Ioan-Marcu, zici? Nu-l cunosc.

— E fiul Mariei și ea este una din prietenele noastre. Numai că vezi, știrile pe care le duce nu sînt bune deloc.

— De ce? Ce s-a întîmplat?

Pentru că iudeii sînt foarte mînioși. Nici n-au dormit; pe marele Calafa l-au sculat din somn și pontiful a trebuit să le facă pe plac... e greu să te împotrivești altor oameni.

— Sigur că e greu, răspunse ea oftînd ușor. Apoi cu un glas schimbat și scăzut, Claudia Procula reluă:

— Naomi, aș vrea să-ți spun ceva.

— Te ascult, stăpînă, ceru ea supusă.

— Naomi, vizi tu, din pricina Nazarineanului eu însumi am avut o noapte neliniștită.

— A aflat ceva slăvitul procurator? întrebă surprinsă, pierdută parcă fata.

— Nu, nu de el este vorba. De mine. Am avut un somn greu. Și un vis în care tot timpul s-a găsit Nazarineanu. Avea o cruce de lemn în spate și ochii plîși. L-am auzit rostind de cîte ori „Nimeni nu vede nevinovăția mea?” Ce vis! Eu zic că nu este un semn bun, Naomi.

— Știu eu ce să zic?

— La Romă, lumea vorbea de visul pe care împărăteasa Calpurnia l-a avut în ajunul uciderii lui Cezar.

— Și ce s-a întîmplat?

— Cezar a fost ucis așa cum văzuse împărăteasa.

— Atunci, ce zici, se poate face ceva pentru El? întrebă Naomi îngrijorată.

— I-am trimis vorbă procuratorului să nu-și păteze minile cu sîngele acestui om.

— Și ce a făcut?

— Mai înainte de a veni tu, Pilat mi-a trimis vorbă că a încercat totul ca să-L poată scăpa, dar nu crede că o să izbutească. Iudeii sînt furioși și porniți împotriva Nazarineanului cum nu au fost niciodată. De altfel tu știi că însuși stăpînul tău a avut de furcă cu el.

— Știu și văd că nu s-au cumințit.

— Și nu s-or cuminți nici acum? Cred că pentru ei Nazarineanu le este o povară sau un dușman mai mare decît Roma.

— Se poate, stăpînă, iudeii știu să urască. Și ura lor e altfel decît a voastră.

— Naomi, reluă soția procuratorului, împăratul nostru Tiberiu e un om ciudat, e leneș dar crud, e șiret și bănuitor cu toți și știe să-și păzească tronul. Dacă ar auzi că în părțile astea s-a sculat cineva care să-l ia scaunul, cel dintîi care ar fi pedepsit, va fi procuratorul. Și Tiberiu nu-și pedepsește nesupușii și vrăjmașii decît într-un singur fel, tăindu-le capul. Dacă o rebeliune este o întîmplare nefericită, un complot împotriva tronului e o neglijență de neiertat.

— Grea povară apasă pe umerii stăpînului meu. Așa fiind, mă întreb ce poate face procuratorul pentru acest Nazarinean. Tu, ce crezi, stăpînă?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci tocmai atunci intră Pilat în cubiculum, unde cele două femei stăteau de vorbă. Procuratorul avea o înfățișare tristă, posomorită. Se vedea bine că înfruntase multe. Ba, într-un fel, se putea spune că suferea. Privirea îi era oțelită, mîlinoasă, inima grea, sufletul tulburat. Era o judecată grea, neobișnuită, o judecată pe care nu el a pornit-o. Și i se părea că oameni mai cicălitori și mai răi ca aceștia de acum nu se găseau în toată împărăția Romei. Ura lor împotriva Nazarineanului îi scotea din fire. A trebuit, în cele din urmă să cedeze în fața miniei lor. Dacă n-ar fi cedat, poate că îl aștepta minia Romei. Și Roma nu l-ar fi tratat cu mila și compasiunea pe care el, judecătorul Pilat a avut-o pentru Acest jalnic și prăpădit rege al iudeilor. Nu l-au cruțat de insultă nici chiar pe el, de îndată ce unul din membrii tribunului de judecată l-a spus-o de la obraz: tu nu ești omul Cezarului...

— Ce este, Pilat? îl întrebă Claudia Procula, dîndu-și seama că judecata se încheiase.

— S-a sfîrșit! răspunse el, plecîndu-și capul, trist și obosit.

— L-au condamnat? zise ea cu spaimă.

— Da, Claudia, L-au condamnat. A trebuit, adăugă el învîns. Apoi, privind spre cele două femei, cu un glas ce părea că nu mai e al lui, căci pînă într-atît se schimbă, zise, sfîrșit:

— Nevinovat sînt eu de sîngele acestui drept; voi veți vedea...

Naomi, înfrîntă, ingenunchie la picioarele stăpînei sale într-un plîns domol, reținut. Claudia Procula o îmbrățișă tăcută, cu ochii umezi de roua lacrimilor ivite așa deodată. Numai procuratorul, în picioare încă, privea trist și năuc, fără să vadă într-o zare în care nu se găsea nimic și nimeni... nici chiar el însuși, el care fusese atît de umilit de acești oameni de care îi este silă și pe care, dacă ar putea, iar ucide pînă la unul.

VIAȚA BISERICĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

PREGĂTIREA DUHOVNICEASCĂ PENTRU ÎNVIEREA DOMNULUI PE MELEAGURILE EPARHIEI

Lunile martie și aprilie ale anului 1989 au coincis cu durata Postului Mare, respectiv cu perioada cea mai intensă de pregătire duhovnicească din cuprinsul anului bisericesc. La fel ca întrea noastră Biserică dreptmăritoare, lăcașurile de închinare de pe meleagurile eparhiei au polarizat atenția și interesul credincioșilor, cu începere din prima zi a Postului Mare, printr-o participare mereu mai intensă la serviciile divine — pe măsura urcușului spre Înviere — în cadrul cărora preoții au asigurat și asistența religioasă particulară solicitată de enoriași. De la o săptămână la alta a Sfintului și Marelui Post, în cadrul sfintelor liturghii, toți credincioșii s-au împărtășit pe rând cu Sfintele Taine, în funcție de pregătirea duhovnicească personală, într-o profundă atmosferă de pietate și rugăciune, contribuind deopotrivă la frumusețea serviciilor religioase prin cântarea omofonă intonată.

În cea dintâi duminică a Postului Mare — Duminica Ortodoxiei — la catedrala mitropolitană din Timișoara, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a oficiat sfânta liturghie arhierescă, înconjurat de un impunător sobor de preoți și diaconi, în prezența multimei credincioșilor municipiului care au umplut naosul celui dintâi lăcaș de închinare al eparhiei. În acea atmosferă sărbătorească, reflectind praznicul dreptei credinței, toți cei prezenți și-au adus contribuția la solemnitatea momentului, cântările intonate de corul mixt al catedralei, dirijat de Aurel Ciobanu, alternând cu imnurile intonate de mulțimea credincioșilor, dintre care la momentul potrivit o bună parte s-au împărtășit cu Sfintele Taine.

Ca expresie a importanței sărbătorii, Întistătătorul eparhiei a conferit distincția bisericească de „iconom”, preotului Cornel Crăciunescu de la parohia Timișoara V-Mehala, pe care l-a hirotesit cu același prilej, la momentul potrivit.

În cuvîntul de învățătură, urmărit cu deosebită atenție și interes de toți cei prezenți, I.P.S. Mitropolit Nicolae a dezvoltat subiectul „Adevărul și frumusețile Ortodoxiei”.

Sfânta liturghie arhierescă de la catedrala mitropolitană a luat sfîrșit cu împărțirea anaforei de către Întistătătorul eparhiei, timp în care corul catedralei a intonat un mănunchi de imnuri bisericești, adecvat praznicului, compuse sau armonizate de compozitorii români și străini.

În aceeași Duminică a Ortodoxiei, incinta catedralei mitropolitane i-a reunit pe credincioșii municipiului în cadrul slujbei vecerniei, la sfîrșitul căreia au putut asculta un concert de imnuri religioase, selectate pentru perioada Postului Mare, prezentarea bucăților fiind făcută în cadrul cuvîntului de învățătură rostit de preotul Constantin Micu de la parohia Timișoara-I.

Atmosfera de sărbătoare a fost prezentă în toate lăcașurile de închinare din cuprinsul eparhiei, în cadrul slujbelor fiind citită pastorală Sfîntului Sinod dată cu această ocazie.

PAZNICUL SFINTELOR PAȘTI

Pe măsura traversării celor șapte săptămâni ale Postului Mare, clerul și credincioșii eparhiei au manifestat o grijă mereu mai sporită în ceea ce privește pregătirea duhovnicească pentru Învierea Mîntuitorului Iisus Hristos și a-L primi în sufletul lor. Intregul efectiv al clerului s-a străduit să răspundă doleanțelor enoriașilor și exigențelor lor, în cadrul serviciilor divine și asistenței religioase particulare, ce a crescut în intensitate mai ales în cursul Săptămîinii Patimilor. În aceste zile, după exemplul catedralei mitropolitane, la serviciile divine preoții au rostit cite un ciclu de meditații, urmărind drumul Mîntuitorului spre moarte și Înviere, pentru edificarea sufletească a credincioșilor și întărirea dreptei credințe.

Luminatul praznic al Învierii lui Iisus Hristos — Dumnezeu Fiul a găsit toate lăcașurile de închinare ale eparhiei îmbrăcate în haina de sărbătoare firească încheierii unui nou ciclu pascal. Oficiată la „crăpatul zorilor”, slujba Învierii a fost urmată de sfînta liturghie, în prezența tuturor credincioșilor care au umplut naosul bisericilor, participînd cu însuflețire la desfășurarea ritualului divin prin frumoasa lor cîntare omofonă ce s-a adăugat imnurilor intonate de corurile parohiale. La momentul potrivit, au ascultat cu toții în aceeași atmosferă de profundă bucurie duhovnicească, pastorală trimisă și în acest an de Întîistătătorul eparhiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae.

La catedrala mitropolitană din Timișoara, în absența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, aflat cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teotist în mijlocul credincioșilor români din străinătate, slujba Învierii și sfînta liturghie au fost oficiate de soborul de preoți și diaconi de la Centrul eparhial și catedrală, în frunte cu P.On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, care a rostit și cuvîntul de învățătură trînd importanța Învierii, pe baza pastorală Întîistătătorului eparhiei. Împărtășirea unui mare număr de credincioși cu Sfintele Taine, răspunsurile liturgice intonate de corul mixt al catedralei și prin cîntare omofonă, au imprimat sărbătorii frumusețea așteptată de credincioși.

După împărțirea anaforei de către preoții slujitori, la reședința mitropolitană din Timișoara a avut loc tradiționala recepție de Sfintele Paști, oferită de Întîistătătorul eparhiei, prin intermediul colaboratorilor săi apropiați. Au luat parte reprezentanții celorlalte culte religioase din raza municipiului, clerici și credincioși și ansamblul corului catedrală care a intonat și cu acest prilej un mănunchi de imnuri religioase selecționate pentru Sfintele Paști. În cadrul recepției au luat cuvîntul P.On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, care, în numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, a adresat tuturor tradiționalele urări de Sfintele Sărbători, precum și Mgr. Sebastian Krăuter, protopopul romano-catolic din Timișoara, în numele slujitorilor celorlalte culte religioase existente în municipiu.

INTRARE ÎN CLER

La sfîrșitul lunii martie 1989, un alt tînăr absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș, *Petru Juca* a intrat în ogorul Domnului, întregind numărul clericilor eparhiei.

Numit de Consiliul Eparhial pe seama parohiei Voislova din protopopiatul Caransebeș, a fost hirotonit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae întru diacon și apoi preot, în zilele de 25 și 26 martie a.c.

După efectuarea practicii liturgice și administrative la catedrala mitropolitană și Centrul eparhial, tînărul preot, primind îndrumările necesare din partea Consiliului Eparhial, a fost instalat în parohia pe seama căreia a fost numit și hirotonit.

VIZITĂ CANONICĂ

În duminica de 5 martie 1989, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, însoțit de P.On. Părinte Ioan Popeți, secretar eparhial, a efectuat o nouă vizită canonică la mănăstirea Timișeni-Șag.

Intilistătorul eparhial a asistat la sfînta liturghie oficiată în cadrul acestui bine-cuvîntat aşezămînt de trăire duhovnicească, în care vieţuitoarele împletesc cu rîvnă rugăciunea cu munca manuală. În afară ostenitoarelor sfîntei mănăstiri, la serviciul divin au luat parte şi un important număr de credincioşi şi închinători veniţi de pe meleagurile eparhiei.

La sfîrşitul sfîntei liturghii, I.P.S. Mitropolit Nicolae a umplut sufletul tuturor celor prezenţi cu un bogat cuvînt de învăţătură rostit pe marginea pericopei evanghelice a zilei, ca etapă premergătoare Postului Mare.

UNITATE INDESTRUCTIBILĂ A NAŢIUNII NOASTRE

Nu mai este o noutate pentru nimeni faptul că poporul român a străbătut vicisitudinile vremurilor amare de altă dată, în primul rînd graţie unităţii sale care, s-a cimentat în permanenţă timpului, în florul luptelor pentru independenţă şi suveranitate naţională, pentru emancipare socială şi progrese multilaterale. Se cunoaşte, de asemenea, şi contribuţia Bisericii noastre dreptmăritoare, pe multiple planuri, la cultivarea şi întreţinerea flăcării nestinse a unităţii poporului român, pe toate meleagurile ce ne-au definit dintotdeauna ca popor.

De aceea, ţinînd seama de importanţa permanentă, mereu actuală, a unităţii întregului popor român, ca şi cea a Bisericii noastre dreptmăritoare, ca parte a ţării şi poporului cărui îi aparţine Sfîntul Sinod, a sabillat ca cea dintîi conferinţă preotească trimestrială pe anul 1989 să fie aşezată sub genericul „Ideea de unitate naţională a românilor de-a lungul veacurilor şi contribuţia Bisericii Ortodoxe Române la înfăptuirea ei.

În cadrul Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului, conferinţele au avut loc în a doua jumătate a lunii martie a.c., la sedile celor şapte protopopiate ale eparhiei, fiind precedate de oficierea serviciului religios al Te-Deumului, în cadrul căruia s-au rostit cuvinte de învăţătură pe teme stabilite din timp. Ele s-au desfăşurat sub conducerea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae şi respectiv a delegaţilor chiriarhali.

Sub supravegherea factorilor cu atribuţii de răspundere de la Centrul eparhial, toţi clericii au alcătuit temeinic şi din timp referatele tratînd tema conferinţei, dintre care cele mai bune au fost alese spre a fi citite. Acestea au fost prezentate de următorii preoţi: Ioan Ursuleţ — Teremia Mare, la Timişoara; Calus Capotescu — Păru, la Lugoj; Ioan Cerbu — Cliciova, la Făget; Doru Cristoi — Cebza, la Deta; Aurel Bendariu — Doman, la Reşiţa; Constantin Cilibia — Băile Herculane, la Caransebeş şi Gheorghe Bihol — Dalboşet, la Oraviţa.

Referatele au fost urmate de o vie dezbateri, în cadrul căreia au luat cuvîntul cîteva zeci de preoţi din toate protopopiatele, care au accentuat conştiinţa unităţii neamului românesc, existentă din vremuri imemorabile şi adîncită mereu în cursul veacurilor, ca un fir incandescent care s-a desăvîrşit în contemporaneitatea noastră, în jurul celui mai iubit fiu al poporului român, Preşedintele Nicolae Ceauşescu.

În ciuda vitregiilor prin care a trebuit să treacă, Biserica noastră dreptmăritoare a adus o contribuţie deosebită la formarea conştiinţei unităţii noastre şi de aceea Biserica Ortodoxă Română nu poate aparţine decît neamului românesc. La unitatea noastră au contribuit multe elemente, printre care şi limba unitară, cultivată în şi prin Biserică, iar vechile cărţi bisericeşti — printre care „Noul Testament de la Alba Iulia din 1648” şi „Biblia de la Bucureşti din 1688”, reeditată recent graţie purtării de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist — sînt o mărturie perenă, un titlu de merit al Bisericii noastre. Din credinţa care a fost, de asemenea, un liant permanent al unităţii noastre trebuie să desprindem şi datoria tuturor clericilor şi a credincioşilor de a urma pilda înaintaşilor care au ilustrat istoria noastră, sacrificiile lor pe altarul acestui ideal nobil — au accentuat vorbitorii.

Desfăşurate în această atmosferă de vie emulaţie, conferinţele au luat sfîrşit prin cuvîntul rostit de I.P.S. Mitropolit Nicolae şi respectiv delegaţii chiriarhali, care au tras concluziile ce se desprind din dezbaterile temei, cu învăţămintele privind activitatea preotească desfăşurată la nivelul tuturor credincioşilor păstoriţi. Astfel, în partea finală a conferinţei desfăşurate la Lugoj, I.P.S. Mitropolit Nicolae a spus: „Depinde de noi cei de astăzi ca Biserica noastră să aibă un rol real de unitate în snul

poporului nostru și în contemporaneitatea noastră. Ideea de unitate la poporul nostru, cu sublinierile contribuției Bisericii, să constituie un apel înflăcărat la unitatea noastră bisericească. De aceea, Sfântul Sinod a hotărât dezbaterea temei pe care am tratat-o, spre a fi mai mult decât o reiterare și rememorare a datelor, respectiv să reprezinte un apel adresat clerului și credincioșilor, pentru ca noi fiind uniți, să putem contribui la unitatea poporului nostru".

TACTUL PASTORAL ÎN DEZBATEREA PREOȚILOR

În cursul lunii aprilie a.c., sediile protopopiatelor eparhiei au găzduit întrunirile preoțești cu caracter administrativ, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a suspus dezbaterii întregului cler al Bisericii noastre dreptmăritoare o temă de actualitate continuă, ce rămâne mereu inepuizabilă: „Tactul pastoral și ținuta clerului în relațiile cu credincioșii”. Desfășurându-se în perioada Postului Mare, conferințele au constituit, de asemenea, un fericit prilej pentru spovedirea și împărtășirea întregului efectiv al eparhiei cu Sfintele Taine.

Conferințele au fost prezidate de I.P.S. Mitropolit Nicolae și delegații chiriarhali, la lucrări participând și un mare număr de cîntăreți bisericești, tema fiind de actualitate practică. În cadrul întrunirilor au fost evidențiate aspecte generale și locale privind activitatea pastorală a clericilor, ce trebuie să țină seama de exigențele contemporaneității noastre, ale credincioșilor păstoriți care pretind păstorului sufletească fie în permanență o lumină vie, un exemplu destinat tuturor.

Referatele tratind tema au fost prezentate de următorii preoți: Jivoîn Forga — Timișoara I, la Timișoara; Ioan Bărburescu — Paniova, la Lugoj; Lazăr Voin — Cîlnic, la Reșița; Gheorghe Rădulescu — Domașnea, la Caransebeș; Victor Vodă — Firdea, la Făget; Iosif Tilca — Greoni, la Oravița și Petru Damian — Partoș, la Deta.

În numeroase luări de cuvînt, participanții s-au referit la diferite aspecte concrete ale pastoratului individuale și colective, la felul în care aceasta contribuie la unitatea parohiei și întărirea Ortodoxiei în rîndurile credincioșilor.

Din concluziile formulate în cadrul întrunirilor, toți participanții au putut desprinde că tactul pastoral presupune străduința vie și permanentă de a-și face datoria, în duhul dragostei și al înțelepciunii care asigură unitatea Bisericii noastre dreptmăritoare, preotul trebuind să se implice în întregime în viața obștească a credincioșilor păstoriți, cu toate exigențele ei.

CONSĂTUIRE PE TEME DE ADMINISTRAȚIE BISERICESCĂ

În conformitate cu hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în zilele de 3—5 aprilie 1989, sala de ședințe a Centrului epărhial din Timișoara a găzduit lucrările unei ample conferințe pe teme de administrație bisericească, la care a participat personalul cu atribuții de răspundere în acest domeniu de pe meleagurile întregii Mitropolii a Banatului, respectiv a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, Ineopolei și Hălmeagului. Au fost prezenți consilierii de resort, contabilii șefi de la cele două Centre eparhiale și personalul în subordine, protopopii, contabilii oficiilor protopopești, directorul și personalul administrativ de la Seminarul teologic din Caransebeș.

Lucrările s-au desfășurat sub conducerea alternativă a Înalt' Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și respectiv a Prea Sfințitului Episcop Tîmotei al Aradului.

Au participat, de asemenea, factori de specialitate din cadrul Departamentului Cultelor.

În cadrul consfățuirii au fost dezbătute probleme economico-financiare și s-au prelucrat noile dispoziții în acest domeniu.

CORUL ELEVILOR SEMINARULUI TEOLOGIC DIN CARANSEBES LA CATEDRALA MITROPOLITANĂ

Spre a cunoaște și a se implica mereu mai activ în viața bisericească a eparhiei, în duminica din 9 aprilie 1989, corul elevilor Seminarului teologic din Caransebeș,

dirijat de P.On. Părinte prof. Nicolae Belean, a efectuat o deplasare la catedrala mitropolitană din Timișoara, însoțit fiind și de directorul școlii, P. On. Părinte prof. Trăilă Gherga.

Participând la sfânta liturghie, oficiată în prezența Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, corul elevilor a intonat răspunsurile liturgice armonizate de compozitorul Gheorghe Dima, spre bucuria și satisfacția tuturor credincioșilor prezenți care au trăit un moment de aleasă înălțare duhovnicească.

La sfârșitul sfintei liturghii, în timpul împărțirii anaforei de către Întâistătătorul eparhiei, corul a prezentat un concert de imnuri religioase, în repertoriu figurând bucăți corespunzătoare Postului Mare, urmărite în aceeași atmosferă de rugăciune și elevată trăire duhovnicească.

După încheierea sfintei liturghii, a avut loc o primire la reședința mitropolitană din Timișoara, în cadrul căreia Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae s-a întreținut cu elevii și profesorii însoțitori.

VIITORII PREOȚI ÎN VIAȚA BISERICESCĂ A EPARHIEI

Începută de mai multă vreme, implicarea viitorilor preoți în viața bisericească a eparhiei capătă, de la o zi la alta, o expresie mereu mai vie, mai pronunțată, devenind ea însăși o adevărată coordonată a vieții noastre bisericești. Iar exemplul cel mai grăitor în această implicare îl oferă înșiși profesorii și celelalte cadre didactice ale școlii teologice de pe meleagurile eparhiei, care răspund cu promptitudine tuturor chemărilor făcute de numeroși parohi, în ceea ce privește oficierea serviciilor divine, rostirea de predici și cateheze pentru mai buna îndoctrinare a credincioșilor și întărirea unității Bisericii noastre strămoșești.

După exemplul profesorilor școlii și împreună cu ei, elevii din ultimul an de studii de la Seminarul teologic din Caransebeș și-au continuat deplasările duminicale, pe grupe, la diferite parohii din cuprinsul eparhiei, în perioada premergătoare și cea a Postului Mare. Astfel, au fost vizitate parohiile Delinești din protopopiatul Caransebeș, Criciova, Curtea și Jdloara din protopopiatul Lugoj, în cadrul cărora elevii au contribuit la oficierea serviciului divin prin intonarea răspunsurilor liturgice în cor sau în comun cu toți credincioșii, precum și prin rostirea predicilor tematice și a catehezelor întocmite sub supravegherea profesorului de specialitate, orientate spre apărarea dreptei credințe și ferirea credincioșilor de „căle pierzaniei sufletului”.

În cadrul slujbelor de seară, elevii au prezentat și concerte de imnuri religioase adecvate Postului Mare, familiarizându-se și cu viața spirituală a parohiilor vizitate și îmbogățindu-și cunoștințele cu experiența pastorală și administrativă a preoților din comunele respective. (Pr. Ioan Bocicăi).

EXAMEN DE ASIMILARE CU CÎNTĂREȚII BISERICEȘTI

Urmind îndrumărilor stabilite de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru continua prîmînire a vieții bisericești și mai buna desfășurare a serviciilor religioase, în funcție de exigențele credincioșilor ce compun Biserica noastră dreptmăritoare, în zilele de 21—23 martie 1989, la sediul Seminarului teologic din Caransebeș a avut loc un examen de asimilare cu cîntăreții bisericești de pe meleagurile eparhiei.

Din totalul celor înscrîși, au promovat 45 candidați, comisia de examinare — formată din profesori ai școlii și delegați ai Centrului eparhial — acordîndu-le dreptul de a ocupa funcția de cîntăreți bisericești în cadrul parohiilor din cuprinsul eparhiei.

O NOUĂ CARTE DE RUGĂCIUNI

Este bine cunoscut faptul că Biserica noastră dreptmăritoare este o „Biserică slujitoare”, mereu sensibilă la exigențele credincioșilor ce o compun, la toate nivelele și esaloanele vieții noastre bisericești.

În cadrul acestor ample eforturi permanente de a răspunde exigențelor vieții bisericești din contemporaneitatea noastră se înscrie și recenta apariție a unei noi cărți

de rugăciuni, în Editura Mitropoliei Banatului, destinată uzului tuturor credincioșilor de pe meleagurile ambelor eparhii ce o compun.

Apărută într-un tiraj sporit, noua carte de rugăciuni ieșită din teascurile Tipografiei Arhidiecezane din Timișoara — prefată de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și respectiv de P.S. Episcop Timotei al Aradului — este dotată și cu un capitol de partituri muzicale bisericești, alcătuite prin osteneala preotului Ioan Teodorovici din Caransebeș.

COMEMORAREA UNUI VREDNIC ÎNAINȚAȘ

În duminica din 9 aprilie 1989, comunitatea parohială din Obreja, protopopiatul Caransebeș, a procedat la comemorarea a șapte decenii de la trecerea la cele veșnice a unui reputat flu al acestei comune: generalul Moise Groza, participant la Războiul de independență din 1877, decedat la Sinala în 1919.

Personalitatea ilustrului înaintaș a fost evocată în cadrul parastasului oficiat la sfârșitul sfintei liturghii, prin cuvântările rostită de preotul Petru Iltineanțu, parohul local și respectiv de cercetătorul Liviu Groza, descendent al acestuia.

După oficierea serviciului religios, s-a depus o coroană de flori la monumentul celui comemorat, înălțat în centrul comunei, iar la cimitirul parohial s-a păstrat un moment de reculegere la mormintele părinților săi. (Pr. Petru Iltineanțu).

REÎNHUMAREA UNOR STRĂVECHI OSEMINTE

Revista noastră și-a informat cititorii în trei numere precedente (1, 2 și 5/1988) asupra unei descoperiri întâmplătoare dar de o valoare excepțională: vestigiile unei impozante și robuste biserici medievale românești datind de la sfârșitul secolului XIII și începutul celui următor. Cercetările arheologice, inițiate cu deosebită minuție, au dus și la descoperirea unor cripte, a unor oseminte așezate sub pardoseala lăcașului, între contraforți, ceea ce atestă existența anterioară pe același loc a unui cimitir ortodox mult mai vechi.

Multimea osemintelor găsite în jurul bisericii și în criptele din interiorul ei au fost adunate cu grijă de un grup de elevi ai Seminarului teologic, după care au fost transportate la Cimitirul eroilor din Caransebeș și pregătite pentru reînhumare. Un hrisov alcătuit de cercetătorul Liviu Groza și așezat într-o sticlă închisă ermetic, în mijlocul acestor oseminte, amintește descoperirea și reînhumarea lor în spațiul dintre capelă și mormintele eroilor români.

Serviciul religios al reînhumării a fost oficiat în duminica din 19 martie 1989 — Duminica Ortodoxiei — de către un sobor de șapte preoți și doi diaconi, în frunte cu P.On. Părinte Dimitrie Grama protopopul Caransebeșului, care a rostit și cuvântul comemorativ prilejuit de acest eveniment. Răspunsurile liturgice au fost date de corul catedral din Caransebeș, dirijat de prof. Gheorghe Dobreanu, în prezența unui mare număr de credincioși cărora reînhumarea le-a evocat un crîmpei din istoria acestor meleaguri ale patriei noastre. (prot. Dimitrie Grama).

CONDUȘI PE ULTIMUL DRUM

După o scurtă dar grea suferință, în ziua de 7 martie 1989 a adormit în Domnul, la domiciliul său din Timișoara, preotul pensionar *Vasile Luminos*, în vîrstă de 82 ani.

A văzut lumina zilei la 11 septembrie 1907, în Fădimac, com. Belint, jud. Timiș, din părinți agricultori. A urmat școala elementară în satul natal, continuîndu-și pregătirea la liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Vocația preotească l-a orientat pașii spre Academia teologică din Arad pe care a absolvit-o în anul 1933, urmînd paralel și cursurile Facultății de Drept din Cluj.

După ce a împlinit alte atribuții, în anul 1936 a intrat în ogorul Domnului, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Urseni din protopopiatul Timișoara, pe care a păstrat-o peste patru decenii, pînă la sfârșitul anului 1982 cînd s-a pensionat. Pentru meritele sale pe tărîm bisericesc și obștesc, a fost distins cu rangul de „iconom”.

Služba înmormântării a fost oficiată în biserica parohială din Timișoara II (Fabric), în ziua de 8 martie a.c., de un sobor compus din cinci preoți și doi diaconi, în prezența Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, a membrilor familiei și a unui grup de credincioși din parohia Urseni. Necrologul a fost rostit de preotul Sorin Rățiu de la parohia Timișoara II.

După oficierea prohodului, cortegiul funebru a condus sicriul cu osemintele regretatului preot la locul de veșnică odihnă din cimitirul din Calea Buziașului, într-o așteptare învierii celei de obște.

În ziua de 9 martie a.c. a încetat din viață, în urma unei boli îndelungate, preotul pensionar Pavel Bilcă, în vîrstă de 78 ani, cu ultimul domiciliu în Caransebeș.

Născut la 23 august 1911 în com. Borlova, jud. Caraș-Severin, a urmat cursurile învățămîntului elementar în comuna natală, iar la Caransebeș pe cele medii și cele ale Academiei teologice, pe care a absolvit-o în anul 1938. Doi ani mai tîrziu a fost hirotonit preot pe seama parohiei Rugi din protopopiatul Caransebeș. Mai tîrziu a păstorit parohia Goleț, de unde s-a pensionat în iarna anului 1977.

Serviciul religios al prohodului a fost oficiat în ziua de 12 martie a.c., printr-un sobor de 17 preoți, în frunte cu P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caransebeșului, care a rostit și cuvîntarea funebră. A vorbit, de asemenea, și preotul pensionar Ioan Săbăilă din Cornea.

După oficierea slujbei, rămășițele sale pămîntești au fost înhumate spre veșnică odihnă în cimitirul din Caransebeș.

A plecat dintre noi vrednicul de pomenire *prof. Vasile Vărădean*. Decesul l-a surprins, după o scurtă suferință, în Arad. Două zile mai tîrziu ar fi împlinit 82 ani. A fost membru în Adunarea Națională Bisericească, în Adunarea Eparhială și Consiliul Eparhial, în mai multe legislaturi.

S-a născut în comuna Marcovăț (din Banatul iugoslav), la 23 aprilie 1907. După cursurile școlii primare în comuna natală, a urmat cele medii la liceul „C. D. Loga” din Timișoara și „General Dragalina” din Oravița, promovînd examenul de bacalaureat la Timișoara. În continuare, timp de cinci ani, a frecventat și absolvit cursurile Facultății de filosofie și litere din București și cele ale Seminarului pedagogic universitar „Titu Maiorescu” din Capitală.

Într-o activitate profesională, a funcționat ca profesor la liceul „General Dragalina”, liceul de fete și școlile de meserii și cooperație din Oravița, apoi la liceul de muzică și școala specială de nevăzători din Timișoara, unde a predat mai multe discipline. Profesor de reală vocație și cu neprecupețită dăruire pentru elevi, numele său a rămas înscris în memoria afectivă a multora dintre aceștia.

Dăruît de Dumnezeu cu multiple calități, prof. Vasile Vărădean a activat și în alte domenii, ca dirijor al mai multor coruri din București, Oravița și Timișoara, ca grafician și caricaturist cu participări la expoziții colective și personale. A publicat diferite studii și articole într-o mulțime de ziare, reviste și almanahuri, abordînd cu talent și competență o serie de subiecte cu largă rezonanță culturală.

Legat de Biserica noastră dreptmăritoare, profesorul Vasile Vărădean a făcut parte, ca deputat, din forurile de conducere ale eparhiei noastre. A contribuit în mod deosebit la constituirea unei comisii de muzicieni de pe lîngă secția culturală a Centrului eparhial, care a stabilit notația muzicală a cîntării bisericești din Banat. A colaborat cu sudii, articole și recenzii la revista „Mitropolia Banatului” și la „Îndrumătorul bisericesc, misionar și patriotic”, editat anual.

Sintetizarea preocupărilor sale pe tărîm istoric și cultural s-a relevat prin apariția celor două cărți în Editura mitropolitană: „Monumente bisericești și culturale din zona Oraviței” (în 1981) și „Cîntecul la ei acasă” (1985), ambele mult apreciate de toți cititorii.

Rămășițele sale pămîntești au fost depuse în capela cimitirului din Timișoara — Calea Șagului, unde în ziua de 24 aprilie 1989 și în prezența unei numeroase asistențe a fost oficiat serviciul religios al prohodului, de un sobor de patru preoți și un diacon, în frunte cu P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, care, împreună cu P. On. Părinte Petru Dorobanțu, consilier eparhial, au transmis familiei defunctului regretul și condoleanțele alese ale Întîistătătorului eparhiei, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit

Nicolae. Cuvîntarea funebă a fost rostită de preotul Constantin Mincu, conducătorul oficiului parohial Timișoara I. Personalitatea celui decedat a fost omagiată, de asemenea, de prof. Victor Andrei și juristul Iosif D. Surulescu, ambii din Timișoara.

În prezența fiului său și a familiei sale, corul catedralei mitropolitane a intonat cântarea de veșnică pomenire pentru cel care, intrînd în cavoul familiei alături de soția sa, rămîne pururea în amintirea celor ce l-au iubit și prețuit.

În ziua de 22 aprilie a.c. s-a strămutat la cele veșnice preotul pensionar *Gheorghe Zorlențan*, în vîrstă de 70 de ani, cu ultimul domiciliu în Timișoara.

S-a născut la 24 noiembrie 1919 în com. Seceani, jud. Arad, din părinți agri-cultori. Și-a efectuat pregătirea generală la Timișoara, unde a urmat ciclul elementar și cursurile învățămîntului mediu, la liceul „C. D. Loga”. Studiile teologice, începute în anul 1939 la Academia teologică din Arad, le-a încheiat tot la Timișoara, în anul 1944, în cadrul Academiei teologice din Oradea.

Intrînd în ogorul Domnului, a fost hirotonit preot pe seama parohiei *Ususău* din protopopiatul Lipova, după care s-a transferat în protopopiatul Timișoara, păs-torînd consecutiv la mai multe parohii, cea din urmă fiind parohia Carani, de unde s-a pensionat în toamna anului 1982.

Prohodul a fost oficiat în ziua de 25 aprilie a.c., la capela cîmîtirului parohiei Timișoara II, de către un sobor de trei preoți, în frunte cu P. On. Părinte Cornel Pleșu, conducătorul oficiului protopopesco din Timișoara, care a rostit și necrologul. Au fost prezenți membrii familiei și un impresionant număr de credincioși veniți din parohiile la care a slujit.

După oficierea serviciului religios, sicriul cu rămășițele sale pămîntesti a fost înhumat la locul de veșnică odihnă, întru așteptarea învierii celei de obște.

În timpul oficierei sfîntei liturghii din 30 aprilie 1989 — Duminica Sfîntelor Paști — la biserica parohială din Cireașa, protopopiatul Caransebeș, a trecut în veș-nicie preotul pensionar *Ioan Turcan*, în vîrstă de 79 ani.

Născut la 14 februarie 1910 în com. Cireașa, jud. Caraș-Severin, într-o familie de preoți, a urmat cursurile învățămîntului elementar în comuna natală, iar pe cele medii la Caransebeș, unde a absolvit și Academia teologică în anul 1931.

În anul 1953 a intrat în ogorul Domnului, fiind hirotonit preot pe seama paro-hiei natale, cu filia Zăvoi, ca succesor al tatălui său, pe care a păstorit peste patru decenii, pînă la sfîrșitul anului 1978 cînd s-a pensionat. A desfășurat o bogată activi-tate pastorală și administrativ-bisericească, renovînd ambele biserici și casă parohială în mai multe rînduri.

Slujba înmormîntării a fost oficiată la cîmîtirul parohial din Caransebeș și în prezența unui impresionant număr de credincioși, în ziua de 2 mai a.c., de către un sobor de 18 preoți, în frunte cu P. On. Părinte Dimitrie Grama, protopopul Caran-sebeșului, care a rostit cuvîntarea funebă. Personalitatea și meritele defunctului au fost evocate și în cuvîntarea rostită de preotul Liviu Drăgan, parohul actual din Cireașa.

După încheierea serviciului religios, sicriul cu osemintele regretatului preot au fost înhumate spre veșnică odihnă în cîmîtirul parohial din Caransebeș, întru aștep-tarea învierii celei de obște.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

PAZNICUL INVIERII DOMNULUI

După rinduiala Bisericii noastre, în toată vremea Postului Mare, clerul și credincioșii eparhiei s-au pregătit cu multă grijă prin post, rugăciune și reculegere sufletească, să întâmpine Praznicul Învierii Domnului Iisus Hristos.

La catedrala din Arad, Prea Sfințitul Episcop Timotei a oficiat slujba Învierii Domnului, în cadrul căreia — în continuarea citirii tradiționale a cuvîntului de învățătură al Sfințului Ioan Gură de Aur — a stăruit asupra chipului în care de-a lungul vremii, Ortodoxia românească a legat Învierea Domnului de înălțarea poporului și fericirea patriei noastre scumpe, ce rezultă și din eroismul patrioților arădeni, între care și oameni ai Bisericii, în marile momente ale istoriei naționale.

Inconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, de colaboratori de la Centrul eparhial, Chiriarhul eparhiei a slujit, apoi, sfînta liturghie arhierescă, în prezența numeroșilor credincioși ai municipiului, cărora, la vremea potrivită le-a predicat despre sensul mormîntului gol pentru faptul Învierii.

În după amiaza zilei, P.S. Episcop Timotei, împreună cu soborul de preoți și diaconi, a oficiat slujba vecerniei la catedrala episcopală, în cadrul căreia s-a citit pastorală Prea Fericitului Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române.

După sfînta liturghie din prima zi de Paști, la Centrul eparhial, a avut loc tradiționala recepție, la care au fost prezenți preoți și credincioși din municipiu și din parohiile limitrofe. În numele celor de față, P.C. Părinte Emil Roman de la parohia Micalaca Veche a adresat Întistătătorului eparhiei respectuoase urări de Sfintele Paști. Cu aceleași doriri de bine și sănătate a răspuns și Prea Sfinția Sa, după care s-a întreținut cu cei prezenți în atmosfera de sărbătoare.

Praznicul Învierii Domnului s-a desfășurat în toate sfintele lăcașuri ale eparhiei în aceeași atmosferă de aleasă bucurie și trăire duhovnicească, credincioșii ascultînd pretutindeni pastorală de Sfintele Paști trimisă de Chiriarhul eparhiei.

ITINERAR PASTORAL

Întîmpinarea mariei sărbători pascale a fost marcată în cadrul eparhiei, de o înmulțire a strădaniilor, atît în timpul premergător Postului Mare cît și în cel al curgerii lui, spre a culmina cu marea zi a Învierii.

Astfel, o vizită canonică în Duminica înfricoșatei judecăți, din 5 martie 1989, s-a făcut în Parohia Turnu, din protopopiatul Arad. În contextul Sfintei Evanghelii, Prea Sfințitul Episcop Timotei a predicat despre faptele cele bune și locul lor în lucrarea mîntuirii personale.

În duminica a doua a Postului Mare, în 26 martie a.c., la parohia Valea Brad, din protopopiatul Brad, Prea Sfinția Sa a săvîrșit binecuvîntarea lucrărilor de pictură executate la biserică. În cadrul sfintei liturghii, a rostit un cuvînt de învățătură despre intrajutorarea omenească, semn al comuniunii cu Dumnezeu, ilustrată de pericopa evanghelică a zilei, a vindecării slăbănogului din Capernaum. A hirotesit totodată întru iconom pe preotul locului, Constantin Străuț.

În după amiaza aceleiași zile, Prea Sfinția Sa a slujit vecernia la parohia Crișcior, aflată în același protopopiat, în cadrul căreia, cu referire la pomenirea Sfințului Grigore Palama, a predicat despre simbolul luminii în Biserica Ortodoxă și despre strălucirea ei mai ales în atmosfera bisericilor monumente istorice — cu este cea din localitate — toate oglîndînd sufletul românesc.

Începînd cu Duminică, Florilor — cînd în predica de la sfînta liturghie P.S. Episcop Timotei a lămurit credincioșilor motivul pentru care Dumnezeu-Fiul a trebuit să pătîmească spre a ne mîntui — în Joia Mare, Chiriarhul a evocat momentele principale ale Patimilor Domnului. În Vinerea Mare, P.S. Sa a asistat la slujba ceasurilor în biserica parohiei Aradu-Nou, rostind și aici un cuvînt de învățătură despre sensul urmării Mîntuitorului pînă la patima cea de bună voie, spre a dobîndi roadele biruinței sale asupra morții. După slujba vecerniei, cu ritualul așezării Sfîntului Epitaf, Chiriarhul, înconjurat de soborul preoților și diaconilor, a slujit Prohodul Domnului, în cadrul căruia a predicat despre sublimitatea serviciilor religioase legate de marile momente ale anului bisericesc.

A doua zi de Paști, Chiriarhul a slujit sfînta liturghie la mănăstirea Arad-Gal, unde a cuvîntat credincioșilor despre înnoirea firii și învierea creștinului prin Iisus Hristos Domnul. În cea de a treia zi a praznicului, P.S. Sa a oficiat sfînta liturghie la biserica parohiei Deva I, iar vecernia la parohia Hunedoara III. La cea dintîi, în legătură cu pericopa evanghelică a arătării Mîntuitorului după înviere, celor doi ucenici călători spre Emaus, a predicat despre recunoașterea neîncetată a Domnului în Sfînta Împărtășanie. În cadrul vecerniei, a rostit un cuvînt de învățătură despre amprenta credinței în înviere pe bisericile monumente istorice și necesitatea de a o arăta în toată măreția ei.

CONFERINȚE PREOTEȘTI

Conform îndrumărilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, între 3—30 martie 1989, la sediul celor opt protopopiate din Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmașului, s-au desfășurat lucrările conferinței preoțești intitulată: „Ideea de unitate națională a românilor de-a lungul veacurilor și contribuția Bisericii Ortodoxe Române”.

Fiecare conferință a fost precedată de oficierea Te-Deumului de către un sobor de preoți și diaconi, după care s-a trecut în sala de ședințe unde, părinții protopopi, adresînd un cuvînt de întîmpinare, au făcut o succintă prezentare a temei.

Lucrările conferinței au fost prezidate de către Prea Sfințitul Episcop Timotei la protopopiile Arad și Orăștie, iar la celelalte de către delegații chiriarhali.

În cuvîntul său, Prea Sfințitul Episcop Timotei a subliniat importanța și actualitatea temei — ideea de unitate națională a românilor de-alungul veacurilor — ale cărei rădăcini se află înfipte adînc în etnogeneza neamului nostru românesc și creștinesc. Făcînd elogiul marilor personalități ale istoriei noastre naționale și bisericești care au militat pentru împlinirea acestui vis multimilenar, prin actul unirii Moldovei cu Țara Românească de la 24 ianuarie 1859, Prea Sfinția Sa a evocat în cîteva cuvinte eforturile depuse de marii noștri înaintași, domnitorii Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, Alexandru Ioan Cuza și alții, scoțînd în evidență contribuția Bisericii la realizarea acestui ideal măret. S-a rememorat cu acest prilej activitatea unor ierarhi luminați ca mitropoliții Simion Ștefan, Dosoftei, Antim Ivireanul și alții. În continuare, Prea Sfinția Sa a dat glas sentimentelor de profundă satisfacție și mîndrie patriotică pe care a trăit-o clerul și credincioșii din părțile Aradului și Hunedoarei, cu prilejul vizitei de lucru întreprinse în acele zile în județul Hunedoara de către ilustrul nostru Conducător, Președintele Nicolae Ceaușescu.

Referatele principale au fost susținute de următorii preoți: Teodor Baba (la Arad), Iacob Lupei (la Ineu), Ștefan Czeten (la Deva), Pavel Vesa (la Lipova), Ionel Oprea (la Sebiș), Valer Munteanu (la Orăștie) și Traian Ciocan (la Petroșani).

După citirea referatelor de către preoții referenți și coreferenți, s-au înscris la cuvînt un impresionant număr de preoți care, trecînd în revistă izvoarele arheologice și documentare ale formării neamului nostru, au pus în lumină permanența ideii de unitate a românilor de-a lungul veacurilor și dăinuirea lor neînteruptă în spațiul carpato-danubiano-pontic. Ea se poate urmări în toate elementele sale componente, în ceea ce privește unitatea teritoriului sau a spațiului de formare a neamului nostru, unitatea și continuitatea pe aceste meleaguri a tuturor românilor din cele trei provincii românești — Moldova, Țara Românească și Transilvania — în unitatea de credință, limbă,

cultură și civilizație, în unitatea statală și bisericească. În lumina acestui adevăr, actul unirii Moldovei și al Țării Românești din 1859, ca și cel al Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, reprezintă încheierea unui proces firesc și necesar pentru care au luptat generații după generații, cei mai buni fii ai neamului, „Unirea, națiunea a făcut-o”, spunea la vremea sa marele nostru istoric și diplomat al unirii, Mihail Kogălniceanu; iar cel mai iubit fiu al poporului român, Președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat recent în același sens: „Unirea a fost încununarea victorioasă a luptei seculare dusă de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Muntenia și Transilvania, de cărturarii și marii gînditori ai neamului, a activității desfășurate de către elementele revoluționare, de militanții socialiști, a aspirației și voinței întregului popor român”.

Prin folosirea limbii naționale în cult, prin activitatea ei pe plan cultural, ca și prin întreaga ei misiune învățătoarească, Biserica Ortodoxă Română a adus o valoroasă contribuție la întărirea și conștientizarea ideii de unitate națională a românilor de-a lungul veacurilor, fiind alături de popor și de conducătorii săi în toate momentele care au marcat împlinirea acestui scump ideal. Prin ierarhia străvechilor scaune episcopale de la Ineu, Lipova și Arad, clerul și credincioșii de pe meleagurile Aradului și Hunedoarei au menținut mereu trează ideea unității și a unirii lor cu frații de dincolo de Carpați.

Sintetizînd concluziile desprinse din expunerea referatelor și din luările de cuvînt, P.S. Episcop Timotei a îndemnat pe preoții prezenți să urmeze pilda marilor lor înaintași, contribuind, prin cuvîntul și fapta lor, la întărirea unității de credință, de neam și lege, la întărirea unității întregului nostru popor.

CONFERINȚA PREOTEASCĂ ADMINISTRATIVĂ

Între 2 și 22 aprilie 1989 — perioadă de timp care a precedat cele șapte săptămîni ale Postului Mare și Praznicul Învierii Domnului — la protopopiatele din Eparhia Aradului s-au desfășurat lucrările conferinței administrative cu tema: „Tactul pastoral și ținuta clerului în relațiile cu credincioșii” — un subiect de permanentă actualitate și de interes general pentru slujitorii și preoții altarelor Bisericii noastre. Partea a doua a conferinței a fost consacrată dezbaterii unor aspecte și probleme legate de buna desfășurare a activității economico-financiare și a administrării, conform normelor legale de gestiune și contabilitate parohială, la care au participat ostenitori din cadrul Centrului eparhial cu atribuții de răspundere în acest domeniu.

Lucrările conferinței au fost conduse de Prea Sfințitul Episcop Timotei, la protopopiatul Arad, iar la celelalte protopopiate de către P.C. Părinte Iacob Bupte, consilier eparhial.

În cuvîntul de deschidere, referindu-se la subiectul conferinței, Chiriarhul a arătat că tema tinde să împrăștiere și să pună în valoare, în activitatea pastorală a preoțimii noastre, cele mai bune principii, metode și mijloace de îndrumare a credincioșilor, potrivit implicațiilor și exigențelor vremii noastre care se impun atît în pastorală individuală cît și în cea colectivă.

Referatele principale au fost susținute de preoții: Gheorghe Bej (la Arad), Traian Rusu (la Lipova), Florian Tulcan (la Ineu), Miron Pîrva (la Deva), Leonte Doncescu (la Petroșani), Gheorghe Tiu (la Brad), Ioan Ardelean (la Sebiș), Corneliu Jurca (la Orăștie).

Pe marginea referatelor s-au înscris la cuvînt un mare număr de participanți, care au completat cu diferite aspecte tratarea subiectului.

La sfîrșitul lucrărilor, P.S. Episcop Timotei a îndemnat pe preoții slujitori să-și aducă contribuția lor la desfășurarea în condiții optime a campaniei de primăvară, la înfrumusețarea bisericilor, a caselor parohiale, a cimitirelor și localităților în care păstoresc, respectiv la toate acțiunile întreprinse pentru mai binele tuturor de obște.

VIZITA UNUI GRUP DE ELEVI SEMINARIȘTI ÎN EPARHIA ARĂDULUI

Potrivit tradiției și rînduieilor Bisericii noastre dreptmăritoare, perioada Postului Mare constituie un timp consacrat în mod special rugăciunii, postului, meditației și sporirii întru cele duhovnicești. Pe această linie se înscrie vizita pe care — cu binecu-

vintarea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului și a Prea Sfințitului Episcop Timotei — un grup de elevi seminariști de la Seminarul teologic Caransebeș, sub conducerea preoților profesori Trăilă Gherga, directorul școlii, Nicolae Belean și Ionel Popescu, au întreprins-o în Eparhia Aradului.

Dornici să-și îmbogățească cunoștințele de istoria Bisericii și a patriei din acest străvechi colț de țară, elevii seminariști au descins în duminica din 2 aprilie 1989 — cea de a III-a din Postul Mare, a Sfintei Cruci — într-o primă vizită la Centrul eparhial și parohiile de pe raza municipiului Arad. Cu acest prilej, viitorii slujitori ai altarelor au asistat la slujba sfintei liturghii și a vecerniei oficiate în catedrala episcopală din Arad, intonând, sub conducerea preotului prof. Nicolae Belean, un mănunchi de pîrtesne și alte cîntări bisericești. Predica a fost rostită de preotul prof. Ionel Popescu, care a vorbit despre temeiurile scripturistice ale cinstirii sfintei cruci.

La sfîrșitul slujbei, P.S. Episcop Timotei a rostit un cuvînt ocazional privind misiunea preoțească pentru care se pregătesc cei aflați pe băncile școlii, prezentînd elevilor și profesorilor Seminarului teologic din Caransebeș alese mulțumiri și binecuvîntări arhierestî.

În duminica din 16 aprilie a.c., un alt grup de elevi seminariști, sub conducerea preotului prof. Trăilă Gherga, directorul școlii, au descins la biserici monumente istorice din municipiul Deva și din împrejurimi. Cu acest prilej, în biserica „Sf. Nicolae” din Deva, elevii seminariști au prezentat un concert de pîrtesne și cîntări bisericești.

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

La amiaza zilei de 21 martie 1989, s-a stîns subit din viață vrednicul preot Ioan Manta de la parohia Hațeg I, protopopiatul Petroșani, în vîrstă de 48 ani.

Născut la 21 decembrie 1941, în localitatea Crăiești, jud. Mureș, a urmat școala elementară în satul natal. Vocația preoțească l-a îndreptat spre cursurile Seminarului teologic din Cluj-Napoca, între anii 1956—1961, iar apoi spre cele ale Institutului teologic universitar din Sibiu, între 1961—1965. În anul 1966 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Panadia din protopopiatul Alud, jud. Alba. Doi ani mai tîrziu s-a transferat în cadrul Episcopiei Aradului, la parohia Livadia din protopopiatul Petroșani, unde a reparat ambele biserici și casa parohială, desfășurînd o bogată activitate pastorală și social-obștească, prin sprijinirea activității de sistematizare și înfrumusețare a satului.

În anul 1974, s-a transferat la parohia Hațeg I, remarcîndu-se printr-o rodnică activitate și tact pastoral. În 1980 a început restaurarea monumentalei biserici parohiale „Sf. Nicolae”, căreia l-a adăugat o frumoasă podoabă picturală, deopotrivă înnoind iconostasul și întregul mobilier al lăcașului ce așteaptă acum momentul sfințirii.

Serviciul religios al înmormîntării a avut loc în ziua de 23 martie a.c., oficiat în biserica parohială de un sobor de 37 preoți, în prezența unei imense mulțimi de credincioși, care a umplut pînă la refuz biserica și curtea acesteia. Șirul cuvîntărilor funebre a fost deschis de P.C. Părinte Liviu Mirion, revizor contabil principal al Episcopiei, delegat al Prea Sfințitului Episcop Timotei, care a vorbit despre valoarea sufletului omenesc, despre înviere și viața viitoare, transmițînd sincere condoleanțe familiei îndoliate și enoriașilor din partea Prea Sfinției Sale și a Centrului eparhial Arad. Personalitatea defunctului a mai fost evocată în cuvîntările rosite de: P.C. Părinte Octavian Pătrașcu protopopul Petroșanilor, C. Părinte Grigore Soporan de la parohia „Bunavestire” — Iris — Cluj, în calitate de fost coleg, C. Părinte Octavian Dumoi de la aceeași parohie Hațeg I și C. Părinte Ioan Buzdugan de la parohia învecinată Hațeg II. Au luat cuvîntul de asemenea, preotul romano-catolic Arpad Balog și pastorul reformat I. Boloș, ambii din Hațeg, iar la cîmîtir preotul Ioan Man din Cluj-Napoca.

În dangătul duios al clopotelor de la toate bisericile din Hațeg, sicriul cu trupul neînsuflețit al bunului și regretatului preot Ioan Manta, purtat pe umerii preoților colegi din sobor, a fost înhumat în cîmîtirul din localitate, într-o nădejdea învierii și a vieții celei veșnice.

După o scurtă și grea suferință, în ziua de 27 aprilie 1989, a trecut în veșnicie preotul Vasile Udilă de la Denșuș în vîrstă de 61 ani, membru al Adunării Eparhiale.

care a avut în grijă și celebra biserică-monument istoric și de arhitectură din localitate.

Născut la 16 februarie 1928, în satul Bărăștii Hațegului, jud. Hunedoara, a urmat școala primară în satul natal, iar apoi liceul comercial din Hațeg. După ce a îndeplinit alte atribuții, între 1953—1957 a urmat cursurile Institutului teologic universitar din Sibiu. Doi ani mai târziu, a intrat în ogorul Domnului, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Densuș, unde s-a străduit să desfășoare o frumoasă activitate pastorală și gospodărească. A efectuat reparații și restaurări la monumentele biserică străveche din Densuș și la casa parohială. Din anul 1968 a împlinit și funcția de ghid la această biserică-monument istoric, dînd cu pasiune și competență documentate explicații mulțimii de truriști în legătură cu originea, vechimea, arhitectura, pictura monumentului etc. În această calitate, a prezentat și la televiziune în mai multe rînduri, valorosul monument de la Densuș, iar în august 1974, a primit medalia „30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă”, prin Decret prezidial.

Prohodul regretatului preot a avut loc în ziua de 29 aprilie a.c., fiind oficiată de un mare sobor de preoți, în frunte cu P.C. Părinte Liviu Mirion revizor contabil, delegat al Prea Sfințitului Episcop Timotei, care a rostit și necrologul.

Viața și activitatea defunctului a mai fost evocată în cuvîntările rostite de P.C. Părinte Octavian Pătrașcu, protopopul Petroșanilor și respectiv de preoții Ioan Mihăescu de la parohia învecinată Peșteana și Ioan Buzdugan de la parohia Hațeg II.

Rămășițele sale pămîntești au fost purtate de preoții slujitori în jurul monumentalei biserici din Densuș, în dangătul duios al clopotelor și deplîns de familie și numeroasa asistență, după care au fost înhumate în cimitirul bisericii parohiale, spre veșnică odihnă.

Preot profesor Ioan G. Coman, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1988, 406 pp.

Am avut întotdeauna pentru regretatul pr. prof. dr. I. G. Coman, sentimente de aleasă stimă și caldă afecțiune, iar acum, după ce nu mai e, cu multă pietate și adînc respect îi cinstesc memoria. Mi-a fost pedagog la Seminarul Central din București și, în toamna anului 1927, am făcut împreună parte din grupul de bursieri prezenți în fața Ministerului Cultelor, pentru instrucțiuni și recomandări cu ocazia plecării peste graniță, la Strasbourg dînsul, la Varșovia eu. Împrejurările, sau destinul și alte imponderabile, au voit ca I. G. Coman să facă studii strălucite și să se întoarcă în țară cu titlul de doctor în Teologie (la care a mai adăugat la București două: unul tot în Teologie și celălalt în filologia clasică), iar eu să renunț la bursă și să revin în patrie foarte repede, numai după cîteva luni, fără nici un titlu, bineînțeles, pentru a urma altă cale a vieții. Pe drumuri deosebite, dar cu opțiuni apropiate, ne-am întîlnit frecvent la ședințele Societății de Studii Clasice, pe tărîmul unor sirguințe comune, cele în domeniul culturii greco-latine. Pentru că I. G. Coman a fost, precum se știe, un mare cărturar nu numai în domeniul teologiei, ci și al clasicismului antic. Centrul preocupărilor de predilecție l-a constituit pentru P.C. Sa literatura patristică, în care ambele specialități și-au dat întîlnire într-o fuziune rodnică și binefăcătoare pentru cultura românească.

Lucrare de interferență între spiritul antichității și al teologiei creștine, cartea apărută postum, și intitulată: „*Frumusețile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*” sintetizează în chip strălucit dubla pregătire de specialitate, precum și multiplele și excepționale însușiri de scriitor și erudit ale autorului.

Într-un succint și esențial „Cuvînt înainte”, autorul indică sensul și orientarea în-

trezii lucrări, al cărui titlu este far călăuzitor în străbaterea celor zece capitole din care e compusă. Pornind de la universalitatea iubirii, care „crează, zidește, înalță și desăvîrșește la nivel înalt tot ce atinge” (p. 5), Cuvîntul înainte stăruie asupra iubirii ca forță spirituală, creatoare de frumos, bine și adevăr. „Omul capabil să ofere și să primească asemenea iubire și frumusețe, este chipul lui Dumnezeu, Care a turnat în inima lui această putere uriașă” (p. 5).

Dintre atîtea frumuseți ale iubirii, cea mai însemnată este aceea a iubirii de oameni, care se vede limpede, „în diverse etape și situații ale vieții omenești”, la diferite vîrste și în diferite raporturi de viață și de muncă ale oamenilor. Prietenia adevărată concretizează luminos frumusețile iubirii de oameni și atît cultura profană greco-latină, cît și cea patristică, oferă nenumărate exemple de prietenii celebre. Iubirea este esența vieții și a moralei creștine, iar umanismul patristic nu e în fond decît cale a desăvîrșirii prin iubirea de oameni.

Cuvîntul înainte se încheie cu multumiri călduroase aduse Editurii Mitropoliei Banatului pentru publicarea acestei cărți, „care (autorul înainte de a înceta din viață predase volumul spre tipărire) ține să fie și un omagiu cald adus Bisericii Ortodoxe Române din Banat, în frunte cu actualul ei conducător, pentru, tot ceea ce această Biserică a adus și aduce Ortodoxiei și țării noastre: dragoste de neam, contribuții esențiale la cultura națională, prestigiu luminos în țară și peste hotare” (p. 8).

Urmează cele zece capitole ale cărții, dintre care patru sînt noi, iar celelalte șase au fost publicate anterior în diferite reviste teologice.

Capitolul I, intitulat „*Concepția despre educație a Sfinților Părinți capadocieni și a Sfîntului Ioan Gură de Aur*”, ocupă un sfert din volumul lucrării, educația fiind, în concepția autorului, determinantă pentru conduita omului în societate, pentru progresul însuși al umanității, și este împărțit în șase subcapitole. Între acestea primul,

cu titlul „Importanța educației în epoca patristică”, este precedat de o introducere asupra rolului educației în dezvoltarea societății umane. „Istoria popoarelor spune autorul, este în mare măsură istoria educației lor... Istoria oamenilor e, în general istoria efortului lor spre bine, spre desăvârșire” (p. 11). Urmează cele 5 puncte ale subcapitolului: 1. Elemente ale educației greco-latine; 2. Principii ale educației în Vechiul Testament; 3. Sensul educației în Noul Testament; 4. Eforturi de educație în epoca patristică și 5. Sfinții Părinți capadocieni și Sf. Ioan Gură de Aur. Reținem ca mai însemnat din acestea că la greci idealul educației era *Kalokagathia*, ceea ce însemna precumpănirea frumosului și a binelui în conceptul de educație, statul ocupându-se, însă, numai de educația oamenilor liberi, nu și a sclavilor, că la evrei educația se făcea, de asemenea, în spirit de castă, abia în Noul Testament educația căpătând sensul de „poruncă dumnezeiască”, aplicată de Însuși Fiul lui Dumnezeu pe pământ” (p. 22). Educația creștină, în duhul dragostei și al fraternității, apare de la început ca o educație pentru toate straturile sociale, „pentru întreaga lume” (p. 22), pentru că „în Hristos nu e nici rob, nici slobod, nici parte bărbătească, nici parte femeiasă, nici scit, nici elin, nici barbar”.

În epoca patristică, educația este prezentă în toate scrierile Sfinților Părinți și scriitorii bisericești, în „tratate de educație generală și specială, omilii, comentarii, catehisme, opere filozofice, opere poetice, opere polemice, opere științifice propriu-zise” (p. 23). Școlile catehetice din Alexandria, Capadocia, Antiohia sînt nu numai instituții de încredințare dogmatică, dar și de educație creștină. În Alexandria a apărut primul tratat de educație generală: *Pedagogul*, datorat lui Clement Alexandrinul” (p. 25). Scopul educației creștine era educația creștină. „În Alexandria a apărut clasele sociale, în dragoste de Dumnezeu și de oameni, cultivarea virtuților și lupta împotriva viciilor. „Orientarea” educației patristice era: *prin lumea aceasta, spre viața veșnică*” (p. 32).

În opera de educație creștină, ca și în învățămîntul teologic, un rol însemnat l-au avut Sfinții Părinți capadocieni Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz și Grigore de Nyssa, precum și Sf. Ioan Gură de Aur.

În subcapitolul 2, intitulat „Educabilitatea persoanei umane”, după ce omul este

definit ca o „plantă cerească” (Sf. Vasile cel Mare repetînd pe Platon), ca o ființă alcătuită dintr-o parte vizibilă — trupul, și alta invizibilă — sufletul, se arată că el este educabil, supunîndu-se liber și conștient educației, „pentru că e înzestrat cu rațiune și cu liber arbitru” (p. 38). Este necesară nu numai educația sufletului, ci și a trupului, ca sălaş și slujitor al sufletului: „Trupul este însoțitorul nedespărțit al sufletului și organul de realizare a hotărîrilor sau atitudinilor luate împreună. Sufletul se mințulește sau se osindește împreună cu trupul” (p. 44).

Subcapitolul 3, „Elementele educației”, tratează despre alegerea și pregătirea educatorilor, atît pentru perioada elementară, cît și pentru cea superioară a educației. „Educatorul trebuie să fie o persoană serioasă, virtuoasă, de caracter, prudentă, cu mare putere de autocontrol, cu dragoste de copii și putînd fi iubită de copii... să fie măsurat, cu multă învățătură și în stare a face să pătrundă sfaturile, învățăturile și pilda sa personală în inimile învățăcelor” (p. 54). Atît pentru perioada elementară, cît și pentru cea superioară, se dau amănunte despre materiile și metodele de învățămînt, despre predarea fiecăreia din cele șapte arte liberale, despre locul culturii profane în formarea intelectuală și morală a creștinului. „Elementele educației intelectuale în perioada elementară și cea superioară sînt variate și cu efecte mai mult sau mai puțin decisive. Succesul educației depinde nu numai de material, ci și de cel ce este supus procesului educației și de educator” (p. 65).

În subcapitolul 4 sînt arătați principalii factori ai educației: familia, școala, biserica (mănăstirile), mediul, natura. Rolul determinant în procesul educativ îl avea și în epoca patristică în primul rînd familia și se insistă în pagini instructive și frumos scrise (ca de altfel în toată cartea), asupra datoriei părinților de a da o frumoasă educație copiilor și tinerilor, exemplul părinților înfrîurînd în mare măsură dezvoltarea educativă a fililor. „Scopul educației în familie, încheie autorul, e formarea omului moral”. (p. 73). În ceea ce privește rolul școlii și al Bisericii, se spune de la început: „Educația în școlile bisericești, sau sub conducerea oamenilor Bisericii, este unul din principiile fundamentale ale concepțiilor pedagogice a autorilor noștri” (p. 73). Sfinții Părinți consideră și pe monahi ca factori importanți în educație. Mediul mănăstiresc

este favorabil educației, spune Sf. Ioan Gură de Aur, pentru că în mănăstiri „nu se află inegalitate, ci ordine, rîndulă, armonie, multă înțelegere și continuu prilej de bucurie” (p. 78). Mediul natural, ca și cel social, influențează în mare măsură procesul educativ. Copiii trebuie feriți de prietenii rele, de locuri neprielnice dezvoltării caracterului, de exemple negative. Frumusețile naturii dimpotrivă sînt elemente pozitive nu numai pentru instrucția, ci și pentru educația tineretului.

Subcapitolul 5, despre educația *fetelor*, arată care era educația femeii la cei vechi și în creștinism, care era rolul mamelor în educația fetelor și, după ce sînt citate mame celebre, ca Emilia (Emmelia), mama Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie de Nyssa, Nonna, mama Sfîntului Grigorie de Nazianz și Antuza, mama Sfîntului Ioan Gură de Aur, se enunță principiile fundamentale ale educației creștine a fetelor. Și la cei vechi erau multe femei instruite, ale căror nume au rămas celebre, cum a fost la greci poeta și conducătoarea de școală Sappho, sau profesoara de filosofie neoplatonică Hypatia, sau la romani Cornelia, mama Gracchilor. Ca atare, educația fetelor nu era neglijată complet, dar domina tradiția, potrivit căreia femeia era datoră să se dedice aproape exclusiv treburilor casnice, iar fata, ca viitoare casnică, primea educația în vederea acestei îndatoriri. În creștinism, însă care socotea că oamenii sînt toți egali, ca fii ai lui Dumnezeu, atît femeile cît și sclavii aveau acces la educație. Femeile creștine erau educate în respectul virtuților creștine și al îndatoririlor de a fi bune mame, bune soții și bune gospodine. Educația creștină a fetelor se făcea după următoarele principii fundamentale: 1. credința și evlavia; 2. lucrul manual și gospodăria; 3. buna cuviință; 4. virtutea și 5. cultura.

În sfîrșit, subcapitolul 6, despre *Metoda educației*, schițează în 23 puncte principiile și metodele educației, precum urmează: 1. Necesitatea metodei; 2. Elementul esențial — optimismul; 3. Orizontul educației; 4. Disciplina în educație; 5. Discriminarea între bine și rău; 6. Accentuarea frumosului; 7. Intuiția în educație; 8. Educația simțurilor; 9. Rolul rațiunii în educație; 10. Împlinirea credinței cu știință; 11. Procedul de la general la particular și invers; 12. Exemplul; 13. Înțelegerea progresivă și integrală; 14. De la cunoscut la necunoscut; 15. Profesori sau cateheți bine pregătiți; 16. Unitatea conștiință-

virtute, știință-faptă; 17. Corelații între cunoștințe sau adevăruri; 18. Contrastul, un procedeu dialectic; 19. Învățămîntul individual; 20. Respectarea și cultivarea inclinațiilor firești ale celui educat; 21. Controlul permanent, asemeni grădinarului; 22. Colaborarea voinței celui educat; 23. Factori decisivi: înțelegerea, învățarea și exercițiul. Capitolul I se încheie cu o serie de concluzii asupra rolului Sfinților Părinți din veacul al IV-lea în domeniul educației, subliniindu-se contribuția lor în formarea și sistematizarea ideilor creștine asupra educației.

Capitolul al II-lea, intitulat „Studiile universitare ale Părinților capadocieni”, scris cu scopul „de a fi de folos pentru tineretul nostru teologic studios” (p. 103), trece în revistă unele aspecte de ansamblu ale studiilor universitare a doi din cei mai mari Părinți ai Bisericii” (pag. 103). Este vorba de Sf. Vasile cel Mare și Sf. Grigorie de Nazianz. Izvoare de bază pentru cunoașterea studiilor universitare ale acestor Sfinți Părinți sînt „Necrologul” pe care Sf. Grigorie de Nazianz l-a rostit în cinstea colegului și prietenului său Sf. Vasile cel Mare (p. 104) și cunoscutul tratat al Sfîntului Vasile cel Mare „Către tineri” (p. 105).

Pe temelul acestor izvoare, autorul a alcătuit expunerea capitolului după următorul plan: introducere; 1. Studii începătoare; 2. Studiile din Atena; viața universitară, rituri universitare, profesori, materii de învățămînt, scopul: cunoștința și virtutea, prietenia; 3. După Atena; 4. Modul însușirii culturii prin studii. Concluzii. Autorul termină acest capitol, publicat mai întîi în „Studii Teologice” VII, 1955, nr. 9—10, pp. 531—534, atrăgînd atenția că „aniversarea a 16 veacuri de la isprăvirea studiilor Sf. Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz trebuie să fie pentru studenții noștri în Teologie prilej de meditație adîncă și de legămint solemn pentru a-i imita, sau măcar a se inspira din stilul vieții lor universitare” (pp. 135—136). „Nu uitați, tineri studenți, încheie autorul, că pentru Sf. Vasile cel Mare, omul este o plantă cerească, sădită de Dumnezeu pe pămînt după chipul Său, iar pentru Sf. Grigorie de Nazianz, cultura e cel mai mare bun, după Dumnezeu. Această viziune a făcut din Europa stegarul culturii și civilizației umane” (p. 138).

Capitolul III, intitulat „Frumusețile prieteniei în concepția lumii vechi și a Sfinților Părinți”, publicat și acesta anterior în „Glasul Bisericii” XIII, 1954, 5—6, pp. 496—511, are, după introducere, două subcapi-

tole. 1. Prietenia în cultura greco-latină și 2. Prietenia creștină. În introducere, din diferite definiții date tubirilor de către scriitori vechi, autorul o socotește cea mai potrivită pe cea formulată de Cicero, astfel: „Prietenia este un acord plin de bunăvoință și dragoste asupra tuturor lucrărilor divine și umane” (p. 142). Primul subcapitol tratează despre originea, cadrul, criteriile, limitele, efectele și felurile prieteniei, arătând că aceasta n-are la bază nici interesul material, nici legăturile de rudenie, nici alte motive egoiste, ci este de esență pur spirituală, „un act de iubire” (p. 143), fiindcă „Dumnezeu este iubire” (Ioan 4, 8, 16), iar „prietenia este o integrare în Dumnezeu” (p. 145). Prietenia este: una din virtuți și nu există prietenie adevărată decât între cei buni și pentru cele bune. Prietenia adevărată este: statornică, sinceră, „se distinge prin dulceața cuvintelor și a manierelor” (p. 148)). Prietenia impune o selecțiune și anume: afinități spirituale, nu poți fi prieten cu oricine. De obicei, prietenii deosebite se găsesc între două persoane și sînt citate prietenii celebre din lumea greco-latină, istorică sau legendară: Ahile și Patrocle, Oreste și Pilade, Epaminonda și Pleopida la greci, sau Scipio și Laelius la romani. În al doilea subcapitol sînt citate, de asemenea, multe perechi de prieteni din tradiția literară creștină: Mîntuitorul Iisus Hristos și Apostolul Ioan, Apostolul Pavel și Tit, Clement și Origen, etc. etc., sau prietenii între profesori și studenți, între colegi de studii. Atenție deosebită se acordă, de asemenea, prieteniei între sexe, între creștini și păgîni prieteniei ca forță universală. În concluzie, reluînd ideile lui Cicero, autorul spune: „Prietenia e o minune între oameni. Ea poate da toate lucrurile pe care le doresc muritorii: cinstea, slava, liniștea sufletească și bucuria. Cu acestea viața e fericită; fără ele, nefericită... a elimina prietenia din viața noastră înseamnă a elimina soarele din lume” (p. 168). Ultimele rînduri ale studiului repetă foarte succint ideile Sf. Ioan Hrisostom expuse în meditația „Despre dragostea și prietenie”.

Capitolul IV, publicat și acesta anterior în „Studii Teologice”, seria I, an. VIII, vol. 1940, este intitulat „Sublimul preoției creștine — note pe marginea tratatului Despre preoție al Sf. Ioan Gură de Aur”. În introducere este prezentată preoția mai întîi ca funcție socială, sub raportul credințelor religioase la diferite popoare din cele mai vechi timpuri, arătîndu-i-se rostul de a

face legătura între divin și uman, de a fi mijlocitoare între om și divinitate. „Cu excepția evreilor și geților, clerul celorlalte popoare pre-creștine n-a depășit nici totdeauna, nici cu prea mult cadrul, interesul și orizontul tribal sau național al cultului primitiv” (p. 174). Trebind la sensul și misiunea preoției creștine în concepția Sf. Ioan Gură de Aur, autorul arată ce este preoția, ce pregătire se cere unui cleric și înfățișează panoplia preoției: virtutea, cultura preotului, studiul continuu, cultivarea gîndirii și a științelor, practicarea înțelepciunii, metoda pastorală, puterea și frumusețea harului, sînt cîteva din aspectele sub care se prezintă sublimul sacerdoțiului creștin. „Preoții sînt oameni, spune autorul în încheiere, și pot să greșească. Dar preoția nu se confundă întodeauna cu cei ce o poartă. Ea este un oficiu teandric, prin care Domnul lucrează pentru ridicarea lumii la El... Nimeni n-a reușit să prezinte sublimul și răspunderea preoției în culori mai strălucite ca Sf. Ioan Gură de Aur” (p. 191).

Capitolul V, intitulat „Minia și fenomenologia ei în literatura patristică”, este numai în aparență distonant față de conținutul cărții, pentru că minia, ca și alte însușiri și fenomene negative ale comportamentului uman, pune, prin contrast, mai bine în relief frumusețile iubirii. După o introducere în care prin referiri la istoria greco-romană, citate din psalmi și mărturii creștine, se prezintă pe scurt minia, formele de manifestare și urmările ei, se stăruie asupra sensului și elementelor miniei, arătîndu-se că există și minie dreaptă, cum e minia lui Dumnezeu. În încercările de a trata minia, se face apel la imitarea modelelor de neminiere. Ideile Sfinților Părinți sînt folosite ca rețetă în tratarea miniei, socotită pe drept cuvînt ca o maladie. Dar izvorul principal folosit de autor în redactarea articolului este lucrarea „Cum să ne vindecăm de minie” a lui Plutarh, „acest mare encicloped și eclectic, din care Sfinții Părinți s-au inspirat uneori abundent” (p. 194). Articolul folosește numeroase citate din Biblie și din scriitori păgîni, sau creștini, despre cauzele și efectele miniei. Sînt arătate și unele păreri care justifică minia în anumite cazuri, dar, în general, se desprinde consensul că minia este o atitudine negativă, o reacțiune ieșită din comun împotriva căreia oamenii trebuie să lupte pe toate căile și în fine, manifestarea ei poate fi oprită sau slăbită prin educație. „Minia, spune autorul în concluzie, a fost

și este tratată în cadrul religiilor, al filosofoilor și al diverselor sisteme sociale ca o patimă care trebuie vindecată sau atenuată cu orice preț. (p. 214).

Capitolul VI, „Mesajul milosteniei creștine pentru bogați și săraci la Părinții capadocieni”, apărut sub titlul „Rolul social al milei creștine la Părinții capadocieni”, „prin osîrdia Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei”, la Beiuș, în 1945, cu o întindere apreciabilă în iconomia cărții, avînd, ca toate capitolele, la început o introducere și la sfîrșit concluzii, este împărțit în patru subcapitole, precum urmează: 1. Răsfățatul bunurilor vremelnice; 2. Desmoștenii vieții; 3. Sensul și frumusețea milosteniei și 4. Originea suferinței.

Conflictul dintre săraci și bogați, se spune în introducere, își are obîrșia în dezechilibrul produs de decăderea omului din starea edenică de la început, cînd avea din belșug toate bunurile materiale și spirituale trebuitoare. Nedreptatea și ura care au urmat între oameni au adus tot cortegiul de suferințe și de aceea „dintre duelurile care ocupă de mil de ani scena istoriei, nici unul nu e mai continuu și mai înversunat decît acela dintre bogăție și sărăcie” (p. 218). Statele, guvernele, organizațiile sociale au căutat permanent să găsească mijloace de înlăturare sau ameliorare a sărăciei, dar fără succes. Din istoria omenirii, autorul se oprește asupra încercărilor făcute în veacul al IV-lea de Sfinții Părinți Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz (Teologul) și Grigorie de Nysa, care, prin învățăturile și realizările lor practice, au arătat că între bogați și săraci conflictul nu este etern și se poate rezolva într-un fel sau altul.

În subcapitolul 1 este schițată psihologia bogatului care, lacom și zgîrcit, nu se gîndește că bunurile pămîntului sînt date pentru toți oamenii și caută să le acumuleze numai pentru sine, socotindu-se privilegiatul soartei și-n drept de a le deține numai el, fără să-i pese de lipsurile și suferințele altora. „Bogăția e un bun acordat de Dumnezeu. Dar lăcomia și alte vicii umane i-au pervertit sensul și destinația” (p. 239). Obsesia aurului, luxul, pretextele bogăției, răsplata bogăției, legea bogăției, nestatornicia tîcîrurilor omeniești, toate acestea sînt arătate pe larg în omiliile Sf. Vasile cel Mare și în lucrarea Sf. Grigorie de Nazianz intitulată „Despre dragostea față de săraci”, iar autorul, urmînd de aproape ideile acestora, spune: „Notăm că severitatea celor doi mari Părinți privește

numai pe bogații creștini; cum ar fi tratat ei pe cei păgîni, dacă ar fi fost să li se adreseze și acestora?” (p. 239).

Subcapitolul 2 prezintă, în contrast cu huzurul celor avuți, mizeria în care se zbătea în secolul al IV-lea sărăcimea orașelor și satelor. Urmînd aceleași lucrări ale Sfinților Părinți, autorul zugrăvește tabloul întunecat și uneori apocaliptic al dezmoșteniiilor vieții. Mai ales pentru zugrăvirea acestui tablou, talentul literar al Sfinților Părinți este pus din plin la contribuție de autor care traduce, parafrazează sau prescurtează, după caz, ceea ce i se pare mai potrivit, pentru scopul urmărit. Războaiele, bolile, foametea adusă de diferite calamități naturale (secetă, inundații, cutremure etc.), infirmitățile și alte izvoare ale sărăciei sînt descrise în culori vii și înfloritoare. Descrierea înfometatului, făcută de Sf. Vasile în omilia intitulată „Cu prilejul foametei și secetei”, este unul din exemplele grăitoare în această privință. „Puțini scriitori ai antichității au redat, în pagini așa de sumbre, un tablou mai zguditor al suferinței și nefericirii omeniei, ca Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie Teologul” (p. 240).

Subcapitolul 3, despre milostenie, mai întîi privește mila sub aspect istoric, așa cum se manifestă la greci, evrei și creștini. „Mai răspîdită și mai legată de suflet decît la păgîni, mila Vechiului Testament, spune autorul, pregătea drunul luminos și divin al milei creștine” (p. 253). Iar despre mila creștină spune, între altele: „Prin caritate, prin iubirea socială practică cu o abnegație și cu un entuziasm unice în istorie, creștinismul a învins și a cucerit lumea” (p. 254). Mîla creștină a fost activă și rodnică în veacul al IV-lea prin învățăturile și instituțiile filantropice ale Sfinților Părinți. Activitatea Sf. Vasile cel Mare este rezumată din acest punct de vedere astfel: „Mitropolia Cezareei crează ospătării pentru săraci, cămine pentru găzduirea străinilor, institute pentru ocrotirea fetelor, rînduleli scrise și nescrise pentru călugări” (p. 255). Milostenia este arătată în diferite ipostaze și înțelesuri: ca lege a firii omeniești și a religiei creștine, ca restituire a bunurilor la izvorul lor, ca imitație a generozității și maiestății divine, ca factor de educație socială. „Mila tinde la suprimarea diferențelor materiale între oameni și favorizează întrecerea între ei și în domeniul moral și spiritual” (p. 267). Subcapitolul 3 se încheie cu sublinierea unora din ideile

Sfântului Vasile cel Mare cu privire la răsplata finală a milostivului și nemilostivului.

Subcapitolul 4, ocupându-se de originea suferinței, arată că de multe ori aceasta duce la necredință, sau la îndoială cu privire la existența lui Dumnezeu. Dacă ar exista Dumnezeu, n-ar exista răul, n-ar exista atîta suferință și nefericire printre oameni, zic unii; dar acestea există, ceea ce este incompatibil cu existența lui Dumnezeu, zic ei. Alții nu-și pierd credința, arată Sfinții Părinți, dar îi învinovătesc pe Dumnezeu ca autor al răului. „Providența, zic ei, e vinovată de sărăcia și nenorocirea noastră, pentru că ea orînduiește cele de deasupra noastră” (p. 275). Obiecțiile acestora autorul le combate cu opiniile Sfântului Vasile cel Mare despre rău și despre originea răului. „Sf. Vasile afirmă că răul n-are substanță și nu există ca ființă. El este absența binelui” (p. 276). Nu Dumnezeu a făcut răul, ci acesta a apărut cînd omul s-a îndepărtat de Dumnezeu, pierzînd starea de nevinovăție cu care a fost dăruit la început. „Dumnezeu a făcut pe om liber și înzestrat cu liberul arbitru nefiind ținut decît de legea poruncii” (p. 278). Dar libertatea de alegere a folosit-o rău și așa a apărut răul în lume. „Dacă viața noastră e o dramă, își are originea în liberul nostru arbitru. În orice caz, Dumnezeu fiind binele, din El nu poate izvedi răul” (p. 281). Oricît am părea noi de nevinovați, obîrșia suferinței noastre trebuie căutată în noi înșine și ea are o funcție pedagogică, educîndu-ne în direcția binelui. În concluzii se face o recapitulare succintă a ideilor expuse în articol despre mila ca expresie socială a iubirii de oameni.

Capitolul VII este intitulat „Fericitul Teodoret al Cyrului despre dragoste ca bază a vieții creștine desăvîrșite”. În introducere, ca și în conținutul capitolului, împărțit în patru puncte (1. Filocalia ascetică; 2. Filosofia dragostei; 3. Figuri biblice, expresii ale dragostei și 4. Perspective externe ale dragostei ascetice) și urmat de concluzii, Fericitul Teodoret din Antiohia este prezentat ca una din personalitățile cele mai de seamă ale literaturii patristice din secolul al V-lea. Din multele sale scrieri, unele date uitate din cauza unor idei condamnate de Sinodul V ecumenic, se menționează următoarele: 1. *Istoria religioasă sau viața ascetică*; 2. *Istoria bisericească* și 3. *Manual de legende eretice*. Prima carte, mai ales prin prefața și post-

fața ei, este o reușită încercare a lui Teodoret de a înfățișa viața ascetică în lumina ei cea adevărată și cea interioară, călăuzită de o filosofie nouă, cu alte sensuri și orientări decît cele tradiționale din operele gînditorilor greci. În lupta împotriva creștinismului, mulți scriitorii păgîni combatteau mai ales monahismul, acuzînd pe călugări de sedentarism, incultură și inapoiere. Teodoret, el însuși monah, le ia apărarea, arătînd sublimul vieții ascetice care-și are filosofia ei, cu totul superioară în esență față de filosofia acestei lumi. Filosofia ascetică este parte componentă a filosofiei creștine, filosofie a dragostei, și-și găsește rațiunea nu în studiul realității ca atare, nu în rațiune, ci în sentiment, în trăirea bunurilor spirituale, în contemplarea dragostei față de Dumnezeu și de oameni. „Teodoret este obsedat de gîndul că monahii duc o viață nepătimitoare în trup pătimitor și că-și dau osteneala să imite existența cerească, lucru necunoscut în general de oamenii obișnuți” (p. 292). Pentru ilustrarea filosofiei în sensul cel nou, dat de el, Teodoret citează un număr de figuri biblice, ca expresie ale dragostei, precum au fost Enoch, Melchisedec, Avraam, Moise și alții în Vechiul Testament, sau Sfinții Petru și Pavel în Noul Testament. Studiul despre Teodoret al Cyrului, potrivit cărui dragostea este bază a filozofiei și a vieții creștine desăvîrșite, se încheie cu arătarea rolului mănăstirilor și al cărturarilor monahi de-a lungul vremii în dezvoltarea culturii creștine.

Capitolul VIII, intitulat „Cultura patristică”, înfățișează în introducere diferitele aspecte ale culturii, ca expresie a vieții spirituale a omului. „Cultura este procesul organic de dezvoltare rațională a puterilor morale, intelectuale și artistice ale omului luat ca un tot și ale mediului uman înconjurător” (p. 331). Urmează conținutul propriu-zis al capitolului, după următorul plan: 1. Posibilitatea și apariția culturii creștine; 2. Teandria Mintului face posibilă cultura creștină; 3. Viziunea creștină asupra culturii; 4. Iisus Hristos ca lumină; 5. Cuceriri morale și spirituale: Scara lui Iacob; 6. Adevăruri teologice; 7. Opinii teologice; 8. Principii și înfăptuiri sociale: iubirea, dreptatea, ordinea socială pacea, familia, munca și mănăstirea. Concluziile sînt formulate, de asemenea, în 14 puncte, din care, spațiul neîngăduindu-ne mai mult, reproducem punctele 4, 5, 12, 13 (parțial) și 14: 1. Cultura patristică a pus în

circulație *idei* și *valori noi* în teologie, educație, antropologie și sociologie. Ea se folosește de metode noi în domeniul cunoașterii și al acțiunii. Ea crează *umanismul teandric* care, prin *filocalie*, urmărește asemănarea omului cu Dumnezeu. — A transmis majoritatea documentelor esențiale ale culturilor clasice greacă și latină. — *Cultura patristică* a transmis mari tezaure lumii medievale și moderne. — Cultura patristică nu poate fi prețuită decât prin rugăciune neîntreruptă și dragoste curată către Logosul Intrupat.

Capitolul IX, intitulat „*Problema raporturilor dintre greci și „barbari” în lumina Sfinților Părinți*” și publicat în „*Studii Teologice*” XXVI (1974) nr. 3—4, pp 154—171, după o introducere în care se pune problema enunțată în titlu, dezvoltă această problemă, arătând cum trebuie înțeleasă, în cele 3 puncte ale conținutului: 1. Elemente de origine diversă însușite de cultura greacă; 2. Problema împrumutului din filosofia „barbarilor” și 3. Filosofia și limba greacă — vehicule de cultură și de împrumut. În aceste puncte ale conținutului, se arată — pe de o parte — poziția grecilor care, mândri de cultura lor, disprețuiau Biblia și pe creștini, a căror învățătură pornea de la Vechiul Testament, iar pe de altă parte poziția luată în această problemă de Sfinții Părinți (Sfintul Iustin, Tatian, Clement Alexandrinul, Eusebiu al Cezareei, Sfintul Grigorie de Nazianz, Teodoret al Cyrului etc.) care, cercetând amănunțit originalitatea și împrumuturile existente în cultura greacă, demonstrau că grecii n-au dreptul să se mândrească prea mult cu civilizația și cultura lor, că acestea se datoresc în mare parte unor împrumuturi și influențe străine de-a lungul secolelor. Unii Sfinți Părinți au afirmat fără argumentare suficientă că grecii „au furat” ideile evreilor și ale altor popoare, că filosofia greacă își are obârșia mai ales în Vechiul Testament. Regretatul P.C. Părinte I. G. Coman, desăvârșit cunoscător atât al culturii grecești, cât și al celei ebraice și creștine, consideră exagerat zelul cu care Sfinții Părinți au combătut pe adversarii lor, susținători ai păgânismului și ai filosofiei grecești, arătând că, în cultura elenă, ca-n orice altă cultură există și împrumuturi și influențe străine care i-au ajutat dezvoltarea, dar care nu-i pot denatura originalitatea. Grecii n-au putut fura idei din Vechiul Testament, pentru că „traducerea Septuagintei a apărut în secolul III î.d.Hr., adică cu patru sau cinci secole

mai târziu decât epoca presumată a „furtului”... (p. 380), iar poezii și filosofii greci nu cunoșteau limba ebraică pe vremea lui Homer sau în secolele următoare, ca să-și însușească masiv idei și forme de cultură ebraică. Așa încât cele trei culturi, ebraică, greacă și creștină, au între ele unele influențe reciproce, dar își păstrează în istoria umanității fiecare originalitatea și contribuția sa proprie.

Capitolul X, ultimul, intitulat „*Spirit umanist și elemente de antropologie în gândirea patristică*”, și publicat în „*Studii Teologice*” XVII (1970), nr. 6, pp. 336—357, arată în introducere că umanismul Sfinților Părinți moștenește destule elemente de la umanismul oriental și greco-latin, dar temelul său și spiritul care-l însușește erau cu totul altele” (p. 381). Umanismul greco-latin era un umanism al aristocrației și, până la un punct, al celorlalte clase libere, sclavii fiind socotiți unelte vorbitoare. Umanismul creștin cuprindea, în schimb, pe toți oamenii, toți fiind fii lui Dumnezeu și frați întru Hristos. Omul este creat de Dumnezeu după chipul și asemănarea Lui, și expresii ale acestui chip sînt în concepția Sfinților Părinți rațiunea, liberul arbitru și dragostea. „Înfăptuirea chipului și a asemănării constituie substanța umanismului patristic. Eforturile pentru această înfăptuire alcătuiesc ceea ce s-a numit „*filocalia*” (p. 385). Omul este trup și suflet, amîndouă strîns legate și în cooperare unul cu altul, trupul trebuind a se supune sufletului. Elementele mai de seamă ale umanismului Sfinților Părinți sînt: intruparea Logosului, lupta contra răului, bunătațea, reumanizarea, libertatea și demnitatea persoanei, omul nou, creștinul, pe care ei îl formau prin puterea învățăturii creștine și prin exemplul vieții lor. Capitolul se încheie cu un lung citat din Nemesiu de Emesa despre marea omului, „ca sălaș și templu al lui Dumnezeu” (p. 396).

Volumul conține la sfîrșit o cuprinzătoare și elogioasă postfață, în care I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, fost student al P.C. prof. I. G. Coman, sub conducerea căruia și-a trecut încă din tinerețe doctoratul în Teologie, omagiază personalitatea fostului său profesor. Această postfață, de deosebită cinstită a vieții și activității regretatului P.C. profesor I. G. Coman, este totodată certificată grăitor pentru valoarea cărții care, alături de celelalte multe opere ale autorului, se înscrie la loc de frunte în patrimoniul culturii noastre bisericești și naționale.

Prof. DAVID POPESCU

ANUNȚ

Magazinul de obiecte bisericești al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, situat în str. Zugrav Nedelcu nr. 5 Timișoara, oferă spre vânzare doritorilor următoarele sortimente :

1. CĂRȚI : „Antologhion” — 250 lei/buc. ; „Cîntări bisericești” — 75 lei/buc. ; „Psaltichie românească” — 90 lei/buc. ; „Cîntări liturgice” — 70 lei/buc. ; „Pentecostar” — 210 lei/buc. ; „Arta românească vol. I—II” — 212+215 lei/buc. ; „Arta românească” (l. franc., engl.) vol. I—II — 265+270 lei/buc. ; „Arta feudală în Țările Române” — 70 lei/buc. ; „Album Biserica Ortodoxă Română” — 160 lei/buc. ; „Biserica românească din nord-vestul țării sub ocupația hortystă (l. franc., engl.) — 30 lei/buc. ; „Cartea veche bisericească în Banat” — 100 lei/buc. ; „Cîntecul la, el acasă” — 75 lei/buc. ; „Colecția de artă veche bisericească a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului” — 70 lei/buc. ; „Conservarea și restaurarea picturii bizantine” — 74 lei/buc. ; „Culture and society” — 25 lei/buc. ; „Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului” — vol. I—II — 100+100 lei/buc. ; „Episcopia Buzăului” — 155 lei/buc. ; „Erminia picturii bizantine” — 70 lei/buc. ; „Hronograful lui Dionisie Ecleziarhul” — 18 lei/buc. ; „Iubi-te-voi Doamne” — 195 lei/buc. ; „În vremea aceea” — 97 lei/buc. ; „Mănăstiri din Banat” — 50 lei/buc. ; „Monografia Mitropoliei Banatului” — 70 lei/buc. ; „Mănăstirea Hodoș-Bodrog” — 90 lei/buc. ; „Pămînt cîntînd în imagini” — 130 lei/buc. ; „Pictura murală din Maramureș” — 95 lei/buc. ; „Pictura murală din Moldova” — 272 lei/buc. ; „Pentru dezarmare și pace” — 29 lei/buc. ; „Flacăra mîntuirii” — 30 lei/buc. ; „Monumente istorice și izvoare creștine” — 170 lei/buc. ; „La început de ev mediu românesc” — 48 lei/buc. ; „Itinerare arheologice” — 12 lei/buc. ; „200 ani de învățămînt teologic la Sibiu” — ; „Minei februarie” — 195 lei/buc. ; „Minei iulie” — 150 lei/buc. ; „Minei septembrie” — 150 lei/buc. ; „Minei noiembrie” — 165 lei/buc.

2. OBIECTE DE CULT: brîu albastru — 55 lei/buc. ; brîu negru — 50 lei/buc. ; candelă cizelată de perete — 170 lei/buc. ; candelă tip C — 88 lei/buc. ; candelă nr. 4 — 474 lei/buc. ; candelă nr. 5 — 720 lei/buc. ; copie presată 218 lei/buc. ; cruce iconom stavr. — 523 lei/buc. ; cruciuliță — 1,50 lei/buc. ; Epitrahil cu fir — 650 lei/buc. ; Fes preoțesc — 164 lei ; icoană de metal 4/5 — 15 lei/buc. ; icoană pe lemn — 2490 lei/buc. ; icoană ovală ștanțată — 130 lei ; linguriță simplă — 107 lei/buc. ; steluță gravată — 134 lei/buc. ; steluță simplă — 66 lei/buc.

Precizăm că magazinul funcționează după următorul program :

Luni — vineri deschis între orele : 7,30—12,00 și 13,00—16,00

Simbătă deschis între orele : 7,30—13,00

Duminică și în sărbătorile legale — închis.

CRONICA BISERICESCA

Ortodoxia românească în țările scandinave. Alte manifestări aniversare consacrate tricentenarului „Bibliei de la București“. Biserica Ortodoxă din Marea Britanie. Recunoașterea Ortodoxiei în Belgia și Luxemburg. Ce-a de a IV-a Consultație a școlilor teologice ortodoxe. Cursuri de teologie ortodoxă românească ținute în străinătate. Primul Institut ortodox de misionarism din S.U.A. Mănăstire ortodoxă construită în Iordania. Întrunirea Comitetului Executiv al C.E.B. Reuniunea Biroului CIHEC. Vecernie panortodoxă într-o catedrală evanghelică. Eterodocșii orientali augmentează rolul femeii. Atitudine anglicană împotriva hirotoniei femeilor în treapta episcopală. — — — — — 93

NOTE ȘI COMENTARII

- Pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA : Cîteva gânduri asupra „Bibliei de la București“ — — — — — 98
Pr. EMANUEL COPĂCIANU : Satul nostru de astăzi — — — 98

LECTURI MORALE

- Pr. EMANUEL COPĂCIANU : Maria Magdalena (continuare) — 101

VIATA BISERICESCA IN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Pregătirea duhovnicească pentru învierea Domnului pe meleagurile eparhiei. Praznicul Sfințelor Paști. Intrare în cler. Vizită canonică. Unitatea inedstrctibilă a națiunii noastre. Tactul pastoral în dezbaterea preoților. Consfătuire pe teme de administrație bisericească. Corul elevilor Seminarului teologic la catedrala mitropolitană. Viitorii preoți în viața bisericească a eparhiei. Examen de asimilare cu cîntăreții bisericești. O nouă carte de rugăciuni. Comemorarea unui vrednic înaintaș. Reînhumarea unor străvechi oseminte. Conduși pe ultimul drum — 114

Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului

Praznicul Învierii Domnului. Itinerar pastoral. Conferințe preoțești. Conferință preoțească administrativă. Vizita unui grup de elevi seminariști în Eparhia Aradului. Adormiți în Domnul. — — — 121

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE :

- Pr. prof. IOAN G. COMAN, *Frumuseșile iubirii de oameni în spiritualitatea patristică*, Timișoara, 1988 (D. Popescu) — — — 127

Lei 35,00